

LETMÉRŐK KÖRÉB KÖNYVTÁRA

NYELV

ADATLAP

OSZK
BYRON
DON JUAN

Országos Széchényi Könyvtár

REMEKÍRÓK KÉPES KÖNYVTÁRA

SZERKESZTI

RADÓ ANTAL

BYRON

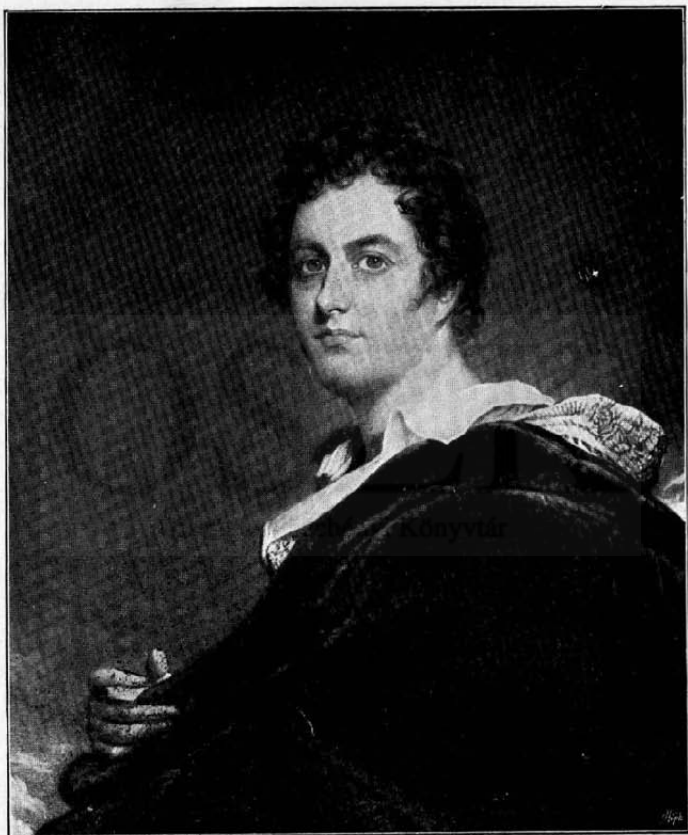
DON JUAN

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Osztros Széchenyi Könyvtár

Byron.

I k.

BYRON
DON JUAN

FORDITOTTA

ÁBRÁNYI EMIL

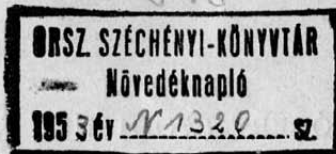
ELSŐ RÉSZ

BUDAPEST
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)
CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA

AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNYTÁRSULAT
BELEEGYEZÉSÉVEL.

263.848

Budapest, 1906. Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat.

BEVEZETÉS.

Don Juant, a híres spanyol nőcsábító névrokonát és sok tekintetben követőjét (több idealizmussal fölruházva és modernebb köntösben) Byron énekek hosszú során át akarta végig vezetni a világon. Huszonnégy énekre szabta verses regényét és az volt a terve, hogy Juánt — Angliából kiragadva — Németországba, majd Franciaországba viszi, ahol a forradalmárok doktor Guillotine ügyes gépén fejét veszik. Legutoljára — hogy a tréfa teljes legyen — az alvilágba vitte volna, ahová előde is lekerült. Ez volt a terve, de a halál közbe kontárkodott. Tizenhat éneket készített el Byron 1818-tól 1824-ig. Akkor Görögországba ment, hogy a török iga ellen fellázadt görögökért harcoljon. Elvetette tollát, de a kardot nem sokáig forgathatta. Nem harc, — mocsárláz ölte meg Missolunghiban, éppen husvét szombatján, mikor a föltámadást kezdték hirdetni a föltámadó szabadság földjén. *Don Juan* tizenhat éneke így is többet ér, mint sok teljesen bevégzett éposz. Monumentális mű, mely magasan kiemelkedik az idők árjából és mint goth stýlben emelt remek építmény: a fenség és a kellem, a komorság és a kecses czifrázatok, a csillogó színek és a groteszk figurák keveréke.

Don Juan satirikus korrajz, de valamennyi — még

ezután következendő — kor számára készült, annyi benne az élet-igazság. Erős, hatalmas, mint a római klasszikusok szatyrái, de szebb és vonzóbb azoknál, mert a modern költészet pompás színeivel van elárasztva. Juvenál rajza Hugo Viktor ecsetével kifestve. Széles és változatos, komoly és víg, bájos és borzalmas, mint az élet maga. Reflexiók, képek, leírások pazar-gazdagon követik egymást. Minden emberi szenvedély megnyilatkozik benne a legmagasztosabbtól a legaljasabbig. Szerelem és diplomácia, hűség és kaczérság, kalózok és miniszterek, szultánok és udvari költők, hadvezérek és diadalmas dandyk sűrögnek előttünk tarka rajokban. Viharos tengerek és eszeveszett háborúk megdöböntő sorozatát kapjuk. A cselekvény folytonosan csapong, de a szétfutó részleteket a styl eredetisége, felülmúlhatatlan virtuóztatása tartja össze; egységessé teszi az a csodálatos hang, melyben Rousseau érzelmessége Voltaire iróniájával párosul. Van benne éppen annyi költészet, mint *Childe Harold*-ban, de fölötte áll Haroldnak élethűség, változatosság és humor tekintetében. Aki olvassa, érzi, hogy Shakespere óta nem volt nagyobb költője Angliának, helyesebben: az emberiségnek; senkisémm gyűjtött annyi élet-igazságot, senkisémm nyúlt mélyebben és biztosabb fogással az emberi természet rejtekeibe. Igaz ugyan, hogy Byron életbölcössége a saját alanyiségán szűrődik keresztül és abban a félig komor, félig tündöklő színvegyületben, mely egyéniségéből árad, az általános igazság nem mindenütt domborodik ki oly plasztikusan, mint a britt óriásnál, aki egy — idők és emberek fölött álló — istenség magas elfogulatlanságával mérlegel; de ami benne hiánynak látszik, még az is erénynyé lesz: a szubjektív költő erényévé, aki annál érdekesebb és lebilincselőbb, mennél közvetlenebbül tükrözi önmagát és önmagában a világot.

Harmincz éves korában fogott bele Byron *Don Juan* irásába. Ez a kor másoknál is a tapasztalások gyara-

podását jelenti, de Byron — géniuszából, helyzetéből és életmódjából kifolyólag — százszor annyit átélt, százszor annyit tapasztalt, mint mások. Harmincz éves koráig átélte a legnagyobb dicsőséget és a legnagyobb megaláztatást, amiben ember valaha részesült. Az érzések mily változatossága, az ellentétes benyomások mily roppant tömege tárul elénk, ha élettörténetére csak futó pillantást vetünk is!

Nemes és gyöngédségre hajló kedélyét már gyermekkorában megmérgezi az elvált szülők viszálykodása; ránehezedik a könnyelmű apa léhasága és a túlszenvedélyes anyának örültségig fokozódó féktelensége, mely egyik pillanatban szerelmes csókokkal borítja, másik pillanatban kalapácscsal, fejszével dobálja meg fiát, sőt — ami jobban fáj minden ütlegnél — csúfolja sántasága miatt, elferdült lábát veti szemére, mely a rosszul nevelt, szenvedélyes, hiú gyermeket úgy is végtelenül bántotta és forrása volt annak a melanchóliának, melytől a »szatírlábú Apolló« soha szabadúlni nem birt.

Hét éves korában beleszeret egy 14 éves leányba (*Duff Mariba*) és epedve bolyong Skóczia bércei közt. 15 éves korában tartósabb és nagyobb szerelemre gyúlad pár évvel idősebb rokona, *Chaworth* kisasszony iránt, aki a szerelmes diákot természetesen nem veszi komolyan és férjhez megy egy *Musters* nevű derék gentlemanhez. Byron keserve határtalan, de bánata egyúttal megnyitja poétai erét és a szívtelenhez egy pár szép verset ír. Első zsengeit *Hours of Idleness* (»Henyesség órái«) címen 19 éves korában bocsátja közre, még a cambridgei kollégium porát sem rázva le saruiról. A versek többnyire gyöngék, bár egyes darabjai a későbbi nagy költőre vallanak, de a versekhez írt bevezetés az önérzetes szenvedésnek oly kihívó hangján van írva, oly gögös szerénységgel emlegeti, hogy társadalmi állásánál fogva más kötelességek várván rá, e kísérlete valószínűleg első és utolsó, hogy a demo-

krata kritikuskok dühbe jönnek és kiméletlenül meg-tépik, különösen a liberálisok rettegett irodalmi köz-lönye, az *Edinburgh Review*, mely neveltségessé teszi a kiskorú lord szárnypróbálgatását.

1809-ben nagykorú lesz és 21 éves korában elfog-lalja helyét a lordok házában; az illusztris testület — nem sejtve, mily géniusz lépett közéjük — lenéző-leg fogadja; ugyanakkor jelen meg *Angol költők és skót kritikuskok* című verses pamfletje is, mely páratlan gorombasággal első sorban az edinburgi szemle íróit páholja, de amellet nagyokat csíp vagy üt az akkori angol irodalom összes elismert tekintélyein és ellen-ségévé teszi valamennyit.

Nagybátyja halála megszerzi részére a Byronok ősi fészket, a newsteadi apátság kolostorából átalakított kastélyszerű házat, rengeteg folyosóival és nagy ter-meivel, ahol vagy mélán kotol egymagában, vagy paj-tásaival dözsol bachans szilajssággal. Eladósodva bár, de nagyobb összeg készpénzhez jutva, évekig tartó külföldi útra indul 1809 junius havában, *Hobhouse*-zal, aki fidus Achatese volt koporsója zártáig. Lissabonon, Sevillán, Maltán, Albánián keresztül Athénbe megy, ahol hónapokig mereng a romba dőlt görög világ örök szép omladékain; kalandos exkurziókat tesz Konstanti-nápolyig; fölmege a Parnasszusra és nagy bravour-ral usza át a Hellespontot; kirándulásai közben meg-írja *Childe Harold* I. és II. énekét.

Két évi távollét után, 1811-ben visszatér Angliába, eltemeti édes anyját és Londonba költözik, hogy a falusi bacchanáliákat világvárosias tivornyával cserélje föl. 1812-ben, február 27-én megtartja szűzbeszédét a lordok házában, közepes hatással, de ugyanakkor meg-jelen *Childe Harold* két éneke és Anglia másnap a 24 éves lord-poéta lábai előtt hever. Feltáru előtte minden ajtó, bálványa lesz a londoni társaságnak, térdig gázol dicsőségben, babérban. Még azok is hódol-tal, engesztelődve közelednek, a kik érezték az

»*English Bards and Scotch Reviewers*« epés marását. (Ezek közé tartozott *Scott Walter* és *Moore Tamás*, a nagy ír költő, kivált az utóbbi, a ki ettől kezdve hűséges barátja lett.)

Huszonhét éves korában házasságra lép *Millbanke* Annával, dúsgazdag család egyetlen leányával, részint őszinte érdeklődésből, részint számításból, rongált anyagi viszonyaira való tekintettel. Tűz és víz lépett itt házasságra; lobogó lángú, féktelen poétai szeszély párosult hűvös, pedáns rendszeretettel, korlátolt felfogással. Byron képtelen legyőzni magát, felesége képtelen megérteni férjét és egy év leteltével a házasság felbomlik. Nem Byron bontja fel, hanem az asszony. Alig szüli meg leányát, mindent összepakol (a gyermekét is) s a gyanútlan férjet váratlanul a faképnél hagyja. Gyöngéd levélben tudatja vele, hogy többé ebben az életben nem kívánja látni, és orvosokat küld hozzá: vizsgálnák meg, vajjon helyén van-e az esze? Ugyanekkor Anglián kannibáli bősziúság vesz erőt; ugyanaz a társadalom, mely bálványként emelte vállaira, most üzőbe veszi és kirugja, mint egy »rühös kutyát« s gúnykaczajjal hajítja utána összedöntött családi oltárának omladékait. Aki egy álerkölcseben megvadult nemzet rút hálátlanságáról és gonosz kegyetlenségéről hű képet akar nyerni, olvassa végig *Macaulay*nak *Byron*ról írt remek tanulmányát. E bevezetés rövid kerete nem engedi meg, hogy a válás okaival foglalkozzunk és igyekezzünk bizonyítani, hogy *Byron* dicsőségét, becsületét, mindazt, a mi egy férfiú előtt szent és drága: oktalan dühvel, túlzott felháborodással áldozta fel a britt közvélemény. Csak egyre mutatunk rá, mint tárgyunkhoz tartozóra: kétségtelen, hogy a britt társadalomnak csúf eljárása nélkül »*Don Juan*«, ha létre jött volna is, nem a mai formájában jött volna létre, azaz: kimaradt volna belőle sok durva és cinikus rész, kimaradt volna sok olyan, amilyenre csak egy vérig sértett, bosszut lihegő,

dúlt kedély ragadtathatja magát. Byron nemes idealiz-
musa *Don Juanban* is megnyilatkozik, sőt itt talán
— éppen az ellentét erejénél fogva — sokkal fénye-
sebb részletekben, mint bármely más költői munkájá-
ban, de mindenütt eszébe jut a szenvedett sérelem,
mindenütt érzi a »művelt társadalom« kétszínűségét
és illemmel álcázott brutalitását, mindenütt trium-
fáló ellenségeit látja, akik hatalmukat és népszerű-
ségüket szolgálalkúságnak vagy képmutatásnak köszön-
hetik; csömörétől és bosszuvágyától hajtva, kegyetlen
gyönyörűséget abban talál, hogy saját magával együtt
minduntalan gúny tárgyává tegye hazáját, honfi-
társait, az egész emberiséget. Bocsánatot nem kap
más, csak a görög hajadon, akihez — magányos szi-
getén — a külvilág romlottsága nem férközhetett és
aki meghal nagy, igaz szerelmében (*Hajdé*); nem
kap más, csak az ártatlan gyermekleányka, akit
Juán az Izmaila ostrománál elesett hősök tetemei
közül szabadít ki (*Leila*); nem kap más, csak az ős-
erdők remetéje, aki fut a civilizált emberek inváziója
elől és fiait szabad embereknek neveli a vadon üde
magányában (*Boon tábornok*); nem kap más, csak a
mélábús, fenséges kedélyű, főrangú árvalány, aki a
saját nemes érzületébe zárkózva, idegenül és elérhetet-
len magasból nézi a mesterkéltné, kapaszkodó, érdekleső
tömeg lármás bohózatát (*Raby Róra*). Mily felséges
részei ezek Don Juannak!

Angliából való kiüldöztetése után Flandrián át
Svájcba, onnan Velenczébe menekült. Itt, a lagúnák
titokszerű városában, ahol élvezet, mámor, művészet,
szerelmeskedés, vígság és melanchólia édesbús össz-
hangba foly, itt kezdte írni »*Don Juan*«-t 1818-ban,
30 éves korában, »letarolt szívvel, fehéredő hajjal,
tapasztalások roppant tömegével«. Kezdetben, úgy
látszik, csak az lebegett előtte, hogy — mintegy a
maga multságául — néhány száz pajkos stanzát
írjon az olasz *Pulci* modorában. E fajta műve, »*Берпо*«

(1817-ben jelent meg) nagy tetszést aratott és a sikert tapasztalva, most ezen a nyomon akart haladni; de hovatovább mind jobban érezte, hogy »Don Juan« költői működésének csúcspontjává lesz; érezte, hogy »Don Juan«-ban ő teremti meg a »XIX-ik század époszát, mely épp oly jó a mi korunknak, mint amily jó volt az Iliász a Homér korának«.

1819 január 25-én írja kiadójának, Murray-nek, aki az első ének kéziratával szemben aggályoskodott: »Nyomassa ki egészen, kivéve természetesen a *Castle-reaghra* vonatkozó sorokat, mert most — távol lévén — nem szállhatnék vele szembe. Egyebekben pedig tiltakozom. Ha van a dolognak költői értéke, meg fog állani; ha nincs, bukni fog; a többi üres szóbeszéd. Ily esetekben csak az unalmasság öl. *Ami a kép-mutatók lármáját illeti, azt mindig megvettem, megvetem most is.* Ha ön ezt a prüderiát jogosnak találja, akkor ki kell hogy hagyja Ariosto, Lafontaine, Shakespeare, Beaumont, Fletcher, Massinger, Ford és a II. Károly korabeli írók felét; ki kell hogy hagyjon *valamit* a legtöbb íróból, akik Pope előtt írtak és akiket olvasni érdemes, sőt magából Popeból is nagyon sokat.«

1819 febr. 1-én. — »Ha jóakaróim azzal állanak elő, hogy a költemény rossz, szívesen megnyugodnám; de éppen az ellenkezőt állítják és morálról beszélnek; ez az első eset, hogy e szót olyan emberektől hallom, akik nem hunczutok, s akik nem érdekből emlegetik. Én amelletts maradok, *hogy ennél morálisabb költeményt nem is írtak*, de ha valaki nem találja meg benne a morált, az az ő hibája, nem az enyém.«

Don Juan két első éneke 1819 július havában jelent meg Londonban, *névtelenül*, de hatalmas erejéből, megragadó irányából rögtön kiérették, hogy más nem írhatta, csak lord Byron. A hatás minden irányban rendkívüli volt, méltó e rendkívüli műhöz. És az ellentétes vélemények folyton-folyvást megújultak a további énekek sorozatos megjelenésekor, egészen a költő

haláláig. (Ekkor az ócsárlók kezdtek elnémulni és a magasztalók kerekedtek fölül.) Az angol sajtó egy része őszinte — vagy tettetett — megbotránkozásában kigyót-békát kiáltott rá és a szerzőt Anglia szégyenének nevezte, akin gonoszság dolgában csak a Sátán tehet túl, ha ugyan ily elvetemültség egyáltalán fokozható. — A tory-újságok versenyezve rontottak neki, egyik pokrócz-gorombán, a másik krokodilkönnyeket ejtve a fölötte, hogy Anglia legkiválóbb költője ily ocsmányságok megaranyozására használja föl ragyogó tehetségét. Mert azt legádázabb ellenségei sem tagadhatták, hogy a *Don Juan* költői tartalma fényes és elragadó; hogy az »erkölcstelenségnek ezt az Odysseáját« (*Watkins* jellemzése) a költészet fensége lengi körül. Beismerték, hogy a »költő géniusza sehol sem nyilvánult nagyszerűbben« és valamelyik havi vagy negyedhavi szemle írója így kiáltott föl: »Don Juan egyben dicsősége és gyalázata irodalmunknak. (It is at once the glory and disgrace of our literature.) A fajtalan szatyr kecske-lába szörnyeteg-módon párosul benne a géniusz angyalszárnyával.« — William Hazlitt rímbe szedett Tristram Shandy-nek csúfolta. Néróhoz is hasonlították, aki lantot penget az égő Róma fölötte. Don Juan lángba borít minden erkölcsöt és kárpótlásul »egy kis harmóniát« nyújt.

De valószínűleg jobban és hívebben kifejezte a közhangulatot az az elmés úr, aki 1821-ben »*John Bull*« névaláírással Lord Byronhoz intézett nyílt levelében ezt írta: »Ez az egyetlen igaz mű, amit ön alkotott; és ez élni fog még akkor is, mikor már valamennyi munkája — *Childe Harolddal* együtt — régen kikopott a világból. *Don Juant* úgy nézem, mint az ön legjobb művét; kétségkívül a legszemlésebb, a legőszintébb, a legérdekesebb és a legköltőibb, s valamennyi ember úgy gondolkozik mint én, ámbár nem elég bátrak bevallani. Tíz stanzája többet ér, mint az egész *Manfred*, noha *Manfred* is szép költemény a maga nemében.

Valóban ideám se volt arról, hogy ön mily pompás, ügyes fiú, míg el nem olvastam a *Don Juánt*. Szerény véleményem szerint a mai literatúra műveiből kevés fog megérni akárcsak ötven évet is. De a *Don Juan* igen, mert természetesség van benne, mert irálya könynyed, mert teljesen az életet tükrözi.»

A névtelen író bírálata és jövendölése teljesen bevált, mert íme, *Don Juan* — 68 évvel Byron halála és a XVI-ik ének megjelente után — virágzó egészségben él a XIX-ik század végén; hümora, fensége, ragyogó színpompája elsőséget követel a »fin de siècle« írói és írócskái közt is. Mint minden öröknek alkotott mű, a halhatatlanság frissességét, ifjúságát sugározza. Hol vannak a *Wordsworthok*, a *Southeyk* és mindazok, akiket a kortársak irigysége vagy elfogultsága Byron rovására magasztalt, sőt Byron fölé helyezett? Még *Scott Walter* is mily halvány, színehagyott, elavult. *Moore* keleti koloritjából mennyit elrabolt az idő. Ellenben *Don Juan* megmaradt épnek, crösnek; rajza, elmélkedése beleillik a mi korunkba is; igazságára nem cáfol rá a mi korunk sem. Hatása még ma is érezhető a világirodalomban, egykor pedig dominálta Európa legkiválóbb költői egyéniségeit. *Anyegin* egyes leszármazása *Don Juannak*. *Pushin* az orosz regényhősben mintegy a *Don Juan* férfikorát ecsetelte. *Heinében* e hatás nyomai nyilvánvalók, sőt hullámverése *Arany* Jánosig elhatolt. A töredéknek maradt »*Bolond Istók*« első énekében *Arany* kedélyét az a hangulat rezdíti meg, mely *Byron Don Juánján* végig vonul. *Don Juan* megmaradt és meg fog maradni örökké az újkori poézis egyik remekének, homlokán *Goethe* mondatával: »*Don Juan* ist ein grenzenlos geniales Werk.« (»*Don Juan* végtelenül genialis mű.«)

Ami az annak idején fölhozott vádakot illeti, azokat az idő már régen valódi értékükre szállította le. Igaz, hogy irodalmi és politikai ellenségeit kiméletlenül, sőt kegyetlenül ostorozta e műben, de érdemeltek-e jobb

bánásmódot? Csak a kölcsönt fizette vissza kamatostul. Igaz, hogy *Southeyt*, a poéta laureatust, nyúzta, mint Apolló Marsyast, de nem *Southey* volt-e a kihívó? A »*Vision of Judgment*« provokáló előszavában nem *Southey* tört-e palcát Byron fölött egy renegát szigorával és egy hivatalos poéta pöffeszkedésével? Nem *Southey*, III-ik György dicsőítője, mondta-e alávalónak Byront, a szabadság dicsőítőjét? Igaz, hogy *Castlereagh* lordról az »*Ajánlás*«-ban és *Don Juan* sok más részében iszonyú stanzákat röpített világgá, de nem mondták-e mások is (»higgadtabb« fők Byronnál) a »bigott torysmus« e miniszterét, Irland elnyomóját és a legkontárabb szónokot, aki valaha Anglia miniszterelnöki székében ült, a Waterloo után beállott európai reakció egyik legaljasabb eszközének? Igaz, hogy III. és IV. Györgyről illoyális, csúfondáros módon beszélt, de a Györgyök uralkodása nem volt-e botrányos? Igaz, hogy az angol társadalomra egy társzekerre való gúnyt és gorombaságot zúdított, kivált a második rész utolsó énekeiben (Juant csak azért vitte kedves angoljai közé, hogy ezzel a vitriollal nyakon öntesse őket), de nem volt-e jogos a visszatörlesztés és némi túlzás ellenére nem volt-e találó a szatirikus kép?

Az *erkölcstelenség* vádjára ő maga megfelelt és védelme teljesen igaz. Lerántani a leplet egy álszent társadalomról, mely a külső tisztesség formái közt óvatosan vétkezik; törvényt ül a meggondolatlan bűnös fölött és titkon — sokkal ügyesebben — maga is megszegi a törvényt; erényt, önmegtartóztatást predikál és suttymban elfogad minden kínálkozó gyönyört: lerántani a leplet ilyen társadalomról talán »durvaság«, talán »paraszt tempó«, talán — »rosszakarat«, de semmiesetre sem *erkölcstelenség*. *A valódi erényből Byron sohasem üzött csúfot, a valódi ártatlanság, a valódi hősiesség, az emberben rejlő szép tulajdonok előtt mindig tisztelettel hajolt meg. Ennek ellenkezőjét Don Juanból senki sem mutathatja ki.*

Mikor Byron Görögországban befejezte életét és halála híre Angliába érkezett, *Scott Walter* nekrológot írt, melyben költő-társát nagy lélekkel magasztalta és jellemét mély értelemmel fejtegette. Ebben fordul elő:

»Lord Byron hibái nem rosszszívűségből eredtek, — mert a természet nem követett el akkora szabálytalanságot, hogy ily rendkívüli tehetséget tökéletlen erkölcsi érzékkel párosított volna, — sem abból, mintha nem tudta volna csodálni az erényt. *Gyöngédebb, fogékonyabb szíve nem volt senkinek; senkinek se volt gyorsabb és nyitabb keze ott, ahol inségen kellett segíteni; és nem volt soha lélek, mely lelkesebben csodált volna nemes akciókat, föltéve, hogy meg volt győződve a szereplők önzéstelenségéről.* Jóbarát, vagy vonzalommal, tiszta szándékkal közeledők intéseire gyakran nagy súlyt fektetett, de csak kevesen vállalkoztak ily kényes feladatra. Kifogásokat nehezen tűrt és a gáncs megerősítette hibáiban; úgy hogy gyakran hasonlított a daliás, tüzes csataménhez: belerohant a kardba, mely megsebezte. Magán-életének legkínosabb válságában e türelmetlen ingerlékenység oly fokra hágott, hogy a spanyol czirkuszok nemes vérű áldozatához volt hasonló, mely nagyobb dühbe jön a korláton kívül álló hitvány tömeg hurrogatásaira, mint a méltóbb és — úgyszólván — legitimált ellenfél láindsadöféseire. Szóval: legtöbb hibája éppen abból a haragos vágyból eredt, hogy *megdaczolja gáncsolóit*; hogy — mint Dryden despotája — megmutassa hatalmát.«

Találóbb és szebb jellemzést Byronról nem igen mondtak. Minden szavát aláírhatjuk, mert ez az igazság.

Ezzel a teljes magyar *Don Juant* átadom irodalmunknak és olvasó közönségünknek, azzal a kéréssel, hogy fogatkozásait némileg mentse ki előttük a vállalkozás nehézsége, és azzal az óhajjal: bár találnának benne annyi élvezetet, amennyit e munka énnekem okozott.

Húsz esztendő fekszik a fordítás első kezdetei és befejezése közt.

Lassan, nagyobb időközökben készült, mert sohasem ültem hozzá közönnyel; sohasem közeledtem hozzá máskép, mint a kedv és hangulat legjavával. És most, mikor a munkának végére jutottam, szinte nehezen esik megválnom tőle, mint egy bizalmas, kedves ismerőstől, aki ragyogó szellemével sokszor gyönyörködtetett, bölcs humorával sokszor megvigasztalt.

A. E.

AJÁNLÁS.

I.

Költő vagy, Bob, még pedig udvari,¹
E fajta költők híres minta-képe.
Torykhoz álltál — no de sok mai
Poéta tért a kormány kebelébe.
Dalos Júdásom, hogy vagy? Jól-e, mi?
S a »tópart« éhes és telt gyomru népe?²
Remek kis fészek! Úgy főst, szó mi szó,
Mint »pástétomban két tuczat rigó«.³

2.

»Pástétom nyílik és mind dalra kel«
(Jó uj hasonlat itt e régi nóta)
»Királyt elbájol ily tál eledel,«
Regenset⁴ szintén. — (Kedves táp az óda.)
Lám, lám, Colrids is szárnyal égre fel,⁵
Kalappal mint a sólyom, amióta
Bölcselmet fejt ki. (Bámul a tömeg!)
De megfejtését vajj' ki fejt meg?

3.

Bob, szentelen vagy! Azzá tón a vad
Dühösködés. Rosszúl agyarkodál.
Kitúrtál volna minden madarat
Hogy más rigóé ne legyen a tál.
De az a sors, mely röpülő halat
Mindíg elér, ha túl-magasra száll,
S földéire pottyán és vergődik ott Bob:
Az sujtott téged! Szufflád elfogyott Bob!

Hát Wordsworth rengeteg »Kirándulás«-a! ⁶
 (Ötszáz lap kvartban!) Meggyőz, kitünőbbben
 Mindennél, hogy az új rendszernek mása
 Nincs is talán. Eszünk ámulva döbben.
 Ez is poézis (ő megmagyarázza,
 S lehet hogy az — örjítő nyári hőben).
 Egy emelettel megtoldhatja tornyát
 Bábelnek az, ki érti e cziķornyát.

Tisztelt urak! Elzárván magatok'
 Jobb társaságok érintésitől,
 Egymásba szinte átolvadtatok.
 Csak egymást bujva és dicsérve föl,
 Azt vélitek, hogy valamennyi jog
 S minden borostyán számotokra nől.
 Mily szűk kör ez! Óhajtanám valóban:
 Lubiczkolnátok tengerben, ne tóban.

En nem tennék így, — nem vihetne rája
 Önösség túlzó hiúsága sem,
 S Pál-fordulástok összes glóriája.
 (Mert nem csupán pénz volt az ok, hiszem.)
 Van kegydíjad, — ily véget ér e »pálya«? —
 S vámhivatalban ül Wordsworth! —⁷ Hiszen
 Bitang nép vagytok, ámde mégis költők,
 Parnasszon Múzsát joggal üdvözöltök.

7.

Borúljon a merész homlokra — tán
 Kevéske szégyenpírra is — babér:
 Lombját, gyümölcsét nem irigylem! Ám
 A hír szabad. Közös mező e tér,
 Nem a ti bér-jószágotok csupán.
 Kit géniusz hajt, rajta célhoz ér.
 Rogers, Scott, Campbell, Moore, elétek vágnak
 Ösvényein a halhatatlanságnak.⁸

8.

Múzsám gyalog jár és nem versenyez
 Pegázustokkal. Sors adjon tinéktek
 Nagyobb tökélyt (mert most hiányzik ez)
 S mindazt a hírt, melyért irigyen égtek!
 De irjátok föl: — költő egyse lesz
 Törpébb azért, mert más költőt dicsér meg.
 És a panasz, mely a jelen kort szidja,
 Jövendőök tapsát még nem biztosítja.

9.

A ki babért jövőnek tartogat
 (Mely ily lomot nagy ritkán húz elő)
 Az e növényből nem kapott sokat,
 S a vád nyilával csak magára lő.
 Dicső kivétel egy-egy tán akad,
 Idők árjából napként fölkelő.
 De hogy hová jut e fölebbezők
 Nagy része — Isten tudja csak, meg ők!

Ha Milton egykor, csúful megtiporva,
 A »bosszuló időt« fölhívta, hát
 Boszút is állt az és a mai korba'
 Fenséggé tette neve hangzatát.
 De ő hazug dalt nem költött; a porba
 Le nem hasalt s nem adta el magát.
 Apát nem gáncsolt, hogy fiút dicsérjen:
 A zsarnokot sírig gyülölte, mélyen!«⁹

Vagy azt hiszed, ha most támadna fel
 A »vén vak ember«, Sámuel gyanánt,
 Hogy trónokat jövendölésivel
 Megrázzon újra —; s lelne újra lányt
 Kinek nincs szíve,¹⁰ sujtaná ezer
 Csapás, kór, inség, minden a mi bánt:
 Hiszed, hogy ő szultán-imádó volna?
 Hogy szörny-szülött Castlereaghnak dalolna?¹¹

Halvérü, síma, álnok nyafogó!¹²
 Erin vérében pacskolt ifju kézzel,
 Hogy Angliában, mint tanult bakó,
 Nagyobbat merjen. (Mert mindent merészel!)
 Legaljasabb szerszáma nép-rugó
 Gógös tyrannak, éppen annyi észszel,
 Hogy föltehet más-készítette jármot,
 S itathat mérget, mint első pohárnok.

13.

Orációja oly szó-keverék,
 Oly legitím pancs, torz ész-ficzamat,
 Hogy talp-nyalója sem dicsérte még,
 S az ellenfél — minden nép — nem kaczag,
 Mert alszik tőle. Ixion-kerék,
 Mely szikrát — egy kis baklövést — sem ad.
 Berreg, forog, példázva hogy milyen
 A végtelen mozgás és gyötrellem.¹³

14.

Kontár még ocsmány szakmájában is!
 Toldoz, ragaszt, pepecsgél, tákol és
 A mesterek számára némi kis
 Munkát mindig hagy: összeesküvés
 Kongresszus, börtön, bot, cenzúra, friss
 Hóhérkodás vár rájuk; ha kevés
 Az uj bilincs, ócskákat fold ki szépen
 S ég-föld utálja jutalom fejében.

15.

Herélt, rongy lelke csak kettőt szeret:
 A lánczot, a mit önmagán visel
 S a mit másokra buzgón ráveret,
 Vélvén, hogy férfi épp úgy hordja el.
 Golyhó Eutrop! ¹⁴ Ész, jog, becsület,
 Szabadság díszét nem foghatja fel.
 Rettenthetetlen — mert a jég nem érez;
 Oly hitvány, hogy erénye is bűnné lesz.

Hová bolyongjak, hogy jármát ne *lássam* ?
 (*Érezni* nem fogom !) Nagy Róma lelke
 Támadt imént föl szép Itáliában,
 De rálehel e státus-dög s leverte.
 Ah ! lánca sír dühében, bánatában,
 S jajgat felém sebzett Erin keserve !
 Még mindig vannak rabszolgák, királyok,
 Hadsereg — és Bob ír rossz verset rájuk !

Fogadd e kis dalt, koszorús nagyom !
 Ha túl-őszinte és nyers íze van,
 Zokon ne vedd : a whig-szint nem hagyom,¹⁵
 S politikám naiv még. (Komolyan !)
 Köpenyt forgatni ma divat s nagyon
 Nehéz maradni *egy* hiten ; olyan
 Nehéz, hogy szinte abszurdnak találom.
 Így van-e, tórym, ultra-Júliánom ?¹⁶

ELSŐ ÉNEK.

I.

Nincs hősöm! Ó ez meglepő hiány,
A hol havonkint egy-egy uj terem,
A míg kisül, hogy nem valódi ám,
Bár trombitált sok hírlap éktelen.
No hát ezekhez nincs közöm; Juán,
Ismert barátunk, járjon ő velem;
A színpadon mind láttuk mély iszonynyal,
Mint súlyed el — kicsit korán, bizonynyal.

2.

Vernon, Wolf, Hawk, How s Cumberland, a hentes,¹
Princz Ferdinand s mind a dicsők, csodáltak:
Egyik se volt jó, roszt beszédteől mentes,
S mint Wellington most, korcsma-czégül álltak;
Egymás után, mint Banquo sarji, rendes
Menetben, ó Hír, nagy nyomodba' szálltak;
Frankhon Napóleont s Dumouriert
Mutatta föl, — olvasd a Couriert.

3.

Barnave, Brissot, Condorcet, Mirabeau,
Marat és Danton, Cloutz és Lafayette:
Mind francziák s nevük hangzása jó.
A híresek közt foglalhat helyet
Továbbá Lannes, Marceau, Desaix, Moreau,
Hoche és Joubert, sok fényes hadi tett
Csillagjai, harczokban kitünők —
De nem valók az én nótámba ők.

Nelson volt egykor brittek Marsa. Kár
 Hogy másfelől fúj most a hír szele.
 Trafalgár, rólad nem szól senki már,
 A sírba tettek, ott pihensz vele.
 A hadseregre hull minden sugár.
 Szegény hajós-nép sáppad is bele!
 Főképp a Herczeg² bomlik érte... És
 How, Nelson sorsa: hűtlen feledés!

5.

Hős Agamemnon³ sok kemény vitéz³
 Előzte meg s azóta élt elég,
 Hozzá hasonló. Ám poéta-kéz
 Babért nem fonván homlokukra, rég
 Feledve vannak. S most? ... Kissebbítés
 Nincs szándokomban (nincs, tanúm az ég!)
 De méltó hőst manapság hol találok?
 Ezért — ismétlem — Don Juánhoz szállok.

6.

»*In medias res*« ugrik sok poéta,⁴
 (Horác szavától ugranak bele).
 S a hős csak később mondja el, kis séta
 Után, mi történt azelőtt vele;
 Ebéd végével, mikor on szemét a
 Kedvesre szegzi, ábránddal tele,
 Kertben, csarnokban, vagy barlang hűsében,
 A mit használnak árnyas korcsmaképen.

Donna Inez.

Byron I.

9. lap.

Országos Széchényi Könyvtár

7.

Ez a divat. De én nem így csinálom :
 A kezdetén, ott kezdem ! Vakmerés,
 Sőt bűn elöttem, Péterem vagy Pálom,
 Ha pontatlan vagy s görbe útra mész.
 Én hát a rendet most is híven állom,
 (Bár emiatt félórám kárba vész)
 S Juán apjáról szólok eleintén.
 Az édes anyját bemutatjuk szintén.

8.

Szevillában jött hősünk a világra.
 Pompás narancsa s szép delnői vannak.
 »Ki nem volt itt, az szépet sose láta.«
 Így szól a mondás és én állok annak ;
 Szebb város nincs széles Hispániába',
 Cadizt kivéve, adj hitelt szavamnak.
 Ott éltenek Juán szülői, hol
 Guadalquivir gyorsan zuhogva foly.

9.

Apját Jozénak hívták. Persze Don.
 Hibátlanul nőtt a családi fája,
 Mór és zsidó-galyaktól szabadon.
 Hispán urak leg-góthabb daliája.
 Szebben nem űlt föl lóra grand, tudom,
 S hidalgó nincs — esküt tehetni rája —
 Ki szebben száll le. Ő nemzette hősöm,
 A ki viszont — de itt később időzöm.

Híres tanult hölgy volt az anyja, telve
 Roppant tudással. Összegyűlt fejében
 A nagy világ minden keresztény nyelve.
 Eszéhez méltó nem volt más, csak éppen
 A virtusa. Élénk vitára kelve :
 Bölcsét legyűrt ! . . . S a legszelídebb képen
 Irigység ült, látván magasztos lényét,
 Erénye báját és elméje fényét.

11.

A feje, ó az káptalan ! Betéve
 Szavalta Lópét, tudta Calderont ;
 Ha egy színész bensült vón szerepébe,
 Ő sűg vala s mindent fülébe mond.
 Homályt borítna Feinagl nevére.⁵
 Rendszer mit ér ? E fej mindent leront.
 Olyan memóriát még ő se színez,
 Mint a milyennel bírt e donna Ínez.

12.

Matézis volt a kedvencz tudománya,
 És főerénye a nagylelkűség.
 Ha élczelt (néha tette) Attikára
 Gondolt az ember. És — irgalmas ég —
 A fenségesnek mily sűrű homálya
 Lengett komoly szavában ! Soha még
 Ilyen csodát ! . . . Selyem, muszlin, meg karton
 Ruhákban járt, és . . . De megyek már ! Pardon !

13.

Diák és hellen képzettsége volt,
 — A Pater noster és az Alfabet —
 A fransz regényt kedvelte. (Csak ha szólt
 E finom nyelven : botlott, tévedett.)
 De legkevésbé tudta a spanyolt,
 Mert sokszor azt, a mit nyelvére vett,
 Lélek sem érti. Szfinx jött Szfinx után.
 Vagy így akarta megszépíteni tán?

14.

Az angol s héber nyelvet is szerette,
 S azt állította : e kettő rokon.
 Bő érveit a szentírásból vette,
 (Ha tetszik, nézz utána, mily jogon,)
 Egy megjegyzését én clőttem tette,
 És ezt idézni van talán okom :
 »Csodálatos ! . . . E héber szóval : *lenni*,
 Egyértelmű a britt — pokolra menni !«

15.

A legtöbb nő csacsog, — de ő ha nézett :
 Homiliákat prédikált szeme.
 Önfékező bölcs aktusokra később,
 Mint Szír Romilly, jog védszelleme,
 Államjavító, — kit már rejt enyészet,
 Elpusztítván önönmagát . . . Ime,
 Újabb adat, hogy minden hiu por.
 (A bíróság kimondta : elmekór.)

16.

Szabjuk rövidre : mozgó számitás,
 Sétára kelt Edgeworth-regény vala,
 A nevelésnek élő könyve, más
 Nők mintaképe, erkölcs védfala ;
 Megtestesült dicső erény, tudás ;
 Összhangos, mint az angyalok dala.
 Csöpp gyarlóságot sem foghatni rája.
 Hibátlan — ah csupán ez a hibája !

17.

Tökéletes volt . . . Több ! Páratlan ! Oly
 Remek, ki képes versenyezni szenttel.
 Látván, hogy itt kárt nem tesz a pokol,
 Őrző angyalja penzióba ment el.
 Perczekre mindent pontosan tagol,
 Az óra sem jár ily szabályos renddel.
 Egy van csupán, hozzá közel csak az jár :
 Bűvös »kenőcsöd«, páratlan Makassár ! 7

18.

Tökéletes volt. Ah de földünk hátán
 Tökéletesnek lenni mitsem ér !
 Évát is akkor csókolgatta Ádám,
 Mikor bezárult az édeni tér,
 Hol szűz nyugalmat rontott meg a sátán.
 (De addig ! Szunnyadt mellükben a vér !
 Jozé is ott járt — Éva hú fia —
 A hol tilos volt almát rágnia.

Kedélyes és könnyelmű volt felette,
 Könyvet, tudóst kerülgetett biz ő!
 Járt-kelt, vigadt, a mint tartotta kedve,
 S nem bánta : otthon duzzog-é a nő?
 A nagy világ, mely mindig lelkesedve
 Botránkozik s pletykát pletykára sző :
 Már két maitressről súgott erre-arra.
 Egy is elég a házi pörpatvarra !

Erényét Ínez tündökölve hordta,
 De rátartó volt, büszke módfelett.
 Aztán közönyt csak szent, nem oldalborda
 Viselhet békén ; s bár ő szentje lett
 Minden morálnak, nő volt és gyakorta
 Valónak vette, a mi képzelet.
 Ilyenkor persze élt az alkalommal
 S kapott a Don leczkét, szidást halommal.

Mert szörnyen könnyű rajta kapni azt,
 Ki sokszor vét és sohasem vigyáz.
 A legbölcsebb is néha sült paraszt
 Ilyen dolgokban s felsülése gyász.
 Ilyenkor »főbe verheted« a gazt
 Egy »legyezővel«.* — Sok nő, mintha száz
 Bottal püfölné, úgy hozzád keni.
 S miért? Nem tudjuk. Ez az isteni !

* E kézre mondom, ha most hozzáférnék ahhoz a gaz
 ficzkóhoz, a felesége legyezőjével verném agyba-főbe.

Shakespeare, IV. Henrik I. rész. Percy felkiáltása.

Mért is megy férjhez tudós hajadon
 Oly emberhez, ki felnőtt, mint a gomba,
 Oly urfihoz, kinek bár czíme »Don«,
 Minden tanult, okos beszédre bamba ;
 Hogy áll ez ügy, bővebben nem tudom,
 Nős nem vagyok, csak úgy élek magamba',
 De szólj magad, tudósnő férje, — kész
 Választ hamar — nem vagy papucsvitéz ?

Czivódtak. Mért ? Nem tudják oda künt.
 De mind kutatják, ámbátor e pör
 Nem tartozik ránk. Egy perczig se szünt
 A suttogás. Sok némbert láz gyötör.
 Kíváncsiság, utállak, mint a bünt !
 S ha »közbelépni« énnekem gyönyör,
 Az más egészen : házi gond hijával
 Öröm bajlódnom a mások bajával.

Fölléptem itt is nyájasan . . . de meddő
 Iparkodás volt, — még így sose jártam ;
 Ugy gondolom, megörült mind a kettő,
 Mert soha őket otthon nem találtam,
 Ámbár a portás megvallotta feddő
 Szavamra később . . . No de már kiálltam
 A legjavát is, mert a kis Juán
 Egy tele rocskát zúditott le rám.

25.

Göndörhajú, mihaszna kis kölök,
 Kész garabonczás már szopós korába.
 Csak abban voltak egygyek a szülők,
 Hogy kényeztették mind a ketten. Kába
 Házass felek! Ha gondos nevelők:
 A kényes urfit küldik iskolába,
 Vagy otthon adnak skutikát neki,
 A bünt belőle így kergetve ki.

26.

Jozé s. Ínez boldogtalan családi
 Frigyük bilincset tűrve hordozák.
 Szeretnék egymást hülve-halva látni!
 De bár belől viszályok férge rág,
 Világnak száját nincs alkalma tátni,
 Oly szép a látszat, bölcs a formaság.
 Míg egyszer aztán kilobog vadúl
 Az elnyomott láng s mindent összedúl.

27.

Ínez sok doktort, gyógyszerészt hivat,
 És bizonyítja, hogy *bolond* a férje.
 Később a'szondja, hogy csak *fenevad*,
 Mert érthető a tisztelt don beszédje;
 De azt nem mondja, hogy mily ok miatt
 Lépett föl így; — rejtély az ügy miéértje, —
 Csak annyit vall be, hogy szent kötelesség
 Sarkalta rá... többit gondolni tessék.

Hibáiról bő naplót vezetett,
 Feltörögette sok, sok levelét,
 És mindezekből adatot szedett.
 Pártján Sevilla, uraság, cseléd,
 (S jó nagymamája!) Minden csúnya tett
 Hivőre lel. Röpítik szerte szét.
 Ügyvéd, biró lesz valamennyi. Tombol,
 Mély gyűlöletből, tréfás unalomból.

És e nemes hölgy, asszonyok virága,
 Férje keservét oly derülten hordta,
 Mint Sparta hölgye, a ki halva látta
 Dicső urát s búját nem panaszolta,
 Elzárta némán és büszkén magába.
 A legvadabb vád nyelvét föl nem oldta.
 Nyugalma szent, míg férje lázban ég...
 »Ah!« — kiabálják — »mily nagylelkűség!«

Okos fogás e jámbor türelem,
 Ha bennünket mar, üldöz a világ.
 S nagylelkűséget mutogatni nem
 Hálátlan üzlet, hogyha összevág
 A céljaiddal. Hisz jól bánsz velem,
 A kit — szegényt — húz, megtép minden ág!
 Csúf szenvedély a mérges bosszu — ám
 Ha *más* üt fejbe, nem az *én* hibám!

31.

S ha régi dolgot verne föl vizzályunk,
 Hazudva hozzá még egypár vadat :
 Nem rajtunk múlik ! Hisz mi félre állunk.
 Ez hagyomány, okmányszerű adat.
 Aztán mi annál fényesebbre válunk,
 Minél több szennybe mártod magadat.
 A tudományra szintén van hatása :
 Holt skandalum pompás a bonczolásra.

32.

Békíteni kezdtek a barátok, aztán
 A rokonok, s az ügy rosszabbra vált.
 (Nagyon bajos, ily alkalomnak adtán
 Eldönteniünk, hogy többet melyik árt,
 Barát : gyanús ; rokon : még gonoszabb tán.)
 A dühös ügyvéd válást perorált,
 De pöre díját alig szedte még :
 Halál befogta Don Jozé szemét.

33.

Meghalt, de sajna, rosszkor ! Mert a mint
 Jogász uraktól megtudhattam én
 (Bár óvatos, zagyva beszédü mind)
 Kétségkívül fen-forgott a remény
 Egy fényes pörhöz, a milyen nem int
 Minden bokorban. E csapás kemény !
 Ó publikum, ritkán ér némi jó,
 S most elveszett e szép szenzáció !

De ah! kimúlt! S porával eltemették
 Az ügyvéd hasznát és a nép dühét.
 Házát eladták, szolgálit kitették,
 S a mint suttogják városszerte, két
 Kitartott hölgyét mindjárt kegybe vették:
 Egy pap s egy héber...! Megkérdeztem e hét
 Folytán az orvost, hogy mi ölte meg:
 Haj! lassu láz, harmadnapos hideg.

S mégis — derék, jó ember volt a Don.
 Beszélhetek: jó ismerőse voltam.
 Egyéb hibáit hát nem bolygatom.
 De tán nincs is több. Mindet fölsoroltam.
 Ha szenvedélye felforrt és vakon
 Tévelygett néha, hévségtől bomoltan,
 Ha nem volt Numa, — ne itéld el lelkét:
 Epéje sok volt és rosszul nevelték.

Törj pálczád, vagy jóságod mentse ki,
 Most egyre megy már. Meghalt. Ámde tény:
 Kegyetlen nap volt s fájhatott neki,
 Mikor megállott szétdúlt tűzhelyén
 S a házi oltár roskadt tömegi
 Szemébe tüntek. Fáj ez, érzem én.
 Csak pör s halál, e kettő közt vala
 Szabad választás, — inkább meghala.

Juán egyetlen örökös maradt, ^a
 Rászáll sok terhe s minden birtoka; ^b
 Jó hosszú gyámság s gondos kéz alatt ^a
 Kétségkívül virulni fog. Maga ^b
 Inez a gyám, — ő majd vet és arat, ^a
 Mert senkinek sincs ehhez több joga; ^b
 Az a fiú, ki anyja mellett nő fel, ^c
 Különb másoknál s híres lesz idővel. ^c

Mint asszonyok, sőt özvegyek tökélye,
 Mintát akar faragni a fiából,
 Hogy fényt derítsen ősi czímerére
 (Ő aragon', Jozé Castiliából);
 S hogy kész lovagként a csaták terére
 Ronthasson majd, ha síkra száll a tábor:
 Tanúl nyargalni, vívni, állni vártát,
 Megmászni sánczot és esetleg — zárdát.

De a mit Inez legfőként ohajt,
 S a mit nem győz csodálni a tanár,
 Kit sorskegy e nemes fészekbe hajt,
 Az a morálnak kultuszában áll!
 Juán sok könyvét ő vizsgálja, — rajt'
 Ki nem fog senki, hogyha czenzeál.
 A tantárgyakba minden branche bevéve,
 A természethistóriát kivéve.

A nyelveket, kivált a holtakat,
 A tudományok legmeddőbb fáját,
 Művészetet — mely sem gyönyört nem ad,
 Sem hasznot nem hajt, csak unalmat ad —
 Mind megtanúlja. Tud roppant sokat,
 De rossz könyvekből egy betűt se lát,
 Kivált olyanból — hó! ez kész veszély —
 Mely a fogamzás titkáról beszél.

A klasszikus kor némi bajt okoz.
 Csiklandós tárgy az istenek szerelme.
 Volt köztük bájos, szép, erős, okos,
 De nem volt rajtuk semmiféle kelme.
 Az Ilias s Odyssea jogos
 Nagy époszok, — de a professzor-elme
 Kétségbe'sik s vért izzad, míg czitálja,
 Mert donna Ínez a mythost utálja.

Ovid a kéjencz bujaság maga,
 Anakreon még gonoszabb dalár,
 Catullnak nincs egy tisztos versszaka,
 És nem ajánlám hő Sapphót se, bár
 Longin szerint a fönséges csak a',
 A mit-e hölgy ódás dalokba zár;
 De Virgil tiszta... egyre boritom
 Csak fátylamat: hol föllép — Corydon.

Lucretius istentelen pogány,
 Nehéz táplálék fiatal gyomornak ;
 Én Juvenalban sem találok ám
 Dicséretest, bár e nyilas komornak
 Szándéka szép, mert gúnyhalálra szán
 Minden gonoszt, s jól oda mond a kornak.
 S mód van-e benne, hogy megtúrd, kiálld,
 Ha tiszta vagy, az ocsmány Martiált ?

Juán belőle mustrált kiadást kap,
 Gondos kezek kitörlik a felit,
 Mindazt, mi durvább, illemsértőbb, tágabb
 Értelmű benne ; ám mert tisztelik
 E lantosát a klasszikus világnak,
 S szívüknek fáj, hogy szertesét szelik :
 A mit kihagynak, appendixbe kapják,
 S in extenzó a könyv végére csapják.⁸

A durva rész ott áll előtted sorban,
 Szétszórva eddig, most egy rendbe hozva ;
 Várják, tömör s csinnal kötött csokorban
 Az ifjakat, kik majd e drága kosztra
 Mohón rohannak, míg — későbbi korban —
 Lesz újra kéz, mely őket széjjel osztja,
 Hogy soraik ne csábítsák erényed,
 Mint kerti szobrok, — bár a' mind szerényebb.

46.

Az imakönyv is (százados, családi),
Sajátszerű rajzokkal volt tele,
Mint azt sok ódon imakönyvbe látni :
Szép csokolózók s legalább fele
Szűz meztelen. Akadt-e fiu, lány, ki
Imádkozott belőle vagy vele,
Én nem tudom — de az tény, hogy magának
Megtartja Ínez s mást ad magzatának.

47.

Juán előtt a »Szentek életrajza«,
Hallgat misét és prédikációt
S szegénynek már terhére sincs e hajsza,
Kap Szent Jeromtól annyi rácziót! . . .
De mint lehetsz a vallás véde, pajzsa,
Ég hogy térít meg egy gaz nárcziót :
Szent Ágoston legszebben festi. Bánod
Hogy úgy nem éltél, — szinte megkivánod! ⁹

48.

Ez is tilos könyv kis Juanra nézt, —
S nagyon helyes, hogy így tesz a mamája,
Ha általán e záros nevelést
Helyesnek tartod . . . Perczig sincs magára.
Komorna mind vén, nem hoz egy se vészt,
S ujat ha vesz, mind monstruózus pára.
Míg férje élt, sem fogadott csak rútat, —
Szép hölgyeim, ajánlom ezt az útát!

.. És nőtt Juán jóságban, bájban, egyre ;
 Hat évvel friss, mint reggel a sugár ;
 Aztán mikor belép a tizenegybe,
 Szép férfit ígér csinos arcza már.
 Testben kifejlik, bifláz lelkesedve,
 És rá bizannyal mennyek üdve vár !
 Fél nap templomban, fél napon körösztl
 Tanára, anyja s gyóntatója közt ül.

Hat évvel, mondom, pompás fiu volt,
 Tizenkét évvel szép, de csöndesebb ;
 Gyerekkorában nem könnyen hajolt,
 De megpuhult most ! . . . Óvatos kezek
 Szarvát letörték ; eltünt, a mi folt,
 Már legalább a látszat egyre szebb ;
 Boldog mamája büszkén emliti,
 Hogy mily szelíd, jó s okos a kicsi.

E pontban én kételkedő valék
 S vagyok ma is tán, — ámde hallgatok ,
 Ismertem atyját, s volt időm elég
 Az emberismét megtanulni ; — sok
 S rút volna mégis, a fiút ma még
 Ebből itélni ; ah ! rossz házasok
 Voltak szülői . . . ámde én utálok
 A locs-fecset . . . még tréfából se állom

Nem mondok, kérem, semmit . . . semmit én . . .
 Csak azt az egygyet : — a magam javára —
 Ha vón fiam, a kit nevelni kén,
 (A minthogy egy sincs, isteneknek hála !)
 Tudós Ínezhez nem ereszteném,
 Hogy ott kérőzzék katechismust nála.
 Nem, — nem — soha ! Kollégiumba adnám !
 A bölcsesség szintén csak ott ragadt rám.

Mert ott tanúlsz, — nem henczegek, de ettem
 Sok tudományt . . . no, nem beszélek rólok,
 Se a »görögről«, a mit elfeledtem,
 Csak annyit mondok, hogy — de mitse szólok.
 Az bizonyos, hogy ott valami lettem,
 Mindegy akármí, — ettől elhajólok ;
 Nős sose voltam, de ha nem csalódom :
 Fiad ha van, neveld másféle módon.

Tizenhat éves lett Juán, — nyulánk,
 Virgoncz legény, termetre szép, sudár,
 Apródszerű, habár nem oly nyalánk.
 Egész világ felnőttnék nézi már
 Anyján kívül . . . ezt marja csak fulánk
 És fojtja düh (a mit magába zár)
 Ha hall ilyesmit, mert előtte véték
 A koraérés, pokoli csalétek.

Donna Julia.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A hű barátnők nagy, díszes körében,
 Kiket kegyes, jó voltukért szivel,
 Volt *Júlia* ; ha szépnek mondog, éppen
 Semmit se mondtál ; azt a báj, mivel
 Bövelkedik, úgy kapta úri szépem,
 Mint rózsza pírját, zöld színét level,
 Tenger savát, vagy tegezét Cupid . . .
 (Ez a hasonlat régi és stupid).

Sötét szemében a tüzes Kelet
 Mór származásnak árulója volt.
 (Hispaniában mindenekfelett
 Bűn, vagy ha nem, hát némi részbe' folt.)
 Mikor futott a szétvert mór sereg,
 Granada rom s Boabdil könnye folyt,
 Egy rész maradt, hogy a sarat megállja.
 Ezek között volt donnánk ősmamája.

És egy hidalgó vette nőül őt,
 Csúful bemártván háza címerét,
 A fát, mely eddig tiszta földbe' nőtt !
 Boszús szemekkel nézik a herét
 A büszke ősök . . . a nagyok, dicsők,
 Kik megbecsülve a család körét,
 Nőül csupán cousinet meg tanteot vettek,
 Bár unokáik megpenészesedtek.

A vegyítés erőt hozott a fajba,
 Korcs lett a vér, de megjavult a hús.
 A korhadt törzs friss, életüde galyba
 Szökkent megint és termelése dús ;
 Lány nem pupos, fiú nincs gégebajba' ;
 De az a hír — kiírom, bármi bús —
 Hogy donnánk tisztelt nagymamája sokkal
 Több örököst szült, mint megfér a joggal.

Ha úgy van is, — mindegyre jobb a vér,
 Erősbödik sarj sarjadék után,
 Míg egy fiúban sorja véget ér.
 Ki egy leányt hagy. Eltalálja tán
 Az olvasó, hogy e fehér-személy
 Nem más, mint Júlia, a kecses madám ;
 Huszonkét éves volt a szende nő,
 Szűztiszta, bájos és Istenhívő.

Szeme (imádom a szép szemeket)
 Nagy és sötét . . . míg hallgatott, szelid,
 De hogyha szól, mély tűzzel remegett
 A büszkeség s a szerelem fel itt, —
 Láng járja át e kettős remeket,
 Vágy s mégsem az, a melylyel eltelik ;
 Inkább az érzés küzd valami ellen,
 A mit nemessé finomít a szellem.

61.

Fényes haja kigyózva hullt a márvány
 Homlokra le, hol rágyogott a lélek.
 Szemöldje íves, mint a szép szivárvány.
 Arczán tavasz van, csupa ifju élet.
 Olykor a szín áttetsző pírra válván,
 Hogy erein villám fut át, azt véled.
 Kedves valóban, bájra túttett százon,
 És karcsu is, — a hízott nőktül fázom.

62.

Egy ötven éves férjjel csöndesen
 S több éve él. Ötven! Szép summa év ez,
 Sőt nagyon is szép. És én azt hiszem:
 Jobb *egy* ilyen hely'tt *két* — huszonöt éves,
 Kivált ott, hol forrón süt ránk a menny!
 Erényes hölgy tömérdek van, de téves
 Föltenni róluk, hogy van büszke dáma.
 A kit nem vonz az évek kisebb száma!

63.

Mély bú fog el, ha erre gondolok.
 S az indecens nap, mindezt ő okozza,
 Mert pörkölő lángjával közre fog,
 Forral, hevít, testünket tűzbe hozza!
 Bőjt és fohász haszontalan dolog,
 Gyarló a hús s a lelket bűnbe húzza.
 Azért van annyi frigytörő kaland ott,
 Hol forró klíma süti a halandót.

Boldog vagy, Észak! Ott biborban ül
 Erkölcs, erény s orrot fagyaszt a dér,
 Melytől a bűn vaczogva menekül...
 (A friss havon szent Antal észre tér.)¹⁰
 Ott a bíróság nagy csapatba gyűl,
 Itél s megszabja, hogy a nő mit ér,
 S a frigytörő csinos summát fizet,¹¹
 Mert vehető a bűnös élvezet.

Alfonsó volt a tisztelt férj neve.
 Láttán a bájos donnában nem éledt
 Se gyűlölet, se vonzalom heve,
 Bár még elég csinos volt. Csendes élet
 Folyt a felek közt (bölc s közöny mive)
 Egymás hibáit elnézték; de félek:
 Alfonsban olykor vad féltés riad,
 Bár nem mutatja, — a világ miatt.

És donna Ínez — nem tudom, miért —
 E Júliát kegyelte hön, noha
 Természetük más-más irányba tért,
 S könyvet nem írt szép Júliánk soha.
 Többen susogják (pletyka kit nem ért?)
 Hisz a világ oly álnok, mostoha!)
 Hogy Ínez tette (így sziszeg a vád)
 Édessé Alfons bús legény-korát.

67.

S most, hogy ne hulljon régi kapcsuk össze,
 Mely szüziessé finomult azóta,
 Kell, hogy kegyében hitvesét füröszsze ;
 E taktikával hirnevét megóttá ;
 Beczézi Júlját és dicséri, közbe,
 Alfons urat, izléseért ; e mód a
 Botrány fulánkját bár nem tépte ki,
 Megnyeste úgy, hogy békét hágy neki.

68.

Azt nem tudom, szép Júliánk a dolgot
 Így látta-e, vagy biztosabb adat
 Itélte el szemében a hidalgót, —
 Egy áll : nem is szól s egy jelt sem mutat ;
 Nem tudta tán, ki fent szivére gyilkot ?
 Avagy csöppet sem bántja e tudat ?
 Én véleményt nem mondhatok felette,
 Oly illemes volt minden szava, tette.

69.

Juánra, mint csinos kamaszra, édes
 Hő csókokat szórt ; — tiszta, mint sugár
 Az ily gyönyör, a míg a nő husz éves,
 S Juánka csak tizenháromba jár ;
 De mosolyom nincs, vagy fölötte kétes,
 Hogy három évvel korosabb e pár...
 Roppant sokat tesz három kurta év.
 Főképen ott, hol forraló a hév.

Akármi tette, mintha kicserélték
 Vón mind a kettőt . . . lesütött szemek,
 Halk köszönés . . . a hölgyben több a mérték
 S a pillantásban mély zavar remeg.
 Hogy donnánk tudta a dolog »miértjét«,
 Én gondolom. Juán nem érti meg.
 Ahogy fogalmunk sincs arról, ha tán
 Tavát se láttunk : mi az óceán ?

De bár hideg : gyöngéd maradt a nő.
 Vékony kezét halkán remegve vonta
 Kezéből el . . . de rajta már a hő
 Finom nyomás, bár oly szelíd, oly anda,
 Hogy képzeletnek tartja félig ő.
 De soha bűvszer annyi bájt nem ontá,
 Nem volt erősb, — nem maguk a szirének,
 Mint e nyomás, a Don Juán szívének.

Mosolylya nincs már. Pillantása bágyadt.
 De csábosabb, ingerlőbb e ború !
 Ugy tetszik : bűnös, ámde édes vágyat
 Hord szive mélyén s titkos, szomorú
 Gyönyörrel vet szép gyötrőjének ágyat.
 Az ártatlanság, bármilyen korú,
 Kész maga is hazudni, hálót vetni,
 S a szerelem korán tanúl tettetni.

De bárhogy szinlel, épp a bús homály
 Árulja el, mint a fekete ég
 A zivatart. Hangot sem ejt a száj,
 De a borús szem lángot szór. Derék
 Kis tettető! Nevet, ha szíve fáj,
 Sír és borong, ha láthatárja kék.
 Harag, közöny, gúny, sőt a durva gőg :
 Álczái mind, de elkésik velök.

Majd jött a sóhaj mély, heves foka,
 Lopták mohón egymás tekintetét ;
 Kigyúlt az arcz, bár semmi indoka,
 Együtt : remegtek, — távol : oly setét
 A föld nekik . . . ! Ifjú szivek joga
 Így játszani, mig nyerve nincs a tét.
 Csak arról győz meg, hogy milyen ijesztő
 Zavarba jön a szerelem, ha kezdő.

Veszélyben volt szegény hölgyünk szive.
 Érzé, hogy enged. Megfogadja hát,
 Hogy a morálnak szigorú hive,
 Oszlopa lesz, így majd nem éri vád !
 Valóban nagy volt buzduló heve,
 Lefőzte volna bős Tarquint magát.
 Szűz Máriához könyörög erőért,
 Mivel legjobban nők dolgához ő ért.

Megesküdött : Juánt nem látja többé,
 És másnap . . . anyját látogatni ment ;
 Az ajtó nyílt . . . nem az ifjú jött bé ;
 Úgy van ! Bizonyynyal óvja már a szent !
 Szívébe mégis némi bú szökött bé . . .
 Hah ! újra nyílik . . . most Juán jövend,
 Ez ő ! ez ő ! . . . — Nem ! . . . Félek, hogy az' este
 A Szűz Anyát imával nem kereste.

Úgy véli majd, hogy egy erényes asszony
 A csákkal inkább szemtül-szembe néz,
 S csak gyáva fut, ha van, kit elriaszson !
 Oszt' férfi részről hogy' fenýtse vész ?
 Nincs rá eset, hogy több kegyet kioszson,
 A mennyit illem rendel és az ész.
 Igaz, — van vígabb, tréfásabb nem egy,
 De az eféle testvér-számba megy.

S még akkor is, ha tán véletlenül
 — Ki állna jót ? az ördög oly csalárd ! —
 Rájönne, hogy nagyon kopog »belül«,
 S ebben vagy abban kedvet is talált :
 Van mód kitérni a veszély elül,
 S maradni hű, erkölcsös és szilárd :
 Nem kell hajolni rossz ajánlatokra !
 Próbálni tessék ! Úgy megyünk csak sokra.

Aztán van érzés...! Csupa égi fény,
 Eszményi, finom... fordítottja »annak«!
 Mint angyalok képzelhetik, s a vén
 Szüzek, kik úgy is biztosítva vannak!
 Plátói láng ez!... »Éppen mint enyém!«
 Búg Júlia, csúcsán az üdvrohamnak.
 Volnék Juán, ki mennyei varázsként
 Fűszerzi álmát, — én se venném másként.

Ily tiszta hajlam rosza nem vezet,
 S ifjak között van példa rá tömérdek;
 Elsőbb szabad csókolni a kezét,
 Aztán az ajkat; ehhez én nem értek,
 De úgy hallám, hogy ennyi élvezet
 Végpontja annak, a mit így kimértek;
 A ki tovább mén, az bűnös nagyon, —
 Majd sor jön erre, — addig elhagyom.

Szeretni hát, de a határokon túl
 Nem menve, im, e cél felé evez;
 Tapasztalás fut még az ifju Dontúl,
 Egy kis gyakorlat nagy javára lesz...
 Mily üdv, ha majd a pásztoróra kondúl,
 S ő, kit magasztos, szent erény övez,
 Eszményi hévvel magyaráz erősen, —
 Mit, nem tudom, — talán nem tudta ő sem.

Belé törődven finom szándokába,
 És tiszta lelkét áttekintve jól,
 Meg is győződve a felől magába',
 Hogy 'rénye szirt, mely soha nem hajol :
 E percztől kezdve valamennyi kába
 Kontrólt meg óvszert messze-messze tol !
 Vajh állott-é a szörnyű feladatnak ?
 Hirt erről az alábbi versek adnak.

Veszélytelen' s könnyűnek látta tervét.
 És azután egy ily tizenhat éves
 Fiúval ok botrányra honnan telnék ?
 S ha rágalmaznák mégis, az az édes
 Tudat, hogy jót akart, enyhíti lelkét.
 A tiszta szív oly víggá, könnyüvé tesz !
 Keresztény hívek egymást főzték, nyúzták,
 S hitték : így tett vón maga szent Euszták.

S ha ezalatt talán meghalna férje —
 Agyán e gyász-kép álmodt összerontón
 Czikázik át . . . Nincs mód, hogy ezt megérje,
 (Itt fölsohajt) »Inkább a vérem ontom !«
 Föltéve mégis, hogy prédába kérje
 A zord halál, — de csak föltéve, mondom,
Inter nos (vagyis »entre nous«, neki :
 Esméit ő franszúl fejezte ki)

Föltéve hát azt, hogy végsőt lehell ő, —
 Nos, akkorára kész ember Juán,
 S egy dús özvegyhez mindenképen illő.
 Sőt hogyha még hét évig várna, tán
 Nem vón baj az sem . . . És aközbe' kellő
 Mély tisztelettel csüggne Júlián,
 (Igy fest tovább) mivel szerelme módja
 Oly tiszta lenne, mint szeráf álmodja

De most forduljunk Don Juán fele.
 Szegény kis ember! Nem volt ideája:
 Hová jutott, mi történik vele?
 Heves levén, mint Naso Medeája,
 Zavart önt minden új látvány bele.
 Dehogy képzelné, hogy az, a mi várja,
 Kedves dologgá válik rendszerint,
 Melyből talán az üdvök üdve int.

Merengve, némán, lassan, izgatottan
 Járt-kelt az erdön, — bolygott nappal, este;
 Nem ösmert kintül üzve, hajtva, ottan
 Mint minden mély bú, a magányt kereste.
 Magányra én is mindig sokat adtam,
 Az egyedüllét roppant kellemes, de
 Értsük meg egymást: a magány alatt
 Hárem van értve, nem remete-lak.

»Ó szerelem! E rengeteg vadonban,
 Hol a gyönyörrel biztosság vegyül,
 Itt tündökölsz te legbájlóbb valódban,
 Itt boldogítasz, áldó istenül!«¹²
 E vers-sorok jól csengenek valóban,
 S jó volna mind, a második nekül.
 »Hol a gyönyörrel a biztosság páros«:
 Ez a kitétel némileg homályos.

Úgy vélem én, azt érti itt a bárd,
 — S színt' erre vall a tiszta, józan ész —
 A mit mindenki korrektnek talált,
 Vagy fog találni: — csókjaidban és
 Ebédedben ha megzavarnak, árt!
 De lépj háttérbe, bájos »vegyülés«.
 Hallgatva rólad, egy jó szót adok
 A »biztosságnak«: hordjon lakatot!

Juán barangolt a patak nyomán,
 Kimondhatatlan eszméken kotolva.
 Majd elterült a zöld gyepek bársonyán,
 Hol tölgy susog, vad ágát messze tolva.
 Itt szok' teremni sok vers és román.
 Mind olvasom, bár annyi mint a polyva,
 Ha tudniillik jó a nyelvezet,
 S nem, mint Wordsworthnál, egy kissé veszett.

91.

Juán (nem Wordsworth) így merült saját
Áradt lelkébe, míg megemberelvén
Felgyúlt szívét, legyőzte a baját
Úgy félig-meddig, lassan elterelvén
Eszméit arról, a mi át meg át
Nyilazta keblét . . . A magasba kelvén
E föld porából, átsiklott a lába
A Colrids-féle * metaphysikába.

92.

Eltöprengett magán s a földtekén,
Az »emberen« s a csillagok raján
És hogy mindez mikor lett és mikén';
Földinduláson, háborúk baján,
Hold térfogatja hány mértföldre mén,
Gyors léghajók különböző faján,
S a tudomány sokféle nemein; —
Legvégül aztán . . . Júlia szemcin.

93.

Efajta eszmék a szilaj, daczos
Határtalan tudvágyat bizonyítják,
A mit sok ember a világra hoz,
Sok nem tanul meg, ámbátor tanítják;
Juánka is nagyon csodálatos
Korán kutatta a mindenség nyitját.
Bölcsészet bántja, az nem hagyja veszteg;
De van még egy ok — : mert már érni kezdett.

* Coleridge.

Vizsgál virágot, lombot, levelet,
 És hall a légben hívó hangokat.
 Lát nymphea-tánczot a pázsit felett
 S leszállni égből istennőt sokat.
 Jár révedezve s bölcsen elfeled
 Időbeosztást, míglen megakad
 Szeme az órán és világos lészen,
 Hogy egy ebédet elsétált egészen.

Időnként könyvét olvasgatja majd,
 Boscant vagy Garcilassot.¹³ — Mint a szél,
 Mely könyve lapján gyorsan átsohajt,
 S azt fölzilálja : sejtő szenvedély
 Úgy rázza lelkét . . . Titkos búve rajt'
 Tapad a könyvnek, átaljárja kéj,
 Mint hogyha megvón babonával verve,
 Miről ma is tud sok vén dajka nyelve.

Im így eped, tünődik, andalog
 Órákon át, nem tudva, hogy mi bántja.
 Költői ábránd, föllengző dalok
 Le nem kötik . . . mást rajzol egyre vágya :
 Kebel havát, min mézzé lesz a csók,
 Forró szívet, mely érte ég, imádva,
 És — több efélet. Már el is felejttem
 Mit mindent . . . Később majd utamba ejtem.

E hosszú séták s hő ábrándozások
 El nem kerülték Júliánk szemét.
 Jól látta, hogy Juán hevült meg fázott.
 De bölcs Ínez mit sem vesz észre még,
 — Ez az, mit én mondhatlanul csodálok, —
 Nem kérdi, gyötri nyűgös gyermekét.
 Talán nem látta, nem kívánta látni,
 Vagy, bölcs levén, nem bírta kitalálni?

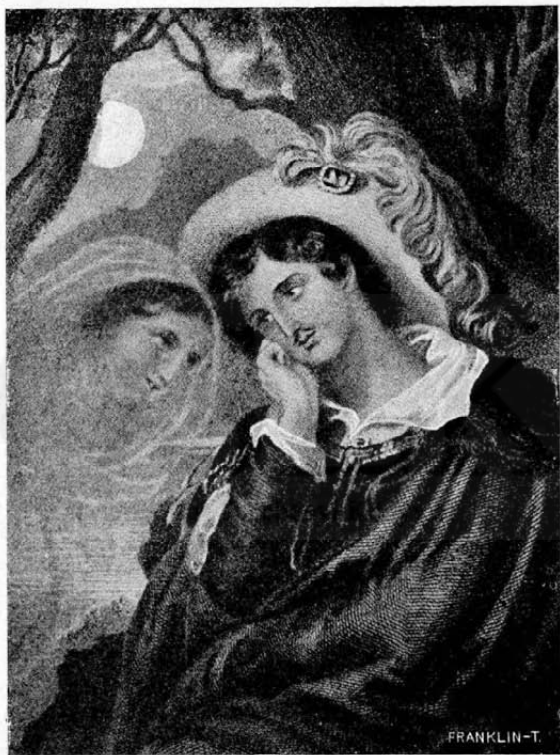
Ez furcsán hangzik, mégis úgy van ám.
 Vegyünk egy férjet, kinek a babája
 Megfordul néha idegen tanyán,
 Hol csuffá lesz egynémelyik szabálya
 A tíz parancsnak. (Nem jut most a szám
 Eszembe és rosszul idézni fájna)
 Nos hát: e férj, ha vad féltésbe szédül,
 Mily szörnyen téved, megtudjuk — nejétül.

Valódi férj örökké félt s gyanakszik,
 De szüntelen hamis nyomon csahol.
 Vadúl szemmel tart holmi jámbor vaksit,
 Míg gaz barátját földicséri jól,
 Dédelgeti s együtt csap véle lakzit.
 Hányszor történt ez, le nem írja toll...!
 Ha ördög elvitt nőt és jó barátot,
 Csak akkor bámul, hogy semmit se látott.

Ah! a szülő is, mint a föld vakondja,
 Sokszor csak oly vak! Hályog ül talán
 Hiúz szemén? Mindenki tudja, mondja,
 Hogy kedvest tart az úrfi és a lány,
 Ő mit se tud; — míg végre porba ontja
 Jó hírnevét botránnyal a silány.
 A mama bús lesz és a papa vad — :
 Hogy' nemzhetett ily czéda fattyakat!!

De én ínezt oly gondosnak tudom,
 S éles szemét is oly jól ismerem,
 Hogy magamat perczig se ámitom :
 Fiát *akarva* hagyta el! Merem
 Kimondani! Talán az ifju Don
 Javára vélte, betetőzni fen-
 Költ nevelését? Vagy tán azt akarja :
 Hadd lássa Alfons, hogy a neje csalja?

Szép enyhe nap volt, — és virúlt a nyár ;
 A nyár veszélyes évszakot jelent.
 A tavasz is, ha végét járja már.
 Mondják, a forró nap cselekszi fent...
 De bármikép van, hányja-vesse bár
 Okát a bölcs, — előttem annyi szent :
 Van hónap, hol a természet mulat.
 Nőt május ígéz, márczius nyulat.

Don Juan első álma.

Byron I.

40. lap.

Országos Széchényi Könyvtár

103.

Szép nyári nap volt, — júniusnak épen
 Hatodika. Pontosnak lenni jó.
 Énnálam év s nap föl van írva szépen,
 Mert minden dátum egy-egy stáció,
 Hol kimerülve a futás hevében
 Lovat cserél s úgy ront tovább Clió,
 Taposva népen, státusokra hágva,
 S évszám-csoportnál mást nem hagyva hátra.

104.

Nos, júniusnak hatodika volt.
 Alkonyra járt, — fél hét állott az órán —
 S Júlia ott ült, hol lugasba folyt
 A rózsza és lomb, szebbe, mint a Kórán
 Lombágya, melyről Mohamed dalolt,
 Vagy Moore Tamás, ki dala édes árán
 Elnyerte köztünk az első helyét, —
 Soká diszítse a babér fejét!

105.

Ott ült, de nem magában. Tudja ég
 Mikép tévedtek e lugasba le!
 Ámbár ha tudnám, isten ucsce, még
 Akkor se szólnék bamba-mód bele...
 Bármint esett, tény — és ez itt elég —
 Hogy Don Juánunk szemben ült vele.
 Ha két ily arcz egymásra néz, szemet
 Behúnyni bölcs vón, — ám sehogy se megy.

Mily szép vala ! Mámorba fult szive
 Orczáin égett s hitte : büntelen még.
 Ó szerelem csodálatos büve !
 Erőst leversz s hőssé teszed a gyengét.
 Megcsal, megejt lángod csalárd heve
 Mindent, a bölcsét épp úgy, mint a zsenget.
 Ő hitt magában, hitte, hogy nem enged,
 S a föld alatta már inogva rengett.

Önerejét, Juánnak ifjuságát,
 Hiú félelmét fontolóra vévén,
 Megfogta már a hűség pálmaágát.
 Majd elmerengett férje ötven évén . . .
 Ezt fájlalom, mert éles kard se vág át
 Illúziót úgy, mint ez eszme, lévén
 Gonosz dolog Ámor előtt a nagy szám,
 Mit legfőlebb pénzben szeret a nagysám.

»*Ötvenszer* mondtam !« Hogyha hallod ezt,
 A pörpatvart biztosra foghatod.
 A vad poéta deklamálni kezd,
 Ha *ötven* rímet összekaphatott.
Ötven zsvivány egész megyét ijeszt
Öt X-el már nem játszunk hóditót.
 De áll az is, hogy a világ botor,
 S igen sokat tesz *ötven* Louisd'or.

Erényt, szerelmet, hűséget fogad
 Don Alfonsónak donna Júlia,
 S idézi mind a fenn-hatalmakat,
 Hogy esküjének sose lesz hija,
 S egy vágya sincs, mi nem tisztán fakad...
 Mig erre gondolt — ó Uram fia —
 Egyik kacsója kebléről lekúszott
 S véletlenül — Juán kezére csúszott.

110.

Hozzá értette öntudatlanúl
 Juán kezéhez, mely fürtös hajával
 Szelíden játszik. Édes lánggra gyúl,
 Merengve küzd csodálatos bajával.
 Nagy baklövés Inezettől, ezt a túl-
 Heves fiút elhagyni — Júliával!
 Mért nem maradt jó zár alatt a Don?
 Az *én* anyám, az így tett vón, tudom!

111.

S a mint tartotta kis Juán kezét,
 Megnyomta lágyan, mintha kérte volna:
 »Szorítsd te is!« De nem nyomkodta szét
 A virtust ezzel. Nyomban vére folyna,
 Ha érezné, hogy átkos módra vét
 Szűz Plátó ellen! Jajjal leomolna,
 Mint a ki rút varasbékára lépett,
 Ha áthágná a korrekt, tiszta szépet.

112.

Én nem tudom, hogy mit gondolt Juán,
 De azt, a mit tett, megtennök mi mind :
 Csókkal köszönt két forró ajka . . . ám
 Rögtön megáll . . . zavarja üdve . . . kint
 Gyötrelmet érez, hogy sértette tán !
 A szív, ha ifju, gyáva egy kicsint . . . !
 Pirúl a nő, de nem neheztel. Szólna,
 Ah szólna is — — ha egy csöpp hangja volna.

113.

Lement a nap, — feljött a sárga hold.
 Hej ! ez ravasz, alattomos legény !
 Igaztalan, bolond czimet koholt
 Ki legelőször szűznek mondta ; én
 Azt állítom, még nyári nap se volt
 Fél annyi rossz tanúja e tekén,
 A mennyit ő lát három óra folytán, —
 Hanem azért ártatlanúl mosolyg ám.

114.

E félhomály mély csöndje oly veszélyes.
 Megnyitja a túlradó szívet,
 De mindent, a mi bennünk bölcs, eszélyes
 Önuralom, lassankint számkivet.
 Báj és szelídség ömlik szerte kéjes
 Varázsszal. Áthat fűt, fát és követ
 S bennünket is. Mély epedést szül bennünk,
 Mely nyugalom bár, még se hágy pihennünk.

S Júlia ott ült, félig átölelve,
 Félig taszítva Don Juánt magától,
 Ki reszketett, immár helyét se lelve ;
 Ő hitte még, hogy nincs veszély ... a gát oly
 Könnyű leendett, védelemre kelve,
 Meg hát a helyzet is szép volt, a vádtól
 Mentt drága percz, meg — Isten tudja, meg mi !
 Már magam is elkezdek ám szepegni.

Ó ! Plátó ! Plátó ! Képzeltő tanod
 Erkölcstelenség titkos útja ! Hadd
 Kimondanom, bár kínos hallanod :
 A sok naiv hölgyecskét és urat
 Bukásba, bűnbe jobban bé-vonod,
 Mint száz regény s egész poéta-had !
 Nem vagy te más fél-csajda, nyegle főnél,
 S legjobb esetben nem jobb — keritőnél !

És hölgyünk hangja most sohajba fült
 S okos beszédre képtelen vala.
 A könny szeméből zápormódra hullt.
 Ah félek, dől már a morál fala !
 De hát ki bölcs, ha szíve lángra gyúlt ?
 Még búsúl, mint az önvád angyala,
 Még küzd, még suttog (szánja tán az ég is)
 »Nem ! Nem teszem meg !« — És megtette mégis.

Beszélik : Xerxes drága díjt szabott
 Annak, ki néki uj gyönyört kerít ;
 A perzsa felség, meglchet, kapott,
 De azt hiszem, sok pénzt utána rítt ;
 Én, szende bárd, szelet ki nem csapok,
 Beérem egy kis szerelemmel itt,
 Uj gyönyörökre én nem reszketek,
 Elég a régi, — csak maradna meg !

Ó kéj ! Nincs nálad édesebb a földön,
 Ámbár miattad pályázunk pokolba.
 Minden tavasszal fogadom : felöltöm
 A rény mezét s leszek szilárd, mogorva
 A csáb iránt . . . ! De azt hiszed, betöltöm
 Nagy esküm' ? Egy percz — s ki vagyok sodorva !
 Pironkodom, szégyenbe, búa fúlok,
 És azt hiszem, majd télre megjavúlok.

Itt szűz Múzsám liczenciát veszen —
 Kérlek, ne félj, még szüzebb olvasó,
 Mert eztán finom, illemes leszen
 S mert e szabadság csak költői ! Ó
 Egy kis szabálytalanság, kedvesem,
 Egy kis kitérés . . . többről nincs ma szó.
 Érzem, hogy ez bűn s illendőnek tartom,
 Hogy azt mondjam Aristotelnek : Pardon !

121.

S önt, olvasóm, fölkéri most poémám,
 Hogy ama gyászos nyári éjszakátúl
 (De hogyha nincs ez, elfogyott a témám,
 Nincs éposz s hírem kuncsoroghat hátúl)
 Juánt és hölgyét szemmel tartva némán:
 Ugorjék egygyet s képzelje magát túl
 Pár hónapon. — November volt. — S a nap?
 Nem emlékszem. Ám ez későbbi lap.

122.

Édes dolog, hallgatni holdas éjjel
 Kék Ádrián a gondolás dalát,
 A mint a csöndet lágyan űzi széjjel,
 S a távolon reszketve szárnyal át;
 Édes dolog, bámulni méla kéjjel
 Az esti csillag bágyadt sugarát,
 Hallgatni lomb közt búgdosó szelet,
 Szivárványt nézni, mély habok felett.

123.

Édes, ha halljuk, otthonunkba térve,
 A (mint) a /hű/ eb /messziről/ ugat/
 Ha van, ki jöttünk' hön ohajtva, kérve,
 Kigyúlt szemekkel, nyájasan fogad;
 Édes, ha fölver a madár zenéje
 S halk vízesés nyugalmas álmodat ad,
 Ha méhe döng, lány víg kacajra kél,
 S a gyermekajk először gögicsél...

Édes, szüretkor a megért gerezd,
 A hosszú, dús fürt bíboros patakja . . .
 Édes ledobnunk a világi feszt,
 Menhelyt ha ád falunknak enyhe lakja ;
 Fösvénynek édes nyúzni a perest,
 Édes, ha pénzét garmadába rakja,
 Bosszú is édes — legkivált a nőnek,
 Zsákmány a hadnak, hozomány a vőnek.

Édes, ha nénink dús örökbe vévén,
 Szegényt a sír váratlan eltakarja,
 Vagy a halál egy bácsi hetven évén
 Csellet kifog s a háznak ifju sarja
 Kezét a rég várt birtokokra tévén,
 Tisztázni őket terv szerint akarja,
 Bár annyi váltót írt alá előre,
 Hogy Júda még sokáig él belőle.

Édes nagyon minden babér, ha véren
 Ha tintán nyertük. Édes : régi pört
 Lezární jól. Édes dolognak vélem,
 Ha pajtást, a ki unalommal ölt,
 El-el riasztunk. Édes inni, kérem,
 Palaczkból ó-bort s hordóbúl a sört.
 Szép vagy diák-kor, zsöngé ifju létünk ;
 És édes az, a kit csupán mi védünk.

127.

De édesebb, szebb, mint akármilyen más :
 Első szerelmünk ! Ez magában áll,
 Mint Ádám emlékében a bukás.
 Letépve a tudás gyümölcse már,
 S nem lelsz olyan kéjt, bármi mélyre áss,
 A mi e bűvös vétekhez talál.
 Felséges, mint az ég tiltott tüze,
 A mit Prométhéus rabolt a földre le.

128.

Az ember furcsa állat s furcsa módon
 Tud visszaélni képességivel.
 Legizőbb vágya : újat tenni ódon
 Dolgok helyére, — itt nagyot mivel ;
 Kísérletet tesz élőn és halotton,
 S minden tehetség jó piacra lel ;
 Ha az igazság nyakadon maradna :
 Légy szemfényvesztő s számíthatsz garasra.

129.

A sok találmány mily halmazban áll !
 (Nagy géniusz s üres zsebek jele)
 Ez guillotine-t, az friss orrot csinál,
 Csontot tör ez s ujat rak az bele ;
 Congrev-rakéta öldökölve száll,
 De a »beoltás« bölcs ellenszere ;
 A régi himlőt száműzték a bőrből,
 S ujat szereztek a derék ökörből.

Czipót csinálnak hitvány burgonyából,
Galván a holtat rázza, mint bolondot,
Az ember-mentés még messzebbre lából :
Lelket fú abba, kire kampestzt mondott
S lehozza ingyért az egék honából ;
E század gépet garmadával ontott.
Az »apró« himlő, mondtam már, kidőlt,
Most a »galáns« jön, mely még többet ölt.

Américából jött, mondják, a »nagy«,
Vagyis »galáns«. No most tán visszatér.
Túlságosan sok ott az emberagy,
Jó lesz, ha kissé megtisztúl a tér.
Ritkítsa harc, éhség, nyavalya, vagy
Mit tudom én ! Tanulják meg, mit ér
Műveltnek lenni s többet melyik árt :
A lány fekély-e vagy az indurált ?

E század a találmányok kora ;
Testet megölni s lelket menteni
Csak most tudunk ; hallottad, mekkora
Csodát művelt sir Davy, a zseni ?
Lámpájával most bizton kotor a
Munkás szemet . . . a sarkig menve ki
S Tombuktut járva, üdvözítünk mindig, —
Waterloo plane föl az égbe indít.

Az ember ah! rejtélyes tünemény,
 A legnagyobb ész, az se fogja föl;
 Csak az kár, hogy e szublimis tekén
 A kéj sokszor bűn és a bűn gyönyör!
 Kevés agy sejti, egykor mire mén,
 De minden út kifáraszt és gyötör,
 Rohanva hír, rang, szerelem után,
 S ha célhoz értél, meghalsz, — s azután...

Aztán? ... A többit ön se mondja meg.
 Jó éjt tehát. — Folytassuk a mesét:
 November volt, mikor már zord a regg.
 A bércz felöltvén télies mezét,
 Kék köpenyén ott a fehér süveg.
 Az izgatott ár csapdos szerte-szét,
 S minden hullámot bősületté uszit.
 Fakúl a nap és ötkor búcsuzik.

Koromsötét volt, mint a bakter mondja.
 Hold nincs sehol, — szem csillagot se lát.
 Egyhangu nótát fujt a szél dorombja,
 S víg tűz köré gyűlt sok derék család.
 E fényre oszlik lelkem terhe, gondja,
 A nyári ég hat ily varázsszal át;
 Tűz, cricket, pezsgő, ráksaláta, meg
 Kis pletykaság ... ez az, mit szeretek.

Ejfélt ütött. — Ágyában Júlia.
 Aludt bizonynyal... hát egyszerre kint
 Bősz zaj riad... üvöltés, hahota,
 Melytől halott is talpra állna mind,
 Ha már nem történt volna ily csoda,
 Mint meg van írva hely s idő szerint...
 Az ajtó zárva... ámde gyors zörej
 S ijedt szó hangszik: »Úrnőm! Nyissa fel!

»Az istenért! Hamar! Lenn van az úr,
 S vele a város minden gazza tán...!
 Ó gyászos óra! jaj! szívembe szúr!
 Én jól vigyáztam!... Nem az én hibám...!
 Csinálja gyorsan... ah torkomba fúl
 A szó...! Hamar... egy percze van csupán...
 Itt vannak már... tán még elküldheti,
 Hiszen az ablak nem magas *neki!*«

Beront a Don... megáll az ágy előtt, —
 Sok jó barát és fáklyás nép vele;
 Nagy része nős! Boszút lihegve jött
 Mindannyia s örömmel is tele,
 Hogy kizavarja álmából a nőt,
 Ki férj-homlokra szarvat tűzdele!
 Efféle példa úgy ragad! Ha egy
 Meg nem lakol, hah! mind utána megy!

Én nem tudom, mily gyanu kelt szívében.
 Mi furta benn a tisztos Don fejét,
 De oly lovagtól, mint ő, semmiképpen
 Nem illett, így támadni meg nejét, —
 Be sem jelentve a vizitjét szépen,
 Kitenni vizsga szemnek fekhelyét,
 Csődíteni embert, inasok hadát,
 Hogy bizonyítsa öngyalázatát.

Szegény hölgy! Mintha álomból riadna,
 (Hogy nem aludt, szóval sem állítám)
 Ásít, sikolt, sír, szörnyen megriadva.
 Antónia, a pompás szobalány
 Az ágyneműt nagy gyorsan félre csapta,
 Hogy ott feküdtét lássa mind a hány.
 Mutatni vágyott, — nem tudom miért,
 Hogy úrnőjével töltötte az éjt.

Es úgy feküdtek, mint két szende pára,
 Kik félve rémtől s férfitől még jobban,
 Hogy elriaszszák (mert ketten nyakára
 Hágnak bizonynyal) édes bizalomban
 Simulnak össze, míg a férj magára
 Hagyott nejehez gyöngéden betoppan
 S vagy századikszor reczitálja fel:
 »Cziczám! Először én távoztam el «

Hölgyünk végtére szavakat talál.
 »Mi ez!?« — sikoltja — »magyarázza meg!
 Tán esze ment? Inkább a csúf halál
 Vett volna nőül, mint e szörnyeteg!
 Éjfél-időn botrányt csinálni jár?
 Mi birja rá? Ittas? Bolond? Beteg?
 Engem merészel gyanusítani? Fel hát!
 Kutassanak!« — S a Don szól: Kezdjük el hát!

S kerestek, dúltak össze-vissza ott
 Szekrényt, fiókot, ládát, vizsga hévvel,
 Leltek harisnyát, inget, papucsot,
 Fésűt, kefét és mindenféle névvel
 Jelölt műtárgyat, mikről én tudok,
 S mikkel megőrzik bájukat sok évvel
 Biró delnök is... függöny, deszka, szőnyeg
 Sebet kap sorra... szurdalják e szörnyek.

Az ágy alatt kotorva, megragadtak —
 Mindegy akármit, — nem a mit kerestek;
 Egy' ablakot nyit... hátha ráakadnak
 A nyomra lenn... de arra h'jába lestek;
 Aztán bután egymásra pislogattak,
 S felsültükön némán kétségbeestek.
 E bamba nép dehogy jött volna rá:
 Az ágyba nézni, nem az ágy alá!

A míg kutattak, hölgyünk drága nyelve
 Pergett erősen: »Rajta! Rajta hát!
 A kímpohár legyen színültig telve!
 Szépen fizetsz! Ezért levék arád!
 Ezért viseltem, mérgemet lenyelve,
 A hosszú jármot! Ó mint tép a vád!
 De most leszórom... válni kész a gazság,
 Ha még a földön van jog és igazság!

»Úgy, úgy uram! E percztől nem vagy férjem.
 — Ámbár e cím előbb sem illetett —
 Szégyeld magad! Kellett hogy ezt megérjem?
 Így megcsufolni hatvan évemet!
 Illó-e, mondd, hogy gyanu hozzád férjen,
 S nőd jó hírét ok nélkül tönkre tedd?
 Hálátlan, barbár, — ó alávaló,
 Föl merted tenni, hogy hölgyed csaló?

»Ezért mondtam le nagylelkűleg én
 Nemünk jogáról s lett a gyóntatóm
 Oly rút süket pap és oly szörnyű vén,
 Hogy más ilyet nem tűrne meg, tudom!
 S nem feddhetett meg soha a szegény,
 Olyan szűz voltam! Hogy csak ámitom
 S hogy tán uram sincs, hányszor mondta nékem!
 Jaj lesz neked, ha megrontod hűségem!

»Ezért nem vettem senkit lovagúl,
 Ámbár esengett sok szép ifju dalja ?
 És házamat nem léptem soha túl,
 Csak ha misére, bikaviadalra
 S színházba mentem ? Durván, sőt vadúl
 Sok széptevőt ezért fakaszték jajra ?
 O' Reilly gróf, a hősök büszke hőse,
 Ezért beszéli, hogy nem győzött ő se' ?

»A hő zenész, a talián Cazáni,
 Hat hónapig nem énekelt hiába ?
 S nem mondta honfitársa, Corniáni :
 Erényes nő egész Hispániába
 Magam vagyok ? S nem jött-e kornyikálni
 Britt és orosz ? Gróf Stroganoff, a kába,
 Nem lett-e örült ? Hát lord »Theaforral« ?
 Magát megölte szerelemből (borral).

»Nem fetrengett-e két püspök előttem ?
 Don Núnez és Icharnak hercege ?
 S hű nőddel így bánsz ? Hát e' sorsra lettem ?
 Dühös bolond, holdkóros vagy-e te ?
 Csodálom, hogy még itt állok veretlen !
 Az alkalom jó ... rajta ! üss ide !
 Ó ritka hős ! Tartásod mily remek,
 Méltó valóban, hogy lefessenek !

151.

»Ezért kellett hát gyorsan útra kelned
 Halaszthatatlan, sürgős ügy miatt,
 Prókátoroddal, kit meg kéne verved,
 Mert jégre vitt! Pirulva áll a vad
 Sátán amott, — szégyelli most a vermet,
 A melybe hullt... hah! ő még piszkosabb
 Tenáladnál is, — lázító a tette,
 Mert rút pénzsomj, nem vonzalom vezette!

152.

»Csak írjon össze mindent, — rajta hát!
 A jegyzőkönyvet elkészítse jól;
 Hisz' pompásan megtetted a szobát! —
 Uram, ha tetszik, ott a tinta, toll,
 Jegyezzen, írjon, nincs előtte gát, —
 Ingyen ne huzzon drága pénzt sehol!
 De lányom ingben... azt a többit küldd el!
 »Jaj!«, csuklott Tóni, »hogy nyelné a föld el!«

153.

»Nézd, ott a szekrény, ott a kanapék,
 Ott van az asztal... ott a kamarám,
 Amott a pamlag, ott a hintaszék,
 S a kályha... abban fog guggolni tán!
 Aludni vágyom... hagyj szunyadni még,
 S végezd a munkát lárma nélkül... ám
 A rejtett kincset hogyha föl kutatnád,
 Roppant' szeretném, hogyha megmutatnád.

»És most, uram! Ha már ilyen pimasz
 Gyanúval illet s ily zavart okoz:
 Tudassa kérem, hogy ki légyen az,
 Kit így keres? Előkelő? Okos?
 Mi a neve? Nem valami kamasz?
 Remélem, karcsú, mint az új fokos?
 Mert biztosítlak, hogy e tett után
 Gyanút, ok nélkül, nem fogsz vetni rám.

155.

»Nem hatvanas tán? Ily kor mit se vét,
 Nem vív tusát s nem gyújtja ily veszett
 Féltékenységre *ijju* férj szivét!...
 (Antónia! Egy jó pohár vizet!)
 Ah! meggyalázza őseim nevét
 E gyáva köny, mely pillámon rezeg...
 Anyám mikor szült, hitte-é szegény,
 Hogy egy hóhér rabjává leszek én!?

156.

»Antóniára vagy féltékeny? Okkal!
 Mellettem alvék, láttad két szemeddel,
 Mikor rám törtél e bámész gazokkal!
 No csak kutass, — feljogosítlak, hidd el,
 De máskor szólj, vagy legalább — s ezt joggal
 Megvárom tőled — régi illemeddel
 Kopogj az ajtón s várj sorodra, hadd
 Fogadjunk díszben ennyi hős urat.

157.

Nincs több szavam ! Tudod már : szívemet
 Mi nyomta. Menj ! . . . A mit mondtam, kevés,
 De láthatod, hogy bár búban remeg,
 A jellemes nő hallgat s túrni kész.
 Eljő a nap, hogy önvád kapja meg
 Zsarnok szived' s késő bánatba vész !
 Félek, hogy akkor kínok kínja mar !
 Antónia ! A zsebkendőm hamar ! «

158.

Elhallgatott s lelankadt vánkosára ;
 Könnyén keresztül szikrázott szeme,
 Mint záporban a villám ; sűrű árja
 Omló bajának lágyan fedte be
 — Mint fátyol — arczát ; bűvös fényü válla,
 Bár mindenütt éjfürt takarja le,
 Előragyog . . . szétvált az ajkak íve
 S léleketénél hangosabb a szíve.

159.

A Don zavarral mélázott a falra,
 Antónia dühödten járt le-fel,
 Sértő pillantást vetve jobbra-balra,
 S urát gyilkolva bösz szemével ;
 Mindenki bús ; csak egy vidám : a kajla
 Ölyvszemü ügyvéd ; ez derült, mivel
 Patáliját végezni pör szokott,
 S csak pör legyen, nem bánj' az indokot.

Áll hunyorogva, duzzadt vizsla orral,
 A szobalány léptit vigyázva, lesve ;
 Látszik, hogy ő még gyanut egyre forral ;
 Nem sokat ád hirnévre, becsületre ;
 És nem törődik bájjal, ifju korral,
 Csak pöre díját dúsan megvehesse ;
 A tagadásnak sem hisz, csak ha vannak
 Hamis tanúk, kik pompásan tagannak.

De a szegény Don szemlesütve állt,
 S bolond alak volt, meg kell vallanom ;
 A keresés mily szegyenére vált !
 Tüvé tett mindent s íme, semmi nyom ;
 Egy szép menyecskét ok nélkül blamált,
 Lärmát ütött, botrányt csinált vakon,
 S vagy félóráig, mint a jégeső,
 Paskolta, verte vén fejét a nő.

Bocsánatot kezdett dadogni, de
 Válasz helyett csukló sirást kapott
 S mutatkozik a nagy szivgörcs jele :
 Nyögés, vonaglás ; — vészes állapot,
 Mely úri hölgyek biztos fegyvere.
 Don Alfonsó nem hívatott papot,
 Csak Jóbra gondolt és Jób hitvesére,
 S a sógorokra — és higgadt a vére.

Már szólni készült . . . ekkor közbe vág
 Keleplő nyelvvel bölcs Antónia,
 S torkába fojtja hebegő szavát :
 »Menjen ki, kérem, mert halál fia
 Különben urnómi !« Egy »istennyilát«
 Dörmög a don, de el kell állnia
 Immár a szótól . . . búsan szétlővel
 Egy-két pillantást s tétován megy el.

Az úri népség távozik vele.
 Végső az ügyvéd, ki habozva áll
 A küszöbön, mígnem — dühvel tele —
 Kitolja Tóni ; — búsan retirál,
 Leverve töpreng, hogy az ő fele
 Ily gyöngé lény s hogy ily gyarlóra vál
 E jól kezdett ügy ; míg ezen merengett,
 Becsapták úgy az ajtót, szinte rengett.

Alig csukták be, hát — ó szörnyü szégyen !
 Ó bűn ! s ti nők ! Hogy is lehetne még
 Jó híretek, ha cselekedtek ígyen,
 Föltéve, hogy nem vak a föld s az ég ?
 Nincs drágább, mint a jó név, — óvd irígyen !
 De csak tovább, mert furcsa lesz a vég'.
 Jelentem búsan, hogy . . . kiugrott nyomba'
 Juán az ágyból, — félig összenyomva.

Az ágyba dugták; — meg nem írhatom
 Miképen történt és hol rejtezett;
 Karcsú legényke s ruganyos nagyon:
 Begöngyölgették a finom kezek;
 De csöppet sem sajnállak, ifju Don,
 Ily pár alatt hogy majd beléd veszett
 A drága szusz; így halni jobb ezerszer,
 Mint borba fúlni a gödény Clarence-el.¹⁴

És nem sajnállak, — mert ki mondta néked,
 Hogy elkövesd, a mit megtilt a törvény,
 S melyért az ég is meg fog verni téged?
 No, mondhatom, korán benyelt az örvény!
 De ah! tizenhat évvel sosem éget
 A kis »biró« úgy, mint partjára érvén
 A hatvan évnek, mikor ott megállunk,
 S az ördöggel végszámadást csinálunk!

Nem reflektálok hősöm helyzetére.
 Föl van jegyezve, lásd a bibliát:
 Dávid királynak, sűrűdvén a vére,
 Az orvos nem port, lövetet se ad,
 De szép nőt rendel s íme többet ér e'
 Minden receptnél; vén Dávid baját
 Meggyógyította. — Itt máskép hatott,
 Mert Dávid élt s Juan félig halott.

Mi a teendő? ... Alfons visszatér,
 Mihelyt szétoszlik a jött-ment csapat ...
 Antóniában hűledez a vér,
 Mentő fufangja végkép elapadt ...
 Most mit tegyen, most!? Tünni kezd az éj,
 Pár óra multán földerül a nap ...
 Döbbenve áll; — Júlia mit se szól,
 Elkékölt ajka Juán ajkára forr.

Csókolja hosszan és a szerte rengett
 Bomlott haját lassan simítja hátra;
 Szerelmük oly nagy, hogy még most sem enged,
 Felejt remegni s nem néz semmi gátra;
 De Tónikával a világ kerengett:
 »Nincs most idő ily teketóriákra!«
 Suttogja böszén ... »Jőjön, szép baba,
 Egy, kettő, három, be a dutyiba!«

»Máskor cziczázzunk, kedves lovagom!
 — Ki lázithatta így föl az urat? —
 Mi lesz velünk?! Reszket minden tagom!
 Megy rögtön innét! Ni, ni, még marad!
 Most sügni-búgni! (tüstént megrakom!)
 Ha nem megy, itt a mord halál arat!
 Ön életét, én helyemet veszítem,
 S mindent az urnóm! E tacskozóért itten!

»Még érteném, ha délczeg, csábitó
 Gavallér volna (csak hamar sietve !)
 Vagy harmincz éves . . . ! De ilyen dedó !
 Ilyesmiben hogy telhetik a kedve ?
 (Lépjen be, Szír) már hallom jönni, — ó
 Most tudsz loholni, morgó, lassu medve !
 Csak reggelig maradjon rejtve, úgy —
 (De hallod, lelkem, aztán ne alúgy' !)«

Alfons belép most — csak magában ám —
 S a hű cziczus szóárja megszakad ;
 Parancsot ad, hogy távozzék a lány,
 Mit ez fölöttébb kelletlen' fogad,
 De nem segíthet a dolgok során,
 Ha marad is, jó abból nem fakad ;
 Pukedlit vág, megnézi őket lopva,
 Koppant a gyertyán és kimegy csoszogva.

A Don kissé várt, — oszt' belé fogott
 A kérlelésbe . . . nincs se vége-hossza :
 Ő tudja, hogy lőtt rémletes bakot,
 S e durva, dőre tett levét megiszsza,
 De voltak (ó jaj !) kénytető okok,
 — Nem mondja, hogy mik — ; és így össze-vissza.
 A mit beszél, szerintem zagyva. Más,
 Szakértő-nyelven : gallimathiás.

A másik hallgat, ámbár könnyü vón
 A replikázás. Asszonynak, ha tudja,
 Hogy férje is járt görbe útakon,
 Feljebb áll rögtön s visszavág a rudja.
 Zavarba ejt és feleletre von,
 Ha mindjárt súlyos vádjait hazudja.
 Vágj vissza csak jól, más se kell; — ha ő
Egygyel hibáztat, *négygyel* állj elő.

És Júliának nyílt elég oka;
 Nem volt titok Alfons s Inez szerelme;
 Vagy marta tán önvétkének foga?
 Az sem lehet, hogy hallgatásba verje,
 Tudjuk, hogy ő egy védbeszéd maga;
 Ha most szavát hallatni még se merte:
 Juánért történt — így fejtem meg én ezt —
 Tudván, hogy ő mily nagyra tartja Inezt.

És volna még egy, szintén fontos ok:
 Juánt a Don szóval sem említette.
 Mutatta bár, hogy vad féltés mozog
 Szívében, azt nem mondta, hogy *ki* tette
 Ily féktelenné, bár az átkozott
 Rejtett gyanakvás így még jobban ette...
 Inezről szólni annyi volna hát,
 Mint nyomra vinni Alfonsó papát.

Ilyenkor egy szó, egy czélzás elég ;
 Hallgatni legjobb ; — s ott van a *tapintat*,
 (Silány, modern szó, arczom szinte ég
 Mikor leírom !) mely művészi csint ad
 A nő nyelvének s annak, a mi kék,
 (A tények színe) zöld, sőt sárga színt ad.
 Oly bájosan hazudtok, drága villik !
 Szép arczotokhoz szinte oda illik.

Pirúlnak és mi mindent elhiszünk.
 Én legalább el ! Választ várni meddő,
 S így téve, csak magunk ellen teszünk,
 Mert szóba fojt, ha egyszer megeredt ő.
 Aztán sohajt (mi mélázók leszünk),
 Szemét leszegzi s könnye hull vagy kettő,
 A mit mi lassan, némán letörülünk.
 Aztán, — nos aztán, — — vacsorához ülünk.

Végzé a Don s bocsánatért esengett.
 A hölgy adott is, meg nem is ; kiköt
 Több súlyos pontot, mikből le nem enged,
 Kivált egy pontot . . . ! (Alfons úr nyögött.)
 Ott állt nagy búsan s vágyepesztve tengett
 Mint Ádám, vesztett édenfal mögött.
 Valamit esdett . . . jogosan, a kőbe !
 Ekkor bebotlik, hó ! egy pár cipőbe.

Egy pár czipő! No és? Nem nagy dolog
 Ha női lábra szabták... ám (tagadni
 Ohajtanám) ezek (jaj! elfulok)
 Hím-nem' czipők! Meglátni s megragadni
 Percz műve volt... (kábult fejem forog,
 Fogam vaczog, vérem kezd összefagyni)
 Vizsgálja előbb, milyen a szabása,
 Aztán felordít s a dühösség rázza...

Rohan kardjáért, gyorsan, mint a vész,
 S a donna tüstént a kabinba fut.
 »El, el! Juán! az istenért, ne kés'!
 Fuss! ott az ajtó... nyitva még az út, —
 A járást arra ismered... ne nézz
 Ily tétován... már hallom döngni rúd
 Goromba léptét! ah! siess, szivem!
 Még nem virad... üres az utca lenn.«

Helyes tanács volt, nem tagadható,
 Kár, hogy megkésett... Régi, régi gyász!
 Ez már aféle megszokott adó,
 A mit híven szed a tapasztalás.
 Juán fölpattan, — egy pillantat... ó
 S már künn terem... de Zevs végzése más;
 Alfons megint jön... a kezében szablya
 S halált üvölt — tehát Juán lecsapja.

Kemény ütés volt . . . mécs kilobbanék ;
 »Rablók ! Segítség !« — »Tűz van !« sikított
 A két szegény nő ; — ám a szolganép
 Nem jó segíteni . . . Meggyomrozva ott
 Alfons fogadja : bosszut áll ma még !
 Juánból dől a legvadabb szitok ;
 Bár ifju még, de a sarat megállja,
 S a martyrság éppen nem ideálja.

Alfons szablyája földön hencsereg,
 S ököltre mennek, mert (milyen szerencse !)
 Juán a kardot nem pillantja meg.
 A mily dühödt, nincs nemtő odafent se'
 Ki meggátolja, hogy a bőszy gyerek
 Lebökje Alfonst, — nincs mód, hogy kimentse
 Rongy életét ! Egyszerre férj és kedves !
 Kettős özvegység ! Gondolj erre — hitves !

Alfons Juánba' szörnyen megragad.
 Juán gyömöszi, hogy magát kitépje,
 S már vér (az orrból) pirosan szakad !
 A küzdelem kezd lankadozni végre ;
 Juán most, hasba, még egy boxot ad,
 És talpra áll, — de ott marad kezébe'
 Egy szál ruhája . . . Józsefként siet ki.
 Egyéb rokonság nincs közöttük semmi.

Jön a cselédség végre, mind a hány,
 S a gyertyafény komor látványra száll :
 Ájult az úrnő, görcsökben a lány,
 Alfons lihegve, tántorogva áll ;
 Sok tépett folt a szoba padlatán,
 Vércsöppek itt-ott . . . (csupa borzadály !)
 Juán lenyargalt, a kaput kirugta,
 Megugrott rajta és kívül becsukta.

Itt véget ér e kantó. — Mondjam-é el :
 Juán az utcán mint inalt, futott ?
 S fedvén bünét a rút, orgazda éjjel,
 Egész puczéron haza hogy' jutott ?
 A botrányt másnap mint hordozta széjjel
 A locska hír, mely mindent megtudott,
 S miképen kezdett válópert a Don :
 Angol lapok leírták szabadon.

A pör lefolytát hogyha tudni vágyod,
 Ha érdekelne vád- és védbeszéd,
 A sok tanú, a tanuvallomások,
 A történt dolgok s közbeszöött mesék :
 Könyvárusoknál bőven megtalálod.
 Van kiadás több s mind gyönyörűség !
 Legjobbat *Gurney*¹⁵ gyorsíró adott,
 Ki Madridba e czélből baktatott.

De donna Ínez, hogy a rút gyalázat
 Nyelvét kitépje, melyhez foghatót a
 Spanyol történet nem mutat sok század,
 Vagy legalább is a vandálok óta :
 Előbb ajánl viaszgyertyát vagy százat
 A Szűz Anyának (híven meg is adta)
 Aztán fiát, bölcs nénikék szavára,
 Cadixba küldi, hol vár rá a gálya.

A terve az, hogy szárazon, vizen
 Nagy Európát végig beutazza,
 Frank- és Olaszhont meg különösen,
 Hogy megjavult erkölcscesel térjen vissza.
 (A legtöbb ember most is így teszen.)
 Zárdába küldték Júliát ; panassza
 Szivszaggató ; de hogy mily búban él,
 Legjobb bizonyosság arra e levél :

»Elhagysz ! . . . Többé nem járunk egy uton.
 Ez jó . . . helyes . . . mégis fájdalmat ad !
 Ifjú szived többé nem bírhatom.
 Bűnhödnöm kell — s bűnhödném újra, ládd !
 Nagyon szerettem ! Ezt tudtam s tudom.
 Máshoz nem értek ! Ó ne véld tehát
 A foltot itt e kis papíron *annak* —
 Bár szemem ég, a könnyek messze vannak.

»Szerettelek! Szeretlek! E miatt
 Lett semmivé rang, név s önbecsülésem.
 De nem nagy ár, ha tűnt óráimat,
 Ha üdvöm álmát újra felidézem.
 Nem áldom én vétkes birásodat,
 Én en-magam legszigorúbban nézem . . .
 Csak írok, mert nyugalmam oda van.
 Nem kérek semmit, nincs vádló szavam.

»A férfi éltét nem szerelme teszi,
 A nő világa szerelemből áll.
 A férfi megy, sok pálya vonja, nézi,
 Tanít, kardot köt, vagy tengerre száll,
 Hír, gőg, haszon még céljait tetézi,
 S nincs, ki ezekben vigaszt nem talál.
 A nő számára nincsen más, csak egy:
 Szeret megint és újra tönkre megy!

Vígadni fogsz, szerencse fog karon,
 Ragyogni fog rád sok szép női szem.
 Napom lejárt. Míg föltáruul sirom,
 Csak rejtett kín, csak szégyen jár velem.
 Ezt még viselném, ah de hogy' birom
 Legyőzni lángod, égő szerelem!
 Isten veled — bocsáss meg — — ó szeress — —
 De nem! E szó itt most már mit keres?

196.

Ah gyöngé volt és most is gyöngé még
Szegény szivem. De majd erőre kap!
Vérem zajong, bár lelkem törve rég.
Vihar multával így gördül a hab.
A nő szív nem tud feledni. Ég,
S egy kép ragyog rá folyvást, mint a nap.
Úgy reng a tű s úgy áll a jég-sarok,
A hogy lelkemmel hozzád szárnyalok.

197.

»Itt a pecsét... de az idő halad,
S a búcsuzó még mindig tétlen áll.
Legyen meg! Hajtsd föl méreg-poharad.
Maróbb kint lelked már úgy sem talál.
A bú ha ölne, volnék föld alatt,
De hozzá sírót nem bánt a halál.
Viselni kell a válás bánatát,
Szeretni, élni — — áldást kérni rád!«

198.

Aranyszegélyezett kis papírra írta
Vékony, finom s uj csókatollal ezt;
Kis keze a pecsétet alig bírta,
Úgy remegett; de bár a kinkereszt
Gyötrő, sulyos, egy könnycseppjét se sírta;
Piros viaszra fehér nyomót ereszt,
Rajt' napraforgó, gyöngéden kivésve, —
»*Elle vous suit partout*«¹⁶ a jelgége.

Ez volt Juán első kalandja ; tán
 Lesz folytatás is, hogyha kegybe vesz
 S néz a közönség bátorítva rám ;
 Most majd bevárjuk, hogy mit szól ehez ;
 Bár nem sovárgok mázos bók után,
 És ha leszidnak, tönkre az se tesz,
 Ha volna mégis egy kevés hatás :
 Jövőre tán meglesz a ráadás.

Poémám éposz s kétszer hatra megy
 A könyvek száma ; mindenikbe lészen
 Harcz, szerelem, orkán elegy-belegy,
 Gályák s királyok névsora, — egészen
 Uj typosok, — és epizód nem egy,
 De három is ; sőt prospectusba tészem
 Magát a poklot, mint Virgil s Homer.
 Gáncsolni akkor, meglátom, ki mer ? !

Aristotéles régi, bölcs nyomát
 Követjük itt, rendezvén e »colonn«-t, —
 A fenségesnek Vade Mecum-át,
 Melytől sok ember lesz költő — s bolond.
 A próza-költő blank jambust imád,
 De Múzsám rímet bőven s kedvvel ont,
 Mert jó kovács a szerszámát becsüli.
 »Csodák« dolgában sem fogok be'sülni.

Egy kis különbség van csak köztem és
Éposz-csináló eldődím között
S az én javamra szolgál e kevés.
(Van ám erényem több s különbözőbb,
Később tűnik ki, alkalom ha lész)
Ő náluk annyi a mesés »beszött«,
Hogy majd kidőlsz, míg végig gázolod.
Ez itt azonban mind igaz dolog.

S ha kételkednél, hát hivatkozom
Históriára, tényre, hagyományra ;
Tanúm a sajtó, mely ('sz tudod) bizon
Sosem hazud ; a dalmű és a dráma
Mind hű bizonyosság, hogyha felhozom ;
De a mi több, mint a tanúk nagy száma :
Szememmel láttam s még egy regement
Szevillai, a mint Juán — lement.

Ha prózáig sülyednék valaha,
Költők számára kézi-könyvet írnék,
Melynél különbet nem láttak soha ;
E könyvbe annyi bölcs szabályt leszűrnék,
Hogy azzal minden eddigit — noha
Van már tömérdek — porba, sárba gyűrnék.
És címe vón : »A flaskóról, Longínus,
Vagy : »Minden költő kis király, plus-mínus.«

Tartsd nagyra Miltont, Drydent, Pope-ot, ám ¹⁷
 Southeyt, Col'ridget, Wordsworth-ot ne vedd be ;
 Az első szájas renegát, silány,
 Wordsworth fajankó, Col'ridge mákonyt szed be ;
 Crabbe szeszélyes, mint a hiu lány,
 Campbellt, bár szikkadt, gyakran vedd kezedbe ;
 Ne csenj Rogertől ; bámuld szende báját
 S ne udvarold meg Moore Tamás múzsáját.

Meg ne kívánd Sothebynek se riska
 Pcgazusát, sem semmiét ; hamis
 Tanú ne légy, mint némely »kék harisnya«
 (Egy díszpéldányt ismertem magam is).
 Szóval : csak azt edd, a mit a tarisznya
 Eléd kínál ; úgy használd a mi kis
 Talentomod van, a hogy én kimérem !
 Ez a valódi, bölcs kritika, kérem !

Ki tartja azt, hogy a jelen poéma
 Erkölcstelen ? Ha van, ezennel intem :
 Míg nincs sirásra ok, maradjon néma
 És menjen át még egyszer újra minden
 Egyes szakon (ha meg nem ejti tréma).
 Hogy tévedett, akkor belátja menten ;
 Egyébiránt leszállít egy szakasz
 A helyre is, hol sül-fő mind a gaz.

S ha volna mégis, a ki így se lát,
 Bangó, ki balgán önvesztébe fut,
 Szavamnak nem hisz, sőt hitelt nem ad
 Saját szemének s kiabálja rút
 Oktondi képpel: »Nincs morálja!« — hát
 Annak, ha pap, azt mondom: Ön hazud!
 Ha kapitány, vagy műítész metél föl:
 »Hazudtok szintén — ám csak tévedésből.«

A publikum föl fog karolni, sejtem,
 Es elfogadja époszom morálját,
 Melylyel sok édest és vigat kevertem
 (Fogzó kicsinyt babával így kínálják),
 És a babér, melyért pályázni mertem,
 Rám hinti végre szent, magasztos árnyát.
 Hogy a siker bizton beüssön, én
 A »Brit Revue«-t — bevallom, — megkeném.¹⁸

Az összeget levélben küldtem el,
 S meg is köszönték posta fordulóval.
 Most hát, remélem, megdicsér s emel;
 De hogyha csak játékot űz a szóval,
 S megszegve azt, engem gyalázni mer,
 Múzsámra lődöz kővel és golyóval,
 És méz helyett epéből áll a trakta:
 Ugy csak a'szondom — pénzem' zsebre rakta.

Ez a legújabb szent szövetség léssen
 Főtámaszom, — ez mellettem ha ví',
 A többi »Szemlét« fitymálom, lenézem,
 Akár ha egy, két vagy három havi.
 Egyébként náluk nem pazaltam pé'zem,
 Hallván, hogy ott nincs mit vásárlani ;
 Levág Edinburgh és Quarterly öl,
 Ha úgy nem tánczolsz, a hogy' ő fütyöl.¹⁹

»*Non ego hoc ferrem calida juventa
 Consule Planco*«, mondom énekével
 Horácziusnak, — és annyit jelent a',
 Hogy ezelőtt hat vagy hét drága évvel
 (Mikor még tőled messze jártam, Brenta !)
 Rögtön kész voltam verekedni hévvel,
 És nem tűrt bántást bimbózó korom, —
 György, harmadik, trónolt még akkoron.

De hajam ősz most, harminczas koromban,
 (Ugyan milyen lesz, majd ha negyven lések ?
 Csak benned bízom ó paróka !). Romban
 Hever szivem s korai bús enyészet
 Űl elfecsérlett nyaramon ; karomban
 Nem duzzad ér, hogy mással szembe nézzek ;
 Elköltve éltem, tőke és kamat,
 S győzhetlennek nem tartom magamat !

214.

Soha — soha — rám nem hull soha már
 Harmat gyanánt a szívnek frissége,
 Mely mindig s mindütt új gyönyört talál,
 Bár merre lendül, mint a röpke méhe
 Dús mézet szíva száz virágra száll . . . !
 A méz, ne hidd, nincs a virág ölébe' !
 Nem benne volt, de benned a csoda,
 Mely abból ah ! ily édet alkota.

215.

Soha — soha — ó szívem, soha már,
 Sosem lehetsz világom, mindenségem !
 Lángzó nap egykor, most megtört sugár, —
 Üdvöm se átkom nem lehetsz már nékem !
 Illúziómat elsodrá az ár,
 S te érzéketlen, jéghideg vagy régen ;
 Csöpp józan ész ült most helyedre le.
 Ég tudja, nálam szállást hogy lele !

216.

Leáldozott szerelmem fényes napja !
 Szűz, — asszony, — özvegy, — ah ! hiába ég
 Csillagszemed . . . én nem vagyok már rabja !
 Volt életemmel véglen fölhagyék.
 Lejátszva már a hóbort színdarabja,
 A clarét is fejembe megy, nagy ég !
 Számomra nincs más, csak az aggkor kéje :
 Szikár fukarság kapzsi szenvedélye.

A nagyravágyás volt bálványom ; szétdűlt,
 Széttört a mámor s a keserv oltárán ;
 E kettős árnytól létem elsötétült,
 Miattuk még sok gyötrő leczke vár rám !
 Most, mint az ércz fej, mely szólott s leszédült,
 Úgy szólok én is : »Hajh ! lejárt az óráim !«²⁰
 Az ifjuság kincs, — én elvesztegettem :
 A szívet lázban, az agyat rimekben.

Mi a dicsőség ? — tollal karmolászni,
 S beírni sebten ívpapírokat,
 Küzdő inakkal oly bércz-csúcsra mászni,
 Mely jéggel, fagygyal és köddel fogad.
 Ezért dalol bárd, hős rohan csatázni,
 Ez szül orátort és tudóst, sokat,
 S mi éli túl, ha már a teste por ?
 Egy név, egy rossz kép s egy ocsmány szobor.

Reményünk füst ! Egyiptom fáraója,
 Cheops, épített óriási gúlát,
 Hogy emlékét örök időkbe rójja,
 S megvédje testét, a királyi hullát ;
 De jó egy régész s végig bontja-bújja
 Ős fekhelyét, — mindent motozva dül át.
 Nekem követ ne állíts semmikor se'.
 Kisült : Cheopsból nincs egy ujjnyi por se'.

Mint a valódi bölcsesség barátja,
 Gyakran sohajtom, mélán félre ülve :
 Minden halandó sírba dől, — levágja
 Kaszás halál s rög lesz a hús, kihűlve ;
 Éltél sokat s jól s ifjuságod szárnya
 Ha visszatérne, újra elröpülne . . .
 Köszönd hát, sors hogy rosszabbat nem ád,
 Számlálj garast s olvasd a bibliát.

221.

De mostan, kedves olvasó ! s te még
 Kedvesb vevő ! a bárd — már mint hogy én —
 Alázatos bucsút vesz, — áldjon ég !
 Egy kézszorítás, — és utjára mén.
 Még látsz, hahogy inyed szerint valék,
 Ha nem, nos úgy bezárom e szerény
 Kísérletet, — tovább ne húzd igám'.
 Ó bár így tenne némely kollegám !

222.

»Kis könyv, eredj, rengő utadra szállj át
 Hús rejtekemből, — habra dob kezem.
 Ha léteged jó, megfutván a pályát,
 A nagy világ majd rád lel s fölveszen.«²¹
 Míg van, ki érti Wordsworthunk dagályát
 S olvas Southeyt, — hogy pálma vár, hiszem !
 A fönti négy sort Southeyből idézem :
 Az istenért ! nekem nincs benne részem !

MÁSODIK ÉNEK.

I.

Ó ti, kik nemes ifjakat képeztek,
Német, spanyol, britt, fransz, — hollandusok :
Virgácsotok sose maradjon vesztég !
Kék folt nyomában jó erkölcs buzog.
A methodus Juánon rajta vesztett.
Nevelte bár bölcs anyja és a sok
Híres tanár — mégis mi lett belőle ?
Annál feszengőbb, vásottabb lett tőle.

2.

Járt volna csak nyilvános iskolába,
Kivált minálunk északon, — e métely
Nem kapja meg. Ott józan lesz a kába,
Mert hűti penzum és százféle tétel.
Lehet, máskép van szép Hispániába',
De csak szabályt erősít a kivétel.
Ilyen suhancz ! Alig tizenhat éves,
S már asszonyt csábit . . . ó mi szörnyüség !

3.

Igy botránkoznak a praeceptorok,
De én kevésbbé. Vessük fontra bár .
Mamája folyvást számok közt forog,
A nevelője tisztán vén számár ;
Asszonyka szép (idáig a dolog
Nem is lyukad, ha ez nincs) s férje már
Vén, lomha úr, ki zsarnokolja őt ;
Végy ehhez még alkalmat és időt.

Úgy, úgy! E gömb föld meg nem áll, csak gördüi,
 S mi gördlüünk, — aprók-nagyok, — vele;
 Élünk, halunk, — részegszünk bor s gyönyörtül,
 Adózunk híven, sorsunk víg szele
 Hozzád-tüled hajt... hátunk mélyre görbül
 A trón előtt; — gyógyszerrel töm tele
 A doktor — és fucscs! Egy kis pára, kéj,
 Gög, hírszomj, játék — aztán örök éj.

Mondtam: Cadixba küldeték Juán.
 Pompás városka, jól emlékezem;
 Mig Péru föl nem lázadt, hajdanán
 A gyarmat-árú itt volt székhelyen.
 Van benne annyi gyönyörű leány
 Vagyis szép asszony...! Máshol nem terem
 Felényi...! Már járásuk bűvöl...! Ó
 Mit irjak? Nincs hozzájuk fogható!

Hasonlatot tudnék felhozni százat:
 Arab mén, karcsu szarvas, leopárd,
 Gazella —! Mind rossz!... Hát még a ruházat:
 Szoknyácska, fátyol...! E thémán a bárd
 Nyargalhat estig...! Láb, bokácska...! Lázad
 A féktelen vér (félek, még megárt!)
 De több hasonlat nem jut most eszembe,
 Istennek hála! (Szedj hát, Múzsza, rendbe —

7.

Igen, szűz Múza! Kell, hát kell!) — a fátyol
 A mit kibont kaczér kéz, míg a szem
 Egyet lobog, hogy gyors villantatától
 A szív alél, arcz sáppad...! Szerelem
 Fényes hona! Előbb a Miatyánkból
 Esem ki, semmint elfelejthetem
 Csipkéd varázsát...! Szem csak ebben csillog!
 Így még csupán Velence fátyla villog!

8.

Gyerünk tovább. — Cadixba megy Juánka.
 Inez kívánja: onnan útra keljen;
 Cadixban hagyni nem volt szándokába,
 Miért? ő tudja; erről ő feleljen.
 Utazni küldik, ki a nagy világba,
 Hogy a hajón tisztúljon, üdvre leljen
 Mint egy noéi bárkán s mennyei
 Galamb gyanánt szálljon belőle ki.

9.

Juán málházni most parancsot ad,
 Aztán az útra kap pénzt s jó tanácsot,
 Mert négy tavaszt fog, *kell* utazni át;
 Fáj válni s Inez szomorúnak látszott,
 De hisz csak így, így menti meg fiát!
 Arczán e hit magasztos fénye játszott.
 Több bank-utalványt is kezébe tett,
 S (a mit nem olvas) egy bölcs levelet.

10.

Időtöltésül, míg fia messze jár,
 Sajat költségén iskolát nyitott,
 — Vasárnapit! Sok lurkó, kis betyár,
 Métás gyerek, mórest tanulhat ott;
 Vasárnap sujt a mogyorófa-szár,
 S kátéra fognak négy éves dedót.
 Fiánál nagy sikert mutatva fel,
 Mostan buzogva új sarjat nevel.

11.

Juán az induló gályára lépett.
 Fütyült a szél, a tengert üzve, hajtva;
 Hamis öböl, — gyötri a matróz-népet,
 Én jól tudom, gyakran bolyongtam rajta;
 Folyvást zajog s habbal locsolva képed
 Végül kicsáváz minden vészre, bajra.
 Ott állt Juán, a part felé tekintve,
 Első — talán utolsó búcsut intve.

12.

Ah! mondhatom, nehéz látvány, mikor
 Távolba vész a föld, melyen születünk.
 Szívünk sajog, szemünk könnyedre forr,
 Kivált ha még az élet új előttünk!
 Fehér a britt part, mint a krétapor,
 A többi kékes, mint a menny fölöttünk,
 Ha nézzük őket bús távolba veszve,
 S a tengeren tovább-tovább evezve...!

Állott Juán, borongva, a földélen ;
 Hajó recseg, szél, bűgva énekel,
 A város már csak egy folt ott a szélen,
 Melytől a gálya mind messzebbre kel.
 Veszett a hány-kór s nincs gyógyszerje, kérem,
 Csak egy : a beefsteak — ezt higyjétek el.
 Nevetsz, uram ? De megpróbálni jobb ám,
 Én tettem ezt s dicsőn ütött ki próbám.

A gálya végén állt Juán, leverve,
 Nézvén : spanyol hazája mint enyészik . . .
 Az első válás kínnal van keverve,
 Ezt népek is, kik harczba mennek, érzik.
 Szorongó sejtés, bánat méla terhe
 Omlik le ránk . . . szívünk remegve vérzik.
 Utált helyekről füssünk bár borongva,
 Még visszanézünk a tűnő toronyra.

De sok kedvestől vált meg Don Juán,
 Anyját hagyott el s édes szeretőt,
 S így mélaság több joggal nyomta tán,
 Mint mást, ha élt is kétszer több időt.
 Sohaj száll néha oly barát után,
 Ki bántott, sértett ; — hát a drága főt
 Hogyne siratnók . . . ! Könnyünk megered
 Mig zordabb bútól jéggé nem mered.

És sírt Juán, mint Babylonnak csergő
 Vizénél egykor a fogoly zsidók.
 Sirnék talán, — de múzsám nem pityergő,
 S hogy ily bú ölne, arra nem tudok
 Egy árva példát . . . ! Rajta, ó ti pergő
 Víg, könnyü ifjak, kéj-utazzatok,
 Kerüljön bár e vers — nem venném sokba —
 Bélés gyanánt bőrös ládáitokba !

És sírt Juán, sohajtott és merengett,
 Mig sós könnyűje hullott sós habokra.
 »Kedvesnek kedvest« ! (Olvasóm megenged,
 Hogy e citátot írom e lapokra.
 Dán Gertrud mondja, szűz virágit engedte
 Szívvel halott Ophéliára dobva.)
 Sírt s állapotját fontolóra vévén :
 Megjobbulásnak állt immár a révén.

»Spanyol hazám, ég áldjon !« így kiáltott,
 »Talán nem látlak többé, drága hon,
 Sorvadva, számkivetve sírba szállok,
 Sovárgó vágygyal csüggve partidon !
 Guadalquivir ! legyen futásod áldott !
 »Anyám, ég áldjon ! És te, angyalom,
 Szép Júliám — !« (kivette levelét itt
 Gyorsan, mohón s olvasta véges végig.

19.

»S ha elfeledném . . . egyszer . . . nagy sokára . . .
 De nem ! Soha ! Ah, képzelhetlen ez !
 E tengerből előbb lesz lenge pára
 Es a szilárd föld vízként rengedez,
 Semmint szivemből képednek sugára
 Habár egy perczre — ó drágám — kivesz !
 Nincs gyógyír, nincs, az én nagy bánatomra —«
 (A gálya tánczol s felfordúl a gyomra.)

20.

Előbb az ég — (forog már minden étek)
 »Ó Júliám ! e bú halálra mar . . . !
 (Battista, Pedró, holláh ! gaz cselédek,
 Hej ! tartsatok . . . egy korty rumot hamar !)
 Ó Júliám . . . ! (mennykő csapjon belétek !)
 Imádott lény . . . ! (hogy tánczol e czudar,
 Hitvány hajó !) . . . fejem' ne érje vád . . . !«
 (Csuklása itt elfojtja végszavát.)

21.

Érezte most mart keble azt a súlyt,
 — Vagy gyomra tán — mely minden szer daczára
 Ránk ül keményen, hogyha porba hullt
 Nyiló szerelmünk, — rút csalás az ára
 Barátságunknak, vagy sírdomb borúlt
 Szeretteinkre s lelkünk koldus, árva !
 Szólt volna többet s tán százszorta szebben,
 De árt a tenger, mindig dühösebben.

Ámor szeszélyes; — harczra szállni kész
 A lázzal; amit ő maga szitott;
 De keh s hurutnál nagy hatalma vész,
 És fájós nyaktól még mindig futott;
 Nemes bajokkal bátran szembe néz,
 De náthán még kifogni nem tudott.
 Prüsszögve, fújva mily sóhajt ereszszen?
 S bár vak, nem áll jól néki a veres szem.

De émyegés borzasztóbb mindezeknél,
 Vagy némi rágás — ott a szív alatt;
 A szerelem, mely hő vért látni nem fél,
 Meleg fedőtől döbben és szalad;
 Uralma vész a purgáló szereknél
 És hányás közben élte megszakad;
 Juán szerelme mindennél nagyobb volt,
 Daczolt gyomrával, míg a tenger tombolt.

A gálya — »Trinidáda« a neve —
 Livornónak tart, a hol a Monkáda
 Spanyol család már nagy-nagy ideje
 Letelepült; rokon viszonyban álla
 Juán velök; ajánló levele
 Van é családhoz, a mit utazása
 Reggjen kapott spanyol barátitól,
 Hogy majd azoknál felhasználja jól.

Kisérete három inasbul állt
 S egy nevelőből : páter Pedrillóból,
 Ki több holt s élő nyelven diskurált,
 De most nyögött és kifogyott a szóból.
 A mint a függ-ágy jobbra-balra szállt,
 Fejgörcse mind' nőtt ; és a mint a kóbor
 Hullám beloccsant ajtórepedésen,
 Párnája lucskos s ő bús lett egészen.

Félt, nem hiába ; mert megnőtt a szél
 És éjjél táján szélvész lett belőle.
 Hajós embernek játék ily veszély,
 De szárazföldi kissé szurkol tőle ;
 A tengerész külön faj ! Jött az éj
 S kezdték behúzni a vitorlát. Dőre,
 Ki meg nem látja, hogy az égen vész ül,
 Mely egypár árboczat elvinni készül.

Egy óra tájt a dúló fergeteg ¹
 Szörnyen lecsapta a hajót a vízre.
 Farán azonnal hosszú lék repedt,
 Kapocs kigörbül, — szétmegy ízről-ízre
 Minden gerenda ; szinte meggebedt ;
 S alig kél talpra, hát — Isten segítse —
 Kormányja eltört ; most serényen, fattyúk ;
 Négy láb a víz már ... gyorsan a szivattyút.

Hozzá lát rögtön egy derék csoport,
 Más része mindent, a mi lenn hever,
 Portékát, meg mit, a födélre hord.
 De a lyukig még nem juthattak el.
 No végre czélnál! Végre! Hajh de zord
 A helyzet folyvást, így is félni kell:
 Ömlött a víz keményen mindenütt,
 Bár a nyílásba inget, ágyneműt,

Kabátot tömtek; mindennek daczára
 Vivhattak volna szakadó körömmel,
 Menthetlenül alámerül a gálya,
 Ha e szivattyúk nincsenek; örömmel
 Ajánlom őket; a matrózi pálya
 Minden barátját bátran kürtölöm fel:
 Óránkint szívtak ötven tonnát! Nyomban
 Rendelj belőlük Mann urnál, Londonban.

Csappant a baj, hogy tovatünt az éj,
 Hitték: be lesz már tömhető a rés
 S hajójuk mentve, három lábnyi mély
 Vizük van ámbár s egypár kézi és
 Egy láncz-szivattyú mind' jár. Búg a szél
 S alkony felé orkánna nő a vész...
 Ágyúk leválnak... egy irtóztató
 Vad bömbölés — s feldöntve a hajó.

31.

Feküdt féloldalt és száguldva lejt
 Az átcsapó ár mozdulatlan testén :
 Kép, amit ember nem könnyen felejt,
 Mert fejben tartja, főleg jó keresztény,
 Csatát, tüzet s mindazt, hol bajra lelt,
 Hol szív vagy nyak tört a sokféle mesgyén '
 Mások' megfúltát hosszan elbeszéli
 Buvár s uszó, ki a vihart tuléli.

32.

Levágták gyorsan az árboczoikat.
 Elsőbben a tat-árbocz omlik el,
 Aztán a fő, a mester dől, szakad.
 De a hajó tuskó gyanánt hever.
 Az orom-árbocz s a mi még akad,
 Utána hull ; könnyebbszik a teher
 (Mindent csak akkor áldozunk, ha minden
 Remény oda) s feláll a gálya menten.

33.

Képzelné könnyű, hogy sokan ijedve,
 Aggódva nézték e borzalmakat.
 Szegény utas ! Ott hagyni nincsen kedve
 A pecsenyét s hozzávaló fogat.
 A tengerész is, a ki meg van edzve,
 Ilyenkor tombol, durván kurjogat,
 Grogot kíván, ha már pusztulni köll,
 S rumot hordókból hörpingeti föl.

Meg nem nyugtatja semmi úgy a lelket,
 Mint rum s igaz hit ; hát itt is bevál.
 - Egyik raból, más zsoltárt énekelget ;
 Diskantot szél fujt s a mély hangú ár
 A bassust bögte ; minden kórt kikerget
 Fanyar gyomrokból félsz meg borzadály ;
 Fohász, nyögés, szitok rettentő karban
 Vegyült, kerengett a dühös viharban.

Nagyobb baj is lett volna még, ha bátor
 Juánunk — méltón érett férfi-korra —
 A szesz-kamrához nem fut s ajtajától
 Egy pár pisztolylyal el nem űzi sorra
 A lázongó rajt ; és vizes halálból
 Inkább instálnak, semminthogy pokolra
 Tűz küldje őket ; — hátrál mind, habár
 Holt-részegen szebb volna a halál.

»Adj több grogot ! Egy óra múlva vége
 Mindennek !« — hörgik. — Szól Juánka : »Nem !
 Tudom, számunkra nincs már menedék, de
 Haljunk meg férfiakként, tisztesen,
 Ne mint a barmok !« — És helyét megvédte,
 S korábban halni nem mert senkisémet.
 A jó Pedrilló, tisztos nevelője,
 A' sem kapott egy korty rumocskát tőle.

Szegény öreg, kocsonyaként remegve
 Hangos panaszban gyakorolta száját,
 Megbánta vétkit s szent esküt rebegve
 Fogadta föl: eztán a földi pályát
 Javúlva futja s többé nem lesz kedve
 (Csak most megéljen) klasszikus zárdáját
 Elhagyni . . . Ó imádott Salamanka!
 Nem lesz belőle többször Sancho Panka!

Másnap, virradtkor, új remény derengett;
 Szélvész elült; úszott a sebzett gálya;
 Tátongó lyukkal, árbocz nélkül lengett;
 Part nincs sehol, csak víz, csak víz dagálya!
 S e népség, mely végóráján merengett,
 Megint erőt kap a szivattyúzásra;
 Keményebb része működik nagy tűzzel,
 A satnyább része meg vitorlát tűz fel.

És elejét' a fölpeczkelt vitorla
 Tett, lendített is; ámde ott a lék;
 Nincs egy vég vásznuk; árbocz mind kiszórva;
 Így nincs kilátás jót várhatni még!
 De jobb: harczolni végsőig, daczolva!
 A meghalásra van idő elég; —
 S ámbár csak egyszer patkolunk el, itt
 Lyon öblében rossz vón egy kicsit.

Szél s hab idáig korbácsolta őket ;
 Most a hajót hajszolta másfele ;
 Kormányrúd nélkül hanyódtak, vetődtek,
 És nem dőlhettek pihenőre le
 Azóta még ; nincs haszna evezőnek,
 Se' pót-árbocznak . . . mit nyernek vele ?
 Úszott a roncs még lassan, bár nem éppen
 Mint kis rucza kerek tó közepében.

A szél kevésbé megcsitúlt talán,
 De a hajónak így is, úgy is vége ;
 Mit sem segíthet zúzott oldalán ;
 Meg szűk az étel, — és a szikkadt gége
 Vizet ha kap, korántsem itczeszám ;
 Hiába néznek ködlő messzeségbe
 Nagy távcsövekkel — : nincs hajó, se part,
 Nem látnak mást, csak tengert, éjt, vihart.

Ujúl a vész, mely már ellohogott ;
 A hát- s előrészt hullámok lepik ;
 De bár a népség tudja ezt : nyugodt,
 Sőt egynehány bátran viselkedik,
 Miglen kiáll minden szivattyujok ;
 A víz kegyétől függnek már, — pedig
 Nem jobb ez mint az emberé, midőn
 Polgárchatán öl, dúlong rémitőn.

Jön a hajó-ács végül és jelenti
 A kapitánynak könnyekkel szemében,
 Hogy a hajót meg többé mi se' menti ;
 Sokat hányódott teljes életében,
 S ha most a szem harmatját bőven önti,
 Nem gyávaság munkálkodik szegényben ;
 Nőt s gyermeket hagyott el és e két
 Dolog furdalja haldoklók szivét.

S most a hajó fejjel merülni kezdett ;
 Vad zűrzavar ; egy rész imára gyujt,
 Kétségbe'setten hányja a keresztet
 S gyertyát ígér szentjének, hogyha nyujt
 Segélyt e bajban — nem tartjuk meg eztet
 Szokás szerint ; más rész sietve nyúlt
 A csolnakokhoz ; sok meg áldást kódul,
 S vad káromlást kap bódult Pedrillótul.

Sok begubózza ágyában magát ;
 Sok díszruhát ölt, mintha vásár volna ;
 Sok csikorítja szörnyen a fogát,
 És születését böggve káromolja.
 Sok kapkodó a mentés csolnakát
 Ragadja meg s nagy-gyorsan vízre tolja,
 Tudván, hogy bárka tengeren megél,
 Ha sok habot nem fröcscent rá a szél.

Legfőbb baj az, hogy csúful megapadt
 A proviántjuk és most nincs elég,
 Pedig nagy útra indul a csapat ;
 S olyan az ember, hogy koplalva még
 Meghalni sem szeret ; — e sunnda, vad
 Vihar szétdúlta élelmük felét ; —
 Egy kis sajkába ügygyel-bajjal gyűrtek :
 Bödön vajtat s két láda kétszersültet.

A nagy dereglyén több volt rakható ;
 Pár font kenyér, átázva jobbadán,
 Bor, hat palaczkkal és vagy egy akó
 Vizük vala ; sőt marhahús után
 Szintén benéztek a kamrákba ; jó
 Disznó-karajra is szert tettek ; ám
 Früstökre sem sok, a mi így kerül ;
 Volt rumjok is, úgy hét-nyolcz pint körül.

Két csolnakot a szélvész kezdetén
 Elvitt az orkán. A dereglye dolga
 Szintén siralmas ; két rongyos, szegény
 Asztalterítő libben, mint vitorla
 Evedzőrúdon, a mit egy legény
 Dobott alá — s ez még szerencse volt — a
 Végpillanatban. Két kis bárka és
 Több száz utas — bizony kevés, kevés !

Alkonyra járt ; a naptalan, setét
 Nap elsuhant ; mint titkos, sűrű fátyol,
 Mely eltakarja vad gyűlöletét
 Az ellenségnek; a ki vést kovácsol :
 Az éj nekik úgy száll le ; — árnya szét-
 Terpeszkedik s a sáppadt arczra rá foly
 Hol nincs remény . . . ! Tizenkét napja már
 Iszony a társuk s most itt a halál.

Tutajt csináltak. Szomorú remény,
 A hol ilyen nagy, rettentő a baj.
 Torz gondolat, a min kaczagni kén',
 Ha itt nem volna hangosabb a jaj ;
 Ámbár e rumtól részeg nép szemén
 Szilaj kedv gyúlad s szakgatott kaczaj
 Őrjöng az ajkon, félig szkeptikus,
 Félig vonagló, epileptikus.

Kilenczedfélkor rúd, gerenda, meg
 Hágcsó s a többi, hull a vízbe le ;
 Utolsó harczát küzdi a tömeg,
 De hasztalan . . . siker nem jár vele.
 Az égen egy-két bús csillag remeg,
 Bárkák indulnak, népséggel tele.
 A gálya billent, majd orrára dült,
 S egy nagy bukfenczczel végkép elmerült.

Bősz istenhozzád zajdult fel az égre ;
 Czenk ordított, rítt, — bátor szótlan állt ;
 Sokan üvöltve ugráltak a mélybe,
 Korábban érni a fagyos halált ;
 S a mérges tenger, mint pokol örvénye,
 Beszopta, nyelte mind, a kit talált,
 Hasonlón ahhoz, ki torkon ragadt
 Halálra váló ellent fojtogat.

Egy általános, rémitő rivaj,
 Zajgóbb, vesztebb, mint a tenger vésze,
 Mennydörgő morgás — aztán semmi zaj,
 Csak a habok részvétlen gördülése
 És szél-suham . . . s még egy-egy szörnyü jaj
 Imitt-amott, vad loccsanást kísérve,
 Fuldokló hörgés, a leget megrázva,
 Erős uszók végső viaskodása.

A mentő bárkák, mint mondám, elébb
 Indultanak már, — s bennök kuncsorogva
 Ül egy raj ember ; szabadulni még
 Kevesb remény van, mert a vész morogva
 Szárnyal fölöttük . . . partot semmikép
 Nem érnek így ; s bár számuk szűkre fogva,
 Sok e kevés is : — harmincz a dereglyén,
 Sajkán kilencz volt, bolygássá eredvén.

A többi megfúlt! Kétszáz árva lélek!
 S ah! mily sors vár a katolikusokra?
 Pár hétig sülnek a pokolban, — félek. —
 Mig megpörkölten égi csarnokokba
 Egy mise árán bėjutnak szegények!
 Mert hol van ember, ki a pénzt kidobja,
 Mig bizonyosság nincsen a halálra?
 Három kemény frank egy-egy mise ára.

A nagy bárkában volt Juán s helyet
 Vén Pedrillónak is csinált; a mester
 S a kis tanítvány mintha szerepet
 Cseréltek volna —: *ez* csüggedni restel
 S bátran tekint szét; *az* nyög és szepeg
 S locsolja könnyét, földre görnyedt testtel.
 Battista eltűnt (neve kurtán Títa)
 Torkára forrt a hörbölt aqua víta.

Szerette volna Pedrót, inasát,
 Megmenteni, de — ördögadta népe! —
 Ez is leszopta s oly rútul magát.
 Hogy a ladik hely'tt a tengerbe lépe;
 Boros fejének víz lett sírja hát...!
 Ott vergődött a bárka közelébe',
 De nem volt mentség, mert dagadt az ár
 És a dereglye túl volt tömve már.

Egy kis vén mopszli, — apjának kutyája
 És épp ez okból vonzódott a véd'tlen
 Silány állathoz ; ily tárgy becsben áll a
 Fiúk előtt — vonított a fedélen ;
 Érezte nyilván (finom orru pára
 Ily cseppnyi dög) : a gálya tönkre mégyen.
 Juán felkapta s a bárkába lökte,
 Aztán utána ő maga szökött be.

Pénzét sem hagyta, azt is elhelyezte
 A maga és a Pedrilló zsebében.
 Szegény öreg, busítván kora veszte,
 Se lát, se hall ; nem tudja semmiképpen
 Mit tesznek véle ; újra s újra kezdte
 Nyögéseit. Juán bízott, hogy épen
 Kikászolódik s fut még földi pályát, —
 Ezért nem hagyta mesterét s kutyáját.

Oly szörnyü hab járt, hogy a szél nem fogta
 Hullám tövében a vitorla-rongyot,
 De tépte, hogyha felsiklott a fokra ;
 S mégsem vonták be, bár a szél sikongott
 Őrült düvel és folyvást becsapott a
 Tajtékos ár, mely nékik gyászdalt zsongott ;
 Dolgoztak folyvást, merték a vizet ; —
 A szomszéd sajka feldőlt s elveszett.

61.

El az, kilencz emberrel ; még a bárka
 Fönn lebegett ; az árbocz egy lapát,
 Vitorlaképen tűzdelék rudjára
 Két összeférczelt kendő czafatát.
 Bár a veszély nőtt, mint a tenger árja,
 Bár a dereglyén bős hullám csap át :
 Siratták híven a kilencz merültet, —
 Ugyszintén a vajat s a kétszersültet.

62.

Rőt izzón kelt a nap ; biztos jele
 Tartós viharnek, melytől keblük retteg.
 Bevárni, míg az orkán vad szele
 Elcsillapúl, — : minden, amit tehettek.
 Korog a népség elgyengült bele ;
 Rumot s bort ittak pár kanállal s ettek
 Ázott kenyérkét nagy szomoruan.
 Ruhájuk sincs, — s merő rongy, a mi van.

63.

Harminczan voltak, úgy összezsufolva,
 Hogy moczcanni is alig lehetett.
 Egy része ült, meredten, zsugorodva,
 — Igy osztották be a kevés helyet —
 Más része elnyúlt s ott feküdt vaczogva
 Hideglelősként fázott, remegett.
 Betöltve minden legkisebbke zug,
 S csupán az égbolt, nincs más paplanuk.

64.

A legjobb életfentartási szer
 Az élni-vágyás, — minden orvos tudja.
 A páciens, kit sem barát, se' per,
 Sem asszony nem bánt, — testét a puruttya
 Kór marja bárhogy : ha remélni mer,
 Fellábadoz s a pályát vígan futja.
 Mord csüggedés kurtítja életünket
 S betegségünkben gyorsan sírba tüntet.

65.

A tőkepenzes életének hossza
 Nyultabb mint másé, állítják sokan,
 Azért tán, hogy az örököst kinozza,
 De tény : olyiknak örök élte van.
 És Izrael leginkább páczba hozza
 Szegény zsebünket, — éreztem magam ;
 Ifjonczként tőlük sok pénzecskét szedtem,
 De hajh ! később nehéz volt megfizetnem.

66.

Épp így van az, ki a habokra kél :
 Az életnek szerelme élteti.
 Eltűr minden bajt s a komor veszély
 Borzalmit állja, szirtként megveti.
 A tengerész mind ily nyomorban él
 Noétól kezdve, bárkáját a ki
 Csodálatos rej-rajjal rakta meg,
 Miképp az Argót kóbor hellenek.

De hát az ember húsevő, — s napjába'
 Vagy egy tál ételt mindig megkiván ;
 Zsákmányra les, mint tigris, mint a czápa ;
 Nedv-szürcsölésből, mint hernyó a fán
 Biz' meg nem él ; — így van teremtvé, h'jába ! —
 Ámbár legyűri a növényt is, ám
 A munkás-ember — így van mindenütt —
 Inkább emészti a marhát s ürüt.

Hát így érzett a bárka népe szintén.
 A förgeteg szélcsöndre változott
 Három nap mulva s rájuk cleintén
 Erőt fejlesztő, lágy szendert hozott ;
 Szunyadva rengtek kékes hab gerinczén,
 Alvó teknőczként ringatództak ott ;
 De ébredésvén, dühvel a falásra
 Adták maguk, nem nézve semmi másra.

Könnyű belátni, hogy mi lett a vége :
 Hir-hamva sincs már ételnek, se bornak !
 Füttyöltek minden bölcs ellenvetésre,
 Már most ugyan mit esznek-isznak holnap ?
 De abban bíztak, hogy szél támad és e
 Szelecske szárnyán partot ér a csolnak.
 Pedig kiméltni jobb lett vón — lapát
 Csak egy levén — az elemózsinát.

Negyedszer virradt s nem mozzant az ár,
 Halkabb a víz, mint szunnyadó gyerek.
 Ötödször virradt, — s szellő most se jár,
 Tenger szelíd . . . a mennybolt kék, kerek.
 Lapátjuk egy van (kettő volna bár)
 S éhségük úgy nő, hogy szavuk hereg . . .
 Nincs hátra más : Juánka mopsz-ebét
 Metélik föl s abból kerül ebéd.

Hatod napon már fogytán bőre, hája.
 Juán először bőjtölést fogad
 — A drága mopsz apjának volt kutyája —
 De éhe nő s gyomrában úgy ugat,
 Hogy koplalását már tovább nem állja
 S nehéz szívvel bár, kegy gyanánt fogad
 Egy lábiczát, amit Pedril felez,
 Ki béhabzsolja s még egy lábra les.

Már hét nap elmúlt, — és a napsugár
 Pörkölve tűz le s a halott vizen
 Váz-raj tanyázik ; minden veszve már,
 Ha késnek a fűyalma ; — és a szem
 Vadúl tekint . . . veszettül körbe jár ;
 Víz, bor, kenyér, hús . . . nincs már semmi sem ;
 Bár egy se' szól, e marczangló szemek
 Bősz kannibál-sovárgást rejtenek.

S megkezdi egy . . . társának odasúg,
 Az közli mással, — s így tovább megy, karba'.
 A suttogás már fenyegetve zúg,
 Vad elszántság int a rekedt zsivajba'.
 Mind egyetért és egyik sem hazug,
 Bevallja mind, hogy éppen ezt akarja;
 Hús kell nekik . . . ! Egy halni fog! . . De ki?
 Sorshúzás döntsön . . . ! Sors szemelje ki!

De még előbb maradvány-talpakat
 És egynehány bőrkucsmát rágnak el;
 Aztán szemük egymáson fenn-akadt,
 De nincs, ki mellét késnek tárja fel.
 Sors döntse hát . . . ! S már a papír szakad,
 S milyen papír! — Múzsámnak sírni kell! —
 Szép Júliának kézírása volt,
 A mit c nép — más hijján — elrabolt.

Rém-hallgatásban szétnyesik, kiosztják,
 S a fene éhség perczre csillapúl,
 Mely mint Prométh falánk keselyje, ott rág
 Belükben és húst követel vadúl.
 E szörnyü végzést egyetértve hozták,
 Itt most az ős-természet maga dúl,
 Mely félre-állást nem hágy senkinek — ;
 S a húzás árát Pedrill' adta meg!

Egyet kívánt csak : messék föl erét.
 A gyors sebész megtette nyomban azt.
 Oly szeliden vérzett el a derék,
 Alig hallottak egy nyögést, panaszt.
 Mint jó keresztyén járta meg körét
 S bezárta szentelt nyugalomban azt.
 A krucifixot hévvel csókolá,
 Aztán nyakát tartotta kés alá.

Fényes jutalmúl a serény sebész
 Választhatott, — de mindent ott hagyta,
 Mert mint legszomjasb, inkább arra kész,
 Hogy a nyitott ér bő levét igya ;
 Felvagdálák ; — és a mihaszna rész
 Tengerbe hull, mint béle és agya,
 A mit két czápa rögtön elkapott ;
 A többiből tort a hajó csapott.

Csak hárman, négyen nem kértek belőle,
 Kik nem lihegték húsrá ily vadúl,
 Meg Don Juán, kit már kuttyája bőre
 Kétségbe ejtett ; most keserve túl
 Csap gátjain ; étvágya teng s a póre
 Tagok láttára mély undorba fúl ;
 Bár zord a kényszer és az éh ölő,
 Versenyt hogy' ennék mesterébül ő ? !

Tartózkodása megmentője lett,
 Mert rémitő volt az utóhatás ;
 Az ember-hús most tébolylyal fizet ;
 Hangzott üvöltő, bős káromkodás ;
 Tajtékzó szájjal ittak sós vizet,
 Görcs húzta őket, rázta szörnyü láz,
 Sírtak, ugattak, bögtek, rémes jajjal,
 S meghaltak végre, ördögi kaczajjal.

E gyász-esettől számuk megfogyott,
 S hogy ők mikép *lefogytak*, tudva van !
 Egy részük rom már, zsibbadt és fagyott
 — Szerencsésebbek, mint azok sokan,
 Kik a nyomort ép észszel nézik ott —
 Más uj sorshúzást tervel ; hasztalan
 Az ádáz példa : mily kínnal fizettek
 Holt társaik, kik Pedrillóból ettek.

És most az al-kormányost szemelék ki
 Poczakja folytán ; ámde megmenekvék ;
 Pro primo, mert e sors nem tetszett néki,
 Másodsor : mert egy bizonyos betegség
 Ártván husának, nem lett kora végi ;
 Felhagytak avval, hogy nyakát lemessék ;
 Egy kis ajándék, a' mentette ki,
 Mit több cadixi hölgy adott neki.

Szegény Pedrillból van még némi hús,
 De gyéren járják ; borzad némelyik,
 Mások, legyőzvé a vad ápitus
 Komor dühét, csak apránként nyelik, —
 Juánt kivéve, a ki egyre bús,
 S őnt rágicsál, meg egy botnak nyelit ;
 Végre leütnek egypár madarat,
 Aztán a holttest békében marad.

Ha Pedrill sorsát undoknak találád,
 Gondolj Ugolinóra, ki düvel
 Mardossa ellensége koponyáját,
 A mint jeles beszédjét végzi el.
 Ha a pokolban ellensége máját :
 A tengeren barátját falja fel
 Ember foga, ha nincs miből megélni ;
 Biz ez sem szörnyűbb, mint Alighiéri.

És még az' éjjel bő zápor szakadt.
 Epedtek érte, mint perzselt ugar,
 Hordván a lángzó napsugarakat ;
 Csak hogyha tikkadt, forró ég takar,
 Ha tört hajón a hullám vet, ragad,
 Ha pusztán bolygva, megbénul a kar,
 S hallod a távol karaván dalát :
 A víz mi drága, akkor érted át !

Esik zuhogva ; de hiába hull,
 Mig egy rongyot nem tartanak alája,
 És ezt használják spongyás butykosúl ;
 A mint a hús árt szívja föl magába,
 Szájukba gyúrik ; s ámbár szomjas úr
 Egy pint sört százszor ízesbnek találna,
 Ők azt hiszik, hogy eddig még nem ittak,
 S ivásnak kéjét most, most ismerik csak.

Kisebzett ajkuk uj gyönyörre éledt,
 Nyelték a záport, mint nektárt, mohón ;
 A duzzadt nyelv torkukban feketéllett ;
 Így nézhetett ki, sülvén a kohón,
 A »Gazdag ember«, a ki ördögé lett,
 S hiába kért Lázártól — égi hon
 Virányin ült ez — egy csöpp harmatot.
 Kedves, jámbor hit, annyit mondhatok.

E rém-csoportban két bús apa senyvedt,
 Egy-egy fiúval ; egyikük szilaj
 S erősbnek látszott ; mindent hidegen vett,
 De hamarabb megölte ezt a baj ;
 S a nemző látván, hogy fia kiszenvedt,
 Megnézte és nem jött ajkára jaj . . .
 Szólt : »Ég akarta ! mit tehessek én ?«
 S merülni látván, hallgatott szegény.

A másik gyengébb alkotásu volt,
 Alakja finom s oly szelíd a képe.
 E kedves gyermek még soká daczolt
 És türve nézett balsorsa elébe
 Ritkán beszélt s mosolygott, hogyha szólt,
 Mintegy a bút, mely atyja keblét tépte,
 Enyhíteni vágyván, sejtve, tudva bár,
 Hogy válniok kell nemsokára már.

Szemét az apja el nem vette róla ;
 Mellette ült, a tajtékot törölve
 Sápadt ajkáról, némán ráhajolva ;
 S hogy jött a zápor, szomjukat megölve,
 S az üveges szem uj fénynyel ragyogva
 Csapongott szét a zord halotti körbe' :
 Haló fiának egy-két üde csöppet
 Ajkára hint — ám az nem eszmél többet.

Meghalt az ifju ; — holttestét az apja
 Ülőbe vévén, bámult rá merőn,
 S látván, hogy immár minden része fagyva
 S a drága szív egy dobbanást se' tőn :
 Hallgatva őrzé, míg a tenger habja,
 A durva hullám síri ágya lőn ;
 Aztán leomlott, görcsösen remegve . . .
 Csak az mutatta, hogy van élet benne.

Szétszórt felhőkön gyönyörű szivárvány
 Ragyog fel most, a tengert átölelve,
 Alapzatával kék habokra állván ;
 Alatta minden tündébb színre kelve,
 Leng, mint a zászló, mind szélesbre válván,
 A hó leget kibontott szárnynyal szelve ;
 Majd megszűkül s mint ajzott ív remeg,
 Aztán nem látják a fáradt szemek.

Elváltozott a menny kaméleonja,
 Nap s lenge párák könnyű gyermeke ;
 Bölcsője skárlát, születik biborba',
 Aranyból a keresztelő meze ;
 Tündöklő, mint török kéj-sátor holdja ;
 Egy színbe mindet úgy foglalja be
 Mint a keményen megpüfölt szem (sokszor
 Az ember minden keztyü nélkül boxol).

Jó jelnek vették a hajótöröttek
 És annak venni hasznos ; ilyenül
 Tünt fel már hajdan a latin s görögnek ;
 Előnyös hit, ha zord kétségbe dül
 A csüggedő nép ; — és azok, kik nyögnek
 E rossz bárkán most, kétségen kívül
 A biztatásra bőven rászorúltak — :
 E szép ív láttán uj reményre gyúltak.

S egy szépséges, fehér madár kerengett
 Mellettük untalan ; nagysága, tolla
 Mint egy galambé (eltévedve lengett
 Bizonynyal erre) s közelébb hatolva
 Majd le-leszállt, majd újra tova rengett,
 S bár látta jól, hogy ülnek a hajóba',
 Ott röpdösött, a míg leszállt az éj ;
 Még jobb jel arra, hogy nincs több veszély.

De nagy szerencse, a derék madár
 Hogy elröpült és ott meg nem pihent ;
 Ugy gondolom, esett vón benne kár,
 Több, mintha gubbaszt egy toronyba', fent ;
 Noé galambja, a' lett volna bár,
 Mely bárkájából hirnök-útra ment :
 Ó ezek itt lecsapták volna lesből,
 S megették vón' ágastúl, mindenestül.

Szél fútt megint, mikor pitymallni kezdett,
 De csak szelíden ; csillagok ragyogtak
 S haladt a bárka ; oly mámorba vesztek,
 Hogy nincs fogalmuk, merre kóborognak.
 Néhánynak rémlik : part felé eveznek !
 Mások leverten halk »nem !«-et susognak ;
 Egy' hab-morajt hall, más meg ágyu-zajt,
 De a zugó fül minden hangja csalt.

Hajnal felé elhalt a ringa szél ;
 Az űr-szem ekkor nagy rivajba tört :
 Part ! Part, a mit lát, gyenge fényinél
 A napnak, vagy ne lásson földi kört
 Többé soha . . . ! Mind szemdörzsölve kél
 És úgy tetszik, hogy látnak egy öbölt.
 Part volt valóban : széles sziklafal,
 Tisztán kitűnik a setét vonal.

S most némelyiknek könnye megszakad,
 Másnak reményét kétség nyűgzi le ;
 Csak néz merőn s a távol partokat
 Hűlt pillantása bambán fogja be ;
 Egpárnak ajkán hő fohász dagad
 (Rég fordult ott meg Istennek neve)
 Három még szunnyad a dereglye-aljba,
 Ébreszgetik, — de mindahárom halva.

A tenger síkján, egy nappal korábban,
 Teknőcz szunyókált ; a derék falat
 Mellé furódván, halk-csobogva, lágyan,
 Szépen kimerték ; — s pompás étket ad
 Egy napra nékik, sőt szívós husában
 Hatalmas táp volt : bátorságukat
 Edzette meg ; — mert úgy vélik, hogy ezt
 A jó Istentől kapták egyenest.

Magas, szirtgazdag fensík volt a part.
 Sok bércz nyúlik föl komoran, merészen
 A mint a bárka gyorsan arra tart,
 Sodróba jutván; hol, mely földi részen
 Járnak, hová vetette a zavart
 Szél a hajót, sütik nagy fejtörésben;
 Egyik aszondja: magas Aetna ez,
 Más Rhódust, Cyprust, Candiát nevez.

101.

A szél-korbácsolt áram vitte őket
 Tovább, tovább a drága part fele,
 — Ily elcsigázott, sáppadt szenvedőket
 Nem szállított Cháron ladikja se'. —
 Az étellel már csak négyen vesződtek,
 Hármuk halott; dobnák a vízbe le,
 De a karokban nincs erő, — habár
 Ott leskedik az éhes czápa-pár.

102.

Fagy, hév, veszett szomj, éhség, íme ládd
 Elrágta őket!... Úgy arczukra ült,
 Hogy a szülő nem ismerné fiát
 Ily váz-alakban!... Nappal összesült
 Pörzs forróságtól, dermedt éjen át,
 Míg e nehányig sorra mind kidúlt.
 De legtöbbjét halálba az kergette,
 Hogy Pedril húsát tengervízzel ette.

103.

A mint a parthoz gyorsan közeledtek,
 S eléjük tárult lankás, dombos éke :
 Erdők illatja imbolygott felettek,
 Arczukra szállt a zöld fű frissesége.
 Gyúladt szemükre hűvös ernyőt tettek
 A fák, a halmok . . . ! Eltűnt, elmúlt végre
 Forró, sivár ég, mély, setét, örök
 Tenger látványa . . . ! Ó mi szép a rög !

104.

A part kietlen, ember-nyom nekül,
 És menydörgő, tajtékos ár szegi ;
 De földre vágyván véghetetlenül,
 Mennek vakon, hanyatt-homlok neki ;
 Előttük éles szikla-zátony ül,
 Mely a dagályt szörnyen pezsegteti.
 Mindegy . . . ! Előre . . . ! És a mint rohannak :
 A bárka feldől — s mind a vízbe' vannak.

105.

De kis Juán honn a Guadalquivirbe'
 Sokszor lubiczolt, hullámit hasítván ;
 Ifjonczi kedvvel uszdogált a girbe,
 Sebes folyamban ; — s hozzá mérve hitvány
 Akárhány úszó, emlegettebb hírbe' : —
 Átúsza vón a Hellespontot is tán,
 Mint egykoron (három kurucz legény)
 Leander, mister Ekenhead, meg én.²

Most is, petyhüdt bár, minden izma gyenge,
 Küzdő inakkal fekszik a habokra,
 Hogy míg a tájra alkony fátyla lengne,
 Kivergődhessék a megváltó fokra.
 A sunyi czápa ott járt éhesen, de
 Egyik bajtársát keritette fogra.
 A másik kettő úszni nem tudott ; —
 És így a partra csakis ő jutott.

Ő sem jutott vón, hogyha a lapát
 Végzetszerűleg nem jut a kezébe,
 Éppen mikor alélt testén csap át
 A hullám s már-már gyűri le a mélybe ;
 A mint eléri, megragadja hát,
 És görcsösen csimpajkodik beléje,
 És úszva, kúszva, a vizet taposva,
 Kábult fejét végtére partra hozza.

Bevágja körmét a homokba mélyen,
 Hogy a dagadt hab visszaáradása,
 A mint beéri, ordító dühében
 Ne rántsa vissza örvénylő halálba ;
 Elnyúlva fekszik süppedő fövényen,
 Előtte éppen egy barlang nyílása ;
 Kinlódva érzi megnyert életét,
 S hogy a jövő remény nélkül setét.

Inogva, lassan feltápáskodott,
 De visszaroskadt vérző térdire ;
 Bágyadt kezére támaszkodva, ott
 Bús pillantást vet a tengerre le,
 Fürkészve társit. Ám nem láthatott
 Senkit közülök ; csak torzult feje
 Tünik föl egynek, a ki meghalt éhen,
 S most itt rohad, e vad sziklák tövében.

110.

S ezt látva, szédül és alázuhan,
 És a homok kering, forog vele :
 Nyomott agyából lélek elsuhan ;
 Ájulva dől fél-oldalára le ;
 Kinyujtott karja a lapátra van
 Feszítve még . . . Gyöngéded termete,
 Halványult arcza : fonnyadt lilium.
 Nincs porhüvely szebb, nincs, Isten bi'on !

111.

Meddig nyögözte zsibbadt tetsz-halál,
 Nem tudta ; fekszik és se hall, se lát.
 A változó percz, mely fölötte száll,
 Hiába hozza éjjét, nappalát,
 Csak dermedt vért, pangó agyat talál ;
 Majd lassanként uj élet hatja át
 — Kemény tusában a vesztes halállal —
 S minden tagjába kínos kéjjel szárnyal.

II2.

Szemhéjja nyílik s elzárúl megint,
 Habozva küzd még ábrándképivel ;
 Ugy rémlik : ott van a bárkába' kint
 S e gondolatra kétség fogja el,
 Halált kívánja inkább, mint e kint.
 Majd öntudatja új erőre kel.
 S homályosan lát — megnyervén a harczot —
 Tizenhétéves bájos női arczot.

II3.

Föle hajolt egészen s piczi szája
 Lélegzetét mintegy esengte tőle ;
 Meleg, gyors karja, ifjusága bája
 Kiűzte végkép a halált belőle ;
 Forró lehe balzsamként lenge rája.
 S fagyott erét felolvasztotta hője ;
 Szelíded gonddal addig dédeli ;
 Míg gyenge sóhaj válaszol neki.

II4.

Erősítőt csepegtet ajkira,
 S köpenyt borít a jóformán csupaszra ;
 Csüngő fejét szép, hófehér kara
 Emelgeti ; és üde, fényes arcza
 Lágy párna lesz, hol sáppadt homloka
 Szendén pihen ; nedves haját facsarja,
 És ott áll, minden érverésnek öre,
 Mely sóhajt csal az ifjuból s — belőle.

115.

Aztán bevitték a barlangba szépen,
 A bájos hölgy s kíséző szobalánya
 — Annál idősebb kissé és szemében
 Kevesb a fenség s vaskosabb aránya
 Van természetnek — ; s a barlang ürében,
 Hol sohasem tündöklött nap világa,
 Láng gyúl azonnal és a röpke tűz
 Láttatja : mily szép és sudár a szűz.

116.

Arany göböcskék csüngtek homlokára,
 Csillogva barnás, gyűrűs hajzatán ;
 Hosszabb növése rengve hullott hátra
 Gazdag fonatban ; és ámbár a lány
 Magas növésü, csaknem a bokára
 Hull e fonat ; komoly pillantatán
 Uralkodás ül, — fenség a szemöldön,
 Aképp tekint, mint a ki úr e földön.

117.

A haja barna, de a két szeme
 Setét, mint a pokol ; mélyen lenyúló
 Pillája szintén, — és a fekete
 Árnyék, a mit vet, elmét összedúló ;
 Éjfüggönyéből ha tekintete
 Kiroppen, gyors nyíl ahhoz képest múltó
 Könnyű sebet vág ; — kígyó, mely bogozva
 Hever, mérgével így csapódik hosszba.

Fehér a homlok s alacsony ; orczája
 Pirosló, mint a rózsás alkonyat.
 Rövid felső ajk...édes ajkak bája !
 Látása mámort és gyötrelmet ad.
 Méltó volt, szobrász hogy kőből kivájja.
 (Szemfényvesztő nép, vékonypénzü had,
 Én láttam asszonyt hús-vérből, ki mellett
 Kő-ideálon csak kaczagnom kellett.

Okát adom, ha túlzottnak találod,
 Okkal gyakorlom csak a gúny hatalmát :
 Volt egy ír dáma — mult időkbe szállok —
 Kinek hű másban pompás keble halmát
 Nem láttam még, bár mintát gyakran állott ;
 Ha rút Idő e nőn is rontva hajt át,
 Oly arcot dül szét, melynél bájosabbat
 Ész nem gondolhat, véső nem faraghat.)

A barlang hölgye épp ily szép, remek ;
 Ruhája más, mint a spanyol ruha ;
 Bár egyszerűbb, nem gyász-szín festi meg,
 Mert a spanyol nő házon k'ül soha
 Tarkát nem ölt... de húzva híz szemet
 Kis mantillájuk és a basquina
 A mint lebegve fogja őket át,
 Arczuknak pajkos méltóságot ad.

Don Juan és Hajdú.

Byron I.

121. lap.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Egészen más volt hölgyünk viseletje ;
 Tarkálló színű a finom szövét ;
 Fürtös haján, mely arczát hízelegve
 Csókolja, láthatsz gyöngyöt, ék-követ
 S aranyt is bőven ; azzal van beszegve
 A fátyla is ; hord csillogó övet,
 Gyűrűt sokat ; de — s ez finomnak fáj ám —
 Harisnya nincs czipellős lábacskáján !

Hasonló volt a másik nő ruhája,
 Csakhogy silányabb kelméből szövék ;
 Szerény ezüst fonódott a hajába ;
 Egész alakján kevesebb az ék ;
 Formára egy, de vaskosabb a fátyla ;
 Tartása nyílt, de nincs benn' büszkeség ;
 Sűrűbb, de kurtább a haja ; szeme
 — Färgébb, de apróbb — szintén fekete.

E két leány ápolta és beczézte
 Juánt, jól tartva étellel, ruhával ;
 S ezernyi apró gyöngédség tetézte
 Figyelmüket. (Ó asszony ! mindez rád vall !)
 Föztek számára húslevest ebédre.
 Czikk, melylyel költő foglalkozni áttal,
 Homérosz óta nincs jobb táp pedig :
 Achilles ezzel vendégeskedik.

124.

Kik ők, elmondom, hogy ne tartsd e nőket
 Átöltözött herczeg-kisasszonyoknak.
 Utálok a legújabb rímelőket,
 Kik jó pénzért rejtélyeskedni szoknak.
 Azoknak tartsd, a kiknek látod őket,
 A mint előtted nyájasan mozognak.
 Az szobalány s ez úrhölgy, a leánya
 Egy öreg úrnak, ki a tengert járja.

125.

Atyus, mint ifju, nagy halász vala,
 És most is az még némü-némiképpen,
 De többje van már, nemcsak sós hala ;
 Jól működik sokféle üzletében,
 Bátor nem tisztos egy s más ipara.
 Kalózkodás s egy kis dugáru szépen
 Hoz a konyhára, — s végül egy kerek
 Milljó piaszter együtt szendereg.

126.

Halász volt hát — ámbár embert halászott
 Mint Péter apostol, — s járván a vizet :
 Kereskedő hajókra gyakran mászott
 S több alkalommal tett rájuk kezét.
 Szántván a tengert, nőtt kövér kalász ott,
 S mert a török mint a köles fizet :
 Ellátta jól a rab-vásárokat,
 Nyervén mellette sokszor és sokat.

Görög volt ő, — és egyik szigetén
 A Cykladoknak (keskeny, vad sziget)
 Építettett egy házat, hol a vén
 Rögött kalóz kényére élhetett.
 Ég tudja, mennyit ölt s rabolt, de tény,
 Hogy rossz csont volt ő-kelme módfelett.
 Hanem a háza pompás ház vala,
 Metszett, aranyzott, festett a fala.

Egyetlen lányát Hajdének nevezték,
 Harmincz határban legdúsabb leány,
 Azonkívül oly bájos, oly remek-szép,
 Hogy elsilányul minden hozomány
 Mosolya mellett; mint apró nevendék
 Már nővé serdült; hemzsegett nyomán
 Az udvarló nép, — és ő rendre adta
 A kosaracskát, várván derekabbra.

És naplementkor elbolyongva járván,
 A sziklás parton Don Juánra lelt,
 A mint szegény agyonkoplalva, árván,
 Lelketlenül, félholtan ott hevert;
 Megdőbbent persze, pőrének találván,
 De borzalmát részvét legyőzte, mert
 Illőnek vélte elhelyezni a
 Szép idegent, ki tán halál fia!

De a papához nem lett vón tanácsos
 Szállítani; ez annyi lenne mint
 Egérkét vinni a falánk cziczához,
 Vagy tetsz-halottnak ágyat vetni kint
 A temetőben; — jó arab zsványhoz,
 Ki vendégét tovább ereszti mind,
 Ő nem hasonlít; gonddal dédelgetné
 Beteg Juánt, aztán kótyára vetné.

Legjobbnek vélték, mindent latra téve
 (Szüzek bizalmát a komorna bírja),
 Bevinni a sötét barlang ürébe.
 S szemét fölnyitván, a részvétnek írja
 Megkétszerződött hölgyeink szívébe'.
 Irgalmuk oly nagy, hogy a mennyet víjja
 És kapuját félig megnyitja már —
 (Szent Pál szerint: a vámpérez ebből áll.)

Raktak tüzet, nem éppen a javából,
 A part hosszában szerte heverő
 Oda vetődött mindenféle fából;
 Itt egy tört deszka, ott egy evező,
 Meg egy árboczrúd, régi sudarából
 Mankóvá aszva; rossz anyag, de bő;
 Istennek hála, annyi itt a rom,
 Tüzelhetnének húszszor is, tudom.

Finom prémekből volt megvetve ágya.
 Hajdó od'adta nyusztját fekhelyül,
 Hogy édesen nyugodjék teste lágya,
 Ha majd fölébred; — és czen-felyül
 Egy-egy szoknyácskát tettenek alája;
 És felfogadták, hogy mihelyt derül
 Az új korány, hoznak tojást, cipót,
 Kávét, halat, — és mindenféle jót.

Magára hagyták és Juán aludt
 Akár a bunda, — vagy mint a halott,
 Ki alszik és tán (biztost itt ki tud?
 Isten csupán) egykor fölébred. Ott
 Szunnyad szegény; kábult fejébe rút
 Álom se száll, mely sokszor a valót,
 A régi kint ujultán lopja vissza,
 Míg a nyiló szem könnyét sűrűn iszsza.

Aludt hát mélyen, álom nélkül alva;
 De távozóban a leányka még
 Rá visszanéz; úgy tetszik, hangját hallja,
 Habozva áll s a barlang küszöbét
 Egy perczig őrizi; — mintha most sohajja
 Felszállana . . . kiejtené nevét! . . .
 Eszébe sem jut a bohó leánynak,
 Hogy hisz be sincs mutatva még Juánnak.

Mélázva tért meg a szülői lakba,
 S a hallgatást Zoé lelkére köt'te.
 Hej! tudja ez jól, hogy mit ért alatta,
 Egy vagy két évvel több lévén mögötte.
 Nagy sor a nőnél, ha tapasztalatra
 Használta föl, — s Zoé ezt cselekedte.
 Minden jót s hasznost megtanult, a mit
 Vén mesterünk, a természet tanit.

A virradat Juankát alva lelte
 Barlangja mélyén; semmi sem zavarja:
 Sem a meleg nap enyhe fényü kelte
 Sem a közelben játszó ér morajja.
 Aludhatott agyon-törődött lelke,
 De volt is mit pihenni! Ennyi bajba'
 Ember még nem volt! Ah! miket megéle!
 Még nagyapám könyvében sincs eféle! ³

De bezzeg Hajdé hánykolódott ágyán.
 Fel-felriadt és jobbra-balra fekve
 Hajótörésről volt rém-álma, hágván
 Part mentiben sok szép halott gyerekre.
 Zoét hívatta kora hajnal táján,
 — Ki duzzogott, ásítva, szédelegve, —
 S fölverte sorra apja vén cselédit,
 Kik esküdöztek: e szeszélyt nem értik!

De Hajdó fölkel s fölkelte mindet.
 Hivatkozott a fényes napra, mely
 Elbűvöli fogékony kebleinket,
 Mikor leszáll s még inkább hogyha kel.
 S szebbet nem is lát a mohó tekintet :
 Nap kél, hegy ködlik, versenyt énekel
 Ezer madár s lehull az éj, mint háló-
 Kabát, a mit férj hord s egyéb — szolgáló.

Ó szép ! Dicső szép a nap kelte ! Gyakran
 Valék tanúja . . . ! Csakhogy lássam ezt,
 A multkor is virradtig fennmaradtam.
 De így, babám, korán elvész a test !
 Hogy zseb s gyomor maradjon rombolatlan :
 Hajnalba' kelj, fekjüdj ha jó az est,
 S ha nyolczvan évvel rád csap a halál,
 Irasd kövedre : Négykor fenn valál.

Hajdénk a szűz hajnallal állott szembe',
 S az ő orczája frissebb, pirosabb.
 Láz festi vérét, mely gyorsan kerengve
 Szökő futással szívből arczra csap
 S szétterjed ott, — mint bércekből eredve
 Alant tóvá lesz gyors esésü hab,
 S Vörös-tengerként reng körülkörös.
 (Ámbár a tenger csöppet sem »vörös«.)⁴

Könnyü járással, szirtről szirtre hágva
 Lejtett a szűz a hűs barlang felé ;
 Csókolta hõn Phoebus kelõ sugára
 És Auróra lágyan ölelé,
 Aképp nézvéen rá, mint édes hugára ;
 E tévedésbe esnének mind belé
 Így látva õket ; — bár a földi nõvér
 Sokkal különb, mert nem híg köd, de hõ vér.

Félénken bár, de gyorsan bélebegve
 A barlang száján, látja Don Juánt
 Szopós gyerekként halkan szenderegve.
 Szent meghatottság nyugzi a leányt,
 Hosszan megáll . . . majd lábhegyen tipegve
 Hozzá suhan . . . aggódó keze ránt
 A takarón . . . gyengéden bébanyolja,
 S pihegtét szívja, némán ráhajolva.

Úgy állt fölõtte, mint õrangyal a
 Haló fölõtt, kit üdvre vár az ég.
 Az ifju szunnyadt ; — oly nyugodt vala,
 Mint künn a csõndes, napsütõtte lég.
 De zümmög már a forró víz dala :
 Zoé tojást fõz ; s a mi eleség
 Van a kosárban, önti ki a lány,
 Hogy jó früstökben ne legyen hiány.

Zoc.

Byron I.

129. lap.

Országos Széchényi Könyvtár

Ő tudja jól, hogy enni kell a leg-
 Dicsőbbnek is s hogy egy hajótörött
 Veszettül éhes. S mert nem érzeleg :
 Ásít s megérzi, mily csipős a köd
 Az óceánon. Gyorsan főzi meg
 A reggelit. Theát adott-e, hőt,
 Nem t'om, de volt méz, hal, meg marczipán,
 Bor, kávé, — s díjok szerelem csupán !

Zoé Juánt már költögette volna,
 Kávé, tojás jól megkészítve lévén,
 De gyorsan mozdul Hajdó kis kacsója,
 Ujját, jelt adva, szép ajkára tévén ;
 Zoé megérti s menten félre tolja
 Romlandó főztjét, most már frisset vevén
 Kávé- s tojásból, mert tiltják neki,
 Hogy a fiút álmából verje ki.

Ott fekszik ; arczán kóros pír remeg,
 Mint távol bérczek hófödött fokán
 Az alkony pírja ; s még ott fekszenek
 A kín redői sáppadt homlokán,
 Rajt' vézna, keskeny, elfonnyadt erek ;
 A hollófürtök hófehér nyakán
 Még nedvesen, kuszán csapzódnak össze,
 Barlang gőzében, sós árban fürösztve.

És ott pihent, míg nézett rá a szűz.
 Csitult, mint kisdéd, édes anyja mellén,
 El-lankadott, mint szélcsöndben a fűz,
 Alvó, mint tenger, szellő sem lehelvén.
 Szép, mint a rózsa, mit fejére tűz
 A hajadon ; szelíd, mint fészke pelyhén
 Csupaszka hattyú ; szóval szép pulya,
 Bajában kissé bár megsárgula.

Fölébredt, néz és azután megint
 Tovább szunnyadna, de a női kép
 Álmát elűzi, bár a hosszú kint
 Csak hosszú alvás gyógyítná. A szép,
 A női arcz : élet balzsamjakint
 Hatott rá mindig, úgy most, mint elébb.
 A templomokban, még ott sem imádott
 Vén szenteket, míg egy Madonnát látott.

Felkönyökölt, úgy nézett a leányra,
 Ki szólni kezdvén félénk-csöndesen :
 Elsáppadott, majd bíborszínre vála.
 Juán figyelt, — de legkivált a szem
 Beszélt neki, ámbár a szűz szavába'
 Nyelv-vétség nem volt egy mákszemnyi sem,
 És minden szó a legszebb uj görög :
 »Egyék s ne szóljon !« ekkép könyörög.

151.

Juán mindebből egy kukkot se' ért,
 Görög nem lévén; ámde volt füle
 S e csengő hang oly bájjal csicszerélt,
 Oly kedvesen, mint dalló fülmile.
 Nincs egyszerűbb s szebb! Nem tudjuk, miért,
 Szemünk, ily hangra, könnyel lesz tele.
 E hangból — bája ellenállhatatlan —
 Mintegy trónusról száll alá a dallam.

152.

Bámult Juán, mint a ki orgonát
 Hall ébredvezve és úgy véli még
 Hogy járja álmok tündöklő honát,
 A míg a bakter, vagy más szörnyűség,
 Korán kelő inas kopp-koppja ád
 Gyilkos döfést a szép varázsnak. Eg,
 Mily rút zshivaj! . . . Csak nappal alszom kéjjel,
 Mert szebb a csillag és az asszony éjjel!

153.

Juánt szintég kiverte álmibúl
 Vagy alvásából vagy mondd bárminek,
 A rémes étvágy, mely gyomrába' dúl;
 S ezenkívül Zoének főztje meg-
 Csiklandja orrát irgalmatlanúl;
 A tűz, a mit Zoé élesztgetett,
 Sütvén az ételt, szintén hat rá; — kedve
 Rettentőn megnőtt egy marhaszeletre.

De a baromnak vannak szűkiben
 E szigetecskék ; kecske-, birkabőr
 S item hús járja ; csak nagy ünnepen
 Pirúl a nyárson egy-egy dísz-ökör ;
 Alig jár marha a kopár gyepen ; —
 Mindenfelé kő ; csak kicsinyke kör
 Mutat virágzást és ezek során
 E kis sziget legjobb talajju tán.

A marha, mondom, ritka, — s azt hiszem :
 Minotaúr regéje, az, a mit
 A finnyás erkölcs rossz néven veszen,
 Mert a királyné arczultatja itt
 Tehén-lárvát hord — csak jelképesen
 Értelmezendő, hogy (rút gyanu, csitt !)
 Hogy Pasifé marhát tenyésztett nagyba',
 Krétának népét harczossá faragva.

Jól tudjuk mind, hogy Albionnak népe
 Marhát eszik ; — itt volna még a sör,
 De mint ital, reflexióm körébe
 Nem tartozik, így ezt mellőzni köll — :
 És tudjuk, hogy harcz a gyönyörüsége
 Mely kissé drága, mint minden gyönyör.
 Épp így tett Kréta, — ily kedvelt volt nála
 A harcz s a beefsteak . . . Pasifének hála !

157.

Gyerünk tovább. — Juán könyökre dőlt,
 S gusztálgatott néhány tárgyat, milyent
 — Mióta a dereglyén megcsömölt —
 Még álmában se' látott, annyi szent.
 Száján az éghez forró hála költ,
 Az ételeknek aztán neki ment,
 — Dúlván az éhség elgyötört gyomrába' —
 Akár csak egy pap, vagy holló, vagy czápa.

158.

Evett mohón és Hajdé tömte volna,
 Mert nagy gyönyörrel szemlélgette, hogy
 A holtnak gondolt mily gyorsan pakolja
 Magát tele s már minden étke fogy ;
 De, mint idősb, jól tudja a komorna :
 Ha így folytatja, menten összerogy ; —
 Eféle gomrot csak parány-adagban
 Szabad táplálni, másképen kicsattan.

159.

És ennéltogva értésére adta,
 Nem lágy szavakkal, hanem inkább tettel,
 Hogy a derék úr, a kinek miatta
 Úrnője a kakassal ébredett fel,
 Igényt nem tarthat több ízes falatra ;
 Még egy adag — és nyomban itt reped fel !
 Elkapta tőle szigorún a tálát,
 Mondván : már többet egy ló sem zabálhat.

Aztán — Juánom pőrén szabadult ám,
 Csak egy rongy nadrág borította testét —
 Munkához láttak és vigan begyujtván
 A nyútt czondrával, uj mundérba tették!
 Töröknek, avvagy (mert papucs, meg turbán
 S tör elmaradt) görögnek öltöztették.
 Friss, tiszta inget adtak rá legott
 S egypár hatalmas, széles bugyogót.

Szép Hajdé mostan gyors szavakra kelt,
 De kis Juán nem ért egy árva szót,
 Ámbár a szűzre oly mohón figyelt,
 Hogy ez sokáig mitsem gyanított.
 Látván, hogy ily hű hallgatóra lelt,
 Folyton beszélt, megállni sem tudott,
 Míg meg nem győzte egy kis pauza,
 Hogy görögül kukkot sem ért biz a'.

Most integet . . . mozdúlnak a karok,
 Nevet s beszél két ragyogó szemével,
 S olvassa (mást még nem is olvasott)
 A sáppadt ifju szép vonásit hévvel,
 És látja, hogy remek válasz van ott;
 Egy pillantás száz hosszú szóval ér fel;
 Nézésiben szavak egész világa,
 És benne mind, a mi szivének drága.

Leczkét adott Juánnak szeme, ujjá,
 És egyes szókat ismételtetett.
 Juán a nyelvet szorgosan tanulja,
 De legtöbb szót két nagy szemből szedett.
 (Az astronóm is könyvét gyéren bujja,
 Pillantást inkább csillagokra vet.)
 Hamar bevágta görög alfabetát,
 Mert minden szót Hajdé szeméből vett át.

Az idegen nyelv tanulása édes,
 Ha nő tanítja; persze fődolog
 Hogy ne legyen a mester kora — kétes.
 (Enyéme nem volt!) Bájjal mosolyog
 Ha jól felelsz s még szebben, hogyha — vétesz.
 Hő kézszorítás, egy-egy szende csók
 Jön közbe olykor . . . ! A mi keveset
 Tanúltam, a' mind ily módon esett.

Tudn'illik egy kis görögöt, spanyolt
 Meg törököt; olaszt a sutba csaptam,
 Szép mestereknek mert itt híjja volt;
 Az angol nyelvben kissé elmaradtam,
 Csak szent ígét olvastam hosszú sort;
 Barrow-t, Tillotson-t bújom szakadatlan
 Meg Blairt is, — mind a próza mestere.
 Költőiket gyomrom nem vette be.⁵

A britt szépekről nincs mit mondanom.
 Divatvilág, tőled be távol estem!
 Hej! voltam én is ünnepezt majom
 S a passió sokszor kinozta testem.
 Eltűnt... no eltűnt, — gyönyöröm, bajom,
 S a sok bolond is, a kiket tegeztem.
 Barát, ellenség, asszony, férfi: multak
 Tűnt álmai...! Örökre éjbe hulltak!

Térjünk Juánhoz vissza. Jól haladt
 Az uj görögben, — sok szót megtanult,
 De egy nagy érzés, mely az ég alatt
 A leghatalmasb s mindent'lángra gyujt
 — Apácza sincs, ki tőle ment marad —
 Tüzes villámként a szívébe sujt.
 Fülíg szerelmes — ó ne' mondd, hogy kába,
 Te sem volnál jobb! — szép protektorába.

Nap nap után, hajnalban — túlkorán
 Juánra nézt, ki örömet aludt —
 Megnézni kedves madarát, a lány
 Hű figyelemmel a barlangba fut,
 És finom ujjja babrálgat haján,
 De föl nem költi a fáradt fiút.
 Arczára és ajkára úgy lehel
 Mint halk zefír, mely rózsán surran el.

Juán mindennap frissebb és üdébb,
 Színét és izmát már-már visszacapja.
 És ez helyén van, mert a tiszta, ép
 Meleg vér minden szerelem alapja.
 Mint lángra lőpor és olaj, akép
 Hat tunyaság s egészség kettős napja
 A szerelemre. Vénus elhagy menten,
 Ha Céres s Bacchus nem szolgál ki, szentem !

Vénus megtölti szívedet (ha szívvel
 Karöltve jár, a szerelem be más !)
 Céres meg egy tál főtt laskára hí fel
 (Hogy jól szeress, tápban hiányt ne láss)
 Bacchus borral tart ; nagy csodákat mivel
 Az osztriga, — úgy szintén a tojás ;
 Habár *ezekről* nem tudom, ki adja :
 Pán, Neptun, vagy Zevsz, az Olympos atyja ?

Juán, ébredve, csupa jót talál :
 Fürdőt, friss ételt s két pompás szemet,
 Melytől fogékony szíve lángban áll ;
 A szobalány is úgyszólván remek ;
 De mindez föntebb el volt mondva már,
 S az ismétlés rongálná könyvemet.
 Csak annyit még : Juán fürödvén, vissza-
 Siet Hajdéhoz és kávéját iszsza.

Két ifju lény s oly ártatlan a lányka!
 A fürdőzésen nem akadt fel ő.
 Juánt — úgy hitte — Isten neki szánta.
 Álmában látta, onnan jött elő.
 Szeretni fogja, hálás lesz iránta,
 Ki lelkét, szívét boldogítani jó.
 Valódi kéj csak osztott üdvben ég.
 A boldogság ikernek születék.

Néz rá szelíden, mélységgel tele,
 Megreszket keze érintésitől;
 Gyönyör neki, hogy ott lehet vele,
 Mikor fölébred és álomra dől.
 Így élni mindig tán sok volna. De
 A válástól fél!... Ő találta föl,
 S a part jogán övé e drága kincs.
 Első, utolsó — több szerelme nincs!

Igy mult el egy hó, — és Juán babája
 Nap nap után hozzá lelátogat, —
 És úgy vigyáz: nem jött lélek se' rája,
 A sziklaúr magában kit fogad.
 Tengerre száll végtére a papája,
 Hogy szemmel tartson dús fregátokat.
 Kergetve űz — nem holmi szép Iót.
 Nem! Inkább három kincses, telt hajót.

És most szabad lőn, mert anyátlan lévén
 Ahányszor atyja a habokra szállt :
 Szabad volt, mint egy férjes asszony, tévén
 Mindazt, miben gyönyört, kedvet talált.
 Még bátyja sincs, örködni ifju évén !
 Nő, szabadabb, tükörnél még nem állt.
 Keresztyén nőről van szó persze, kit
 Rút ellenőrzés csak ritkán szorít.

Tovább marad most és többet csacsog.
 S Juan hellénül annyit már tanult
 Hogy egy kis sétát proponálhatott.
 Mióta árván e szigetre hullt,
 Tört, harmatos virágként fekve ott,
 Alig járkált még. Egymáshoz simult
 A vándorló pár . . . s nézegették csendben,
 Hogy' száll a nap le, épp a holddal szemben.

Vad, hullámvert táj ; — szikla égre törve
 Mereszi ormát ; — széles, hosszú part
 Sivár homokból ; — buczkák, szirtek örve
 Köröskörül ; — vendégszeretve kart
 A vándoroknak egy-egy kis öbölke
 Kinál csupán ; dühöngő habmorajt
 Hallhatsz itt folyvást ; csak ha hév a nyár,
 Akkor terül el, mint halk tó, az ár.

A part szegélyén locsogott a hab,
 Tajtéka, mint a pezsgő gyöngyözése,
 Mikor a kristály-serlegből kicsap.
 Lélek harmatja! Szívek olvadt méze!
 Az ó bornál mi sincs hatalmasabb!
 Papolj uram, nem hallgatok rád mégse'.
 Ma járja bor, lány, minden a mi jó,
 Csak holnap szóda s prédikáció!

Kell, hogy leszopja bölcs ember magát;
 Az ittasság az élet koronája;
 Bor, szerelem, dicsőség, pénz — : ez ád
 Reményt a szívnek, hogy baját kiállja;
 Vedd el a szőlő illatos savát,
 S ah! mily kopár lesz földi léted fája;
 Csak rajta, rúgj be, — és reggel ha főd
 Erősen fájna, tégy következőt:

Inasnak csengess, hozzon gyors-inalva
 Szódás vizet meg egy pint bort; — keverjed
 S kapsz oly italt, mit Xerxes is nyakalna;
 Mert nem üdítőbb jégbe hűtött serbeth,
 Legelső korty víz forró sivatagba',
 Burgund hó nedve fárasztó szerelmek,
 Hosszú gyaloglás, harcz után heverve,
 Mint savanyú bor, szódával keverve!

A part — a partról kezdtem szólni, nemde?
 Az, az, tudom már! — nos tehát, a part
 Nyugodt volt, mint az ég. — Homokján szende
 Habocska játszott, alig verve zajt;
 Ugrált a delfin, a vizet freccscentve;
 Csönd volt, a mit csak a sirály zavart,
 Fel-fel sikoltván; apró kört forogva
 Űtődött szirthez a hullámok fodra.

Bolyongtak hosszan... Hajdé édes apja
 Mint már meséltem, a hajókat úzi;
 Nincs anyja, bátyja, — senkinek se rabja,
 Tanácsadója csak Zoé, e szűz, ki
 Tesz-vesz serényen, holmit rendbe rakja,
 Hoz langy vizet, haját csomóba fűzi,
 Mindent, a mit kell, úrnőjére ád,
 S kér néha egy-egy elviselt ruhát.

És szétterült az alkony hűvös árnya.
 Leszállt a nap, kéklő halom megett,
 Mely ráhajolt a csendes láthatárra,
 S ölelni látszék földet és eget.
 Pihent a tenger mozdulatlan árja,
 Némán borongtak a szirtes hegyek.
 Egy csillag állt csak a rózsás egen,
 S úgy tündökölt ott, mint egy égi szem.

184.

Bolyongtak hosszan, kéz kézben nyugodva,
Színes csigák, fénylő kavicsra hágva,
Lépegetve lágyan a szilárd homokra.
Itt-ott rejtekjét mély barlang kínálta,
S e cseppköves, vad, téres csarnokokba
— Vihartól törve, orkántól kivájva —
Pihenni tértek, egymást átölelve
S az alkony édes bájával betelve.

185.

Fölnéztek a pirosuló égre, hol
Mint rózsatenger, áradt szét a fény.
Nézték a hűs árt, halk hullámiból
Hogy' száll a hold föl, égi mesgyején
Tovább lebegve. Hab méléán dudol,
Szellő suttogva vándor-útra mén.
Egymásra néztek és szemük kigyúlt,
S két szomjas ajk egyszerre csókba fült.

186.

Mély, hosszú csók . . . az ifjuság, a báj,
A szerelem hő csókja ; benne forr
Mindhárom, mint góczpontban a sugár ;
Nem szül ily csókot csak az ifju kor,
Ha minden ér szabad kényünkre áll,
A tomboló vér mint tűzláva foly
S minden csók egy szív-rengés . . . ! Hosszusága
Adhat mértéket, hogy a csók mi drága.

A hosszúságban tartósságot értek.
 Eg tudja, meddig tartott az övék,
 De azt tudom, hogy ők semmitse' mértek
 És szájukat mérték nekül tevék
 Egymásra folyton . . . Semmitsem beszéltek,
 De szem szemet szív, ajk az ajk hevét.
 Mint rajzó méhek csüngtek össze, — és
 Bimbó-szivükből forrt számukra méz.

Magukra voltak, de nem oly magányban,
 Mint zárt szobán félénk szerelmesek.
 Mélázó égbolt, rengő óceánban
 Fürdő csillagfény . . . tűnő szürkület,
 Szótlan homok . . . barlang, rejtelmes árnyban
 Némán borongó — : ez volt a keret.
 Egymást karolták, mintha más nem élne
 Csak ők és létük véget sosem érne.

Kiváncsi szem- s fülektől mitse' féltek,
 Az éjszakát sem rettegték riadtan ;
 Bár tördelt szókat csak halkan cseréltek,
 Bübájos nyelv volt minden gondolatban ;
 Mindazt, a mit fellángolt szenvedélyek
 Tanítanak, elmondták egy sohajban ;
 Az ékesszólás csak benned terem :
 Lányszív-alkotta első szerelem !

Hajdé nem eskvék, esküt sem kívánt
 S nem kétkedett ; sosem hallotta ő,
 Hogy eskü, gyűrű jegyzi el a lányt
 S ily zálog nélkül elbukott a nő ;
 Oly ártatlan volt, hogy semmitse' bánt ;
 Röpült hivéhez, mint a szerető
 Madár társához ; s hűtlen, csalfa végről
 Semmitse' tudván, nem beszélt hűségéről.

Hőn szeretett s kapott igaz szerelmet,
 Imádott és imádta Don Juán.
 Jó, hogy öröknek alkották a lelket,
 Mert lelkük is elégett volna tán.
 Erzékeik időnként leszereltek,
 S jött uj roham a pihenő után.
 Juán szivén a Hajdé szíve jól
 S mindegyre érzi : Itt ver, vagy sehol !

Oly ifju, szép és elhagyott e pár
 S olyan szerelmes ! Ah nem fogja fel
 Az ész ilyenkor, hogy mily rosszba' jár,
 Hogy a futó percz oly tettét művel,
 A mit Öröklét sem hoz helyre már.
 Sőt ott alant örökké sülni kell
 Nehány szép perczért ! Mert pokolra szállsz,
 Ha másnak bút vagy örömet csinálsz !

Ó jaj nekik ! Oly elhagyatva voltak
 S oly kedvesek . . . ! Mert a mióta Ádám
 S szép kedvese Édenből elpáoltak,
 Nem kárhozott el durva földünk hátán
 Szebb, bájosabb pár. Hajdé ájtatosnak
 Lévén nevelve, tudta, mi a sátán
 S a purgatórjum, — mért hogy elfeledte,
 Éppen a válság kellő közepette !

Egymásra néznek és szemük mesés
 Fényt tündököl a rezgő holdsugarban ;
 Juán nyakát Hajdé hó-karja és
 Juáné Hajdét fűzi át, hajában
 Elrejtve félig ; édes gyügyögés
 Dadog az ajkak boldog sóhajában . . .
 Antik csoport, remek szobrászi mív :
 Félmeztelen, szép, görög és naív.

S mikor a mámor tűnő erejét
 Juán legyőzi és álmra dől :
 Hajdé nem alszik. Ifjának fejét
 Gyöngéd-szilárdan keble tartja föl.
 A mély eget, a Boldogság helyét
 Elnézi hosszan, — majd azt, a mitől
 Feszül a szíve s a mi üdvöt ad :
 Alvó Juán sáppadt ábrázatát.

Örül a gyermek, hogyha fénybe néz,
 Szopós, szíván a tápláló anyát,
 Kevély arab, vendégét óvni kész,
 Buzgó hívő, szentséget hogyha lát,
 Zsákmány fölött a harczos tengerész,
 Zsobrák, csörgetvén gyűjtött aranyát; —
 De minden jónál százszor kedvesebb:
 Virrasztanod szendergő kedvesed.

Ott fekszik, alva, — nincs egy hangja sem,
 Egész valója most csak benned él;
 Olyan szelíd, oly néma s védtelen,
 Mitsem tud arról, hogy látása kéj;
 A mit tett, gondolt, el van zárva benn',
 Takarja mind örök rejtélyü mély';
 Ott fekszik, — vele szépsége, hibája,
 Merő halott, de rajt' az élet bája.

Igy őrzi Hajdé szunnyadó hivat, —
 S a szerelem, éj, tenger e magánya
 Ah! egyesülten vívja meg szívét.
 Hullám-szült ifja ott van véle, nála,
 Szirtjét a vad part védve tárja szét,
 Szerelmük fészke biztos üdv tanyája.
 Sok csillag néz rá és egyik se látott
 Kigyúlt arczánál tisztább boldogságot.

Asszony szerelme ! Tudjuk mind, mily édes,
 De jól vigyázz : méreggel van keverve !
 Kis koczka csak . . . ennek körébe bé tesz
 Mindent, de mindent s csak a mult keserve
 Marad számára, ez ha semmivé lesz !
 Boszúja tigris, bőszi ugrásra kelve,
 Gyors, biztos, ádáz — : szívedet találja !
 Maró kín hajtja, hogy marjon halálra.

S méltán ! Mert férfi férfival gyakorta
 Igaztalan ; — de nővel mindig az ;
 Tűrő szívében a szegény nő hordja
 Tört álma kínját, melyre nincs vigasz,
 A míg keblére tűzi egy mogorva
 Lovag vagy egy tömött erszényü gaz.
 Otromba férj, udvarló hűtlensége,
 Öltözködik, gyon, szoptat — s azzal vége !

Az udvarlót csíp, ez meg templomoz,
 Az főz, seperget, ez kívül mulat,
 Az megszökik, de minden régi roszt
 Utána megy s jó híren is tul ad ;
 Mert természetlen helyzetük gonosz
 Terhét könnyíteni nem jó fordulat ;
 Közös sors üldöz gazdagot, szegényt ; —
 Sok démont játszik s arról ír *regényt*.⁶

Természetnek volt Hajdé gyermeke,
 Minderről nem tud ; oly földön fakadt, hol
 Háromszoros fényt szór a nap heve
 S a csók is épp oly lángoló lesz attól ;
 Azt érzi csak, hogy élte, mindene
 Az, kit szeret . . . és nem tud semmit abból
 Mit más mond vagy tesz ; — semmitől se fél,
 Egész világa egy szív, — abban él !

S ó ez a lázas, e verő szív mennyi
 Gondunkba' van ! De minden dobbanása
 Oly édes . . . nem tudsz ellenére tenni !
 A bölcs ész sem, mely folyvást magyarázza
 Okos tanát s mind' el akarja venni
 Kedvünket, — sőt a »kisbiró« tanácsa
 Sem használ, bár mind finom és remek ; —
 Hogy Castlereagh még nem vámolta meg ! 7

Sorsuk betelt, — frigyük megkötve már
 A csöndes parton ; nászi fáklya volt
 Az égen rezgő szép csillag-sugár,
 Tanú a tenger, ágy a szikla-bolt,
 Pap a magány . . . s a kedves ifju pár
 Eskü nekül örökre egybe forrt !
 Oly boldogok . . . egymásban angyalt látnak,
 S éden-szine van az egész világnak.

Ó szerelem ! Nagy Caesar széptevőd,
 Urad Titus, Antónius rabod,
 Horác, Catull, csupán tanoncziéd öök,
 Ovid tanárod s Sapphó nő-papod ;
 (Ugorhattok sírjába, szeretők !
 Áll még a szirt, megvannak a habok.)
 Ó szerelem, te rossznak istennője !
 S ördögnek téged mégse' mond a dőre !

Szent házasságot kétesse teszed,
 S nem tiszteled nagyságok homlokát :
 Caesar, Pompéjus, híres Mahomed,
 Kliónak mind hatalmas dolgot ád ;
 Pályájukon különböző a tett,
 Hasonlót földünk többé sose' lát,
 De három pontban egy végzetre lelték :
 Mind hős, mind győző s mind — szarvat viseltek.

Csinálsz bölcselmet ; — ott van Epikúr
 S Aristippus ; elméletük a test
 Dicsőítése s irgalmatlanúl
 Könnyű átvinni a praxisba ezt.
 Csak óvna is meg Sátán karmitúl,
 E jelíget válasznók egyenest :
 »Egyél, igyál, szeress, a többi sár !«
 Mondotta hajdan bölcs Sardanapál.

De Júlia! Hát végkép elfeledte?
 És ily hamar feledte Don Juán?
 Nem mondhatok mást, csakhogy ez felette
 Csiklandós kérdés; ily dolgokban ám
 A hold hibás, mert újabb ingerekre
 Minden bizònyal ő csábít csupán;
 Ha hold uram nem volna, egy fikarczot
 Se hatnának ránk újabb női arczok.

A csélcapságot gyomromból utálom,
 Borzadva nézem azt a férfiút,
 Kinek hűsége függ egy czérnaszálon,
 Ki hogyha nőt lát, már utána fut;
 Az én szerelmem nem híg gőz, nem álom,
 S mégis mult éjjel egy lány arcza — rút
 Beismerés! — az álczás vigalomban
 Szilárd hűségem feldöntötte nyomban.

De mellém jött a filozófia:
 »Gondolj a szent lánczokra!« sűgva intett.
 »Teszem!« kiálték. »Annak nincs hija;
 De mily fogak...! Teremtöm! Mily tekintet!
 Csak azt szeretném tudni, hogy ki a',
 Asszony, leány? Nincs ebbe' semmi bűn-tett!«
 »Maradj!« rivalt a hellen bölcseség,
 Hordván Velenceze maskarás mezét.

»Maradj«! És én maradtam. — Vissza hát!
 Az ingatagság nem más: hódolat
 A szebb előtt, kit szépség, ifjuság
 Dúsabban ékit; s ha kebledre hat
 A szép szobor, egy kő varázsa át-
 Reng szíveden s imádatig ragad:
 Tetszés, mely benned élő testre támad,
 Magasb nemcsak az »Eszmény« kultuszának.

Csodás érzéke a bájosnak ez,
 Mely bennünk mindent tágit és emel;
 Plátói érzés, — bűvös, nagy, nemes,
 Égből suhan le s aether szűri el.
 E nélkül élni nem vón érdemes.
 Szóval, szemünk tulajdonsága, mely
 Nehány gyengébb érzékkel párosúlva
 Észlelgeti, hogy testünk izzó gyúrma.

De kellemetlen, kínos vágy ez itt!
 Mert hogyha mindig ugyanazt a Sáron
 Rózsáját látnók hölgyünkben, a kit
 Kezdetben láttunk: nem vón annyi károm
 Szívben, tallérban! (Mert ha valakit
 Hévvél szeretsz, bírnod *kell* mindenáron!)
 Ha mindétig csak egy nő tetszenék,
 Májunk, szivünk mily tiszta vón, nagy ég!

Szivünk a mennynek egy parányka része
 S azzal rokon : — van napja, éjjele,
 Borítja felhő, csattan szörnyü vésze
 Sötét haraggal, romlással tele ;
 De mérge tűnik, halkul dörrenése,
 Majd záporát szelíden önti le . . .
 Így harmatozza halkan, csöndesen
 Könyekké vált szivünk-vérét a szem.

A máj kórháza gyülemlő epének,
 De működését ritkán végzi jól ;
 Helyet ha ad az első szenvedélynek,
 A többi mind utána bandukol
 S csomóba függ ott, mint kövér szemétnek
 Kigyó-tojása — : düh, féltés, komor
 Gyülölség, bosszú, mind onnan gyűrűz' föl
 Mint földingások a központi tűzből.

Most bonczolást a költő abba' hagy,
 Kétszáz meg egypár stanza immár készen, —
 A kétszer hatra tervezett, avagy
 Huszonnégyszáz ének szintén ennyi leszen ;
 Idáig jutván, egyelőre nagy
 S mély meghajlással tollamat letésem ;
 Hajdét s Juankát elhagyom ; — kegyedbe
 Az elhagyott párt, jó közönség, vedd be !

HARMADIK ÉNEK.

I.

Üdv Múza ! et cetera. — Ott hagytam el,
Hogy Don Juán szunnyadt édesdeden.
Ringatta egy szép és boldog kebel
S őrizte hűn két könyvtől tiszta szem.
E szív úgy eltölt forró üdvivel . . .
A méregről nem volt fogalma sem
A mit beszívott ; — ah ! nem sejti még,
Hogy meg van rontva s átok lesz a vég.

2.

Ó szerelem ! Miért hogy e világon
Szerettetnünk oly végzetszerű baj ?
Szép lugasod mért nyugszik cziprus-ágon
S legjobb tolmácsod mért hogy egy sohaj ?
Ha édes illat reszket a virágon,
Melledre tűzöd, míg sorvad s kihál ;
Épp így a lény, kit szeretünk s ki híven
Hozzánk simúl, elvész a férfi-szíven.

3.

Elsőbb lovagját szereti a nő,
Aztán magát a lángoló szerelmet.
Szokása lesz . . . nem nélkülözhető,
Mint keztyüje, a mit cserél, el-el vet'.
Próbáld, ha tetszik, — jó a próbakő ! —
Gyönyört előbb csupán egy úrba' lelhet,
Utóbb előnyt a többes számnak ád,
S ha nő is ez, nem sírja el magát.

4.

Ki a hibás? A nő- vagy férfi-nem?
 Én nem tudom, de tény, hogy úri dáma
 (Ha csak nem gyónik s áldoz szüntelen)
 Idők multával kissé megkivánja
 Az udvarlást, ámbátor kebliben
 Tisztán lobog első szerelme lángja!
 Sok nő, aszongyák, nem kezd senkivel.
 Jó! De ha kezd, nem egygyel végzi el.

5.

Hej! szomorú!... Én fájlalom halálig,
 Mert bűnjelünk, felnyúló, mint a hegy,
 Hogy házasság és szerelem közt váltig
 Foly a czivódás, bár mamájuk egy.
 A szerelem szent házasságra válik,
 Épp mint a bor, eczetbe át ha megy.
 Az istenek nektárja, fűszere
 Csaviczka lesz, savós lével tele.

6.

Farkas-szemet néz a jelen s jövő,
 Szimpáthia nincs köztük... ó be kár!
 Csaljuk magunkat, míg végtére jő
 A zord való!... de ah! megkésve jár.
 Nincs hátra más: bomolj meg, bamba fő!
 A régi tárgy nevét elvedli már,
 S a szenvedély, mely udvarlót kitüntet,
 Férjben csúfság lesz mit nevetség büntet.

7.

Pirúl, ha látják, hogy nagyon szeret,
 Na, néha meg tüzéből is kifogy
 (De persze ritkán) s jégcsappá mered.
 Egyet bámulni untalan ki fog?
 Bár arra tesznek esküt a felek,
 Hogy »mind a sírig« lángjuk égni fog...
 Bús gondolat! A hitvest sírba tennünk
 S komorna népnek gyászruhákat vennünk!

8.

A szerelem valódi szenvedélye
 S a háziasság, mégsem egy valóban;
 Regényt színig töm udvarlók vetélye,
 De házások kevésbbé vannak szóban;
 Nem érdekes törvényes ágyak kéje
 S nem bűn, ha egy férj néha lánggra lobban;
 Ha Lóririval Petrarca összekel
 S ír több szonettet, rútul veszszek el!

9.

Tragédiának vége a halál,
 Házasság végzi a komédiát,
 És túl ezen költő uram se száll,
 Burkolt jövődőt jámbor hit vesz át.
 Attól remeg, hogy rajza nem talál
 S majd rajta áll e kettős túlvilág
 Kegyetlen bosszút...! Hívják a papot,
 Nem írva hölgy s halálról több lapot.

10.

Nem ismerek csak két kobozverőt,
 Ki ég s pokolról s házasságrul írt :
 Dantét, meg Milont ; — és szegények, ők
 A házasságban nem találtak írt ;
 Nem t'om, he vesség, túlzás, némi gög
 Okozta, hogy üdv-lelni egy se' bírt — :
 De hogy Beatrix s szende Éva nem
 Hú hitves-arczkép : ez kétségtelen.²

11.

Mondják sokan : remek Beatricse
 Az istenészet szent jelképe csak ;
 Én azt hiszem, — bár ennek nincs becse —
 Hogy álmodják ezt a tudós urak ;
 S a míg tisztán nem bizonyítja be
 Egyik vagy másik, — rögz' hitem marad,
 Hogy Dante absztrakt, zord fantáziája
 A betűszámant perszonifikálja.

12.

Juánt és Hajdét pap nem adta össze,
 Övék a bűn, — én tisztán állok ám !
 Szűz olvasó, nyakamba hát ne kösse
 E nagy hibát, ha görcsöt kapna tán ;
 Inkább e könyvet dobja messze, messze,
 Ha minden áron szent frigyét kíván.
 Ne várja végét, — rémletesbe csap
 A szerelem, ha nincs mellette pap.

13.

De ők nem érzik ; üdvöt ad nekik
 Az ártatlan vágy nyílt gyakorlata ;
 Mind jobban bódul a leányka, mig
 Végekép felejtí, hogy a kis tata
 Parancsol itten ; — mert hozzá szokik
 Szívünk a jóhoz s oly keserves a
 Böjt, míg van étvágy . . . ! Keblén tartja már
 Juánt, míg apja kincset »szedni« jár.

14.

E pénz-szerzést ne tartsd irtóztatónak.
 Cserélj nevet, — gondold, hogy ő keme
 Pénzügyminiszter : s már csupán — *adóztat!*
 De vén barátunk tisztesb jelleme
 Nem enged ily magas ambícióknak.
 Szerényebb célít néz fürkésző szeme.
 Pályája szűk, bár bő hasznot terem :
 Mint víz ügyésze jár a tengeren.

15.

Hab, szél, meg egy pár jobb fogás reménye
 Sokáig tartja távol a jelest, —
 De nem volt teljes fáradsága bére,
 Mert egy hajó elsúlyedt egyenest ;
 A többít, hála istennek, beérte ;
 Rablánczon állnak, sorjában, vegyest
 Az utasok ; szám ékít minden gallért ;
 Egy-egy megér, testvérek közt, száz tallért.

Egy részét küldi Matapan fokárúl
 Űzletbaráti : a hős Majnotáknak,
 Más részt Tunisnak drága pénzen árul. —
 Egyet kivéve, kit a vízbe vágnak
 (Mert vén nagyon), mind a piacra járul ;
 Dúsabb urakkal egyelőre várnak
 Váltság fejében ; a silányabb része
 Megy Tripolisba, felsőbb rendelésre.

A portékát épp így sorozza be,
 Elosztva gonddal ár s piac szerint.
 Kivétel némely drága pipere,
 Űr-asszonyok több kedvelt czikke, mint
 Csipkék, fogvájók, selymek szövete,
 Gitár, castagnette — alicanti mind — :
 Ily tárgyakat ajándékul lop a
 Legszebb leánynak a legjobb apa.

Négylábuakból egy majmot, makit,
 Két papagályt és egypár angora
 Macskát szemelt ki ; és hajóra vitt
 Egy borz-kutyát is ; — elpatkolt ura
 (Lord X) Ithaka partjain ; de itt
 Részvét mosolygott a kis daxlira.
 Hogy náthát s csúzt ne kapjanak : menőbe'
 Bedugja mindet egy nagy tekenőbe.

19.

Igy minden dolgát bölcsen rendbe hozva,
 S kalózeit czirkára küldve ki,
 Rongált hajóját hogy megtatarozza :
 Utját a drága otthonnak veszi,
 Vendéglátásnak hol nincs vége-hossza.
 De mert a part itt élesen nyesi
 A tengert s számos szikla áll ki zordúl :
 Ő a sziget túloldalára fordul.

20.

Gyorsan kiköt s azonnal partra lép ;
 Őrház, quarantaine itt utját nem állja,
 Nem kéri számon sok kíváncsi kép :
 Hol volt, miben járt, meddig nyúlt a pálya ?
 Parancsot ad s a sürgő szolganép
 Hajóját sebtén partra ránczigálja ;
 Szedik ki buzgón a sok holmit : ágyút,
 Hordót, pénz-zacskót s mindenféle árút.

21.

Egy dombra ér, a honnan látja már
 A kedves otthon tündöklő falát,
 És ott megáll. — Ha ember messze jár
 S megtér, szivén mily érzés nyílal át !
 Szeretti közt nem dúlt-e kór, halál ?
 Csügged . . . remél . . . mindent ujúlva lát,
 Az éveket érzelme átugorja,
 S jelenné lesz a régmúlt búcsu-óra.

Ha visszatérnek, megfutván a pályát,
 Férjek s papák, bejárva ungot-berket,
 Borús sejtelmek szívüket megszállják,
 Kivált ha nők ékítik honn a telket...!
 (Én bízom bennük, — ámde ők utálják
 A hízélgést... így hát én sem hízélgék.)
 Asszony, ha férje távol jár, mezés lesz,
 S kulcsárunkkal kisasszony szökni kész lesz.

Ulysses sorsa nem sok férjnek áll,
 Ily üdv kevés van; mert nem minden asszony
 Borzad a csóktól, mit más ajk kínál
 S ül félre búsan, hogy férjet sirasson;
 Hitves, vagyon egy-egy pajtásra száll,
 S ha visszatér, emlékkő s több kisasszony
 Üdvözli, — persze más a hölgyek apja; —
 Kutyája is jól nadrágon harapja.

Nőtlen ha volt, arája okvetetlen
 Egy vén zsobráknak felesége lett;
 De annál jobb, mert hajba kapnak ketten
 Előbb-utóbb és akkor kezdheted
 Az udvarlást előlről — : e szerepben
Cavalier servente a neved;
 Addig faragj bús ódákat. Miről?
 No hát a Némber lengeségiről!

És ó urak, kik ily szűz köteléket
 Bogoztatok már — értem a jeles,
 Tisztos viszonyt férjes nők és legények
 Csoportja közt (nincs más tartós csak ez,
 Ebben találhatsz még igaz hűséget,
 Valódi hymen, bár nem rendszeres):
 Soká ne tessék elmaradni, kérem!
 Négy szarvat kaptok egy nap', még megérem!

Lambró, a vízi ügynök, tengeren
 Ki jártasabb mint itt a szárazon,
 Örül kéménye füstjének, de nem
 Elemzi, hogy mért? Nem mereng azon,
 — A lélektanról nincs fogalma sem —
 Hogy mért nem ül rá bánat, borzalom...
 Lányát szerette, kedves volt szívének,
 S épp úgy nem tudta, mint Plátó, a »mért«-et.

Forró napfényben csillogott a ház,
 Kertjének fái dús árnyat vetettek,
 Felhangzott hozzá távol csaholás,
 Zsongó morajja omló csörgetegnek;
 Az erdő szélén lassan bakaláz
 Egy-egy alak; — virágok, fák rezegnek
 Futó szellőben; — s tarkán keveredve
 Lát ember-rajt, ragyogva mint a lepke.

A mint a rajhoz közelebb mene,
 Csodálkozván, miért e henye gyűlés,
 Egyszer csak hall — nem mennyei zene
 Volt az, hanem pogány, vad hegedülés ;
 Csak áll s nem bírja elképzelni e
 Rivaj okát . . . miért e víg vegyülés ?
 Síp is visong, hallik dörejje dobnak,
 S nők, férfiak botrányosan vihognak

Sietve, kettős lépéssel halad,
 S a lármás térhez hozzá érkezik.
 Széthárít lopvást ingó ágakat,
 Benéz és látja : ünnep van biz itt . . .
 Cseléde tánczol, majd belé szakad,
 Forog, mint dervis, — majd büszkén feszit ;
 Sok nép kiáll, formálván hosszú lánczot,
 Ropják veszettül a pyrrhusi tánczot.

Arrább, csomóban, lányok lejtének,
 (Elől, a legszebb, keszkenőjét rázza)
 Sorjában, mint felfűzött gyöngyszemek,
 Hullámszerű ; — mind jelesül bokázza :
 Hattyúnyakon koromfürt ling-lebeg,
 A legcsufabb tíz költőt hozna lázba ;
 Dalolt az első és a többi lány
 Karban topogva lejt a dal nyomán.

31.

Amott keresztbe font lábakkal űlt
 Ételt pofázva egy szűkebb csoport ;
 Piláf előttük s több rendbéli sült ;
 Isznak chiósi meg számósi bort ;
 Eléjük serbeth korsó-szám került,
 S méz nedvü szöllő, mit roskadva hord
 A dús gerezd ; narancs, granát, fige
 Mintegy rázatlan hullt ölükbe le.

32.

Kis gyermekek virággal ékitik
 Fehér kós szarvát s körülötte járnak ;
 Komoly fejét meghajtja a kicsik
 Előtt szelíden fejdélme a nyájnak ;
 A csepp kacsók forgatják és viszik
 Mint gyenge bárányt ; rossz kedve se támad,
 Csak féltréfásan homlokát leszegi,
 De nyomban hátrál s egyiket se' pedzi.

33.

Szép jelmezük, az arcok antik bája,
 A nagy szemek, a szende angyal-orczák,
 A lengő fürtök, mozgásuk varázsa,
 Tekintetük, mely maga a menyország —
 Művész sem alkot remekebbet ! Látva
 E szent csoportot s elgondolva sorsát,
 A filozóf szemlélő szíve sajdúl :
 Nem lesznek védve ők sem földi bajtúl !

Amarrább ágált egy bohóka törpe,
 Öreg pipások hallgató körében ;
 Kincsről mesélt, — elátkozott gödörbe'
 Nyugvó aranyról, mely kísétál szépen,
 Varázsigeivel zárát összetörve ;
 Boszorkányokról, kik ragasztják lépén
 A jámbor embert s férjeikből gyakran
 Barmot csinálnak (nem is oly hallatlan !).

Volt mindenféle rangos élvezet,
 Miben szív s elme gyönyörét leli,
 Bor, táncz, zene s több más szemenszedett
 Mulatság, — mind szép és illemteli ;
 De Lambró zordon pillantást vetett
 Minderre ; — mérgét szótlanúl nyeli ;
 Rettegve sejtí : e pazar, zseb-rontó
 Czéczók után dagadt lesz minden kontó !

Ah ! mi az ember ? Mennyi vésznek, bajnak
 Van még a boldog is kitéve ! Szédül
 Szegény fejem . . . ! Vas korban egy arany nap :
 Sardanapál sem kap többet a léttől !
 Szirén a kéj . . . ! Mohó ölükbe csálnak,
 Mulatnak véled és megnyúznak végül . . . !
 Olyan volt itt Lambró fogadtatása,
 Mint hogyha víz hull eleven parázsra.

Szóban fukar, — nem ejtett soha még
 Fölösleges szót ; hogy meglepje lányát
 (Meglepni mást karddal szok' a derék)
 Futárt nem küldött, — s most sem bántja nyáját ;
 Nem ugrik egy sem, mint tán illenék,
 Mert ismeretlen lépi meg tanyáját ;
 Áll s néz soká, de persze nem mulat.
 Töpreng : mi lappang e vígság alatt ?

Nem tudta, hogy (mily undok hazudás !)
 Holt hírét költék (ilyen emberek
 Sosem halnak ki !); — elborult a ház,
 Siratta híven asszony és gyerek ;
 De pár hét multán szünni kezd a gyász,
 Szép Hajdé könnye többé nem pereg ;
 Fájdalma színét rózsás arcza veszti
 S a háztartást saját számlára kezdi.

Ezért mulatnak tánczolva, dalolva,
 Ezért van ünnep völgyön és hegyen.
 Duhajkodik, iszik, henyél a szolga,
 S fohászkodik, hogy mindig így legyen !
 Korább' bizony kutyaúl ment a dolga,
 Hajdé alatt bezzeg máskép megyen . . .
 Ő nem törődik semmiféle renddel,
 Mert minden órát kedvesének szentel.

Azt hinnéd, hogy veszett haragra gyúl
 Ezek láttára — s felfortyanni volt ok
 Valóban — ; hogy szeges korbácsho' nyúl
 S szétver közöttük ; hogy bezárat boldog-
 Boldogtalant . . . kinoztat, üt vadúl,
 Mig megpuhúlnak e pimasz rikoltók ;
 Hogy ránczba szedvén sok bitang legényét,
 Kitölti rajtuk fejedelmi kényét.

Ments Isten ! Oly finom volt, hogy soha
 Müveltebb úr még torkot nem nyesett !
 Tetőtül talpig gentleman ; — noha
 Haragvó, rajta észre nem veszed ;
 Nincs udvaronc, sőt nincs asszony se', ha
 Még oly csalárd is, a ki ügyesebb
 A tettetésben ; hogyha nem lett volna
 Zsivány, a high life csak felőle szólna.

Lassan haladt az első asztalig,
 S karon csipett egy hangos czimborát,
 Mosolygott hozzá . . . jaj ! de hogy ! Alig
 Jelenthetett jót . . . Megkérdezte : hát
 E díszes kör mi oknál fogva víg ?
 A részeg ficzkó, mert tisztán se' lát,
 S mert gyöngy a kedve, rá se néz, hanem
 Tölt egy pohár finom bort íziben.

S a füle botját sem mozdítva meg,
 Bachans pofával, hetykén válaszol,
 Kezébe nyomván a tölt serleget :
 »Ha torkod száraz, kend meg véle jól!«
 Szomszédja hergi : »Meghótt az öreg
 S leánya most az úr itt!« — »Ne te! hol?«
 Rikkan belé a harmadik — »biz' itt nem!
 Az úrfi tán, mer' ő parancsol itten!«

Uj szolga volt mind, — hogy kivel beszélget,
 Nem tudja egy se'; megnyúlt Lambró arcza,
 És pillantása hirtelen setét lett,
 De jól vigyáz, hogy sebzett lelke harcza
 Ne törne ki; ölt újra nyájas képet,
 — Már el van fedve gondosan kudarcza —
 S nyugodtan kérdi, hogy ki és mifajta
 A házi úr, ki ily csufot tett rajta.

»Ki és miféle?« — szolt a ficzkó — »abban
 Ne hozzám fordulj... én nem ismerem,
 Ördög vigye...! Csak azt t'om, hogy e kappan
 Hatalmas s ennél jobb bor nem terem
 Sehoh; — de hogyha több kell, pontosabban
 Megmondja majd — ajánlani merem —
 Szomszédom itt; e' majd nyomra vezet,
 Mer' karatyolni ennek élvezet!«

46.

Mondtam, hogy Lambró féket tón magára,
 S valóban nincsen fínom franczia
 — Pedig Frankhon az etiquette hazája —
 Kiben több vón az elegancia ;
 Bántották sarját, gúny véresre rágta
 Szívét, hallotta meghurczolni a
 Legszentebbet s eltúrte, hogy rugdalják
 E hunczfutok, míg sült birkáit falják.

47.

Kinél minden szó százakat sodor
 Tusába, vészbe, — int s rohanva száll
 Kényét fogadni, bármilyen botor,
 Egy falka népség, várja bár halál — :
 Ily embereknél a szelíd modor
 Előttem rejtély. Egy azonban áll :
 Ki önmagát bölcsen fékezni tudja,
 Annak való csupán a kormány rudja.

48.

Elvétve ő is fellobbant s kitört,
 De hogyha mérge ölni, zúzni kész :
 Csöndes, nyugodt, fagyasztó arczot ölt,
 Mint a boa, gyűrűzve heverész ;
 Nem ütlegelt, ha egyszer szóra költ,
 Ha mérge hangos, elmúlt már a vész.
 De hallgatása rettentő volt ; ökle
 Nem sujt csak egyszer, ám elég örökre !

Többet nem kérdez és lopózva megy
 Házába immár, titkos ajtaján ;
 Nem várta senki és nincs köztük egy,
 Ki ráismerne, se fiú, se lány ; —
 Hogy volt-e még komor szivébe' kegy
 HajdÉ iránt? én nem tudom ; talán !
 De tény, hogy ő, ki feltámadt, a gyász
 E módján bámult, lévén új s csodás.

Ha a halott nép feltámadna mind
 (Mitől Isten ments !) vagy csak a fele,
 Avagy csupán egy kisebb része, mint
 Például egy férj vagy e férj neje :
 Okoztak bár egymásnak szörnyü kint,
Most jobban fájna mindegyik' feje,
 S a köny, mely ráfolyt a kedves halottra,
 Ömölne szintén a feltámadottra !

Házába lép . . . nem régi fészke már !
 E gondolatnál nincs keservesebb !
 Sivárabb, mint fagyával a halál.
 Nincs próba gyötrőbb, — fájóbb lelki seb !
 A kedves tűzhely mint sír dombja áll,
 Parázsa elhült, — mindent hamu lep,
 Reményünk üszkin vastag, néma por, —
 E kint nem érzi a garszóni kor !

Házába lép . . . többé nem otthona !
 Mert szívek nélkül nincs otthon ; — belép
 S szelíd üdvözlés nem köszönti a
 Holt küszöbön . . . ! Itt élt ! . . . A béke szép,
 De ritka napját a harczok fia
 Itt élte át . . . ! Gondját itt üzte szét
 A bájos lány, ártatlanúl csacsogva,
 Az egyetlen, kihez nem bűn csatolta.

Sajátszerű volt a természete.
 Külső szelíd . . . a szív vad és heves ;
 Mértéket tartó ; vágya, étele,
 Mulatkozása mérsékelt, keves ;
 Érezni : asszony ; túrni : szirt ; tele
 Öldöklő daczczal s némelykor kegyes.
 Igázott honját lázadón szerette,
 S meddő düh rabból rabtartóvá tette.

A hatalom s kincsszerzés rögzött szomja,
 A zord pályán megkövesült kebel,
 Mely csak szeszélyből hajlik irgalomra, —
 A vészben vénült, baj-sujtotta mell,
 A tenger, — véres látványok halomja,
 A bős kalózok, kikkel útra kel :
 Oly rémmé tették, kit sok ember átkoz, —
 Barátnak jó, de ismerősnek átkos.

Megvillant benne egy-egy hős sugár
 A régi Hellasz bajnok szellemébül,
 Mely vitte ősit a végetlen ár
 Hullámain Kolchis felé; — nem épül
 Biz ő a békén és kalandra jár;
 Babért nem nyujthat rab hazája ékül;
 Egész világra bőszen fente kését,
 Hogy megboszúlja honja sülyedését.

A hellen égbolt anda kelleme,
 A jón finomság mintegy öntudatlan'
 Hatotta át; — volt élvező szeme
 A szép iránt; — volt szebb izlés a lakban
 A mit emelt; — gyönyört lelt a zene
 Lágy zengzetében s a kristály-patakban
 Mely háza táján vígan locsogott; —
 Virágot ápolt, ha nyugodhatott.

De mindaz, a mi benne szeretet,
 Összpontosúlt imádott gyermekében,
 A bős tettek s látványok közepett
 Nemesb érzésit ez tartotta ébren;
 Az egyedüli, kit tisztán szeret;
 Elvesztve lányát, ez hiányzik éppen,
 Hogy kiapadjon ember-indulatja,
 S mint Polifémet, oly vak düh ragadja.

A kölyke-fosztott anyatigris láza
 Pásztorra, nyájra irtózat-teli ;
 Szörnyű a tenger, orkánnal tusázva,
 A mint a gályát forgácscsá veri ;
 De a heves düh önnön harsogása
 Alatt enyész', lobban bágyadva ki ;
 Nem a harag, mely mélyen s szótlanúl
 Sértett apák kemény szívébe' dúl

Sajnos dolog, ámbár nem ritkaság,
 Hogy a szülőt megbántja a gyerek.
 Vén törzsökünkől nyílt kedves ág,
 Énünk' kis mása szebb alakba', — meg
 Jobb kor visszfénye ! Épp' mikor levág
 Bús aggkorunk s vizünk lassan csereg,
 Akkor hagy el, — de jó kompániában :
 Vesénkben kő ül és köszvény a lábban !

De mégis kedves a család no (főleg
 Ha délután nem lármáznak pogányúl)
 Szép a mama, a mint a csecsemőnek
 Ád cziczikét (ha bele nem soványul) ; —
 Az aprók este a padkán kötődnek
 (Állhatna mind oltárokon szeráfúl).
 A mama s lányi úgy illenek öszve,
 Mint tallér, kis huszasokkal körözve.

61.

Lambró besurrant észrevétlenül
 A titkos ajtón, alkonyattájt éppen ; —
 Hajdó Juánnal a csarnokban ül,
 Ott tündökölnék szépségük diszében ;
 Parancsra váró szolgák kétfelül,
 Ivorral bélelt asztal a középben,
 Arany s ezüst tálakkal tömve, rakva,
 Gyöngyház és kláris a legaljasabbja.

62.

Vagy száz fogás ételből állt a lakma :
 Sáfrányleves, báránysült, marczipán,
 Dús választék kövér, izes halakba',
 Egy szóval minden, mit szem-száj kíván,
 Művészileg páczolva, főve, rakva ;
 Jobbat nem ett még egy inyencz se' tán ;
 Ital gyanánt narancs s granát leve,
 Hogy jobb legyen, héjjából szűrve le.

63.

Ott állott mind, kristály-edénybe gyűjtve ;
 Aztán gyümölcs s nyalánkság jött a sorba,
 Végtére Mokka illatos nedűje,
 Remek porcellán-ibrikekben forrva,
 S átlátszó, apró csészécskébe szűrve,
 Arany tálczácskán gondosan kihordva,
 Hogy meg ne süsse hozzá nyúlók markát ;
 A kávé táska s szegfűvel kavarták.

64.

Köröskörül, a falakat takarva,
 Láthatsz lecsüngő bársony szőnyeget,
 Selyem-virággal ékesen kivarrva,
 Arany-czafranggal mind dúsan szegett ;
 A felső végén — ennek kék a rajza —
 Láthatsz pirosló perzsa betüket ;
 Jeles mondások, dísz adók e laknak,
 Miket költőik s bölcseik faragnak.

65.

E falra írt komoly betűk (Kelet
 Gyakor' szokása) szívre akkép hatnak,
 Mint koponyák a víg asztal felett,
 A melynél Memphis ifjai mulatnak,
 Vagy a Belshazzart rémitő jelek,
 Balhírnöki közelgő iszonyatnak.
 Papolhat bármi komoran az ész,
 Erkölcsstanárnak jobb a dőzsölés.

66.

Szépség, ki vért köp élte tavaszán,
 Lángész, a kit borocska tönkre tesz,
 A gazfi, mint *eklektikus* (Az ám !
 E czim sok mai elvkufárt fedez)
 Vagy polgármester, kit halálra szán
 A gyors guta : mind példa, rémletes.
 Hogy éjszakázás, bor, sok szerelem
 Meg dáridó, egyképp halált terem.

A láb alatt, puhán terjedve szét,
 Szőnyeg vonúl : pirosló tafota ;
 A téres csarnok három negyedét
 A kerevet foglalja el ; csoda
 Butorzat ez ; trónszékre illenek
 Magasra puffadt skárlát vánkosa ;
 Közepjén egy nap, színaranyból szőve, —
 Sugárzik, mint az égbolt delelője.

Ezüst, porcellán ott halmozva volt,
 Márvány meg kristály s más finom szerek, —
 Mesés pokróczok — egy parányi folt
 Szívünket marná ! — zerge, mór gyerek,
 Törpék, cziczák : egész sűrű csoport,
 (Úgy élnek épp, mint a ministerek :
 Tányérnyalásból) Ennyit heti vásár
 Sem lát soha, sőt semmiféle császár.

Tükrök csillognak, — s állnak hosszú sorral
 Dísz-asztalok ; nagy részök csont vagy ében,
 Körül futtatva gyöngyház és ivorral,
 Arany s ezüsttel mindenféleképpen ;
 Meg vannak rakva ételekkel, borral ;
 Torták, gyümölcsök, serbeth, hűtve jégben,
 Itt minden órán enyhülést kínálnak,
 És bárki jő, szabad kényére állnak.

Hadd irjam itt le Hajdé viseletjét :
 Mellénye kettős ; egyik halványsárga ;
 Kékesbe játszó patyolatka keblét
 Puhán fedi ; égő pirosba mártva
 Másik zselikje s gyöngyök kerítették
 Borsó nagyságban ; hajló derekára
 Övül szintjátszó barakán tapad,
 Mint hold körül habos felhőcsapat.

Arany-perecz csatolja hó-karát ;²
 Lakatja nincs bár, híven rásimúl
 A finom ércz s szilárdan fogja át ;
 Tágulva terjeng, majd összébb nyomúl ;
 Mintegy csodálva bűvös alkatát
 S mintegy e kart örök tanyájaúl
 Szemelve ki : nem bír megválni tőle,
 Alélva hull a bársonysíma bőrre.

Rangját hirdetve, aranyos keret³
 Övedzi a bokát is ; ékiti
 Tizenkét gyűrű mindakét kezet ;
 Haját ragyogva száz ékkő fedi ;
 Fátylát egy sor gyöngy, melynél ékesebb
 Se drágább nincsen, kebléhez köti ;
 A legszebb lábat bugyogó takarja,
 Török formájú, — dús selyemből varrva.

Mint hajnalfényben hegyi zuhatag,
 Úgy reng alá a haj fürtös dagálya,
 S elfödnék talpig hízelegve, csak
 Omolhatnának szabadabban rája ;
 Emészti őket hasztalan harag,
 Hogy a konty-háló útjokat elállja,
 S a hányszor egy-egy szellőcske csapong át,
 A selymes gátat berzenkedve bontják.⁴

Lehelletétől illatosb a lég,
 Sugárzó fényt hint tündöklő szeme,
 Mely nyílt és bájos, mint a tiszta ég,
 Hol angyalt sejt az ember szelleme.
 A legmagasztosb földi kötelék
 Sem méltó rája ; ily szép volt Psyche
 Szüzességében ; ennyi édes bájnak
 Térden hódolni nem bálvány-imádat.

Szemöld és pilla feketére föstve ;
 Merő szokás s itt czélja nincs ; a szem
 Oly szénfekete rojttal van körözve,
 Hogy a silány máz halvány, színtelen .
 E pompa mellett ; mindenik körömke
 Hennával átvont ; ám e színre sem
 Volt szükség ; szebbé semmit sem tehet,
 Mert már köröm rózsásabb nem lehet.

A henna túl-élénkké volt keverve,
 Hogy hófehér bőrt még szebbé tegyen.
 Fölösleges gond! Nem tündöklőbb, kelve,
 Az ifju nap, a mint havas hegyen
 Csillan tova; — szent áhitattal telve
 Joggal hihetnéd: álomkép legyen!
 Nem én mondom, de Shakspere zseni-szája:
 »Bolond az, ki a liljomot pingálja.«

Juánon shawl, aranyval hímezett,
 És barakán, a finomság maga;
 Rajt' minden ék-kő át meg át rezeg,
 Mint a tejút sok apró csillaga;
 A szépen font, redős turbán felett,
 Zománcz forgóban (benn' Haidée haja)
 Tündöklő félhold izzó fénye játszott, —
 Sugára folyvást reszketett, czikázott.

Mulattatásúl a suite áll elő:
 Törpék, heréltek, fürge tánczosok
 S egy dalnok úr; teljessé tette ő
 Az új udvar diszét; van híre sok,
 És büszke rá a gondos rímelő.
 Nem ront el semmit, hogyha dalba fog;
 Gúnyvers vagy óda egyaránt kijár
 A rendelőnek — és szabott az ár.

Jelent dicsőit, multakat gyaláz,
 A régi rendet így forgatja fel.
 Konzervatív lett, megfontolt s alász,
 Egy jó ebéd — s akár nymbus se' kell!
 Pár év előtt a forradalmi láz
 Sok bajba verte; most mást énekel:
 Szultán s pasáról szól a vers azóta,
 Akár egy Crashaw s Southey-féle nóta.

Sok változást megért már s ingott-lengett
 Mint a delejtű, — ámde sarkcsillagja
 Helyben nem állt, sőt forgott és kerengett;
 Kibújt a bajból, hódolatját rakva
 Urak lábához, aztán újra zengett;
 S mert ríme bő (kivált ha jól van lakva):
 Hazug bombasztot oly páthoszszal ágyúz
 Akár csak egy poéta laureátus.

De szellem — hogyha lakhatik ily beste
 Szélkakasokban — benne volt; sovár
 Mint minden költő, hogy hír emlegesse;
 A legnagyobb is tapsra, bókra vár.
 De hó! megálljunk! Elcsapongtam messze!
 Mi volt a tárgy? Igen...! A szende pár
 A ház... az ünnep... a ruhák... a mámor...
 S hogy e szigetkén mily nagy úr lett Ámor.

Költőjük, ámbár teste-lelke gyáva,
 Mulatságos, víg ficzkó volt, kivált
 Pohárkocztintó férfiak sorába';
 Egy-egy beszéddel gyakrabban kiállt,
 Főleg ha jócskán bort szedett magába;
 S bár egy se' érti, mind éljent kiált,
 Minden szavát tetszés-moraj kíséri,
 S nem tudja egy se', hogy miért dicséri.

De mostanság, magasb körökbe jutva,
 És liberális eszmékkal tele,
 S magát e ponton biztosságban tudva,
 Mert itt mindenki meghitt embere, —
 (A lázadás is békén ül a sutba'
 Tehát veszélyben sem forog feje):
 Helyesnek véli, hogy máskép daloljon,
 S mint egykor, ifjan, oly merészen szóljon.

Arab, török, frank földön járt sokat,
 S a nemzetekről tudja, hogy hiúk.
 Ismerve jól a néposztályokat,
 Ha ő dicsér, mindenkinek kijut,
 S jutalmúl jó szó s egy kis pénz akad.
 Bókot, hizelgést nyélbe ütni tud,
 Mert elve az — jól alkalmazza itt —
 »Rómában adjunk büszke rómaid«.

Időre, helyre gondosan tekinget,
 És »nemzetit« zöng számító dala.
 Elfújja szépen a *God save the king*-et
 S utána mindjárt jő a »Ça ira !«
 Most isteníti szent eszményeinket,
 Majd meg leszáll a sült prózaira.
 Pindár ha verselt a lófuttatásról,
 Ő is bizon dalolhat egyről-másról.

Víg francziák közt chansont énekelne,
 Britanniában verset, hat szakaszban,
 Hispániában szép románczot verne,
 A németek közt, fölleges magasban,
 Nagy Goethének Pegázán járna-kelne,
 (Madame Stael írt róla hosszasabban)
 Dantét majmolná Róma talaján,
 Görög hazában így dalolna tán :

I.

Görög sziget, hellen haza,
 Hol Sappho lángolt s énekelt !
 Hol béke, harcz babért hoza,
 Hol Phöbus egykor égre kelt !
 Most is virúl örök nyarad,
 De más, napodnál, nem maradt.

2.

Homéros és Anakreon,
 Szerelmi dal, hős énekek,
 Más földre szálltak és e hon,
 Mely szülte őket, zord, siket.
 Bár messze hat visszhangjuk el,
 Itt rájuk ah! ki sem figyel.

3.

A hegység Marathonra néz
 S tengerre méléz Marathon.
 Ott lelkem a jövőbe vész
 Sugván: Szabad lesz még honom!
 Mert *perzsa* sírt taposva, ott
 El nem hiszem, hogy rab vagyok!

4.

Kevély király ült a fokon,
 Mely elnéz Salamis felett.
 Ezer hajó a habokon
 S csatára gyűjtött nemzetek.
 Számlálja reggel, arcza gög,
 De nap leszáll — s hol vannak ők?

5.

Hol vannak ők? S hol vagy, hazám?
 A néma part nem ünnepel...
 Viszhang se' kél hősök dalán,
 Nem dobban itt már hős kebel!
 S felséges lantod' dicstelen
 Ujjakkal ah! most én verem!

6.

Bár rab-bilincsnek nyűge nyom,
 S rabok lesik kobzom dalát,
 Szégyenpír támad arczomon
 Honom sorsára legalább!
 Költőnek itt más mi marad?
 Népért pirúl — hazát sirat...!

7.

Köny, pír csupán... nem volna más?
 Vért, éltet adtak őseid!
 Föld! Hadd legyen feltámadás!
 Add vissza Spárta hőseit!
 A háromszázból hármat adj
 Es Thermopyle újra nagy!

8.

Mit! Egy se' szól? Mind hallgatag?
 Nem! Kél a holtak szózata,
 Mint távol omló zúgatag:
 »Egy kezdje meg, — s szállunk oda!
 Csak egy, kinek még vére van!«
 De épp az élő szóitalan!

9.

Hiába! Verj más húrokat!
 Tölts serleget, Samos bora!
 A mozlimek harczoljanak,
 Mienk a nedv hő mámora!
 Halld! Czenk dalom mily tapsra lel:
 Hány Bacchanál ujjong, felel...!

10.

A fegyvertáncz ma is divat,
 De a *Phalanx* fenáll-e még?
 Ó mért feledtük, honfiak,
 Leczkénk e szebb, dicsőbb felét!
 Kadmos, betűid állanak,
 De mit! Rabok használjanak?!

11.

Samos borával tölts kehelyt!
 E tárgy komor, hadd, kérlek, ezt!
 Anákreon szebb szókat ejt,
 Szolgált ez is — *Polykratest!*
 Akkor ha egy tyrann akadt,
 Az itt, hazánk törzsén fakadt.

12.

Ős Cherzonézosz zsarnoka
 Szabadság legjobb híve volt;
 E zsarnok — Miltiád maga!
 Ó végzet, áldd meg ezt a kort
 S adj néki több ily zsarnokot,
 Legyünk bilincsen — boldogok!

13.

Samos borával tölts kehelyt!
 Ah! Súi bérczén s Parga szép
 Partján a hír még sarjra lelt,
 Mely dór anyától születék!
 Talán a mag, mely ott kihajt,
 Méltó leszen honára majd.

14.

Franktól ne várd, hogy fölsegél,
 Vesd meg kufár fejedelmüket !
 Nincs számotokra más segély,
 Csak kardotok s en-szívetek !
 Latin csel, ozmán hatalom,
 Rést ütne bátor pajzstokon.

15.

Samos borával tölts kehelyt !
 Hűs árnyban ott sok tiszta szűz
 Gyors tánczra kél, lebegve lejt,
 Sötét szemük nézése tűz . . .
 De látva őket, sírni kell,
 Emlőjük is — rabot növel !

16.

Tégy Súnium párkányira
 Hol én sírok csak s a habok
 Zúgó, viszonzó moraja,
 Ott, hattyuként, dallal halok . . . !
 Lelkem rabok közt nem marad —
 Vágd földhöz azt a poharat !

87.

Eképp dalolt, dalolhatott, vagy kellett
 Vón dallnia ; és verse tűrhető ;
 Nem Orpheus bár, de korához illett,
 S a dal még rosszabb is lehetne. Bő
 Folyásu ríme szenvedélyt lehellett,
 S poéta akkor gyujt csupán, ha ő
 Szintén lobog ; de minden hangot fúj a
 Hazug czenk s tarkább, mint festékes' újja.

A gondolatra egy csöpp tinta hull
 Harmat gyanánt s e csepptől — ó csoda! —
 Milljó fej eszmél, milljó szív kigyúl!
 Végy rongypapírt, néhány szót írv oda,
 S e kis czafat tán ezredékbe nyúl!
 Ó mily silány az ember alkata,
 Ha egy lap, nem több mint ez itt ni, ládd,
 Tovább él, mint te s minden unokád.

Már csontod is por, — szántják sírodat,
 Hírmondó sincs fajodból, sőt a néped
 Sem létezik már — nem több, mint adat
 Vén krónikákban; — és egy sárga, tépelt
 MS, vagy egy kő, mely — a mint kutat
 Closet-ásáskor a kapa — kilépett
 A napvilágra: újra élteti
 Kopott neved és nimbuszszal fedí.

A bölcsek tudták, hogy mi a dicsőség,
 S nevettek rajta — : füst, por, semmi, szó!
 Nem név teszi a tettek büszke hősét
 Nagygyá, hanem az életrajz-író.
 Hiressé Hómer tette Trója őset,
 Mint Hoyl a whistet! — Nagy országnyiró
 Volt Marlborough, de fedné bús homály, ha
 Nem mentené meg hírét Cox irányá.

Költők fejedelme Milton, — »isteni,«
 A mint nevezzük, bár kissé nehézkes ;
 Függetlenül élt — fenséges zseni,
 Tudós, szelíd, hű, — nem korhely, nem étkes ;
 De Johnson jó, essay-t ad róla ki
 S kísül utólag, hogy mindenbe' vétkes :
 Tanári verték, — vad férj, rossz atya,
 Kit e miatt a hű nő ott hagyta.

S mulattat mindez — : Shakspere mint vadorzó,
 Bacon lord, pénzt ki hűtlenül kezel,
 Titus, nagy Caesar, mint korhelytoborzó
 Ifjonczi korban. Currie jegyzi fel
 Burns számos csinjét és a' sem utolsó,
 Mit Cromwell tón ; — minderről irni kell,
 Mert nem szabad mellőzni lényegest.
 De tény, hogy ők nem köszönik meg ezt.

Nem Southey minden moralista, nem
 Mindenki díszlik Pantisokracziával, — ⁵
 Sem Wordsworth, a ki czondrás versiben
 Pajtáskodik a démokracziával ;
 Sem Coleridge, mikor még tolla nem
 Jár jegyben a haute arisztokracziával
 A Morning Postban ; Southeyval csatángol
 S elvesznek egy pár masamódot (Bathból).

Ily névcsoport tapad rád, árva kor !
 Ilyen bandák állják el az utat !
 Loyális giz-gaz, renegát-szigor
 Trágyázza száraz életrajzukat.
 Wordsworth új könyve egy betű-bokor,
 Guttenberg óta a legvastagabb ;
 Híg, lomha vers, »Kirándulás« a címe,
 Nekem csömör sok lába, semmi ríme.

E könyvében roppant gátat emel
 A maga és a mások esze közt.
 De Wordsworth et Comp. (itt nem sorlom el
 Csak Southcote Jankát, ezt a méh-dühöst)
 E században még senkinek se kell,
 Mélységüket agyunk fölfogni röst.
 Agg szüzességük új szülötti szintég
 Csak vízfejek, — bár Istennek tekinték.⁶

De hadd folytassam. Meg kell vallanom,
 Van egy hibám : csapongok szerte szét ;
 Faképnél hőszám több ízben hagyom,
 És monológgal rontom a mesét ;
 De dolgokat ha elhalasztgatom,
 Csak úgy cselekszem, mint egy trónbeszéd ;
 Pedig kár minden kihagyásért, még ha
 Nem Ariost is a szegény poéta.

Tudom, hogy az, mit »*longueurs*«-nek nevez
 A franczia (nekünk nincs rá *szavunk*,
 De teljesen *érezzük*, hogy mi ez
 Ha Southeytől egy époszt olvasunk)
 Nem jó csalétek s inkább tönkre tesz
 Semmint emel; de — mért csalnók magunk'? —
 Sok példával lehetne sütni ki:
 Az éposz legfőbb része — *ennui*.

»Homérosz néha szunnyad« így tanít
 Horác, — s *érezzük*: Wordsworth néha éber.
 Tavának partján, büszkén járdal itt
 A *targonczások* hű kíséretével.
 Sajkát kíván, hogy átevezze — mit?
 Az óceánt? Nem! A leget! Majd hévvel
 Egy »ladikocskát« kér, eseng a csajda,
 S tengert habar, hogy jól lebegjen rajta.

Ha úgy szeret kocsizni légbe' fenn
 És Pegazus nem vonszol taligát:
 Hát Charles Waintól fórsponot vegyen
 Vagy Medeától sárkányt! Rajta hát!
 Vagy hogyha fél, hogy túlmerész legyen
 Ily klasszikus dög, — félti a nyakát,
 S a holdba vágyik mégis szállani:
 Egy léghajót mért nem kér a csacsi?

»Koldus !« »Ladik !« »Taliczka !« Ó ti árnyak !
 Ó Pope ! Dryden ! Hát ez lett a vég ?
 Nem megvetés jut bérül a silánynak,
 Felszínre tör mind, mint a bugyborék
 Mocsár fenékről . . . ! Sírotokra állnak
 És rátok köpnek . . . ! Ők ! Irgalmas ég !
 A »kis sajkás«, a »Peter Bell« írója
 »Achitophel« nagy szerzőjét gunyolja.⁷

Menjünk tovább. — Az ünnepélynek vége,
 Eltűnt a törpék s tánczosok csapatja ;
 Megszűnt a dal . . . zsvaj nem száll a légbé,
 A vígság árja mély csöndd é apadva ;
 Hajd é s Juán a rózsaszínü égre
 Méláznak ketten, ott magukra hagyva.
 Üdvözlégy Márja ! Ég legszebb órája
 Földön, vizen — Tehozzád méltó bája !

Üdvözlégy Márja ! Áldom a helyet,
 Időt, országot, hol szent érzete
 Oly édesen ringatta keblemet,
 Míg halk varázsszal szállt a földre le.
 Harangszó járt a néma táj felett
 S a távol város zsongó éneke.
 A rózsás légben fuvalom se lengett
 S a lomb mégis mintegy imában rengett.

Üdvözlégy Márja! Percze szent imának!
 Üdvözlégy Márja! Percze szerelmnek!
 Üdvözlégy Márja! A fiú s anyának
 Szűz képe néz ránk, titkával a mennynek!
 Üdvözlégy Márja! Hódolunk e bájnak,
 E szent galamb-árnyazta égi szemnek!
 Bár festett kép, érezzük, mégse' bálvány,
 Előttünk ily való szépségben állván.

Egy pár röpirat — persze névtelen --
 Azt fogja rám: vallástalan vagyok.
 Ó jőjj, uram s imádkozzál velem,
 Meglátod akkor, hogy nekem nagyobb
 Jussom van hinni, hogy enyém a menny.
 Oltárain: föld, lég, hegy, csillagok,
 Az óceán — az ő s Egésznek részei,
 Mely alkotott s lelkünk' magához vészi.

Szép alkonyat! Ravenna fenyvesében,
 Mely ott sarjadt föl, a hol egykoron
 Az Adria hömpölygött tiszta kéken
 S a végső Caesart rejtő vár-orom
 Setéten állt . . . (Örök zöld erdő! Nékem
 Megáldott, szent föld, búvkört melyre fon
 Dryden románcza, Boccaccio beszélye):
 Hogy' áthatott hús alkonyodnak kéje! ⁸

Hangos tücsök czirpelgetett a fán
 — Szünetlen dal egy-nyári élete —
 Ez vert visszhangot s jó lovam csupán,
 S az estharang, mely halni jött ide.
 Feltűnt előttem, rémes paripán,
 Onesti sarja s bős kiséréte :
 Sátán kutyái, úzvén a szüzet, ki
 Egy hű szivet gyászos halálnak tett ki.

Ó Hesperus ! A jó belőled árad !⁹
 Czélt, enyhet adsz fáradtnak, éhezőnek,
 S anyai szárnyat a pelyhes madárnak.
 Dolgos barom lágy fekhelyére dőlhet ;
 Csend, béke, áldás, mik szerény tanyánkat
 Szelíden őrzik, mind, mind üdvözölnek,
 Ha ránk derül nyugodt pillantatod ;
 Kisdednek anyja hű keblét adod.

Ó édes óra ! Mélává teszed te
 Tengerre szálltat, ha lejárt a nap,
 Mely hű baráti körből messze vitte.
 Halk fájdalom vándor szivébe csap,
 Ha estharang zokogva bűg felette
 A nap kihúnytán ! . . . Álom gőze csak
 A mit kicsúfol elménk tudomány ?
 Nem hal meg semmi, hogy részvét ne szánja.

Mikor Nerót a nép, jogos haragja
 — A legjogosb, mely vérszopót lesujtott —
 Megölte s tombolt Róma üdv-zsivajja,
 Örömtüzet vadúl ujjongva gyujtott :
 Virág hullt titkon a zord ravatalra,
 Sírjának egy kéz szép virágdíszot nyujtott, —
 Egy gyöngé szív, mely sajgott érte, ki
 Tán egy szebb percért kedves volt neki.¹⁰

110.

De messze mentem ! Mert mit is veszödöm
 Neróval és a többi koronás
 Bohóczzal ? Inkább van a hold és hősöm
 Között, mint köztük, egy rokon vonás !
 Félek, hogy így a fagypontra verődöm
 S végtére majd az én nevem se' más
 A publikumnál, mint »fakanalas«
 (Süldő diákok ékes címe az).

111.

Unalmas kezdek lenni, érzem.
 Ez ének már tulságig époszi.
 Tehát leirván, kétfelé nyesem.
 Ha meg nem vallom, észre nem veszi
 Nehány szakértőn kívül senkisé, —
 Sőt még a szépész mintának teszi !
 Mind így tesz s így tett — mérget vennék rája —
 Aristotéles ő s Poétikája.

NEGYEDIK ÉNEK.

I.

Poétának legnehezebb a kezdet
Kétségkívül, — a vers végét kivéve.
Mert Pegazus száll, ha neki ereszted,
De szárnya hibban s zuhanunk a mélybe
Mint Lucifer, ki gögjén rajta vesztett
S mennyből lehullt. Nem volt nagyobb a vétke
Mint a mienk : gög hajt, hogy égbe vágyjunk,
Míg vissza nem ver önnön vézinaságunk.

2.

De hát idő, mely minden dolgot szépen
Lesímit — és sors-ütleg, — megtanítja
Az embert, sőt a sátánt is, remélem,
Hogy képességük vajmi gyenge, sitnya.*
Nem tudjuk ezt, míg a kiduzzadt érből
Vérünk gyorsan fut s ifju hévség szítja.
De mint folyó, tengernek menve, bővül :
Mélán emlékszünk tombolóbb időkrül.

3.

Okosnak hittem, mint suhancz, magam',
S hogy más is higgye, szinte követeltem.
A tisztelet meg is jött, hogy nyakam
Már érettebb főt hordozott ; — de lelkem
Tavasza elmúlt . . . ! Már bús ősze van !
Képzelmem szárnyát megszakgatva leltem !
Kopár valóság — oda minden álm ! —
Torzzá csufítja fényes ideálm.

* Satnya helyett használják Biharban.

4.

Ha kaczagok a földi dolgokon,
 Azért van, hogy ne sírjak; és ha éppen
 Sirok, azért van, mert hát nem tudom
 Természetem megtörni semmiképpen.
 Hogy elpihenjen gond és fájdalom,
 Szived föröszd meg Léthe enyh-vizében.
 Halandó sarját Thétis Styxbe dugta,
 Halandó asszony, Léthét önts fiudra . . . !

5.

Sok ember azzal rágalmaz, hogy én
 Hazám vallását és erkölcsét rontom,
 És kimutatják, hogy e költemény
 Ilyektől hemzseg . . . ! Jó lélekkel mondom,
 Hogy én magam sem értem néha (tény)
 Némely finom célzásomat; — de gondom
 Nincs másra, csak víg lennem egy kicsit.
 Bő szótáramban, lám, új szó ez itt.

6.

A fél-komoly vers-válfajt gyermeke
 Hüvös klimánknak furcsának találja;
 E fajnak Pulci volt a mestere,¹
 Ki a lovagkort már törpülni látja,
 De verse szüzzel s hőssel még tele;
 Van egy raj szörnye és zsarnok királya;
 Utóbbin kívül mind avult dolog,
 Új tárgyhoz én ez okból fordulok.

7.

Hát nem tudom, ha sikerült-e ; tán
 Épp oly kevésbé, mint az, a ki vádol,
 Azt látva bennem, a mit ő kíván
 S nem azt, a minek értelme magától
 Kinálkozik . . . ! Nyelvét hadd öltse rám,
 Korunk méltányos s eszmét mi se' gátol
 Röppenni szerte . . . Ám Apolló kénytet,
 Fülem csipdesve, folytatnom mesémet.

8.

Hajd s Juán édes szerelmük báját
 Eldelve folyton, nem gondoltak másra ;
 A vén idő is gyors, erős kaszáját
 Habozva sujta ennyi virulásra,
 Búsan hervasztja boldogságuk fáját,
 Bár sírját zordan minden szépnek ássa.
 De ők nem tudnák túrni a telet,
 Ifjan halnának, mint a kikelet.

9.

Redőt nem túrne arcuk, kor fagyát
 Hő, tiszta vérük, sem szivük hamút ;
 E dús hajat hó nem vonhatja át,
 Örök szép nyár az ő éghajlatuk ;
 Sujthatja őket villám, mint a fát,
 Elégve rögtön, egy perczben, — de rút
 Kopár hanyatlás, mászó csiga-élet
 Az nem sajátjuk — sok bennük a lélek.

10.

Magukra voltak újra ; e magány
 Éden nekik ; — nem szomorúk soha
 Csak hogyha egymást — pillanatra tán —
 Nem látják . . . Mély gyökérről metszve, fa,
 Forrását vesztett csermely, anyja után
 Gyermekek, kit gondoz önző mostoha :
 Nem sorvad úgy, mint ők, egymástól messze.
 Ó szív, te ösztönök legvégzetesbje !

11.

Ó boldog szív, mely rögtön megszakad !
 Háromszor áldott a finom cserép,
 Emberré formált drága, szép agyag,
 Ha földre bukva, ott hull szerteszét !
 Nem érzi azt, mit annyin hordanak,
 Sívár napok bús, hosszú láncz-szemét . . . !
 Az élet gyakran ott tart legtovább, hol
 Legédesb enyhet várnak a haláltól.

12.

»Ifjúként hal meg istenek szerettje«,
 Mondták már régen . . . s a ki így hal el,
 Az hív barátot nem lát sírba vetve,
 Sem azt — még sújtóbb ! — hogy mint szárnyal el
 Barátság, mámor, keblünk ifju kedve !
 S előbb-utóbb ha már pusztulni kell,
 A vén nyilas, bárhogy bújj, eltalál :
 Tán szabadulás a kora halál.

13.

Halál nem járt Hajdú s Juán fejében ;
 Ég-föld övék ; üdvükben nincs határ ;
 Nem bosszankodtak az időre, éppen
 Csak a miatt, hogy oly sietve jár ;
 Gyönyört olvastak egymás hó szemében ;
 Egymásnak voltak tükrei ; a sugár
 Mely tündökölve szép arcukra folyt,
 Viszonzott lángnak szent visszfénye volt.

14.

Csók forró éde, gyengéd ölelés,
 A pillantás, ékesszólással telve,
 Mely mindent elmond s mégis oly kevés ;
 A halk beszéd, mely mint madárka nyelve
 Merő csicsérgés . . . ők értik csak és
 Nem fogja fel más, csak a szív szerelme ;
 Kedves, bohó nyelv, — annak semmiség,
 Ki már kihűlt vagy nem gyúlt lángra még :

15.

Mind, mind övék . . . ! Gyermekeké váltak újra.
 Ó bár azok maradtak vón örökre !
 Egyik sem arra termett, hogy e durva,
 Szereplő élet bús igáját nyögje.
 Sivár világ terhéről mitse tudva,
 Mint két szelíd lény, *egy* forrás szülötte,
 Mint kedvesével játszi nympa — : mért nem
 Élhettek úgy, patak, virág körében ?

16.

Hold nőtt s fogyott, de változatlan lelte
 E pár szerelmét reszkető sugára ;
 Ilyet ritkán lát égi húnnya-kezte ;
 Nem vált apálylyá a gyönyör dagálya ;
 Szerelmüket nem érzék ingerelte,
 Erősb volt abban lelkük üde bája ;
 A bírás, annyi szerelemnek sírja,
 Őket nagyobb s még több gyönyörre bírja.

17.

Ó szép ! És épp oly ritka, mint szép ! Lelkünk
 Üdül, ily pompás, nagy szerelmet látva,
 Ha a világ fertőjével beteltünk,
 Ha bosszant hitvány össze-visszasága,
 Torz házasság élet, udvarlóval eltűnt
 Hölgy, csel s kalandok rút otrombasága,
 Hol ismert szajhák hitvesekké lesznek,
 Kiket csupán a férj tart szüziesnek.

18.

Komoly szavak ; kemény igazság ; tudja
 Sok ember. — Hogy' van, hogy e szende pár,
 Ámbár a pályát régen együtt futja,
 Bújt-bajtt nem érez s üdvözülve jár ?
 Más is hevül, míg új az élet utja,
 De később szikkad a szerelmi ár.
 Örökké tart az ő *romantikájok*,
 Mit irigyen gúnyolnak a kopárok.

Kórállapot más emberekben ez,
 Vérbőség s könyv-okozta mákony-álmom ;
 Bennük természet : lángzó, végzetes !
 Sosem kötöttek ők versen, románon ;
 Hajdó a mit tud, az bizony keves,
 És csak szent könyvet olvasott Juánom.
 Kutass akárhogy, nem lelsz más okot :
 Szerettek, úgy, mint a galamb szokott.

Nézték a nap lementét ; édes óra
 Mindenkinék, — nekik kétszerte drága !
 Ekkor tartották egymást átkarolva,
 A szerelemnek első boldogsága
 Ekkor suhant le, szíveikbe folyva
 Mint a gyönyörnek égből omló árja.
 A mint egymásra és az égre néznek,
 Multjuk feltámad, mint új, szebb ígézet.

De nem tudom mért, lelkük mélaságán
 Most félelem, sejtő bú reszket át,
 Mint könnyü szél, mely a magányos hárfán
 Végig suhan s kicsalja halk szavát,
 Vagy mécsre lebben, lángját megzilálván.
 E percz nekik futó gyötrelmet ad.
 Juán tört hangja mély sohajba fúl,
 Hajdó szeméből egy köny cseppje hull.

Hajdú.

Byron. I.

201. lap.

Országos Széchényi Könyvtár

22.

A nagy, sötét, jós szem tágulva nézett
 A tűnő napra, mintha e remek
 Sugárzó gömbbel — hogyha elenyészett —
 Utolsó boldog napjuk halna meg...!
 Juán merőn áll s önnön végzetének
 Bús sejtelmétől szíve fáj, remeg...
 Hajdéra néz, mintegy mentséget kérve,
 Hogy oktalan bút fogad a szívébe.

23.

Hajdé feléje fordult és mosolygott,
 De e mosoly föl nem vidítna más.
 Ész vagy kevélység a szívébe oltott
 Rejtélyes kint, sejtő iszonyodást
 Elnyomta rögtön; — s hogy Juán a dolgot
 Félig tréfásan említette: »Lásd«
 — Igy válaszolt — »ha meg kellene érne...
 De nem! Soha! Hisz nem tudnám túl élni!«

24.

Juán kérdezte volna még, de száját
 Hajdének ajka gyorsan csukta le,
 S elnémitotta gondját, borzadályát
 Egy hosszú csókkal; mondhatom, hogy e
 Methodus legjobb; — mások preferálják
 A bort s ez is jó, — bőven élj vele!
 Én megpróbáltam mindakettőt; válaszszt
 Fej- és szivgörcs közt, tetszésedre áll az.

Asszony vagy bor, válaszsز inyed szerint,
 Nyomukban jár a fönti két betegség
 Múló gyönyörnek súlyos sarczakint.
 Melyikhez állj? Nehéz a döntés, tessék
 Meghinni kérem! Tudnám védni mind-
 Kettőt, ha rám az ügyvéd tiszte csnék;
 Ha oszt' a dolgot mint biró itélném:
 Jobb mindakettő, mint egyikse', vélném!

És nézik egymást hosszan, — szembe szem —
 Szótlan gyöngédség mély tekintetével.
 Megárad abban minden érzélem:
 Testvér, barát, szerelmes, földi névvel
 Kimondható s mit ajk szavakba nem
 Tud önteni, ha két szív tiszta hévvel
 Így összeforr...! Szerelmük szent túlsága
 A végtelen, örök Jóságot áldja...!

Egymás karjában, szív a szíven — ó
 Miért nem haltak így! Túlhosszan éltek!
 Csak válást hozhat rájuk a való,
 Kint és csalódást terhes, lassu évek;
 E lét nekik komor, alávaló, —
 Lényük tüzes, mint egy sapphói ének;
 Velük születve, bennük lakva, nem
 Érzék, de *lelkük* volt a szerelem!

Bár éltek volna erdők sűrűjében,
 Mint csalogány, látatlan; e kopár
 Világ, hol bűn, gond, álság ül a képen,
 Számukra tömlöcz . . . ! Mély magányba jár
 Minden szabad lény! Megvonulva szépen
 Párjával fészkel a dalos madár;
 Sas egyedül leng; csak a varju rebben
 Dögére, mint az ember, nagy seregben.

És most álomra hajlott ifju párom,
 Egymásra téve szép orcsáikat;
 Kedves, szelid, de könnyü volt az álom,
 Finom szövetje gyakran megszakad;
 Titkos borzongás reszket át Juánon, —
 Hajdénak ajka, mint csergő patak
 Szótlan zenét súg . . . arcza úgy remeg,
 Mint fuvalomban rózsalevelek.

Vagy mint az Alpok hűvös, tiszta árja,
 Ha csendes habján szél suhan keresztül:
 Az álom, lelkünk rejtélyes tyránnya,
 Alvó Hajdéra ily varázsszal rezdül . . .
 Olyanná válsz, milyennek ő kívánja,
 Eltépi lelked' a lelánczolt testtül . . .
 Csodálatos lét! Érzéketlenül
 Érezni s látni látó szem nekül.

Álmodta, hogy szirthez lánczolva tengett
 Magányos parton... lázas tengerár
 Habzott feléje... tombolt, dúlt, kerengett,
 S ő nem birt onnan elmozczzanni...! Már
 Álláig ért... már ajakánál rengett,
 Már fojtogatta a dühös dagály...
 Elöntött ajka légért kapkodott,
 Már vége volt... s meghalni nem tudott!

Megmentve végre...! Eles kavicson
 Vérző lábakkal futkosott... lehullt
 A földre... botlott lépten és nvomon...
 Kendőbe kötve valami gurult
 Előtte most... láttára borzalom
 Támadt föl benne... és utána nyúlt
 S követte mégis, de hiába! Nem
 Foghatta meg... kisiklott szüntelen.

Más kép: — betévedt egy barlang ürébe...
 Jeges, cseppkős szirttömbök néztek rája,
 Nedves falát idő czifrázta, véste;
 Rejtélyes hullám, vad rablók tanyája;
 Ázott hajából víz pergett ölére,
 Szemét elönté sűrű köny dagálya,
 Megáztatván az éles szirteket, —
 És minden csöppje márványnyá jegedt.

S hevert előtte fagyosan, fehérén,
 Mint a verejték sáppadt homlokán
 (Éleszti most is, hogy magához térjen,
 De édes gondja hasztalan) Juán . . . !
 Nem dobban élet elfagyott érében ; —
 Búgott a hab, mint dalló habléány . . .
 Úgy megcsigázta szenvedő szívét
 E kurta álom, mint egy hosszú lét . . . !

S a mint bámult rá, a halottnak képe
 Torzúlni kezdett, majd új arczra vált —
 Lambró vonási rezzentek szemébe,
 Mind több s nagyobb hasonlatot talált ;
 Ő az, vadsága s jóni kellemébe' —
 Riadva ébred . . . mintha a halált
 Látná . . . nagy Isten ! Mily sötét szemek !
 Ránéző apját pillantotta meg !

Sikoltva ugrik és sikoltva dől le,
 Keblén remény s bú, öröm és gond száll át,
 Hogy feltámadt az, kit halottnak véle
 Tenger-fenéken, s ki talán halálát
 Okozza kedvesének . . . ! Borzadt tőle
 Bár drága volt szívének s annyi hálát
 Érzett iránta . . . ! Ily zord jelenetben
 Részt vettem egykor én is — jobb felednem !

Juán felpattan Hajdé sikolyára
 S az elbukót felfogva, kapja le
 Kardját a szegről, hogy a baj okára
 Gyors bosszuvágygal robbanjon vele.
 Megszólal Lambró, eddig csendben állva,
 És mosolyog, maró gúnynyal tele :
 »Egy jelt adok csak s száz handzsár mered !
 Hajítsd el, ifjú, hitvány fegyvered !«

S Hajdé Juánt esengve fogta át :
 »Juán ! ez ő ! atyám ! térdelj velem !
 Ő megbocsát . . . ah ! érzem ! megbocsát . . . !
 Ó jó atyám ! ne hagyj e gyötrelmem
 Zsákmányaúl . . . ! A porba hullva, ládd,
 Ruhád szegélyét csókolom . . . ! Te nem
 Vigasztalod meg lányodat . . . ! ? Boszúd
 Széttéphet ah ! de kíméld e fiút !

Megmérhetetlen szándékkal, kevélyen
 Állt ott az agg . . . nyugodt a hang, a szem.
 — Ámbár e csendtől minden ember féljen ! —
 Lányára néz, de nincs egy szava sem ;
 Aztán Juánhoz fordúl, a ki mélyen
 El-elpirúl, majd sáppad rémesen ;
 Jól megmarkolja kardját, hogy lecsapja
 Az elsőt, kit ráhajszol Hajdé apja.

»Kardod!« szól Lambró másod ízbe már.
 Felel Juán: »Nem! míg szabad e kar!«
 Sáppasztja Lambrót düh, nem borzadály,
 S övéből pisztolyt von ki —: »Úgy hamar
 Végzünk! Halálod ten fejedre száll!«
 Jól megvizsgálja, hogy a cső, agyar
 S a kova jó-e — nem rég volt kezében —
 Aztán a sárkányt felrántotta szépen.

Valóban furcsa, csiklandós zörej,
 Mikor huzzák a pisztoly kakasát,
 S tudod: percz mulva — tán annyi se kell —
 Hús lépésről fognak czélozni rád;
 Uras távolság... nincs nagyon közel,
 Kivált ha bajfél egy volt jó barát;
 De néhány puffanás után a fül
 Hozzá szokik s kemény lesz rendkívül.

Vén Lambró czéltott — egy-két pillanat
 És Don Juánnak s énekemnek vége!
 De Hajdé most az ifjuhoz szaladt,
 Bátran kiáltva: »Gyermeked szívébe
 Lódd a halált! Véletlenül haladt
 E part felé...! Enyém a botlás vétke!
 Szerelmem bírja s meghalok vele!
 Nem gyöngébb nálad lányod kebele!«

Imént még lágyság, csupa gyöngeség,
 Könyben fuldokló . . . most áll mint szobor
 Márvány-fehéren . . . szeme daczban ég
 S minden félelmet gögösen tipor ;
 Alakja megnő . . . a karcsú derék
 Kinyúlva, mintegy czélt mutat, komor
 Fenségesen ; — apjával szembe néz,
 De hogy feltartsa, nem mozdúl a kéz.

Egymásra néztek s bámulatosan
 Hasonlitottak . . . ! Egy arcz, egy tekintet !
 Csekély különbség csak a lángba' van,
 Mit a sötét szem, megvillanva, hintett.
 Mint nő-oroszlán, Hajdó épp olyan,
 Szelíd, de bántva : öldökölvé büntet.
 Atyjától nyert arczában atyja vére
 Gyúlad ki s lázad önnön nemzőjére.

Termetre, arczra, mint mondám, egészen
 Hasonlók, — csak kor s nemben térnek el ;
 Sőt még a gyöngéd alkotásu kézen
 (Nemes vér műve) ott is rajt' a jel ;
 S most ellenségként, egymást marni-készen
 Feszülnek szemközt ! Haragot lehel
 Az ajk, csók s nyájas »üdvözlégy« helyett !
 Csak szenvedély dúlása szül ilyet.

Lambró a pisztolyt lassan visszavonta
 S övébe rejté; — ám szegző szemet
 Lányára vetvén, ily beszédet monda :
 »Nem én akartam ! A balvégzetet
 Nem én hívtam ki ! Más a porba ontja
 A bűnös vérét s ily sérelmeket
 Halállal büntet ! Már te cselekedtél !
 A sor most rajtam ! Rád száll, a mit tettél !«

»Dobasd el véle kardját, mert ha nem,
 Fejét, mint lapdát, guritom eléd !«
 Sipjába fujt harsányan, élesen ; —
 Más síp felel rá s nyomban a cseléd
 — Vagy húsz darab — e perczig halk lesen,
 Fennvillogtatva gyilkos fegyverét,
 Vadúl betódul, mesterét körözve :
 »Fogjátok el . . . ! Avagy vágjátok össze !«

Megkapta lányát s gyorsan elragadta,
 S míg vasmarokkal fogta derekát :
 Juánra tört a bérenczek csapatja . . .
 Hajdé hiába tépi most magát,
 Hiába küzd . . . e két kar ki nem adja,
 Minthogyha kígyó fogta volna át.
 Az első rabló vágott mellel porban
 Fetreng, a többi megy, nyomúl csoportban.

A másodiknak arcát vágja szét,
 A harmadik — vén, vakmerő, hideg —
 Csapást felfogja és gyors fegyverét
 Juánra vágva, úgy suhintja meg,
 Hogy földre dobban, elhajtván fejét;
 És nyomban rá pirosuló vér pereg
 Két mély, két kínos, égő seb-ajakból; —
 Vállán, fején a friss vér mint patak foly.

Ott kötözék meg, a hol elrogyott,
 Aztán vivék Lambró parancsszavára
 Ki a szobából és a partra; ott
 Nehány hajó állt, indulásra várva;
 Ladikba vetvén a vérző rabot,
 Eveztek gyorsan, — s egyiknél megállva
 Fedélre rakták . . . Ott hever szegény!
 Vigyázza, őrzi sok komor legény.

Csodálatos, hogy' jár a sors-kerék!
 Hány változás s mily rettentő furák!
 Né, itt egy úr . . . ifjú, csinos, derék,
 Nyakig gyönyörben . . . pénze mint a mák.
 Egyszerre — zsupsz! megvan kötözve; fék
 Lábán, kezén; kardvas husába rág,
 És szállitják hajóra, tengerekre —
 S mindez miért? Mert egy hölgy megszerette!

Megállok itt, mert nagy páthosz fog el,
 Tőled, Khinának könnyező nymfája
 Szelíd thea! Egypár kupát ha fel-
 Hörpingetek jó fajta borból, rája
 Pekkót, sötétet, innom nyomba' kell
 Hogy bölcs egyensúly lelkemet megszállja; —
 Mert míg a borban poklot élvezünk,
 Kávé s theánál komolyak leszünk.

Ha csak velük te nem társulsz, Konyak!
 Ó Phlegeton-patak najádja te,
 Mért pusztitod májunkat? Hát te csak
 — Mint más nymfák öldöklő serege —
 Csak úgy emésztasz mindent, a mi bak?
 Én gyenge puncsot szoktam inni, de
 Csábít a rum s ha jót öntök belőle,
 Másnap bizonynyal a fejem fáj tőle.

Most elhagyom Juánkát... Él, de senyved,
 Alélt, beteg... sebláza lánggal ég;
 De ahhoz mérve, mit Hajdjája szenved,
 Gyötrelme, láza hitvány semmiség!
 Nem sír, nem jajgat, bős pillantást sem vet,
 Hogy megpuhuljon, ha legyőzeték!
 Az anyja mór s Fez volt hazája, hol
 A föld vagy éden vagy merő pokol.

Karcsú olajfa ambrával behint
 Márvány-medenczét . . . gazdag a vetés,
 Virág, gyümölcs . . . nyílik pompázva mind ;
 De ott tenyészik a méregfa és
 Ott bőg a tigris, éji lesbe', kint ;
 Tevék patája mély homokba vész,
 Mely a bolyongót izzó sírba ássa —
 Ilyen e föld : az emberszívnek mása.

Emésztő napja, tűz-árját lövelve,
 Embert s vidéket egykép lángra gyujt ;
 Bűn és erény, kettős erőre kelve,
 Mennyekbe visz, vagy kárhozatba sujt ;
 Hajdé anyjának áldozó szerelme
 Remek szépséggel dúsan párosult, —
 De szeme lángolt s szenvedélyt lövellett,
 Bár szunnyadt, mint oroszlán forrás mellett.

Szelídebb fény övezte magzatát,
 Mint nyári felhő, szép ezüst-fehér,
 Mígnem haraggal megszedvén magát,
 Dühöngve tör ki és pusztítva mér
 Romlást a tájra ; — csöndes keble át-
 Veretvén kínnal, a vad tüzi vér
 Dühöngve felforrt s most úgy dúlja szét
 Mint forró számum, bimbózó szivét.

Azt látta még csak, hogy Juánnak vére
 — A mint rácsaptak és a kard talált —
 Patakban ömlött a csarnok kövére,
 Hol még imént mint büszkesége állt ;
 Nem is lát többet . . . elrogyó hivére
 Végsőt pillantva, kínos jajt kiált,
 Aztán ledöntött cédrusként az atyja
 Karjára hull, mely most már támogatja.

Egy ér pattant meg s bíbor-ajkiból
 Piros vér bugygyan ; elcsüggedt feje
 Mint zápor-sujtott líliom, hajol
 Sápadtan oldalt . . . jönnek sorra be
 Cseléd-leányi s míg arcukra foly
 Pergő könnyű, teszük ágyába le ;
 Adnak gyógynedvet, cseppeket . . . hiába !
 Se él, se hal . . . nem tudnak hatni rája.

És így feküdt ott . . . sorsa változatlan ;
 Halvány, merev ; csupán az ajkon áll
 Egy kis beteg pír ; ám utált alakban
 — Bár alig él — még nem jön a halál ;
 Ki rá tekint, remény támad fel abban
 És kedves arcán életet talál . . .
 Vonásain, szemében annyi lélek !
 Ez győzni fog, bár teste semmivé lett.

61.

Érzelmait most is mutatja képe,
 De mint szobor, véső faragta márvány;
 Hideg, fagyott . . . épp' mint a szépek szépe,
 Vénus, szemünknek kő-alakban állván,
 Mint Laokón, örök keserv szemébe',
 S a Viador, örök halóra válván; —
 Minden vonásuk élet és való,
 Ám egy sem él, mert egy sem elmuló.

62.

Majd ébredsz, de nem mint édes álom,
 Inkább halálból — : új a lét neki;
 Nem törhet át érzése a homályon,
 Zavart szemét akárhová veti,
 Nincs mód, hogy egy kis emléket találjon; —
 A mult keservét újra szenvedni,
 De hogy *miért*, nem tudja semmiképen;
 A fúriák még nyugszanak szívében.

63.

Merev szemekkel nézi a jövőket,
 S nem tudja, mit néz, bárhová tekint;
 Mivégre őrzik : meg se' kérdi őket,
 Az ápolóknak egy jellel sem int;
 Nem látja, hallja a bús szolganőket,
 Hiába' szó s hiába csönd megint;
 Nincs egy sohajja, nincs egy gondolatja :
 Lassan lehel, — hogy él, csak ez mutatja.

64.

Járnak körülte — ő se' hall, se szól ;
 Elfordul, hogyha édes apja jó ;
 Nem ismer embert, egy helyet se', hol
 Vidáman szállt el annyi szép idő !
 Más s más szobákba átviszik, — sehol
 Nem eszmél a szelíden senyvedő.
 Emlékét keltik, de csupán a szem
 Lobog föl néha, gyorsan, rémesen.

65.

Lantról beszél a suttogó cseléd ;
 Eljő a lantos s pengni kezd a húr, —
 Egy percze mintha lelke éjjelét
 Törné a hang át, rámered vadúl ;
 A fal felé fordítja majd fejét,
 Ébredni fél . . . jobb öntudatlanúl . . . !
 S elkezdi az, — reszketve szárnyal át —
 A mult idők egy méla, halk dalát.

66.

S száradt ujjával a falon kopog,
 Mintegy ütemre ; most más dalba kezd
 S dalol szerelmet ; keble földobog,
 Ébred, sohajt, remegve hallja ezt . . .
 Már tudja, érzi, hogy nem álmodott,
 Emlékezik . . . ! És mindent újra vesz !
 Borúlt szeméből hull a könnyek árja,
 Mint bércki köd, nehéz csöppekre válva.

67.

Múló vigasz ! Múló remény ! Hamar
 Kelt öntudatja örületbe csap.
 Fölugrik . . . tör-zúz, sujt a gyenge kar,
 A félhalott szörnyű erőre kap ;
 De szót, sikoltást egy lélek se hall,
 Ámbár e láznál semmi sincs vadabb.
 Akkor se jött ajkára bösz beszéd,
 Mikor meg kellett kötni a kezét.

68.

Olykor világos percze is vala ;
 Atyjára egy pillantást sem vetett,
 De mást merően s hosszan bámula,
 Bár kábult lelke mitsem érthetett ;
 Ételt, italt magától eltola,
 S unszolva váltig, egy kérést se' tett.
 Hely-változás, idő hatalma, szer,
 Hiába ! Álom nem ringatta el.

69.

Igy hervadott tizenkét bús napig,
 Míg lelke elszállt, észrevétlenül ;
 E földi hont oly könnyen hagyta itt,
 Sohaj, nyögés, egy kínos jaj nekül ;
 A kik körülte állottak, alig
 Hivék, hogy arczán végenyészet ül.
 Holttá meredvék a bűvös szemek,
 Édes, szép arczán sír-homály remeg !

Meghalt szegény, — de nem csupán maga.
 Egy másik éltet vitt magával el,
 Mely mint a bűn bünetlen magzata,
 Virúlhatott vón, más sorsot ha lel ;
 Most rejti lényét kettős éjszaka,
 Az ág lehullott, kis gyümölcsivel ;
 Hiába hull hús, égi harmat-ár
 E tört virág s dúlt bimbajára már !

Igy élt, így halt ő ; — több csapás nem éri,
 Se vád, se gond ; nem állt azok sorában
 Kik túrve túrnek, míg a sors kiméri
 A véghatárt, hol később vagy korábban
 Sírjukba őket agg-voltuk kíséri ;
 Meghalt hamar, de üdve mámorában !
 Most már pihen mély, néma sírba' lent,
 Hol habmorajjal küzd csupán a csend.

A kis sziget most pusztaság ; a lak
 Bús omladék ; nincs egy lakója sem ;
 Csak Hajdé s Lambró — lenn a föld alatt —
 Maradtak itt ; de sírjuk jeltelen ;
 Nem tudja senki, mily szép hamvakat
 Rejt itt a föld ; követ sírjukra nem
 Tett senki ; gyászdal sem zokog ; csupán a
 Tenger sirat, Cykládok szép leánya !

De a görög szűz róla énekel
 El-el mélézva ; s a harczkeverő
 Bátor halász apját idézi fel.
 Annál a szépség, ennél az erő.
 Szépségét szíve bős gyötrelmivel
 Fizette meg ; bűnhödni kell a hő
 De tiltott üdvért, min romlás lebeg :
 A szerelem magát boszúlja meg !

Nézzünk más tájra . . . roppant bús ez itt !
 Nem szívesen foglalkozom azokkal
 Kiket vad téboly, örülség feszít,
 Nehogy rám fogják — ámbár semmi okkal —
 Hogy bennem is hasonló létezik.
 Múzsám se' hagy már ; csíp, hogy egypár fokkal
 Menjek tovább ; — hát engedelmet kérek
 S agyonpüfölt Juánhoz visszatérek.

Bilincsre verve, lázban, vérbe'-fagyba' :
 Eltelt néhány nap s egypár kínos éjjel
 Míg rendbe jött megkúszált gondolatja
 S felfogta, hogy rabszolgául vivék el,
 S hajójukat nyílt tenger úzi, hajtja.
 Elérték Tróját tartós, könnyü széllel.
 Máskor gyönyörrel szemlélné . . . de hát
 Most búsán nézi Sigeum fokát.

Zöldelő halmon, mely kéklő vizekbe,
 Szűk Hellespontba nyúlik szeliden :
 A hősök hőse ott van eltemetve,
 Nagy, nagy Akill. (Bryant azt mondja : nem !) ²
 A messze tér dombokkal sűrűn fedve.
 Sírok — kiké? Tán Ájax nyomja lenn
 A port vagy Hektor ; hősjaj, mely ha élne,
 Bennünket mind gulyáshússá metélné.

Márványtalan, nevetlen sír-csoport,
 Bérczczel szegett bús, hosszú, pusztá katlan.
 S távolban Ída ; nem roskadva hord
 Sok ezredévet s most is változatlan ;
 A tér szabad ; babért és úti port
 Most is lehet kergetni rajt', csapatban ;
 De hol Trójának romjait kerestem :
 Ott birka járt és teknőcz mászott resten.

Nyargalt a vad mén . . . itt-ott recsegő
 Nevű szegényes kis falucska ; pásztor
 (Nem Páris) bambán megbámulva hő
 Tudvágyu ifjat, ki a szép diák-kor
 Rajongásával e helyekre jő ;
 Egy-egy török, ki nem fogyó pipából
 S imádkozásból — : íme ezt találtam,
 De a Phrygekből egy lelket se láttam.

Megengedték Juánnak, hogy kimenjen
 Rosz tömlöczéből. Szeme búsan szárnyal,
 Rabságát hordva, a nagy végtelenben,
 S a kék habon, mit hősök sírja árnyal.
 Oly gyöngé még, hogy ajkán súgva lebben
 A félénk kérdés; de a mit nehány vall
 Válasz gyanánt, nem festi semmikép
 Rózsás szinekkal multját s jelenét.

Rab-társakat pillant meg; taliánok
 Valának ők, a mint közben kisül.
 Most legalább szórakozott e mások
 Történetén, mely furcsa rendkívül.
 Livernóból — dalos komédiások —
 Szicziába indultak, de (füll
 Borzadj!) útközben, gondoskodva róluk,
 Eladta őket — *impreszáriójuk!*

A társaság buffója mondta el,
 Hogy ő s a többi mily veszettül jára!
 Most is vidám s jó ízűn kerepel,
 Ámbár szállitják Stambúl piaczára.
 Kedvét e balsors nem függeszti fel,
 Virgoncz és kedves, a bajok daczára.
 Ő már lemondott mindenféle jóról,
 Csak a tenór s a primadonna orrol.

Balsorsukról ezekben nyujta képet :
 »Hah ! jelt adott az impresszárió
 Egy bérczfokon, hová vesztünkre lépett,
 És jött a brigg és — Corpo di Dió ! —
 Áttettek nyomban a hajóra, szépet,
 Rútát, csomóban ; ki se' kötve — ó ! —
 A tantièmet . . . ! De ha ért a szultán
 A bel cantóhoz, sorsunk megjavul tán !

»A primadonna, bár látszatra vén,
 S hősnője sok rút és bűnös kalandnak,
 S azonnal náthás, a nézők terén
 Ha nincsen ember : örvend némi hangnak.
 Tenórunk nője csinos számba mén,
 De semmi hang . . . ! Miatta hajba kaptak
 Mult farsangon, — mert ennek lett bolondja
 Cicogna gróf, kit ünnepel Bologna.

»Hát még a ballerínák ! Itt a Nini,
 Ki nemcsak piczi lábával keres.
 Itt a bohókás, fürge Pellegríni.
 Mult farsangon volt néki kétszeres
 Bevétele, de tudván enni, inni,
 Pár hó alatt ezer tallérja — hess !
 Hát a groteszka ! Milyen idomok !
 Gyúl érte férfi s szalmaként lobog.

85.

»A figuráns had, mint eféle nép
 Egyáltalán, sok gyülevész személy ;
 Akad közöttük pár csinoska kép,
 A többi egy pipa-dohányt sem ér ;
 Van egy például, kinek arcza szép,
 Sovár szemének pillantása mély —
 De oly feszes, mint a karó . . . s a szem.
 A pompás termet, mind kárba veszen !

86.

»A férfi része így-úgy, közepes.
 A muzsikus vén, elnyütt salabakter,
 De azt hiszem, még jó állása lesz :
 A háremben lehet belőle bakter.
 (Ott szíve majd ártatlanúl repes !)
 Köztük ki három jó hangot kutat fel
 A *harmad* nemből, mit a gondos pápa
 Teremt, — száz arany annak markába !³

87.

»A tenorista elcifrázza dolgát,
 Basszistának ordít, mint a dühös állat,
 Hallása nincs, a hangját nem csiszolták,
 Kontár bögése igazán utálat.
 De persze mégis a nyakunkra tolták,
 Mert primadonnánk pereputtyja s vállat
 E nő vet érte ! Hallaná csak, fáznék !
 Szent ucsce, mintha egy szamar skáláznék !

»Nem volna szép, dicsérnem magamat,
 S úgy látom, Ön — ámbár még fiatal —
 A nagy világon utazott sokat,
 Izlése finom s érti, mi a dal!
 Nevem Raukokanti s ha szabad
 Így szólnom: multam csupa diadal!
 Hallott e névről, nemde? Ó elég
 Alkalma lesz hallani róla még.

»A barytont, itt van ni, majd kihagytam!
 Csinos legény, de önhitt szertelen!
 Mozgása jó, — de űr tátong az agyban;
 A hang kemény s nincs térfogatja sem;
 Mellőztetésről kántál szakadatlan,
 Pedig csak utczán vón' illő helyen;
 Szív nem levén, hogy mint szerelmes, hasson:
 Ügyel, hogy mindig szép fogat mutasson.«

Raukokantnak megszakadt beszéde,
 Mert a kalóz nép most sietve jő
 S hajszolja őket a hajó fenékre,
 Mivel lejárt a megszabott idő.
 Mily tündöklő a tenger tiszta kékje...!
 Rá fénypalástot nap sugára sző...!
 Végpillantásuk e látványba olvad,
 Oszt' börtönükbe búsan bandukolnak.

Hallották másnap, hogy míg érkezik
 Szultán fermánja (nincs felségesebb,
 Szentebb parancs — : kutyába sem veszik
 S kijátszák rendre); — mint egy farka eb
 Köttenek össze s együvé teszik
 Nőt nővel, férfit férfival, — a szebb
 Jövendőt ekként párosával várván,
 Míg eladódnak Stambul fő bazárján.

Mikor már sorra jól kiválogatták :
 Nők s férfiakból fönmaradt egy-egy.
 Tehát e kettőt (hosszasan vitatták
 Vajjon a szoprán férfi számba' megy ?
 Végül, őrzőnek, asszonyokhoz csapták)
 Szint' összekötték. Nem tudom, ha kegy
 Vagy gúny-e Sorstól : a férfi Juan volt,
 S a párja egy szép, bacchans arczu lány volt.

Raukokanttal — hallatlan malőr ! —
 A ténort fűzik össze. Szentelen
 Dühvel e kettő most egymásra tör,
 Dühvel, minőt csak a szinpad terem.
 Egymást agyon-boszantniok gyönyör,
 Szidják, rángatják egymást szüntelen,
 Majd ez feszeng, rúg, — majd rágyujt amaz.
 »Arcades ambo . . . !« — Mindkettő pimasz.

Juán társnőjét a Romagna szülte,
 De Ankonában nőtt s nevelkedett.
 Tűz-nyíllait lelked mélyébe küldte
 Lopott pillantást hogyha rád vetett.
 Szénnél sötétebb s izzóbb volt hevülte
 Két nagy szemének, — s végkép tönkre tett
 Kaczér tetszvágya, mely csábos cselét
 Árasztja minden tagjából feléd.

Most kárba vész minden merész varázsa.
 Gyászol Juán . . . ah! szíve zord, hideg!
 Hiába hull rá a szemek parázsa;
 Bár egymás mellett állanak s ideg
 Idegre símul s gyengén kotorászsza
 Kéz a kezét — : marad sivár, rideg.
 Hűsége nem lesz a kaczérság rabja, —
 Vagy tán vérvesztés e hűség alapja?

Mindegy! Ne firtasd szebb erény okát!
 Tény, hogy lovag nem volt hübb soha még,
 Nem óvta jobban multja zálogát
 Mint kis Juán! Aszondják, nem elég
 Élgondolnod jég Kaukáz fokát
 Ha markodban szikrázó csóva ég.
 Azt mondom én is! Annál szebb Juántul,
 Hogy ezt a próbát állja s meg se' rándul.

E helyzetet fösthetném szép szinekkel,
 Hisz mint gyerek, hű voltam magam is.
 De azt hallom, hogy nem mindenkinek kell
 Két első könyvem, mert kissé — hamis! ⁴
 Nem bántom hát! Jó kiadómat meg kell
 Nyugtatnom! Ő, mint némely szende miss,
 Azt tartja: tűn átbujhat a teve,
 De ön »jó ház«-hoz nem jut soha be!

Jól van, no! Írok izlésték szerint, —
 S szűz verseményit Ariost', Priornak
 Fielding s Smolletnek, tessék venni mind,
 Átengedem e finom, tiszta kornak!
 Forgattam egykor lelkesedve, mint
 Buzgányt a tollat s érezték e karnak
 Súlyát sokan... E rágalmas beszédre
 Be visszavágtam volna...! Most már vége!

Mint gyermek háborúsdit, úgy szerettem
 Tollal czivódni, — most békére vágyom!
 Tudós dühöngjön! Én nyugodtabb lettem!
 A zöld babér fonnyadhat koponyámon,
 Jobbom túlélje minden versemet... nem
 Törődöm véle...! Pár száz évi lábnyom
 Maradjon bár utánam... egyre mén!
 A szél csak úgy zúg dőlt sirom fűvén.

Kik messze multból ránk maradtanak :
 Az istenült költőknek élete
 Létüknek egy kis töredéke csak.
 A név, sok-sok századba nyúlva be :
 Hógömb, mely minden új pehely alatt
 Magasbra nő s terjeng haladva ; de
 Legyen bár oly nagy, bár oly óriás
 Mint béczorom — : hideg hó, semmi más !

101.

Es így a nagy név puszta hang csupán,
 S a becsvágy tűnő délibábot üz,
 Bár minden vágy közt, mely csalkép után
 Száguld, legbőszebb lobogásu tűz
 Ebben rohog ; — rá támad a bután
 Dúló időre, melynek nyoma bűz
 S hamú . . . ! Elöttem Iliont Akillesz
 Sírján tagadták . . . Rómával is így lesz ?

102.

A sarj, mely a halott nyomába' kel,
 Az is ledől ; a sír szomszédja sír ;
 Nagy korszakok nyom nélkül tüntek el,
 Rájuk találni már emlék se' bír ;
 Az őseinknek oly szent síri jel
 Hová rohadt ! ? Hány száz volt, kit a hír
 Szárnyára vön, — s közös halálba vetve
 Most porlanak, többé nem emlegetve.

Ebéd után ott lovagolgotok
 Hol De Foix, a hős harczkeverő
 Ifjan esék. Embernek vajmi sok,
 Hiú becsvágnak oly kevés az ő
 Életkora! — Egy roskadt oszlopot
 Láthatsz (talapja giz-gaz és merő
 Sár meg piszok), mely csínosan faragva
 Eléd Ravenna vérfürdőjét adja.⁵

Hol Dante nyugszik, ott járok naponta.
 Nem nagyszerű, inkább csinos tető
 Borúl hamvára . . s ott a költő csontja
 Becsültebb, mint a véráztatta kő!
 De mindakettőt egyformán lerontja
 Örök szárnyával a futó idő,
 S lesz hős' emléke, költő könyve: por,
 Mint a Homér s Akill előtti kor!

Vér volt az oszlop gyászos törmeléke,
 Most rút mocsok, embersár szennyezi.
 A durva pór, rápiszkolván kövére,
 Utálatát ebben mutatja ki.
 Így járt az oszlop! És e gyászdal-féle
 Hadd szóljon minden vérebnék, a ki
 Oly vészbe, kínba dobja a világot
 Minőt poklában csak zord Dante látott.

De ámbár csak füst a dicsőség, költő
 Lesz mindig, mert a tömjén füstje drága!
 Dalt, verset áraszt a lelket betöltő
 Viharzó érzés folyton a világra!
 Mint tengerparton a szilaj, üvöltő
 Hab megtörik: a szenvedély dagálya
 Verssé fog törni; — mert a vers, ha mély
 S erős, — nem rímláncz — : csupa szenvedély!

Ha férfiak sok esztendő során
 Éltek, vivódtak, szemlélték sokat,
 S övék a nagy, de gyászos adomány,
 Mely híven ír le kéjt, fájdalmakat, —
 Ha ők leírják a való nyomán
 Mindazt, a mi az életből fakad:
 Ne írják, bátran mondhatod, — de félek:
 Sok gyönyörű dalt semmisítenél meg.

Ó nők! A kit ti pártfogoltok, azt
 A hír felkapja, légyen bármi fád úr,
 Mert szép mosolytok glóriát fakaszt!
 Ó nők...! Számomra nincs hát *imprimátur*?
 Csak én ne érjek csillagos magast,
 Kukták között csak én maradjak hátul?
 Ah! a párologó kasztáli theát
 Csak én, csak én ne szörpöljem tehát?

Arszlántok többé nem vagyok? Derék
 Udvarló, kedvencz, báli költő-féle?
 Ki bókot annyi dámától nyerék
 S kajdásztam, mint Yorick rab seregélye:
 »Nem mehetek ki!« — Egy van hátra még:
 Nyögnöm, mint olvasatlan Wordy*: Vége
 Az ízlésnek! A hír lottéria,
 És a huzó egy kék kottéria.

110.

Ó! Ó! Te »mély, homályos, kedves kékség!«
 Mint egy peéta festi az eget,
 S a mint én hívlak, bölcs asszonyi népség!
 Harisnyád épp oly kéken integet
 (Hogy mért? e titkot nem kutattam én még!)
 Mint a szalag, mely úri térdeket
 Fog át bal-lábon, hogyha trónon áll
 Vagy udvarának bált ad a király.

111.

Szépségeitek szeráffal versenyez...!
 Ah! más idők! Romokba omlott minden!
 Gyönyörködtünk egymásban... én nemes
 Vonásitokban és ti verseimben!
 Hozzájuk húzni most is érdemes,
 Hisz szűz valójuk csillog égi színben!
 Ismérek egyet — : garmadával ont
 Erényt, remek bájta, — ah! de sült bolond!

* Wordsworth.

112.

Humboldt, az első utazó s remélem
 Nem az utolsó — lesz még ezrivel —
 Műszert talált föl (nem tudom, mi néven
 Hivják, sem azt, mely nap találta fel)
 Egy furcsa eszközt, mely megméri szépen,
 Ha véle ormok magasára kel,
 Az atmoszférát, a sugárzó kéket —
 Szép Dafne ! Ó hadd mérjelek meg téged.

113.

Folytassuk immár a mesét . . . ! A gálya,
 Vásárra szánt rab népivel, kiköt
 — Nagy útat tévén — végre valahára
 Stambúl révében, a Szeráj mögött.
 A vesztegzár elengedtetvén, már a
 Piaczon vannak ; senkisé sem szökött
 Közülök el ; van ott sokféle faj :
 Cirkasszi, cserkesz, muszka ; — tarka raj.

114.

Ezer meg ötszáz tallér volt az ára
 Egy bájos, kedves és valódi szűz
 Cirkass' leánynak ; a szépség sugára
 Vakító fénynyel homlokára tűz ;
 Nehány vevő, erősen liczitálva,
 Tíz százig érte bős játékot űz ;
 Több ígértetvén, mindegyik eláll,
 Látván, hogy itt a szultán liczitál.

115.

Oly áron kelt tizenkét néger asszony
 Minőt nem adhat Nyúgat India
 — Bár ott Wilberforce, kit az ég nyugasszon,
 Az áratat jól felszöktette.⁷ — Na
 De nem csoda! Hogy egy rózsát szakasszon,
 A bűn milliókat könnyen vág oda!
 Mert míg a virtus szűkös marku mind:
 A bűn pazar, hol egy uj mámor int.

116.

De hogy mikép járt a derék csoport,
 Hogy' vásárolt meg egyet egy zsidó,
 Mást egy pasa; terhet mily nyögve hord
 Egy részük, míg a nők szivszaggató
 Módon szorongnak, hogy tán férfi kort
 Túlélts vezér leszen szállást-adó,
 S hogy' mennek szét búsan ballagva aztán,
 Mint negyedik nő, nyomorúlt ágyas tán —:

117.

Következő énekben mondom el.
 Regényem hőset szintén elhagyom,
 — Bár sorsa roppant szomorú, — mivel
 E fejezet hosszúra nyúlt nagyon.
 A terjengést, tudom, kerülni kell,
 Szűkebbre ám schogyse szabhatom.
 Most hát megyek; — mit tesz s hogy van Juán,
 Elmondja majd az ötödik Duán.*

* Ének, Ossiánál.

ÖTÖDIK ÉNEK.

I.

Szerelmes költő lágyan andalogva
Ha dalra zendül s édes rímeket
Mint Vénus gerlét, fűz páros sorokba,
Nem sejti, hajh! a csengő szó megett
Mily romlás lappang! S mennél szebb a nóta,
(Ovid a példám) annál rémesebb
A pusztítás...! Petrárka maga is
Platónikus kerítő a hamis.

2.

Bevádolok minden szerelmi dalt,
Kivéve azt, amelyben semmi báj,
Rövid, velős, epedve nem sohajt,
És minden íze bölcs, komoly morál, —
Oktat, tanít, nem élvezetre hajt,
S a szenvedélylyel sose czimborál.
Pegázusom ha nem rossz korcs egészen,
E versem itt morális minta lészen.

3.

Ragyogva állnak fényes paloták,
Hol Európa átnéz Ázsiára;
Közből a tenger; kettős part fokát
Ágyúsor őrzi! Sóphia kupolája
Távolva csillan; cziprusok; odább
Magas Olymp, dicső fenségben állva,
S a szigetek. Mily kép...! Szépsége itt
Ragadta el szép Montagu Maryt. ¹

4.

A »Mary« névhez vonzódok nagyon! ²
 Ah! egykoron varázs-hangzása volt!
 És még ma is tündér-világba von,
 Hol minden él, mit a kor elrabolt...
 A legvégső, melyhez ragaszkodom,
 E név szivembe most is vágyat olt!
 De bús leszek... pedig nem kell ide
 A lassu páthosz gyászkiérete.

5.

Euxin habja, vad széltől zilálva,
 Kék Bosporusba tajtékozva tör;
 Az »Órjás« sírján, biztonságban állva, ³
 E látványt nézni felséges gyönyör,
 A mint a tenger omló, mérges árja
 Két földrész partját zúgva mossa föl.
 Még úgy daczolj, edzett turista-buksim,
 Rókázni fogsz, ha meglóbál Euxin.

6.

Rideg, csepergős ősz-idő; az éjek
 Egyenlők mind; kevésbé a napok;
 Tovább nem fonja jó hajós legények
 Sorsát a párka; dúlnak a habok,
 S a zivatarban vergődő szegények
 Apraja, nagyja hő imába fog,
 S fogad javulást és nem tartja meg.
 Ha megfúlt: vége! És ha él: *minek?*

7.

Piarczon rab-nép, mindenféle faj,
 Nem és kor, zagyván együtt ácsorog,
 S mindegyik nyájnál ott a gazda. — Haj!
 Nem egy bús arczon fájó köny csorog.
 Megsápasztotta mindnyáját e baj,
 Honát, családját sóvárogja sok.
 Néger nyugodt csak . . . mit várhatna mást?
 Úgy állja sorsát, mint csík a nyuzást.

8.

Hő ifjuság teljében állt Juán,
 S nem könnyen csügged ifjúi remény.
 De most levetség ül pillantatán
 S lopódzó könycsepp csillan meg szemén.
 A vérvesztés, a láz okozta tán,
 A gondolat, hogy íme tönkre mén!
 Elveszve minden: kincs, fény, szép arája,
 S tatárok fognak árverezni rája!

9.

Ez stoikust is megviselne; — de
 Fentartja mégis büszke akarat;
 Tartása és alakja, öltönye,
 Min az aranyzás itt-ott megmaradt,
 Figyelmet ébreszt; sejtik mind, hogy e
 Fiú külömb ám, mint a többi rab.
 Aztán csinos volt szörnyen, bárha sáppadt,
 No meg — csinos váltságra kalkuláltak.

Sakktáblához hasonlított a tér ;
 Ott egy sötét, itt egy fehér csoport ;
 Az feketét vesz, ennek a fejér
 Portéka köll. — Juán szomszédja volt
 Egy jól megtermett, izmos, telivér
 Harminczas férfi ; nem rettegve szórt
 Elszánt pillantást mély, szürkés szeme,
 Várván : garast ki tesz majd érte le.

Angolnak látszott : széles vállu és
 Fehér, friss arczó ; izma mint a kő ;
 Hibátlan fogsor ; haja gesztenyés,
 Fürtökbe hajló ; homlokán redő,
 Minőt tanulmány, gond, vagy eszme vés ;
 Felkötve egyik karja s a kötő
 Vértől piros ; áll némán, hidegen.
 Azt hinnéd : néző, gazdag idegen.

De maga mellett látván egy fiút,
 Kinél minden jel fensőbb származásra,
 Jobb létre vall s kit porba gyúrt a rút
 Fátum, mely még a férfit is levágja :
 Nem nézheti közönnyel azt a bút,
 Mely zsenge társa gyenge keblét rágja.
 Nyers részvét támad benne, bár e gyász
 Ránézve semmis, csak világ-folyás !

13.

»Öcsém!« — szólalt meg. — Ebb' a gaz tömegben,
 E csürhe közt, hol cserkesz, muszka, néger
 Tarkán vegyül — különbözők színekben,
 De mind díbdáb, nép — s hova sorsunk ékel
 Bennünket is : művelt urak mi ketten
 Vagyunk csupán. Rázzunk hát szép szerével
 Baráti jobbot s szívesen nyújt néked
 Ajkam vigasz-szót . . . Mi a nemzetséged ?«

14.

»Spanyol vagyok!« — »A mint rád néztem, láttam,
 Hogy nem lehetsz görög ; ily büszke, bátor
 Önérzet nincs e talpnyaló kutyákban !
 Fortúna csúful ellökött magától.
 De föl se vedd ! Nem hagy soká a páczban.
 Ma megczibál s holnap beczézve ápol.
 Lásd, engem is megtréfált a csalóka,
 Csakhogy előttem ez már régi móka !«

15.

»Szabad kérdezni« — szólt Juán — »hogy téged
 E helyre mi hozott ?« — »Hát hat tatár
 Meg egy láncz !« — »Kérlek, azt mondd el, mi végett
 Lettél fogoly, e helyre hogy' jutál ?«
 » — Halld hát ! Szolgáltam — esküvén hüséget —
 A muszka czárnőt több hónapja már.
 Meghagyták, hogy lövessem nyakra-főre
 Widdint, — s mint látod : én vagyok meglőve !« —

»Nincsen barátod?« — »Van, de égnek hála,
 Egy sem háborgat már jó ideje.
 Minden kérdésed gyors választ talál,
 Most kérlek, mondd el, hogy jössz ide te?«
 — »Ah!« szólt Juán — »hosszú e mese szála,
 És foglalatja búval van tele!«
 »Ha így van, akkor hallgatnod tanácsos.
 Bús vers, ha hosszú, mindig duplán gyászos!

»De nem kell félni! Mert Fortúna téged
 — Ámbár csak asszony és csalárd kebel —
 Hosszú időre (hisz nem feleséged)
 Míg ifju vagy, bajodban nem hagy el.
 Ne vívj a sorssal! Tégy magadra féket!
 Láttál olyat, hogy páros harcra kel
 Sarlóval a kalász? Labdák vagyunk.
 Repülni látszunk és csak — dobatunk!«

»Nem a jelen« — sohajt Juán — »a mult
 Emléke bánt...! Egy lányt szerettem én —«
 Itt hangja megtört s fényes könyv tolt
 Pilláira... ott reszketett szemén
 A csillogó csöpp, — majd arczára hullt.
 »Nem az búsít, hogy nékem ily kemény
 Rabság jutott; hisz rám oly vész szakadt,
 Mely megtöré a legbátrabbakat...«

»De a csapás, mely legutolszor ért —
 Elhallgat újra s gyorsan félre fordul.
 »Tudtam« — szól társa — »hogya szép asszonyért
 Eredtél gyászni; és ha könnye csordúl
 Lágy ifjunak — ily bú halálra sért —
 Az szép nagyon! Búsultam én is zordúl,
 Hogy nőm, az első, végbúcsút nyögött,
 S a második búcsútlan megszökött . . .

»A harmadik —« »Mit! harmadik!?» Juán
 Förmelve szól — »Harmincz éves se vagy
 És három nőd van?» — »Nem lelkem, csupán
 Két eleven . . . hát oly valami nagy
 Csoda, háromszor házasodni?» — »Ám
 Mi történt, szólj, a harmadikkal . . . adj
 Hírt erről is, mondd el, mi lett belőle?
 Megugrott?» — »Nem!» — »Hát?» — »Én szöktem meg tőle.«

»Könnyen beszélsz, uram!» Juán felel.
 »Hát mit tegyen az ember?» szól a másik.
 »A te napod ifjan ragyogva kel,
 Enyém lemegy már! Ábrándokba mászik
 Az ifju szív, sok szép eszményt ölel,
 De az idő mindent kopárra másít.
 Fakúl a dús szín s elhullong a dőre
 Illúzió, mint vedlő kígyó bőre.

»A bőr, igaz, kiújul és ragyog
 Talán még szebben ; de mikor lejár
 Az esztendő, a bőr pusztulni fog
 Sőt néha-néha pár hét múlva már !
 A szerelem az első, mely le-fog
 Lép-vesszején ; — kincsszomj, boszú, sivár
 Dicsvágy utóbb, fejünk, szívünk ha érett,
 S más nem csiklandoz, csak pénz vagy dicséret.«

»Mindez nagyon szép és lehet igaz« —
 Szólt Juan — »de megbocsáss, nem látom
 Kettőnkre nézt hol benne a vigasz ?«
 — »Nem ?« szól a másik, — »hát, kedves barátom,
 A közvetlen tapasztalás ? Hisz az
 Magában kincs már. Látjuk e bazáron :
 A szolgaság mi ! Jobb urak leszünk,
 Ha úri módot újra élvezünk.«

»Bárcsak lehetnénk, hogy e barbár rajjal
 Magoltathatnók önléczkéjüket !«
 Szólt Juan daczos, dühös sohajjal . . .
 »Az itt tanúlót óvják az egek !«
 »Ne félj ! Virad még ! Megküzdünk e bajjal,
 Ha csak Fortúna nem szörnyen süket !
 Ott egy herélt ugyancsak pislogat ránk,
 Nem bánám, ucsce, egy vevőt ha kapnánk !

»Mért desperáljunk? Sorsunk máma bús,
 Holnap javúlhat, — ez a földi pálya.
 A legtöbb ember s épp a nagy, a dús,
 Nem szenvedélyek, vágyak rabszolgája?
 A társadalmi élet nem-e zúz
 Bensőkben minden jobb érzést halálra?
 Világfiak szivetlen bölcsesége
 Tanítja most : legyen a szívnek vége!«

Egy éltés úr, egy semleges nemű
 Agg szerecsen, pofáját arra tolta,
 S fürkészte őket — : mily hajú, szemű
 A két legény . . . és hogy miféle korba'
 S bőrben van és miféle jellemű . . .
 Hölgység gavallér, szerelemben forrva,
 Nem nézi úgy meg, sem csizár lovát,
 Posztót szabó, fegyenczet porkoláb,

Mint ily vevő az eleven rabot.
 Szép üzlet : ember-társat adni el!
 De hisz mindnyáját vásárolhatod,
 A míg tudó s száj szenvedélyt lehel.
 Itt hős tábornok a vevő, amott
 Egy díszes állás, itt egy csecse fej ;
 Készpénz legtöbbször ; — mindennek van ára
 S jelentkező : csirkére, koronára !

A vén herélt, mustrálva őket jobban,
 Elsőbb csak egyre liczitál, majd mind a
 Kettőt kívánja ; gazdájukhoz toppan,
 Alkudnak, köpnek, káromkodnak, mintha
 Tinó, szamár vagy búza lenne szóban
 Keresztény népek piacznán ; sívítva
 Vívtak csatát, csaknem fakasztva vért
 A felsőbb fajta ember-baromért !

Elhalkuló, mély dörmögés közt végre
 Erszény kibujt, üzletkötésre készen ;
 Pengett a pénz, a mint szemügyre véve
 S forgatva százszor, meglátolva kézen,
 S garast huszassal többször megcserélve,
 A vég-sommát leolvasták egészen.
 Nyugtáz a kalmár, rendbe' minden tétel,
 Osztt' arra gondol, hogy ma mit ebédel ?

Étvágya volt-e vajjon és ha volt :
 Vajjon tudott-e jól emészteni ?
 A »kisbiró«, ha eddig mitse szólt,
 Támadt-e rá, önvádra készteni,
 Hogy szent törvényt ily rúttul megcsufolt,
 Ember husával úzérkedve, mi ?
 Rakott gyomorral szörnyű meditálni.
 Legzordabb óra az ebéd utáni !

Voltaire tagadja, mert Candide szerint
Ebéd után legtúrhetőbb a lét.

Igen, ha ember disznó volna mind.
De jóllakás — ha csak borgőz fejét
El nem butítja — gyötrő lelki kint,
Önmardosást jobban fokozza még.
Fülöp vagy inkább Ammonnak fiát
(Kinek kevés egy nemző s egy világ)

Sándort követve, én is állítom :
Halandóságunk súlyos érzete
Evésünkben hatványozva nyom.
Ha egy adag sült, forrázott csibe,
Leves, hal, zöldség s más eféle gyom
A fájdalom s gyönyör feltétele :
Lehetsz-e büszke fenkölt szellemedre,
Mely attól függ : van-é gyomrodnak nedve ?

Mult péntek este, — s ez nem mese ám,
Megtörtént dolgot mondok itt el — éppen
Mikor felöltöm a felső ruhám,
Keztyű, kalap még ott feküdt a széken,
Hallok lövést. (Volt úgy nyolcz óra tán.)
A mint csak birják lábaim, serényen
Futok le rögtön az utcára s ott
Lelem vérében a parancsnokot.

Szegény! Ég tudja, hozzá hogy ki fért,
 Tény, hogy testébe öt golyó hatolt;
 Házamba vitték a daljás személyt
 A kövezetről, hol már haldokolt.
 Levetkőztették, vizsgálták — de mért
 Toldjam tovább? Minden hiába volt.
 Gonosz viszályban hullott el: megölte
 Egy ócska puska, öt golyóra töltve.

Néztem rá hosszan, mert jól ismerém!
 Láttam sok hullát, soha ily nyugodtat;
 Aludni látszék, bár máján, szíven
 S gyomrán rohant át a golyó; halottnak
 Alig gondolnád... (Befelé vevén
 Utját a vér, testén nem patakoztak
 Undok folyással bíbor csermelyek)
 És ezt sugám, nézvén a hült fejet:

»Ez a halál hát? Akkor mi az élet?
 Felelj!« — De nem szólt. »Ébredj!« — semmi jel.
 »Nem mérkőzött még tegnap senki véled,
 Ezernyi nép szökkent szavadra fel;
 Beszéded dörgött, mint parancs, ítélet!
 — Jőj! — s mind közelgett. — Menj! — s távoztak el.
 Szólt: kürtök, sípok elnémultanak, —
 S kísérni most egy gyász-dob fogja csak.«

S az ágy körül némán tolongva járt a
 Nyers képü had, melyen uralkodék.
 Búcsúzva pillant holt parancsnokára,
 Ki most utólszor vérzett. Ó, e vég
 Mily dicstelen! Ki első ront csatába,
 Napóleonnak számos ellenét
 Daczolva úzi, senkinek se hódol —
 Az utcán hal meg, hitvány orv-golyótól.

Sok régi dísz-seb vert testén nyomot,
 S ezek az újak közelében oly
 Bús ellentétben sorakoztak ott...
 De hagyjuk el! E téma túl komoly,
 Az én tollam könnyebbekhez szokott.
 Ott álltam, néztem s mint ki ostromol
 Úgy támadtam meg a halált, hogy adjon
 Csak egy jelt, mely állítson vagy tagadjon!

De semmitsem tudék meg. — Itten élünk,
 S megyünk oda — *hová?* Ót ón-darabka,
 Sőt három, sőt egy, messze küldhet! Vérünk
 Csak arra szolgál, hogy kifolyjon? Rabja
 A test minden elemnek? És a bérünk
 Halál? A szellem fényes, büszke napja
 Kihúny, míg föld, lég, víz, tűz él? — Elég!
 Lássunk mesénkhez, mert körmünkre ég.

Juánt s barátját a vevő sietve
 Ültette most egy aranyos ladikba.
 Lapát becobbant, két marokra szedve,
 S röpiült a csolnak, a vizet hasitva.
 Úgy ültek ott, mint két elítélt; kedve
 Egyiknek sincs; mi lesz jövőjük titka?!
 Öbölke partján most megálltak, éppen
 Egy cziprus-árnyalt ódon fal tövében.

Apró vasajtón lassan koczogott
 A vezető és az kinyílt nyomban.
 Bementek. Útjuk sűrű, mély bozót
 Között vonúlt először, majd azonban
 Eltűnt az ösvény; már az éj is ott
 Leselkedett, borongva minden lombban.
 Mikor kiszálltak, intett a herélt,
 S az evezős raj szótlán tova kélt.

A mint bolyongtak erre-arra, szerte,
 Jázmin, narancs s egyéb lugason át,
 (Tömérdeket irhatnék róluk, mert e
 Pompás növények Észak zord honát
 Nem ékesítik bőven, — ám keverte
 Rosz hírbe ezt a módot holmi fád
 Skribler had, róluk *melegágyat* írván,
 Mert egy poéta Keleten járt, nyilván)

A mint lépkedtek, fák, cserjék alatt,
 Egy cszme csap Juán agyába, mit
 Besúg társának ; és e gondolat
 Akárkinek eszébe jutna itt.

»Csak egy ütés kell és utunk szabad,
 E vén pohost csapjuk meg egy kicsit,
 Aztán surranjunk a szabadba ki, —
 Megtenni könnyebb, mint kimondani !«

»Jó« — szól a társ — »de ha agyon rugom
 Oszteg mi lesz ? Hogyan megyünk ki majd ?
 S véletlenül ha mégis egy lyukon
 Kibujnánk, elkerülve ezt a bajt,
 Ki tudja, holnap, más-más úton
 Veszettebb zugba sorsunk nem-e hajt ?
 Meg éhség bánt . . . Vón egy szeletke húsom :
 Mint Ézsaú, od' adnám érte jussom !

»És azt hiszem, tanyák vannak közel,
 Mert két fogolylyal ily nagy sűrűségbe
 Az öreg úr nem indult volna el,
 Ha nem tudná jól, hogy van a ki védje.
 Nem kéne sok, csak egy rövidke jel,
 S nyakunkon volna egy rakás cselédje.
 Meg ládd-e, czélnál is vagyunk ! Hitemre
 Szép palota . . . ! És mennyi gyertya benne !«

Valóban nagy, hatalmas épület
 Tárult eléjük. Festett, czifra fal,
 Sok dúdor-ék a homlokzat felett,
 S a tarka szín: török szokásra vall.
 Nem respektálják a művészetet,
 Mely itt sarjadt föl, szép formáival.
 A Bospor-menti villa mind olyan
 Mint egy színházi díszlet, — komolyan.

S feléjük mostan orrcsiklandó gőze
 Sokféle sültnek és pilafnak lengett,
 Mely éhes embert rá bír, hogy legyőzze
 Gonosz szándékát. — Már Juán is enged,
 Elállván attól, hogy bőszt tervét főzze,
 Annál is inkább, mert pompásan csengett
 Társának egy uj érve: »Vacsorálunk
 Előbb fiam s munkának az'tán állunk!«

Egynémely szónok érzelmünkre hat,
 Más szenvedélyid, más értelmet
 Kerülgeti (utóbbi nem divat,
 S nem lesz soha, mert célra nem vezet).
 Sír némelyik. Van aztán, a ki vad
 Hévvvel szaval s páthosz árjába vet.
 Más-más a hang, a szándék és a szempont,
 De ah! rövid beszédet egyik sem mond!

De semmi sem hat úgy emberre — bár
 Elismerem, hogy szépség, rang, vagyon.
 Páthosz, hízeltés, meg szerelmi báj
 Együtt s külön hatalmasak nagyon —
 Nem ejti úgy meg, szívhez nem talál
 Könnyebb utat, rosszat nem sujt agyon
 Emberben úgy, mint ama szende hang :
 Ebédre hívó kedves kis harang.

Harangja nincs bár, a török ebédel ;
 S Juán és társa, bár nem cseng fülökbe
 Nyájas harangszó, sem mosolygó képpel
 Libériás had nem futkos, sűrűgve :
 Szagát a sültnek szimatolják kéjjel,
 Látják a tűzhelyt, s kuktákat körötte ;
 Gyorsan, mohón röpítik szerte szét
 A farkas étvágy jós tekintetét.

És minden gyilkos eszméről letéve,
 Kisérik híven a vén szerecsent,
 Ki nem gyanítja, hogy rabszolga-léte
 Kevés híján itt csaknem tönkre ment.
 Intett s megálltak ; a kapúhoz lépve
 Kopog rajt' és az föltáruva : bent
 Nagy széles csarnok áll előttük, fényes
 Keleti pompa, tündöklő, regényes.

De nem írom le, bár a leírásban
 Erős vagyok ; mert most minden bolond
 Leírja hosszan, hogy mit látott. Száz van
 Ki tapsot kérve, könyvet könyvre ont,
 A kiadót megmártva gyors bukásban.
 Szegény Természet ! Még rájuk se ront.
 Példásan tűri, hogy agyon-nyeggessék,
 Versben, prózában, rajzban írják, fessék !

A csarnokban sok ember volt. Egy része
 Keresztbe font lábakkal sakkozék ;
 Más fecsegett ; olyik tetszelgve nézte,
 Hogy öltönyén mily csillogó az ék.
 Más pusztította, füstfelhőt idézve,
 Remek csibukból a dohány-fazék
 Tartalmát ; ez szelíd álmra bágyadt,
 S magának az rummal csinált étvágyat.

A két legénnyel hogy bement a mór,
 — Azaz hogy néger — a kevert sorokban
 Unott pillantást egy-egy oda szór
 Tovább sétálva ; ülő meg se' gyokkan ;
 Egy pár szemükbe bámul, mint mikor
 Lovat taksálunk s szemre veszszük jobban ;
 Fejével bólint némelyik, de szót
 Az agg herélt egyiktől sem kapott.

Mennek tovább hát, meg sem állva, sok
 Szobán keresztül ; pompás mind, de csendje
 Sírboltszerű ; csak egyikben locsog
 Apró szökőkút, halk vizét freccscentve
 A mély homályban ; s itt-ott asszonyok
 Tűnnek föl gyorsan ; oda állnak rendre
 A rács-ablakhoz, megfürkészni azt,
 Hogy csöndet itten mily lépés riaszt ?

Öles falakról bágyadt mécs világa
 Dereng alá ; útat mutatja bár,
 De béragyogni mindenféle drága.
 Ékét e helynek nincs elég sugár.
 Lehangelőbb nincs, — nincs, mi úgy levágja
 Ember kedélyét, mintha maga jár
 Roppant termekben, hol nem mozzan élet,
 Megélénkíteni a sivár egészet.

Két, három ember bennük annyi, mint
 Akár a semmi ! Nyugtató magány
 Árnyas vadonban, tengerparton int,
 Ott bűvöl el puszták sivatagán ;
 De csarnok, légyen új izlés szerint
 Építve vagy már dőledék csupán :
 Borzaszt, ijeszt, ha benne csak mi járunk,
 S hol annyi megfér, társat nem találunk.

Fűtött szobácska zúzos téli estén,
 Egy könyv, jó pajtás, kis kedveske nő, meg
 Hatalmas étvágy s egy pohár bor . . . ezt én
 Akárki mit mond, tartom tűrhetőnek,
 Bár gázzal ékes színházakban — ez tény —
 Czifrább multság dísz-rózsái nőnek.
 Tág termekben magam borongok estve,
 Ezért vagyok hajh ! méla kórba esve.

Nagygyá emeljük, a mi törpévé tesz.
 S hagyján, ha templom az : hadd álljon Ég
 Urának szánt mű, — nagyságában ékes, —
 Még akkor is, ha már feledve rég
 Az építő ; — de rosszul illik véges
 Emberhez nagy ház és nagy kripta még
 Rosszabbúl ; — ott a Bábel tornya, szintén
 Bevágó példa és többet mond, mint én.

Bábel Nimród vadászkastélya volt,
 Majd város, kincscsel s kertekkel tele.
 Mely látta trónon Nabukodnozort
 S később hasalni fűért fűbe le ;
 Ott Dániel szelíddé szónokolt
 Oroszlánt, költvén nagy hatást vele ;
 Ott élt a híres Thisbe és Pirámis,
 S a pletykavert királyné, Szemirámis.

61.

Szegény királyné ! Krónikásaid
 Azzal vádolnak (aljas vád s hamis),
 Hogy ménedért lángoltál ! (Mint a Hit,
 Ugy tévelyg olykor a szerelem is.)
 Én azt hiszem, e mende-monda itt
 Abból eredt, hogy írtak némi kis
 Elnézésből »lovat« — *lovász* helyett.
 Süssön ki zsúri illőbb nézetet ! ⁵

62.

De ha akadna ember (mert akad
 Mindenre most) ki — minthogy nem találja
 A régi Bábelt, sőt a nyomokat,
 Bizon még azt sem, hol hajdanta álla —
 Kétkedik . . . (bár két kötetben ad
 Leírást körül, a mit ott talála,
 Rich úr) ⁶ avagy mivel nem tartja jónak
 Szavát hogy higgye hittelen zsidónak : —

63.

Higgyen Horácznak ! Masszív bölcsesége
 Házépítők hivságos, nyegle népit
 Velősen inti : a halálnak széke
 Tar földhazánk és sírgödörre épít
 Szegény halandó . . . ! Bús morál (de végre
 Minden morál az !) — : elmulsz mindenkép itt !
 »Sepulchri immemor struis domos«.
 Kaszás levagdal, az alattomos.

Belépnek egy magány-ült helyre, hol
 A visszhang mintegy mély álombul ébred.
 Száz czifra tárgy ott tarkán összefoly,
 Festő se fest tündöklőbb vegyüléket,
 Bár célját annak, hogy e dús gomoly,
 E sok remekség mire van, nem érted.
 Az ős természet elképpelve áll itt,
 Bámulva mind e mesterség csodáit.

De ez csak újabb, szebb szobák sorát
 Nyitotta meg, melynek tán vége sincs.
 Hasonló fényt még álomban se lát
 Ember szeme! Elszédit ennyi kincs!
 A drága szófák! Bűnnek tartanád
 Leülni rájuk! Bárhová tekints:
 Mily szőnyegek! Fáj szinte rátiporni.
 Szeretnél, mint hal, rajtuk átsikolni.

A szerencsen, kutyába sem vevén,
 Tapodta durván a mesés talajt,
 Min áhitattal, alig lépve, mén
 Juán s barátja, — meg-megállva rajt'
 Mint hogyha járnák a nagy ég ivén
 Fénylő tejútat. Egy sarokba hajt
 Most a herélt és félhomály-takarta
 Szekrény felé gyorsan nyúlik ki karja.

67.

Fölkulcsolván az almáriomot,
 Ruhát csomóstúl húzogál belőle,
 Dús választékban sok díszes lomot,
 Milyet — szabatván hosszukásra, bőre —
 Török gavallér hordoz. A csomót
 Turkálja szét nagy képpel, nyakra-főre.
 Néz, válogat, illő ruhát keresvén,
 Mit fölhúzhasson ez a két keresztény.

68.

Előbb ellátja az idősbbiket ;
 Térdig leérő szép köpenyt, minő
 Függ kandióta-vállon, oda vet ;
 Nadrágot aztán ; jó formájú, bő,
 Török lábszáron szebb nem fityegett ;
 Majd puha shált, mit Kashmir völgye sző ;
 Tört, papucsot, mely az urat jelenti ;
 Így öltözik ki ázsiai dendi.

69.

Míg ez ruháit szedte föl magára,
 Öreg barátjuk, a kormos Baba,
 A nagy szerencsét hévvel magyarázta
 Mely rájuk vár ; hogy életük csupa
 Gyönyör, fenéig tejföl lesz e házba',
 Ha viseletjük nem lesz ostoba.
 Hát még — sipított — hogy' fognának élni,
 Ha magukat hagynák környül metélni !

Igaz vallásra látná örömet
 Megtérsni őket, — ám csak kedvre hangol,
 Nem kényszerít ő ; rájuk hagyja ezt ! —
 E mód-fölötti jóságát az angol
 Forrón köszönnén, hálálkodni kezd,
 De érzi jól, hogy bármily magasan szól:
 Dugába dől a nyelv minden fogása,
 E hős népnek oly finom a szokása . . . !

Őnéki nincsen aggodalma sok,
 A rítus régi és tisztes nagyon,
 S meg van győződve, hogyha enni fog
 — Mert most gyomrában rémes úr vagyok —
 Pár óra múlva, hogyha minden ok
 Meg lesz latolva — 'sz nem ütik agyon —
 Rá áll bizonytal ! . . . »A manóba, nem !«
 Kiált Juán föl . . . »Inkább a fejem !

»Hulljon le inkább száz fej !« — »Czimborám,
 Ne vágj szavamba, kérlek !« mond a britt.
 »Kiversz sodromból. — Már kimondta szám
 S ismétli most : uram, ha valamit
 Harapnom adsz, majd estebéd után
 Megfontolom : jó lesz-e azt, a mit
 Javaslasz, elfogadni, hogyha még
 Választanunk kegyednek tetszenék !«

Baba Juánhoz kurtán szóla : »Vedd
 És öltsd magadra !« s megbök egy ruhát,
 Mely herczegnői kényes termetet
 Tökéletes keccsel foghatna át ;
 Ám kis Juán, meresztvén nagy szemet,
 Elrugja menten, mint egy maskarát ;
 S Baba szavára, »perczet se' mulaszson !«
 Hetykén felel : »Hisz nem vagyok tán asszony !«

»Lehetsz én tőlem bármi !« mond a néger,
 »Hajtsd végre azt, a mit parancsolok ;
 Fölösleges szót nyelvem nem fecsére !«
 »Csak azt tudjam hát, hogy mi itt az ok ?
 S az ember e bohózzattal mit ér el ?«
 — »Csak várj, ne légy kíváncsi, a dolog
 Gyöngyen kísül majd annak idején,
 Nem mondhatok, uracskám, többet én !«

»Súlyedjek el, ha . . . « — »Mérsékeld magad«
 Vág Baba közbe — »Mondom, csöndesen !
 Heved tartsd féken, mert ha elragad
 S daczolni mersz, nem tréfálunk mi sem !«
 »De hát levessem férfiságomat ?«
 Kiált Juán. S szól Baba : »Hogyha nem
 Lapúlsz meg rögtön, díszes férfiságod,
 — Csak fütytyentek — örökre tünni látod !

»Csecse ruhát kinálok, kis barátom.
 Igaz, hogy női öltönyök, de hadd!
 Viselned kell, van ok rá!« — »Ej! utálok
 E piperét!« És dünnyögő szavat
 Sohajjal toldoz: »Bárhogy megcsudálom,
 Nem t'om, mi végre nékem e czafat?«
 E szó a legszebb csipkedíszre hullt,
 Mely valaha nász-szoknyához simúlt.

Káromkodott . . . aztán nagyot sohajtva,
 Hús-szín selyemből varrt nadrágot ölt;
 Pompás övet szorítanak össze rajta,
 Mely hófehér ingecskén tündökölt;
 Ezen túlesvén könnyü szerrel, majd a
 Szoknyára jött sor; ámde itt öltö-
 Hatolt s egypárszor fenn akadt a lába,
 Sosem bujván még asszonyi ruhába.

Nagy ügygyel-bajjal elkészül vele,
 És egyenként mindent magára vesz,
 Bár néha oly gorombán ront bele,
 Hogy csaknem szétmegy a finomka mez.
 Segít Baba s műérzéssel tele
 Jóvá hibát egy-egy fogása tesz.
 Juán karját dolmányba gyűri most,
 S végig mustrálja a végig csinost.

Van a dolognak egy bibéje még :
 A kurta haj ; de nem sok gondot ad ;
 Hamis fonatból bidres-bodros ék
 Juán fejére díszesen tapad,
 A mint a nők akkortájt fürtözik ;
 Kerül rá ék-kő, mindenféle csatt,
 Legvégül aztán — mert hát ez a rendje —
 Illatszerekkel végig kente-fente.

Tetőtől talpig így ellátva, némi
 Festék, tapasz s ollók segélyivel :
 Oly helyre lány volt, hogy külömb sincs ; — nézi
 És mosolyogva rikkant Baba : »Ej,
 E hölgy az embert szinte megigézi !
 De most, szép asszony, vélem jönni kell !«
 Tapsolva jelt ád és négy szerecsen,
 Hípp-hopp, azonnal mellettök terem.

A britt felé biccentve, Baba mond :
 »E négy urral te vacsorálni mész !
 Te jósz velem, keresztény szűz ! Bolond
 Dacot nem tűrök ; úgyis kárba vész,
 Mert meg kell lenni ! És ne fúrja gond
 Bohó fejed . . . ! Na légy okos . . . ! Mesés
 Szépségü kastély, nem barlang e ház !
 A hetedik mennyország itt tanyáz !

»Mit félsz, te balga? Egy lélek se bánt!«
 — »Nem is tanácslom« vágja hirtelen
 Juán oda; — »mert vasdorong gyanánt
 E lágynak vélt kart arczához verem!
 Most engedek; de markom porba ránt
 Minden gazembert, a ki én velem
 Leányként bánik...! Senkit tévedésbe
 Ruhám ne ejtsen; — inkább futna késbe!«

»Szamár! Előre! S győződj meg magad!«
 Dörmög Baba. — Juán társára vet
 Végpillantást, kit — kedve bár szakadt —
 Mosolyra készít a furcsa öltözet.
 »Isten megáldjon!« Egy a másikat
 Emígy köszönti. »E kaland veszett!
 Vászonzseléd én és félig török te!
 S mindezt e szurtos bűvész fonta-szötte!

»Ég áldjon!« — szól Juán — »kivánok néked
 Jó étvágyat, ha tán nem látlak többé!«
 »Ég áldjon!« mond a társ. »Elhagyni téged
 Szivemnek fáj... de sorsunk tűrhetőbbé
 Nem válik ezzel... s majd csapunk beszédet
 Vizsontlátáskor... csak vigyázz, hogy ebbé
 Ne váljon híred...!« — »A szultán se kap meg,
 Ha csak nem esket oltárnál a pap meg!«

85.

Más-más irányban ekkép váltak el.
 Juán Babával szebbnél-szebb szobák
 S termék során jó hosszú útra kel,
 Míg a derengő félhomályon át
 Gígási ajtó tűn ragyogva fel,
 S a lég fűszernek hordja illatát.
 E csarnok, mintha szentély volna, oly
 Illattelt, csöndes, nagyszerű, komoly.

86.

Széles, magas, tündöklő volt az ajtó,
 Aranyzott bronzból furcsán vésve-vájva ;
 Rajt' bős csaták : — emitt paizs-szakajtó
 Vitéz sereg, ellenhadat zilálva ;
 Ott foglyait bilincsre-verve hajtó
 Gögös vezér s bukók véres halála.
 Akkortájt készült, mielőtt Kelet
 Rómája turkók martaléka lett.

87.

Roppant terem sarkában állt e mű,
 És mindkét szárnyán két parányi törpe
 Guggolva ült ; oly paczi termetű,
 Hogy meg se' látszik, mint az aknák görbe
 Koboldjai ; — mintha e nagyszerű
 Kapút, mely fényét csillogtatja körbe,
 Gúnyolná semmiségük. A bejárat
 Szemedbe oly kevély pompával árad,

Hogy akkor látod őket csak, mikor
 Rájuk tiporsz már, — ám ekkor ijedve
 Hőkölsz előttük, szemre-főre oly
 Ocsmány csudák ; — arczuk színvegyületje
 Ecsetre méltó, le nem írja toll :
 Szürkét, fehéret s barnát mosnak egybe ;
 Undok manók, süket meg néma szörnyek,
 Kiknél csupán a vétel ára szörnyebb.

Az volt a tisztjük — mert bár mint a bors
 Oly piczikék, erős a fűrge kar —
 Hogy a kapút megnyissák, — és e torz
 Népség az ajtó síma sarkival
 Jól boldogúlt ; — zsinórt átadni gyors
 Menetben egy-egy elitélt, kravall-
 Részes pasának, szintén értik ők ;
 Ily célra némát használ a török.

Beszédjük jel, szavatlan mozdulat ;
 Gnómok gyanánt merednek vén Babára,
 A mint ujjával ez parancsot ad,
 Hogy nyomban nyíljék a kapúnak zára ;
 Juánra, mint kígyó nézése hat
 E törpe rémek szűrő szemsugára ;
 Tekintetükben mintha méreg volna,
 Vagy onnan rossz, zsibbasztó báj omolna.

A küszöbön megállj-t int Baba és
 Juánt utolszor megdolgozza még :
 »Csak lágyabban tapognál ! E menés
 Szilárd . . . sok benn' a férfi-büszkeség ;
 Miért lóbázod úgy magad, ha mész ?
 E durva járást mérsékelni kék,
 Mert visszatetsző, sőt otromba ! Na,
 Több szendeség szintén nem ártana.

»Mert mondhatom, e némák szeme tör,
 Sőt mint a tű, úgy szegzi át mezed,
 S ha meg vón sejtve a valódi bőr,
 A Bospor mélyén nyelhetnél vizet ;
 Te is, meg én is — kurta vón a pör —
 Tapasztalhatnók : mily nagy élvezet
 Ladik nekül a tengert jární zsákban !
 Mert így is tesznek ebb' a szép országban.«

Juánt emígyen bátorítva, nyit
 Egy még százszorta tündöklőbb terembe.
 A gazdag össze-visszaság, mely itt
 Kápráztató zavarral vág a szembe,
 Nézőt kifáraszt, mert nem tudja : mit
 S hová bámuljon ; — nem foghatja szem be
 Gyémánt- s aranynak azt a csillogását,
 Mely itt ragyog s minek nem lelmi mását.

A pompa nagy, de izlés benne nincs.
 E tünemény híjával a művelt
 Nyugat' némely királyi terme sincs
 (Hatot-hetet volt módom látni), mert
 Utóbbiakban nincs bár annyi kincs,
 Ékkő s arany, — ám éppen oly kevert
 Csomóban áll ott rossz kép, szék, meg asztal,
 Miket múzsám futtában sem magasztal.

A nagyszerű teremnek hátterében
 Egy hölgy ült, díszes baldakin alatt,
 Fejdelmi göggel a királyi képen ; —
 A mint Baba lassan felé halad,
 Térdére rogy s Juánnak int, hogy éppen
 Így cselekedjék. — Ösztön, ámulat
 Juánt lenyomja ; — térdel a gyerek,
 A míg bókolva Baba hentereg.

Felállt a hölgy. Így kelt ki egykoron
 Tenger habjából Vénus ; a tekintet
 Gazella-szemből oly szép, hogy korom
 Mellette gyémánt, annyi lángot hintett ;
 Holdfénynél szebb fehérség a karon,
 Melylyel Babának, könnyed bájjal, intett,
 Ki csókját a bibor paláston hagyja,
 Oszt' térdelő Juánkát bemutatja.

Rangjához méltó tartás és alak.
 Remek szépsége oly mindenható,
 A mit leírás gyöngíthetne csak ;
 Rád bízom inkább elképzelni ; szó
 Ne függjön rajta, mint hitvány salak ;
 Hiszen ha birnám megrajzolni hó
 Testét apróra, elvakúlnál menten ;
 Szerencse hát, hogy tollam gyöngé, szentem !

Csak annyit még, hogy érett volt ; — felette
 Elszállhatott huszonhat kikelet ;
 De az idő, sarczot köznéptől szedve,
 Kimélve lejt némely idom felett ;
 Stuart Mária volt ilyen ; — szeretve
 És sírva sok megcsappan ; tönkre tett
 Gond s bú sokat ; de némelyik virágzó
 Marad a sírig. Lásd : — Ninon de l'Enclos.*

Kiséretéhez intéz most néhány szót . . .
 Vagy egy tuczat bájos hölgyecske volt,
 S szakasztott úgy öltözték e leányzók,
 A mily ruhát Juánunk teste hord.
 Szűz nymfa-rajt, Diána mellett játszótt,
 Nővérinek mondhatná e csoport ;
 Tudn'illik csak a külsőt venni tessék, —
 Belső dolgokra nem szól a kezesség.

* Ninon dö l'Ánkló.

Meghajtva mélyen hódoló fejet,
 Távoznak sorra, ám nem ott, a merről
 Juánt vezették. — E csodás helyet,
 Mely benne tündér-álmokat kever föl,
 Bámulja hősünk ; nem látott ilyet ;
 Bevallja, hogy nem volt fogalma erről ; —
 S akárki mit mond, nem bírom belátni,
 Mily üdvöt adhat a »Nil admirári«.

»Semmit se bámulj ! íme itt a tan,
 (Simplex igazság nem tűr czifra szót),
 Mely mellett élhetsz bölcsen, boldogan,
 Ez a valódi, egyedüli mód !«
 Horác, te szólsz így — bifláztuk sokan —
 S utánad Pópe, ékes fordítód !
 De hogyha itt lenn *nem bámulna* senki,
 Vajjon dalát Horác és Pópe zengi ?

A nők távozván, Baba újra int
 Juánnak : Errébb ! s még egyszer kívánja,
 Hogy térdre esvén, ős szokás szerint
 Lábat csókoljon ; a parancsot állja
 Juán kevélyen, peczkesen ; s a mint
 Ismétlik azt, ráfintorog Babára :
 Ő nem csókolja — úgymond — senki lábát,
 Ez mást nem illet, legfeljebb a pápát !

103.

Babánk felfortyan e sületlen daczra,
 Dühvel rátámad, szidja s fenyegetve
 Olyasmit súg : Kötél kerül nyakadra !
 De áll Juán, hajolni semmi kedve,
 S ha Mohamed arája vón, nem adna
 Lábára csókot. — Ó szent etikette !
 Seholsem vagy nagyobb te — konstátálok —
 Mint trónteremben és vidéki bálon.

104.

Áll rendületlen, mint Átlász hegye,
 Úgy hordja büszkén a szidalmakat ;
 Az ősök vérét forrja most begye,
 Erében a kasztíli gőg dagad,
 És czímerét semhogy csúffá tegye,
 Hah ! inkább meghal, százfelé szakad !
 Látván Baba, hogy a fiú veszett,
 Lábról lemond s ajánlja a kezét.

105.

Ez kompromisszumnak tisztos, derék ;
 Diplomáták így oldanak csomót,
 Ha a dolog nagyon körmükre ég.
 Juán tetszését megnyervén e mód,
 Kimondja, hogy megtette volna rég,
 Ha mindjárt erről hallott volna szót ;
 Délen szokás — ily adatot közöl —
 Hogy hölgyet úr kézcsókkal üdvözöl.

106.

S közelg a hölgyhöz, ámbár hűvösen, —
 Bár csókoló száj bájosb ujjakon
 Futó nyomást még nem hagyott sosem.
 Az ajk hosszan függ ily remek kacsón
 S szomját száz csókkal el nem oltja, nem!
 Arád kezét ha fogtad olvadón,
 Tudod, mi ez ; — sőt idegen kacsó
 Szilárd hüséget hányszor dönt meg . . . ó!

107.

A hölgy tetőtől talpig méregette,
 S Babának intett ; — jól ismert a jel ;
 Hátrált azonnal ; műértőleg szedte
 Gyakorlott lábát ; és a mint megy el,
 Juánhoz súg : »Bátorság, szedte-vette !«
 Ravasz mosolylyal — alkatrésze csel —
 Még visszanéz rá s elkullog, oly ékes
 Pofával, mint ki egy jó tettet végez.

108.

A jelenet most gyorsan változék.
 Nem t'om, mily érzés verte homlokára :
 De hölgyünkben a vér fellázad ; ég
 A hófehér arcz, mint mikor sugára
 Lehúnyó napnak bíbort fest a kék
 Mennybolton úszó föllegek fokára. —
 A nagy szemben csodás tűz lángja gyúl :
 Parancsoló gög, mely kéjvágyba fúl.

Szép külsejét nő-kellem hatja át ;
 Vonásain az ördög szende bája,
 A mint Cherubként bélopván magát,
 Az első embert bűnbe ejti szája ;
 Az ember rajta egy foltot se lát,
 Lényét a napnál tisztábbnak találja ;
 S belőle mégis egy inger hiányzott :
 A kéjt nem adni — : *követelni* látszott.

110.

Parancsolás volt minden mozdulatja,
 A mit tett, mondott, mintha láncz gyanánt
 Kezed lekötné, járomként nyakadra
 Igázná terhét. — Az üdv maga bánt,
 Ha perczét, módját zsarnok kény kiszabja.
 Lelkünk szabad s nem használ semmi pánt,
 Kitör belőle ; — testi akarat
 Haszontalan ; a győztes ő marad.

111.

Fenhéjázás ült kedves mosolyába',
 Ha biczczentett, még akkor sem hajolt,
 Sőt, mintha rangját érezné, a lába,
 Kis lába is önérzet-teli volt,
 S úgy lépdegélt, mintha fejekre hágna ;
 Egy drága tört övébe tűzve hord,
 (Török szokás) hogy lássék messziről :
 Arájaúl szultán avatta föl.

112.

»Minden szavát parancs gyanánt fogadni«
 Ehhez szokott a hajló szolga nép.
 Nem mertek tőle semmit megtagadni,
 Minden szeszélye, minden vágya szép.
 Bájos mivoltát tessék ehhez adni,
 S a nyughatatlan, dölyfös vér hevét . . .
 Szentül hiszem : lett vón keresztény dáma,
 Örök mozdonyyal dicsekednének máma !

113.

Meghoztak mindent, mit két szeme látott,
 S a mit *nem* látott, vette csak fejébe
 Hogy látni kell : — fölverték a világot,
 De másnap megvult és rakták elébe.
 Leírhatatlan össze-visszaságot
 Halmaztak így föl ; nem volt hossza-vége ;
 De még a nők is, kénye bájos lévén,
 Szivelnek mindent — orczáját kivévén.

114.

A rabvásáron áthaladva, ott
 Juánt meglátja s gyors ingerre gyúl.
 Hogy megvegyék, parancsot ad legott,
 És hű Baba, mint próbált, finom úr,
 Ki nyélbe ütni effélét szokott,
 Ő jár el benne, roppant finomúl.
 És mert eszélyes, mint a róka, hát
 Ezért adott Juánra maskarát.

115.

Szép volt az ifju s jól állott neki,
 De hogyha kérded, hogy magát a nő
 Ily módon bajnak mért is tette ki :
 En nem tudom, feleljen erre ő.
 Szultán se több ám mint férj, hitvesi
 Szempontból véve . . . s hát fordul elő,
 Hogy rangja árát császár s férj megadja,
 Mint hagyomány s tapasztalás mutatja.

116.

De törjünk célra, komolyan pedig ; —
 Úgy véli, hogy már nincsen semmi gát,
 S rabjához mélyen leereszkedik,
 Fölös kegyet, túlboldogságot ad,
 Ha így szól hozzá — míg mohón vetik
 A kék szemek a dölyf s kéjvágy nyilát — :
 »Keresztény, tudsz szeretni ?« azt hívén :
 E kurta mondat győzni fog szivén.

117.

Kellő helyen nem is lehet kudarcza . . .
 Juán lelkéhez egy perczig se fér !
 Hajdé szerelme, multak gyásza, harcza,
 Árad még ottan ; — és a tiszta vér
 Szivére mind, mind visszatódul ! Arcza
 Mint gyöngyvirág hó-kelyhe, oly fehér ;
 Ah ! e szavak dárdákként szegzik át ;
 Áll s önti némán könnye záporát.

118.

A nő megdöbben, — nem a köny miatt,
 Mert hölgyek sírnak tetszésük szerint ;
 De furcsa látvány s szívünk megriad,
 Ha omló könnyet síró férfi hint.
 A nőnek könnye olvadoz, de vad,
 Zord lánggal éget férfi könnye, mint
 A forró ólom, ha szemünkbe tör ;
 Nekik könnyebbség, — bennünket gyötör.

119.

S akarta bár, vigasz-szót nem talált.
 Szelíd részvéttel még senkit se font
 Keblére, oly magas fönségben állt ;
 A szenvedésről nincs fogalma ; gond
 Áldott fejére álmában se szállt ;
 Arczán redőcskét csak futtába' vont
 Kis bosszuság ; — csodálja végtelen :
 Hogy' sírhat ember, hogyha ő jelen ?

120.

De ösztönünk a gög kérgén is áthat,
 S a női szív, ha érzés rázza meg,
 — Uj bár, de *mély* — soká ellent nem állhat ;
 Nemes talajja irgalom remek
 Virágát termi ; — a szamaritánnak
 Ki nem fogyó borából öntenek ;
 Igy Gulbeyáz is — bár nem tudja, mér' ez —
 Pilláin furcsa nedvességet érez.

De mint mindennek, úgy van vége a
 Sirásnak is ; csitúl Juán keserve,
 Mit felzúdított vakmerő szava
 A szultánnőnek, lángját követelve.
 Szemét megedzi, — és pillantata
 Még bájosabb, tört sugarát lövelve.
 Bár szép arcznak nem állott soha ellen :
 Kényszert, rabúl, nem tűr a büszke szellem !

És Gulbeyáz — először életében —
 Zavart nagyon ; magasztaláshoz szokva,
 É más modort nem érti semmiképen ;
 Nemcsak szerelmet áraszt a konokra,
 De oda dobja a jövőt egészen,
 Hogy egy bizalmas »tête-a-tête«-re fogja.
 És száll a percz és áll merőn a kába.
 Jó fertály-óra mult el már hiába !

Egy jó tanácscsal szolgálnék, urak,
 Ha ily helyzetbe jutnátok netán,
 Már tudniillik — közbevetve — csak
 Hő Délvidéken. Mivelt nyugatán
 Gömbünk felének nagyvilági tag
 Lassúbb lehet ; de itt ne állj sután !
 Két percz alatt vallj, bökd ki azt a szót,
 Vagy tönkre vágta-d reputációd' !

Juáné jó volt s jobb lett volna még,
 De Hajdé arczát úgy lelkébe vette,
 Emléke most is oly szent lánggal ég,
 Hogy ez tuskóvá, zord ficzkóvá tette.
 Ám Gulbeyázt, ki úgy tekint derék
 Hősünkre, mint adósra, — ette
 A szenvedély; néz és fülíg pirúl,
 Osztt elfehérül, aztán újra gyúl.

Juán kezét — királyi mozdulat —
 Megfogja végre s rápillant a szem,
 Mely rang nekül is bővöl, szívre hat;
 Szerelmet fürkészs s nincs ott semmi sem!
 Kissé borong, de vissza nem riad,
 Mit! büszke hölgy akadna fönn ezen!?
 Fölkél... egy perczig küzd, haboz magába',
 Aztán határoz — s dől Juán nyakába.

Kemény a próba, zavarát se rejti
 Hökkent Juán, — de ő szívet nem árul;
 Megedzi bú s kevély harag; lefejti
 A két havas kart gyöngéden magáru; l;
 Tekintetét büszkén a hölgyre ejti
 S hozzá nagy hangon ily szavakkal járul:
 »A sas nem párzik rab-kalitba vetve,
 Engem se csábit egy szultána kedve!

»Tudok szeretni, kérde? Bizonyítsa
 Mint *szereték*, hogy nem szeretlek *téged*!
 E hitvány mezben, így lealjasítva
 Szivem halott...! Szabad kebelben éghet
 Csak szerelem. S bár felhőket hasítsa
 Hatalmad, pompád, fejedelmi éked,
 Trónod körül hajlongjon bár a czenk,
 Szolgáljon kéz-láb, — szívünk a mienk!«

Magunk fajtája ezzel egyetért,
 Nem úgy a hölgy; először hallja most;
 Úgy vélte ő, hogy a királyokért
 Van a világ s ha szól, már üdvöt oszt;
 Jobb- vagy baloldalt vesz magába vért
 A szív, aligha tudta; bíborost,
 Úrnak szülöttet így nevel ki más
 Ember fölé a legitimitás.

Meg aztán rája szépség napja süt;
 Lett volna pórnök, rangban alacsony,
 Országos bajt keltett vón mindenütt;
 Aztán bizonynyal rajta volt nagyon,
 Hogy bája minden ép tekintetűt
 Bilincsre verjen; — hitte, hogy vagyon
 »Isteni jog«-ra duplán jussa; jog,
 Melyből felényit én sem tagadok.

Emlékezzél csak, vagy (ha nincs »emléked«)
 Képzeld el, ifjú, ki szüzen maradtál,
 Az özvegyet, ki egy szép este téged
 Keblére vont s kinek kosarat adtál
 S ki emiatt veszett haragban égett!
 Mindazt az élményt, mit magad arattál
 Vagy más beszélt, írt — : képzeld újra el,
 S látod hölgyünket, torzult képivel.

Idézd emlékebe — megtetted, tudom —
 Híres nejét a tisztos Potifárnak,
 Phaedrát s a többit, kik mind egy uton,
 Nagy példányokként példát adva járnak.
 Be kár hogy több nincs (rád panaszkodom
 Költő s tanár nép) zsenge ifjuságnak
 Morális tápúl! . . . Mind eléd ha térül,
 Fogalmad még sincs Gulbeyáz dühérül.

Az anya-tigris vagy a nő-oroszlán
 Kölykétől fosztva, vagy más némü vad,
 Hölgyek dühét példázni egy se' rossz tán,
 Ha vall kudarczot vágy és akarát; —
 De itt nem áll meg, mind áthull a rostán,
 S félszeg, silány hasonlatúl marad; —
 Mert hát kisebb baj elragadni, mint
 Reményét szegni, hogy *kaphat* kicsinyt.

133.

Imádja sarját ember és barom,
 Szent ösztön ez s úgy tigris, mint a tyúk
 Hódol neki ; feszül csőr és karom,
 Ha védni kell sivalgó magzatuk' ;
 Anyák ujjongnak, hogyha a karon
 Hordott picziny petyegve, ríva rúg.
 E nagy hatásból, mit mélyen csudálok,
 Egy még erősebb *okra* konkludálok.

134.

Ha azt mondom, hogy Gulbeyáz szeme
 Szikrázott, mitsem mondtam ám, mivel
 Szikrázott mindig ; nem elég a' se',
 Hogy arczsine a bíbort ölti fel,
 Oly földfeletti volt haragja ; e
 Csodás kényesség hogy' hordhatna el
 Ily felsülést ? Még az sem, a ki látott
 Asszonyt dühben, ily mérget nem pipázott.

135.

Szerencse, hogy nem tart a fergeteg
 Percznél tovább . . . többet nem élne túl ;
 E percz a poklot villantotta meg.
 Bár látni rémes : nagyszerű, ha dúl
 A hős epe, ha duzzad és pezseg
 Mint tengerár, mely sziklát vív vadúl.
 A lobogó düh, mely emészti, marja :
 Szép testét élő orkánná kavarja.

Haragja úgy áll közlelkek dühéhez,
 Mint zivatarhoz langy, esős idő.
 De holdat falni — töltet — mégsem éhes,
 Mint »mérsékelt« dühében rémitő
 Sekszpíri Hotspur. — Ő mélyebben érez, —
 Haragja lustább, mert sok beenn' a nő.
 Mint tébolyúlt Lear »ölni, ölni« kész,
 Aztán vérszomja könyzáporba vész.

Vihar gyanánt támadt a düh s akép
 Vonúlt el, szótlan, — mert hangot sem ejt ;
 Majd nő-szemérme is jogába lép,
 Érzés, mit eddig csak derengve sejt ;
 De most, mint víz váratlan résen, épp
 Oly gyorsan ömlik, hullámozva lejt. —
 Elfogja szégyen, borzongatja fázás ;
 Nem árt a nagynak néha megalázás.

Ilyenkor látja : ő sem napsugár,
 Hús, mint a többi s önt derút az ég
 Másokra is ; a pór sem csupa sár ;
 Agyag-testvérek urna és fazék,
 Egy műhelyből kerülnek mind ki, bár
 Más-más a forma, más a származék ;
 Ilyenkor látja — Isten tudja mit,
 De tán a leczke használ egy kicsit.

Juánt széttépni : első gondolatja,
 A második : csupán szakít vele ;
 Három : megkérdi, hogy ki volt az atyja ;
 Négy : a fajankót gúnynyal sujtja le ;
 Öt : ágyba fekszik s rabnőit hivatja ;
 Hat : öngyilkosság ; — hét : czitálja be
 S agyon tiporja rongy Babát, — de végül
 Megint csak sír, sír, lelki könnyebbségül.

Magát ledöfni vágyott, ám feladta
 E gyilkos eszmét, *ott* lévén a kés.
 Ah, Ázsiában ritkaság a watta,
 S könnyen megárthat egy ilyen döfés !
 Juán fejére vágyik ; — Istenadta
 Kis embere, hiszen nagy mamlasz és
 Bűnös nagyon, — de már bocsánat, drága
 Szívéhez úgy fér, hogy nyakát levágja ?

Juán megindult ; — hős halálra készen
 Már látta sorsát, hogy mint négyelik,
 Lófarkon huzzák és testét — egészen
 Szétmarczangolva — konc gyanánt nyelik
 Kutyák s halak ; — s nem hajlott lelke még sem,
 Erőszakolt kéj tőle nem telik.
 De minde' szándék, percz előtt még oly vad,
 Asszonyírástól mint a hó elolvad.

Én nem tudom, hogy és mikép esett, de
 Duzzadt erénye gyors apályba csap ;
 Merev tartását fontolóra vette
 S elámult rajta ; majd : van-é alap
 Más hűrt feszíteni, hányta és vetette ;
 Vádolva rényét, mint hővérü pap
 Zord fogadalmát, esküjét a dáma ; —
 Egy kis törés jön rendszerint utána.

Aztán hebegve mentséget motyog,
 De szó ilyenkor egy batkát sem ér,
 Vegyed kölcsön bár a parnasszi fok
 Múzsáitól, — kilencz fenkölt személy —
 Vagy dandytól, ha legszebben kotyog.
 Bágyadt mosoly jelentkezik . . . remél
 Juán s már kezdne békéltetni jobban,
 De Baba ekkor a szobába robban.

»Arája napnak ! Ó dicső ! remek !
 Hold húga ! Föld úrnője !« (így beszél)
 »Ki hogyha bösz, a mindenség remeg,
 Ki hogyha víg, a csillag tánczra kél,
 Rabszolgád hírt hoz s hogy hallgassa meg
 Füled fensége, im, buzogva kér ;
 Sugár gyanánt a nap küld, hogy tudassam :
 Uton van hozzád, lépegetve lassan !«

»Való, a mit szólsz? Jaj!« kiált a nő.
 »Bár reggelig ne tetszett volna fel!
 Cselédimet . . . ! Szedd össze, hozd elő
 Csillagjaim', te vén kométa! El!
 S te is vegyülj közéjük, vakmerő
 Keresztény . . . ! Vágyol a kegyemre, kell —
 Beszélne még, de zúgás vág belé.
 — »A szultán jön!« — hangzik mindenfelé.

Leányok jönnek, első párokúl,
 — Jó hosszú sor — aztán heréltek hadja,
 Barnák s fehérek. (Fél mértföldre nyúl'.)
 Gavallér-szultán, ezzel megmutatja,
 Mert érkezését, mint valódi úr,
 — Éjjel kivált — előre tudtul adja.
 Négy neje volt és Gulbeyáz vala
 Mint negyedik, keblének angyala.

Komoly, nagy ember Ő kevély Felsége,
 Szemig szakállas, orrig kötve shálba;
 Megzsinegelt bátyjának kora vége
 Juttatta trónhoz tömlöczből; megáldva
 Szerény, de tisztos virtusokkal, széke
 Állt biztosan; népét se maczerálta;
 Nem követelhet szolimáni hírt;
 Tuczat király; lásd Knollest s Cantemírt.

Nagy pontossággal a mecsetbe ül,
 Mindíg gálában, — s ott imáit rója ;
 Kormány-ügyekre — mint mondják — fütyül,
 A nagy vezér az akták olvasója ;
 Hájás nyakára válóper se dül,
 Hát *honn* is boldog. — Biztosabban ója
 Ezer maitresszét, kikre ajtót rá zár,
 Mint élte párját jó keresztény császár.

Ha néha-néha kis botlás esett,
 Bűnről s bünösről nem hall a világ ;
 Nem szólnak róla, vagy csak keveset,
 Elrejtí jól a tenger és a zsák,
 S nem jó felszínre a pikáns eset,
 A pletyka szájja nem lesz tőle tág ;
 Botrányt a sajtó nem csinál belőle,
 Erkölcs javúl s a hal se romlik tőle.

Szemével látván, hogy a hold kerek,
 Biztosra fogta, hogy a föld lapos,
 Mert száz mértföldnyi útat téve meg,
 Seholve' görbült ; — így lőn alapos
 E föltevésben. Roppant hadsereg
 S határtalan föld állt kényére. — Rosz
 Pártos pasa s kül-ellen volt elég,
 De Hét tornyához nem fért egyse' még.⁷

151.

Ott ingyen szállást csak követnek át,
 Ha piszkos műve háborúra vitt,
 Nem ismervén el átkozott jogát
 Hogy vérbe fojtsa népek ezreit,
 A nélkül hogy a puskapor szagát
 Orrontaná . . . ! Cselek rút pókja, kit
 Hazugság éltet s nemzetek halála
 Míg ő kaczag s nem görbül haja szála.

152.

Volt ötven lánya s négy tuczat fia.
 A hölgyikék sor-rendben, kor szerint,
 El vannak téve — örnek nincs hija —
 Csinos czellákban, szüz apáczakint,
 Míg egy pasának elgyűrűzik a
 Gyakorta csak *hat éves* rozmarint.
 Nem tréfa ez ; komoly tény s érthető :
 Ipjának dús prezentet át a vő.

153.

Fi-magzatit tömlöczben tartja, míg
 Megérnek trónra vagy kötélre ; — egy
 A kettő között ; ámde hogy melyik,
 Sors tudja csak. (Különben egyre megy.)
 Királyi módon őket nevelik,
 Mitsem mulaszt el a szülői kegy ;
 Úgy hogy közülök jusson bárki fel,
 Hurkot s jogart egykép megérdemel.

És most üdvözli negyedik nejét,
 Rangjának minden formaságival.
 A nő nyájas lesz s ontja derűjét,
 Tüntetve, mint oly asszony, a ki csal;
 Külszínre sokkal többet tart, ha vét
 A lényeg ellen, mely bünére vall;
 Mert hőbb mosolylyal senkit sem fogadnak,
 Mint férjeket, a kiknek szarvat adnak.

Sötét szemét végig jártatta most
 A lányokon s azonnal fölfedezte
 Köztük Juánt, a hölgynek is csinost,
 De flegmájának nem lőn semmi veszte.
 Nézett előbb nagy méltósággal, oszt'
 — Míg Gulbeyáz már-már remegni kezdte —
 »Ni, uj leány!« szólt a felséges úr.
 »Hitemre, jól fest . . . ámbátor gyaúr!«

E komplementum most Juánra von
 Minden szemet . . . és ő fülíg pirúl.
 Leánypajtási orrolnak nagyon:
 Ily rengeteg bók szultán ajkirúl,
 És egy pogánynak! Ó szent irgalom!
 Bezzeg nekik sosem mondotta . . .! Dúl
 A méreg bennük . . . lökdösődnek, súgnak,
 S csak etikettből nem morognak, zúgnak.

Asszonyt török becsukva tart ; de tessék
 Meghinni, erre van derék oka ;
 Ott klíma forró s gyenge a szüzesség,
 Nem úgy mint nálunk, hol bércek foka
 Tisztább havat — bármily fehéren essék —
 Föl nem mutat s hol a szigor maga
 Egy zsöngé szűz . . . ! Nap eltüntet havat,
 De bűnre éppen megfordítva hat.

158.

Ezért vigyáz úgy minden mozlim. Ott
 Lakat s házasság egy dolgot jelent.
 Ámbár *utóbbi* meg nem foldhatod,
 Ha kis töréssel egyszer tönkre ment,
 Mint bor, ha kétes mellék-ízt kapott.
 A többnejűség káros, annyi szent.
 Bezzeg két lélek egy test lesz minálunk :
 Férfj s nőből tisztos centaúrt csinálunk !

159.

Megállok. — Mára véget ér a dal.
 Van bő anyag bár, itt az ideje
 Hogy — összhangzásban régibb módival —
 Kis horgonyát sajkám bocsássa le.
 E rész ha tetszik s rá »éljen« rival,
 A hetedik fön séggel lesz tele.
 Homér apánk is alszik néha, lásd,
 Ne vedd zokon hát e bóbiskolást.

HATODIK ÉNEK.

I.

»Az ember sorsa, mint a tenger-ár
Száll és apad — használjuk a dagályt,«¹
A többit tudjuk. Volt sok próba már,
S felsült a legtöbb. Jött és meg nem állt
A röpke percz ; elsiklott — lesve bár —
A gyors szerencse s más vidékre szállt.
De jól van így is ! Bízunk mind halálig.
A legrosszabbján sorsunk jóra válik.

2.

Száll és apad az asszonyszív szeszélye,
Használd dagályát s eljutsz — tudja ég
Hová ? Ki tudná, hogy sodrója, mélye
Miket takar ? Nem láttunk rajta még
Hajóst megállni ; nincs ész, mely kimérje
Zavart futását, örvénylő körét !
Fejével számít, tervez férfi, de
Az asszonynak szívében a feje.

3.

Szép, kaczkai némben, kit tűz-vágya éget,
Heves, daczos : képes koczkára vetni
A félvilágot, sőt a mindenséget,
Hogy úgy szeressen, mint akar szeretni ;
Kényének nyilt, szabad folyása végett
Holdat, napot dühvel le tudna szedni . . .
Eféle asszony izzóbb mint a sárkány,
S kap rajta mégis férfiú, akárhány.

4.

Oly sokszor vet trónt, országot önös
 Koczkára becsvágy aljas kapzsisága,
 Hogy azt, ha erre vad szív ösztönöz,
 Érzelmünk menti s szinte megbocsátja.
 Feledve volna réges rég a hős
 Antónius; — de Actium csatája,
 Hol elbuktatta áradó szerelme,
 Több, mint Cézárnak minden győzedelme.

5.

Ő ötven éves, Cleopatra negyven, —
 Húsz s tizenöt illet vón össze jobban,
 Mert akkor trónt, világot önfeledten
 Dobunk oda! Emlékszem: ily koromban
 Habár nem volt alkalmam tönkre tennem
 Világokat, egy szívet oda dobtam...
 Világom volt az s vesztett üdéségem
 Ah! száz világ se adja vissza nékem!

6.

»Fillére« volt az ifjunak s talán
 Olybá veszik majd mint az özvegyét.
 De mérlegeljük bárhogy — férfi, lány,
 Kit bájolt s bájol a szerelmi éd,
 Be kell hogy vallja, támaszkodva rám:
 Ennél nagyobb gyönyört nem nyujt a lét!
 A szerelemben istent üdvözöltünk,
 Míg bűn és köny nem tette rúttá földünk!

7.

Hősiünket oly helyzetben hagytuk el,
 Mely inkább kényes, semmint ritka. Vért
 Mindig csapou tart úrfi, hogyha kell,
 — Főleg Stambulban — vétkes asszonyért.
 Tréfát nem ért komor szultáni mell,
 Nem úgy mint Cátó, — roskadj porba, térd! —
 Ki hitvesét komoly, bölcs nyugalomban
 Hortenziusnak átutalta nyomban.²

8.

Hogy Gulbeyázunk bűnös, maszlagos,
 Bevallom búsan, sőt panaszlom érte!
 De mert hazudság versben sem jogos,
 Valót kimondom, finnyást bárha sértse:
 Lévén heves, de csöppet sem okos,
 Urának szívét hajh! kevésnek vélte:
 Ötvenkilenczre rúgván évi száma,
 S kegyén osztozván ezerötszáz dáma!

9.

Én nem vagyok, mint Cassio, számvető,³
 De úgy tetszik, az egyszeregy nyomán
 Kiszámította pontossággal ő
 A hitvány részt, mely rá az ottomán
 Felsőből jut... s ez nem kecsgettető!
 Kegyét ha bírja egykép ott a lány:
 Abból csak ezred résznyi jutna rá,
 Mit másutt tesznek egyedáruvé.

10.

A nő perel, vív, rögtön hajba kap,
 Ha azt bántják, mi jussát képezi ;
 S annál tüzesb, mennél vallásosabb,
 Mert így a bűn még bőszebbé teszi ;
 Bíró előtt szegény fejünkre csap,
 Dühödt-mohón az alkalmat lesi,
 Hogy páczba hozzon, ha gyanítja, hogy
 A törvényes rész más számára fogy.

11.

S ha így teszen művelt keresztény asszony,
 Szűkebb körön bár, a pogány se rest
 Túlmenni olykor sippegő panasz-szón
 S hitves jogot megvédni egyenest,
 Ha arról van szó, hogy férjet riaszson,
 Ki hűtlenül frissebb viszonyba kezd.
 Hát még ha egy hely'tt négy a feleség,
 Ott négyszeres vád s féltés lángja ég.

12.

A negyedik s a kedvencz Gulbeyáz,
 De négygyel osztva szultán-kegy mit ér ?
 A többnejűség nem csak bűn — : *csapás*,
 Előle bölcs vigyázva mind kitér ;
 Egy nőt ha bír, már nem kell ráadás,
 Ez egynél többet álmában se kér ; —
 Hév Ázsiában s Bospor partinál
 Harcztért az ágyból csak török csinál.

13.

A nagy szultán, a szent, dicső, felséges,
 — Magát így címzi mindegyik monarcha,
 A míg a féreg-jakobínus ékes
 Testére köpdös s össze-vissza marja ;
 A legnagyobbal épp ily kurtán végez —
 Szultánunk most, míg csókra áll az ajka.
 Néz Gulbeyázra, lágyan, boldogan,
 S éldelni csókját, benne vágy fogan.

14.

Külömböztessünk — : csók, édes szavak,
 Lány ölelés, itt éppen nem bizonyság,
 Bár szerelemnek még úgy lássanak, —
 Mert hölgyek mindezt játszva gyakorolják ;
 Úgy »áll nekik«, akár egy uj szalag,
 Könnyebben már a kalapot se' hordják,
 Mely dísz csupán s fejüknek úgy nem része
 Mint keblüknek a száj hizelkedése.

15.

Halk reszketegség . . . gyöngé pír hevül
 A kedves arczon . . . sejtett, mély gyönyör,
 Mely tétován a szempillákra ül
 S titkát habozva, félve tárja föl :
 Valódi érzés, szótlan hírnökül,
 Szerény fiút e jelben üdvözöl.
 Mert nő ha túl hő vagy ha túl hideg,
 Szerelmünk báját semmisíti meg.

16.

Túl hő, ha csal, rosszabb százszorta még,
 S ha nem csalárd, magát emészti fel;
 Csak zsenget bódít úgy érzékiség,
 Hogy minden üdvöt a kéjvágyba' lel,
 Mely végre is lanyhúl, lehül, kiég,
 Magát árulja s olcsón adja el
 Akárkinck; — viszont unalmas jószág
 A túlhideg nő, a kimért fagyosság.

17.

Már annak tartja s lázong ellene
 Minden szerelmes udvarló, akár
 Heves, akár félénk a jelleme,
 Ki lángban ég s viszonzó lángra vár,
 Szűz Szent Ferenczként hóban kellene
 Nemes tüzét megmártogatni bár...⁴
 Tanúlj Horácztól ifju nép, ha csíp is,
 Ő mondja: »Medio tutissimus íbis«.

18.

E klasszikus vers nem jó lábon áll
 Modern stanzámban; a derék latin
 Hexameter döcögve sántikál
 A jámbusok szökellő hangzatin;
 De versidomhoz hogyha nem talál,
 S miatta rosz, erőltetett a rím:
 A mit tanít (ha van, a ki tanúl)
Igaz marad, czáfolhatatlanúl.

Hogy Gulbeyáz dolgát jól végezné-e?
 Nem t'om, de megvolt a siker — : a fő
 Minden dologban, mit sem öltözékre,
 Sem szívre nézvést nem mellőz a nő.
 Önhitt a férfi, maga hág a lépre ;
 Úr, dáma egyként álnok, színlelő,
 De mind szeret s csak éhség szörnyi falják
 Agyon a nemzést, a bűnök legalját.

Hagyjuk nyugodni a fejedelmi párt ;
 Nem trón az ágy, tehát alhatnak benne,
 Gyönyört álmodván, vagy sinylést, halált.
 Mert nincs keserv, mi tépőbb, kínzóbb lenne
 A kéjszomjnál, mely enyhet nem talált.
 Kitombolt, nagy gyász lassan elpihen ; de
 Apránként hulló, éles napi gond
 (Mint csepp a sziklát) lelket összeront.

Pákosztos eb, duruzsló oldalborda,
 Megpörlött váltó, hol száz a kamat,
 Kényes kölyök, kinél nem használ korda,
 Kedvencz ló lábán hím-pók, ficzamat ;
 Rosz lelkü tánt, ki sok pénzt összehorda,
 De mitse testál egypár ócska csatt
 S bankón kívül — : mind csip-csup, rongy dolog,
 Az ember tőlük mégis háborog.

En filozóf vagyok ; — mindegy nekem
 Eb, ló vagy ember s — nem ! a nő kivétel ! —
 Epém ha meggyűl, széjjel kergetem
 Pár ropogós káromkodással . . . Kétely,
 Harag, dühösség innen kezdve nem
 Kormozza lelkem' mocskoló színével ;
 Bár lélek, szellem, e kettős remek
 Mi légyen, nem t'om, — mennykő üsse meg !

Könnyebb vagyok, ha mindent összeszidtam,
 Oly könnyű, mintha Athanáznak átkit
 Olvasnám, mikre büszkén néz a hittan ;
 Utól nem éri szent gorombaságít,
 Miknek villáma jobbra-balra pattan,
 A legdurvább száj, mely vétkes bakát szid ;
 S ez ékit sorban imakönyveket,
 Mint a szivárvány tisztuló eget.

Pihent Urával bájos Gulbeyáz,
 De vajj' aludt-e ? Ó keserves éj,
 Ha hitszegő nőt ébren tart a láz
 Más férfiért ; emésztő szenvedély
 Zaklatja ágyán ; néz, sohajt, vigyáz,
 A hajnalt kémli . . . s mégse, mégse kél !
 Forog, feszeng, nyög, percznyi álmot esd,
 S fél, hogy felkölti a boldog hitest.

25.

Aranynyal hímzett selymes ágyakat,
 Melyekre hajlik égszín mennyezet,
 Míg vánkosin — mind tallu-dús, dagadt —
 Hónál fehérebb csipkedísz rezeg — :
 Ily párok nyomják rendszerint . . . ! Akad
 Jó házasság, de mily ritkák ezek !
 Szultána volt szép Gulbeyáz, de volna
 Paraszt a férje, könnye épp úgy folya.

26.

Immár Juánunk, megbókolva mélyen
 Asszony-ruhában a nagy padisát,
 Társnőivel megy, hogy szobát cseréljen ;
 A jel megadva és tolongnak át
 A csarnokon. — Ki-ki pihenni térjen.
 Most a szeráj mindnek nyugalmat ad.
 Ah ! ott ezer szív szerelemre vár,
 Mint légre vágyik börtönzött madár.

27.

A nőnemet mindenha kedvelém,
 S ha volt tyrann, ki egy nyakat kivánt
 Az emberfajnak, hogy lecsapja, én
 Hasonlót kérnék (csak hogy kitse' bánt
 Az én hő vágyam és ha nem szerény,
 De nagyszerű s ártatlan egyaránt).
 Én azt kívánnám : minden asszony szája
 Forradjon egybe s adjak csókot rája !

Briareus! te száz karú! ha tán
 Megsokszorozva ily arányba' volt
 Minden tagod...! Irigylendő titán!
 De múzsám félénk és kereket old
 Ha óriást lát...! E kaland után
 Tapossunk újra liliputi port,
 S vigyük hősünket, kit elhagytunk feljebb,
 A szerelemnek útvesztőjén beljebb.

Megy odaliszkok szép hadával ő,
 A mint a jelt megadták távozásra.
 S bár sok tilos báj kandikál elő,
 Nincs benne mód, hogy mindezt meg ne lássa,
 És hogyha mindjárt koczkán áll a fő.
 (Mert itt e vétség sírodat megássa,
 Míg Albion csak bírságol erősen.)
 Hó nyakra, vállra száll a vakmerő szem.

De nem felejtí, hogy szoknyát visel.
 Sok, sok szobán át, csarnok-ív alatt,
 Két sor herélt közt így vonúlnak el;
 Elöl egy tisztos, büszke hölgy halad,
 Ki rendet tart, ha köztiük lárma kel,
 S nagyon vigyáz, nehogy rossz gondolat
 A kis bohókat olykor megrohanja;
 Legteljesb czíme: »A szüzeknek anyja«.

31.

Hogy »anya« volt-e, épp úgy nem tudod,
 Mint azt, ha »szűz«-e, kin anyáskodék ;
 De ekkép hívják a szerájban ; ott
 Ez régi cím ; mióta ? tudja ég ;
 Hogy az, megmondja Cantemir s De Tott.⁵
 Foglalkozása fontos és derék :
 Ezer leánynyal együtt enni, hálni,
 Erényt megóvni s néha — korigálni.

32.

Jó hivatal, valódi szinekúra,
 Mert nincs más férfi, csakis Ő Felsége ;
 Sosem nézhetnek holmi ifiúrra ;
 Aztán a strázsák, a falak, — se vége,
 Se hossza nincs — meg néha egy-egy kúra
 (Tengerbe hányt zsák, ketté vágott gége),
 A szépségek zárt barlangját e mód
 Oly hűsen tartja, mint egy klastromot.

33.

Tehát, mint mondám, mentek hosszú sorban
 A szebbnél szebb leányok, összeszedve
 A föld minden pontjáról zsenge korban,
 Hogy teljék bennük egy jó úrnak kedve ;
 Haladtak lassan s mintha mélakórban
 Szenvedne mind, oly búsan lépegetve ;
 Így reng a sáppadt vízi lilium
 Patak vizén, illetve méla tón.

34.

De bezzeg otthon, a szobákba térve!
 Szökött madár, szabadba tört bolond,
 Fiú-sereg, a játzó pontra érve,
 Hab, mely dagálykor szirtes partra ront,
 Irlandi a piarczon, adva, kérve:
 Nem üt vadabb zajt, több rendet se bont...
 Elment az őrség... Hajrá! Rajta csak!
 Mind ugrál, tombol, énekel, kaczag.

35.

Beszédjük, persze, a körül forog:
 Minő a vendég haja, foga, szája?
 Fülében — mond egy — még függő se lóg;
 Úgy látja más: nem csinos a ruhája;
 Nyarában van már, bizonyítja sok;
 Bimbó csupán, más része konstatálja;
 Termetre férfi, mondogatják, — s pezsdül
 Hozzá a vágy: »Bár az vón mindenestül!«

36.

De azt bevallja valamennyi néző,
 Hogy a ruházat oly leányt takar,
 Ki ifju, friss, és rendkívül ígésző;
 Nem foghat át kecsesbet férfi-kar;
 És egy sem érti (bámulatra készítő!)
 Hogy Gulbeyáz olyan rabnőt akar,
 Kihez átcsaphat könnyen Ő Felsége —
 És akkor trónnak, befolyásnak vége!

De legfurcsább e szűzi rajban az,
 Hogy bár az új társ szép veszélyesen,
 Egyiknek ajkán sem duzzog panasz,
 Gáncs, gúny se' vagdal; egyszem áll lesen
 Hogy fölfedezze — ámbár bérczi sas
 Se lát tisztábban, mint társnői szem —
 A sok hiányt, végül megállapítván,
 Hogy ez s ez asszony »undok, csúnya, hitvány«.

Pedig hát féltés bennök is vagyon.
 Mi hát az ok most? Tán szimpáthia,
 Mely, mint a bölcsek állítják, nagyon
 Csodás erő, bár nem tudják, mi a'?
 Át nem láthatnak a ruházaton,
 S mind érzi mégis: ellentállnia
 Ah! képtelenség...! Érzik a delejt
 — Vagy mást, ha tetszik — mely szívökbe lejt.

Már annyi tény, hogy olthatatlanúl
 Lángolnak mind új czimborájukért;
 Nemes barátság szent érzése gyúl
 Gyöngéd szívökben... és ilyen nővért
 Szeretne mind... sőt egynehánya (túl-
 Csapongó lélek) nyögdecselte: Mért
 Ily bátyja nincs, hogy lenne támasza!
 Nem kéne akkor szultán, sem pasa!

Három közülök legtöbb lánggal ég,
 Barátságuk már túlmegy a határon — :
 Katinka, Lóla és Dudú ; — elég
 Ha annyit mondok, hogy szép mindahárom,
 Oly szép, minőt nem láttál soha még,
 — Deskripczióm' e jelzővel bezárom —
 Bár más a termet, arcszín, fajta, kéz ;
 Csak a barátság egyaránt merész.

Sötét volt Lóla s forró mint hazája,
 Hő India ; Katinka hófejér
 — Cserkesz leány — ; kék szeme, piczi szája,
 És csöppnyi láb, mely földet alig ér,
 Csak úgy lebeg ! — Egész más Dudu bája ;
 Ágyban legelső ; kissé lusta vér,
 Renyhén sovárgó, duzzadt, telt idom,
 De hogyha látod, megbódulsz, tudom !

Álmos Vénushoz volt Dudú hasonló,
 De »álmot gyilkol« legkisebbke tagja,
 A phidiászi orr, a homlok s bomló
 Fényes hajának fürtös zuhatagja.
 Angyalszerű nincs rajta semmi ; omló
 Gömbölyded testét karcsuság se' lakja ;
 És bája mégis oly csodás egész,
 Hogy gáncsolandó nincs rajt' semmi rész.

Vad szenvedély nem lappang jellemében,
 Szelíd varázsa : május reggele.
 Tűz nem lobog félig lezárt szemében,
 De édes, gyöngéd vonzással tele ;
 Olyan volt mint Pygmálionnak éppen
 Megéledt szobra (úgy hiszem, hogy e
 Hasonlat új) ; küzd még az ember s márvány,
 Félénken, lassan hő életre válván.

Faggatja Lóla : »Mondd, mi a neved ?«
 — Juanna ! — »Szép név !« Majd Katinka kérdez :
 »Hazád ?« — Spanyolhon ! »Rossz néven ne vedd,
 De nem tudom, hol fekszik !« Lóla érdes
 Hangan felel : »Egész világ nevet,
 Ha így beszélsz . . . bolondságoddal sértesz . . .
 Jegyezd meg hát : Sziget, tenger közepén,
 S Egyptom és Tanger közt fekszik éppen !«

Hallgatva ült Dudú Juanna mellett,
 Haját babrálta, majd meg fátyolát ;
 Feszíti keblét mély, nehéz lehellet,
 Rá-rá néz hosszan s részvét hatja át,
 Hogy a szegénynek ily bús körbe kellett
 Származnia, hol nincs rokon, barát,
 Csak bámuló, fagyos, kíváncsi szem,
 Mely néz, bírál és ítél hidegen.

46.

A »Szűzcek anyja« most jó s szót emel :
 — Aludni lyányok, itt az óra . . . ! Ám
 Zavart vagyok, mikép helyezzem el
 Juannát ? Téged nem vártunk, babám !«
 — Mond, rá pislantva — »Nincs egy ágy se, mely
 Üresen állna . . . baj biz ez ! Csupán
 Az én ágyamban vár rád éji szállás,
 De holnap aztán rendben lesz a hálás !«

47.

Itt Lóla közbevág : »Hiszen mama
 Tudod, hogy rosszul alszol rendesen,
 Téged bizonynal háborítana,
 S ezt nem tűröm . . . ágyamba én veszem !
 Karcsúbbak is vagyunk ketten mi . . . ! Na
 Nyugodj belé . . . ! A legjobb helyt leszen !«
 De most Katinka vágott közbe lágyan :
 »Én is sajnálom s nekem is van ágyam !«

48.

»Aztán« — folytatja — »félek egyedül.«
 — Mitől ? — mordúl rá a matróna. — »Hát
 A rossz manóktól . . . mert mind ide gyűl
 Úgy képzelem s fölöttem surrog át ;
 Lidércz, boszorka, dsín, mind rajtam ül
 S álmom rettentő !« Mond a Donna : »Rád
 Éppen nem bízom . . . hidd el, édesem,
 Veled nem vón egy percnyi nyugta sem.

»Te Lóla még nem alhatsz senkivel,
 Okát tudod jól; és te sem Kata;
 Feküdnötök most magatokba' kell;
 Dudúnak osztom e leányt oda,
 Csöndes, szerény, jó, nem terél-ferel,
 Hogy köztetek ilyen maradt, csoda!
 Mit szólsz, kicsim?« — Dudú semmitse szól,
 Ellent sosem mond, hallgat s meghajol.

Ajkát a hölgynek homlokára nyomva
 S Lólát, Katinkát megcsókolva képen,
 Könnyed hajlással útnak indul nyomba',
 S viszi Juannát, kézen fogva szépen,
 Hogy megmutassa, hol fog nyúgalomba
 Merülni majd, egyéb társnők körében, —
 A míg a két lányt eszi a harag,
 Bár tiszteletből mitse' szólnak.

Tágas terembe léptek (a Kelet
 Odának hívja); — a falak körül
 Ágy, pamlag, szófa, díszes toilett
 (És annyi más, mely itt halomra gyűl;
 Mind' láttam én, de nem csapok szelet
 Leírásukkal); — itt minden kerül
 Mi hölgynek kell s a mi hiányozik,
 A' sincs oly messze, mint búsan hiszik.

Dudú, mint mondtam, ízről-ízre bájos,
 Nem ragyogó, de vonzó, megnyerő ;
 Festő ily arcot, éppen mert szabályos,
 Ritkán talál el ; szenvedély, erő
 Hol öszhangot bont s a merész hibához
 Jellemző járul, bármi vakmerő :
 Ilyet leköthet friss ecsetvonás,
 Mert szép avagy rút : mély a benyomás.

De ő olyan volt, mint nyájas vidék,
 Hol dús növényzet szép öszhangja vár
 Nyugodt öröme ; — mint felhőtlen ég :
 Derült, de nem víg . . . Ő be messze jár
 Az üdvtől az (túlestem rajta rég)
 Ki »szenvedély«-ben fönséget talál.
 Láttam tombolni asszonyt s óceánt —
 S az első százszor több veszélybe ránt.

Gondolkodó volt inkább mint merengő
 S inkább komoly, semmint gondolkodó ;
 Nem hozta eddig hullámozásba rengő
 Keblét sovár vágy ; lénye tiszta, jó ;
 S nem tudja, hogy szép ; pompás arcza, lengő
 Hajának dísze és hogy válla hó — :
 Előtte mindez ismeretlen, bárha
 Tizenhat elmúlt ; nem gondol magára.

És épp ezért volt kedves és szerény
 Mint az Arany kor (melyben aranyat
 Nem ismerének földünk ős terén ;
 De régi mondás s mindig uj marad :
 »Lucus a non lucendo« ; — annyi tény,
 Hogy egy *hiányzó*, nem levő becs ad
 Nevet neki. Korunkhoz is talál ez,
 De ördög tudja, hogy mily érczből áll ez.

»Korinthy«-ból tán — jobbat nem lelek —
 Mely minden ércznek kotyvaléka, — ám
 Főrésze : réz). E rőfös zárjelet
 Bocsásd meg, édes olvasó ! Hibám'
 Sajátodként mérd, — hisz közös veled —
 Vagyis mentő körülményt láss csupán !
 Itélnél másként, mint a hogy kívánom,
 Isten neki ! Elvégre azt se' bánom.

De illő már folytatnom a mesét.
 Figyeljete hát : nyájas örömet
 Vezette, vitte — járván szerte szét —
 Dudú Juannát ; és mindent lefest,
 E labirinthez minden rejtekét
 Föltárja néki egypár szóval ; — ezt
 Igen csodálom ; rossz kép bár, de minden
 Szótlan nő *néma* mennydörgés szerintem.

Majd társnőjének (*nőt* mondok, mivel
 Látszatra, színre nővé vált Juán)
 Rövid vázlatban gyorsan tárja fel
 Kelet szokását a derék leány,
 Szüzesség-védő sok törvényivel.
 Egy Veszta-templom sincs oly tiszta tán
 Mint itt e hárem; — bőjt itt biztosabb,
 Papnő sok lévén és csak egy a pap.

Azután Juannát megcsókolja szendén;
 A csókolódzást passzióval űzi;
 Nincs benne bűn; én azt hiszem, hogy rendén
 Van ez; mert édes minden csók, ha szűzi,
 És szép leányok közt mást nem jelent (én
 Ekép fogom föl, elmém így betűzi),
 Mint egy nagyobb üdv, egy sejtelmes éd,
 Egy távolibb kéj dús előlegét.

Ártatlanúl, egymásután levet
 Minden ruhát; de nincs sok gondja véle;
 Kevés az öltöny, mit magára szed.
 Elvétve néz csak fényes tükörébe,
 Mint kañdi őz, halk, tiszta tó felett — :
 Ijedve hátrál, hogyha önnön képe
 Ragyog fel onnan s visszatér megint
 S a rengő képre ámulón tekint.

61.

De még magával készen sincs, megyen
 Juannához s ajál segélyt neki,
 Ám ő protestál nagy szemérmesen,
 Nem engedhetvén, hogy más fűzze ki ;
 Udvarias volt mód fölött, de nem
 Válik javára, sőt nyakát szegi :
 Ujjába tú szúr, tú mindenfelől, —
 Sors csélcsap férfit sokszor ezzel öl.

62.

Mert sünt csinál az asszonyból, a kit
 Megfogni nem tanácsos. Hátha még
 Komornaságra ítél valakit
 Zord végzete, mint engem . . . ó nagy ég !
 Kamasz koromban (most is szúr, szakít
 A tük emléke) én öltözteték
 Egy hölgyet bálra . . . ! Volt ott végtelen
 Számmal gombostü . . . s jaj ! mind rossz helyen.

63.

De bölcs szemében mindez bliktri csak,
 S én szeretem a bölcseséget, jobban
 Mint engem ő ; — előttem dús anyag
 Elmélkedésre minden tárgy : a kappan,
 A bős tyrann, vagy a piczinyke makk . . .
 De bölcseségem kandi orra koppan !
 Mi vagy ? mi léssz ? honnan jössz ? merre szállasz ?
 Örök kérdések s egyre sincsen válasz.

64.

Csönd ül a termen . . . tétován lobog
 Imitt-amott a rezgő lámpafény ;
 S a szép alvókra lágy szendert lopott
 A félhomály ; — ha van még éji rém,
 Az most, hiszem, mind itt tipeg-topog
 A mint gödréből halk körútra mén,
 S ebben bizonyly jobb izlést mutat,
 Mint hogyha erdőt, vár-romot kutat.

65.

Bájos leányok szunnyadtak, körül,
 Mint sok virág, illatra, színre más,
 Ha melegágyban együvé kerül,
 Kifejtve őket gondos ápolás . . .
 — Ott pihen egy . . . szöghaja szét-terül,
 Édes lehet még nem hevíti láz,
 Szép feje lenn csüng, mint gyümölcs a fáról,
 Gyöngysor ragyog félig nyilt ajakáról.

66.

A másik : arczát hó karjára tette,
 Úgy szendereg ; — nyugodt a méla szem ;
 Sötét, gyűrűs haj hullámszik felette ;
 Mosolyg álmában . . . mintha föllegen
 Hold tetszik át . . . félig ledobva leple,
 Szépsége, bája fölragyog, de nem
 Láthatja más, csak a szemérmes éj,
 Mely küzd a mécscesel s fénybe törni fél.

67.

A harmadik gyöngéd és halavány,
 Álomra bágyadt fájdalomnak képe ;
 Mélyen piheg a hó kebel ; talán
 A siratott, távol hon szállt elébe
 Szelíd ábrándok ringató karán ;
 Könycsepp szivárog szeme éjjelébe
 S ott reszket, csillog a sötét pillákon
 Mint éji harmat gyászos cziprus-ágon.

68.

A negyedik, mint kőszobor, olyan ;
 Alig lehel ; márványból a feje ;
 Hideg, nyugodt, mint befagyott folyam,
 Mint jég az Alpon vagy mint Lóth neje,
 Sívá meredvén, vagy mint — komolyan
 Nem t'om mi még . . . nincs kellő ideje
 Múzsámnak a komoly hasonlatokra.
 Még egy : mint kriptán egy bús lady szobra.

69.

S az ötödik, — egy »bizonyos korú«
 Hölgynek mondhatnám, a mi annyit térszen,
 Hogy már koros bizonynal ; a darú
 Elvitte nyíló tavaszát egészen !
 Belépett ő is ama szomorú
 Kopási korba, hol mellőzve lészen
 Nő, férfi egyként s bűnbánattal telve
 Magukba szállnak, búsán vezekelve.

70.

De hát Dudú? Aludt-e és mily álom
 Tartotta fogva? Erről szólni félek,
 Mert nem tudom s a füllentést utálom.
 De úgy éjféltajt — most valót beszélek —
 Mikor kialvó, rezgő mécs-sugáron
 Kisértő útját megkezdi a lélek
 S a babonásba vad félcimet olt:
 Dudú egyszerre iszonyút sikolt.

71.

A nagy sikolyra bezzeg lón rivaj!
 Kényelmes ágyból rögtön mind kicsapja
 Magát a sok lány s tódul mint a raj,
 Özönlik, árad, mint a tenger habja
 Mindenfelől, megtudni: mi a baj?
 Reszketve gyűlnek s a legokosabbja
 Sem érti, hogy csöndes Dudú miért üt
 Ily éktelen zajt. — Ah, magunk se értjük!

72.

Dudú ébren volt és az ágyban ült,
 A mely körül tolong a lánycsapat;
 Lengett az öltöny, bomlott haj röpiült
 S mint meteor tündöklött a szabad,
 Csupasz kar, mell, láb... és fürkészsze küld
 Mohó pillantást és Dudún tapad
 Mindnek szeme, ki lázas félelemmel
 Irúl-pirúl s néz nagyra tágúlt szemmel.

De ó! csoda! — Bizonyság: mily nagy áldás
 A jó, mély álom — moczczanás nélkül
 Feküdt Juanna; zaj, sikoly, kiáltás
 Nem verte föl; — ily rendületlenül
 Férj sem szunyókál hitvesénél; csárdás
 Járhatna most, semmitse hall e fül;
 Fölrázzák végre... ébred nehezen,
 Már ásít is, de még csukott a szem.

S nagy vallatásba kezdtek most, de mert
 Egyszerre szól mind s mindegyik hadar,
 Kérd, faggat, nógat, — e zajos, kevert
 Beszéddel, mely zúg mint a zivatar,
 Nem tettenek kellő válaszra szert.
 Dudú sosem volt esztelen, badar,
 De mert »nem szónok, mint Brútus«, tehát
 Először csak hiányos képet ad.

Elmondja végre, hogy szunnyadva jól,
 Álmában egy »sötét erdőbe'« járt,
 Milyenben Dante búsan bandukol⁶
 Oly korban, melyben hívság már nem árt; —
 A lét középső állomása, hol
 Erényes hölgyben nem tesz senki kárt;
 És telve volt nagy fákkal a vadon,
 S gyümölcs borított mindent gazdagon.

S középütt lógott egy szép arany alma,
 Ingerlő fénynyel . . . ám oly messze volt,
 Hogy el nem érte, bár a vágy hatalma
 Letépni készte ; — kövekért hajolt
 S dobálni kezdte a mosolygó, csalfa
 Gyümölcsöt, melyhez enyelegve szólt,
 De bár a lelkét ott lehelje ki,
 Nem engedett a kis makacs neki.

Ekkor, magától — már-már függni hagyja —
 Egyszerre csak lehullott, egyenest
 Lábához esve ! Rögtön fölragadja
 És rajta éppen jót harapni kezd.
 De még a fogsor héját át se hatja
 Mit dús aranszín tündöklőre fest :
 Egy méh kiröppent és megdöfte . . . ó jaj !
 Ezért riadt föl oly heves sikolylyal.

Zavartan szólott és kissé remeg,
 Mint az, ki ébred rossz, nehéz álomból
 S a hely színén nem győzi senki meg,
 Hogy mindez csak gőz, mely az agyban tombol :
 Ámbár van álom, oly jósszerűleg
 Jelentkező, hogy teljesen letromfol ;
 »Csodás esetleg« mondanák manap,
 Oly frázis ez, melyen mindenki kap.

A felsült hölgyek, látván, hogy hiába
 Volt rémulésük, most Dudúnak estek :
 Jó álmukat miért zavarta kába
 Álom miatt . . . ! Mind zúgolódni kezdtek.
 A »szüzek anyja« — reszketett a lába
 Még akkor is — szintén korholta : »Veszteg
 Mért nem maradtál !« S bős homlokkal állt ott.
 Dudú csak nyögte : bánja, hogy kiáltott !

80.

»Már sok bolondot hallottam, de hogy
 Valaki alma s hitvány méh miatt
 Oly zajt csináljon, hogy majdnem berogy
 A háztető s mindenki fölriad . . .
 Te nálad lelkem, az eszecke fogy
 Vagy nő a hold ! Majd orvosságot ad
 A házi doktor, — reggel jó korán
 Elhívatom — mert rosszúl vagy te, lány !«

81.

»Szegény Juanna ! Szép fogalma lesz !
 Igy rávisíteni első éjszaka
 A mit nálunk tölt ! Gondoltam, helyes
 Ha nem hagyom, hogy nyugodjék maga,
 S tehozzád adtam, mert nem vagy fejes,
 Lármás, szeszélyes, mint a többi ! Na
 Megjártam én . . . ! De most Lólához tészem,
 Bár nála sokkal szűkebb ágya lészen !«

Öröm villant meg Lóla szép szemében,
 De rezgő könnyel a Dudúé telve,
 — Nehéz álmától vagy tán szégyenében! —
 Kérlelte a nagy asszonyt esdekelve:
 Bocsássa meg első hibáját! Szépen,
 Halkan könyörgött, védelmére kelve
 Önnön-magának... hagyják nála hálni
 Juannát... többször nem fog kiabálni!

Igéri, hogy több álma nem leszen,
 Vagy legalább ily zavaros soha.
 Csodálkozik, hogy oly vad-élesen
 Sikolthatott... Szeszélyes, ostoba,
 Nevetséges volt, ő belátja, nem
 Szépíti dolgát... s méltán éri a
 Leányok gúnyja; — ám most csöndet óhajt,
 Hogy kiheverje e rövid, muló bajt.

Juanna is megjegyzi szende hangon,
 Hogy ott a hol van, jól van dolga néki.
 Hisz a leányzók félrevert harangon
 Túltettek s álmából nem verék ki;
 Túltenne ő is minden bárgyú bangón,
 Ha elhagyná kedves kis partnerét, ki
 Csak annyit vétett — s ez nem méltó szóra —
 Hogy rosszat álmodott, mal-à-propó-ra.

Dudú megfordúlt e szavakra most
 S arczczal borúlt Juanna keblire.
 Csak nyaka látszott, melynél szebb pirost
 Kipattant rózsa sem mutat föl. — E
 Sajátszerű pír indokát, meg oszt'
 E bomlott alvás mért-jét s a vele
 Járó zavart nem fejthetem meg. Én
 Annyit tudok csak : mindez tiszta tény.

Mondjunk nekik hát jó éjt, — voltaképen
 Jó reggelt, mert már kukorékol itt
 Minden kakas s a hajnal festi éppen
 Rózsás ujjával Ázsia halmait . . .
 Nyúlánk mecset szögellő tetejében
 A görbe félhold csillog már, a mit
 Örömmel lát kanyargó domb alatt
 A karaván, a mint lassan halad.

Alig pitymallott, Gulbeyáz kilép
 Unott ágyából, sárgán, elcsigázva,
 Mint az, kit bőszt vágy marczangolva tép,
 S köpenyt és fátyolt vesz rögtön magára ; —
 Könnyebben hordja gyötrő tövisét
 Mellében a regének csalóánya,
 Mely énekelve vérzik lassan el,
 Mint ön-gyötrelmét a sovár kebel.⁷

S ez, tetszik látni, művemnek morálja,
 Csak észrevenné egyszer a világ ;
 De nem cselekszi, sőt inkább lezárja
 Szemét a tisztelt olvasó, hogy át
 Ne hasson rajt' a fénynek tünde árja ;
 Egymás babériján gyűlölködve rág
 A sok író is : — de hisz annyin vannak,
 Hogy nem csoda, ha egymásra rohannak.

Pompás ágyából Gulbeyáz kikél,
 Melynél puhábban nem hált szibaríta,
 Ki, mert alatta egy rózsalevél
 Kuszára vált, a szolgát nyögve hította ; —
 Még pongyolán is szép, bár szenvedély,
 Gög, szerelem, arczát beteggé vitta ! —
 Úgy elfoglalta lázadó szive,
 Hogy még tükrébe sem pillanta be.

Épp ekkor, vagy kissé későbbre tán,
 A nagy szultán is föltápaszkodék.
 Uralja harmincz hódolt tartomány,
 Meg egy hitves, a ki utálja rég . . .
 Pogány töröknél ez kisebb baj ám
 — Annál kivált, kinél van pénz elég
 Az asszonyokban válogatni — mint ott,
 Hol két nő már bűn és botránra indok.

Nem törte rajta a fejét ; igaz
 Hogy máson sem ! Sosem fogyott ki Ő
 Csinos kicsikből, a kiket vigasz
 S játék gyanánt olyankor vett elő,
 Ha a Divánban unta már a gaz
 Jegyzékeket ; — sok szép cirkasszi nő
 Állott kényére ; bár most régi vágya
 Mintegy kiújult s csak nejét imádja.

Fölkelt tehát és elvégezve minden
 Szent öblitést, mit a Korán kiszab,
 Imát és több eféle dolgot, menten
 Kávézni kezd s hat csészével bekap.
 Megy a Divánba aztán jól kifenten,
 Mert győz a muszka s mindig magasabb
 Czólokra tör gögös Katharina,
 A legnagyobb császárnő és — rima.

Ó te, fiának a fia, te Sándor,
 Nagy és törvényes ! Meg ne bántson téged
 Ha tán szavam hozzád jut, — mert a vándor
 Rím gyors ma-nap s bejár nagy messzeséget ;
 Névádig elhat vakmerően s bánt oly
 Szabadság-zajjal, megszállván a léget,
 Mely tengered komor zúgásin áthat — :
 Nekem elég, ha fia vagy apádnak !

Ha azt mondják gyerekről : szerelemben
 Fogamzott s anyja Tímon antipódja,
 Ki mindenkit gyűlölt — : elbúsít engem
 A léha ember-bélyegzés e módja.
 Ugyan ki állhat ősiről jót? Nem, nem,
 Ha egy hölgy félre lépven, tette fótja
 Ott űlne minden generáczió :
 Lelnél-e címert, mely szüztiszta vón?

Ha tudná Katharina és a szultán,
 Hogy mit kell tenniök, — a mit királyok
 Csak akkor tudnak, ha időnek multán
 A sors hatalmas leczkét vagdal rájuk —
 Megélhetnének békén s boldogul tán
 Frigyes fejdelmek s diplomata-szájok
 Segélye nélkül — : csapná el nemes
 Testőrhadát az s háremét emez!

De így a Divánt nem kerüli el,
 És ott kopik szegény császári csont,
 Míg kombinálják hosszasan : mivel
 Nyomják sarokba e vad Amazont?
 S kétségbe'sés, mély gond emészti fel
 A sok miniszttert — kik az árva hont
 Óvják és mentik — hogyha új adót
 Nem írhatnak ki, könnyen hordhatót.

A mint királya elment, Gulbeyáz
 Kis boudoirját, ékes rejtekét
 Kereste föl; magányos, méla ház,
 Hol jobban ízlik a szerelmi éd
 S a villás-früstök; — pompa, csillogás
 Árasztja báját hízelegve szét,
 Virág is nyílik nagy vázákban ott,
 Rab, mely vigasztal bánatos rabot.

Gyöngyház és porfir, márvány sík fala,
 S több más, cifráz itt valamennyi pontot;
 Rejtett madárnak hallatszék dala
 S megtört sugárt színdús üveglap ontott
 Felülről; szóval kedves hely vala;
 De részletekbe nem mék, mert csak rontok
 Hatásomon; árt minden leírás!
 Vázolj, — a többit majd kifesti más.

Babát hivatja, meghagyván neki,
 Hogy Don Juánt előteremtse nyomban,
 És adjon számot, vallja egybe ki,
 Mit tett az ifju a közös szalonban?
 Mikép fogadták . . . jól ütött-e ki
 Az álruházat? . . . s mindezeknél jobban
 Érdeklí az — görcs reszketteti száját — :
 Hol és mikép töltötte éjszakáját?!

Egy kis zavarral válaszol Baba
 A sok kérdésre, mely fejére zúdul — :
 Ő rajta volt, hogy ne legyen hiba
 Abban, mivel megbízták . . . ! Ámde rútul
 Meg-meg akadván dadogásiba',
 Nyílt árulásnál jobban adja tudtúl,
 Hogy titka van : — füléhez kapdos végre,
 Mely a zavartnak végső menedéke.

De Gulbeyáznak tűrés nem sajátja,
 Beszédben, tettben várni nem tudott ;
 A gyors, rövid választ szerette ; látja
 Hogy csetlik-botlik és nyögi a szót
 Ijedt Baba s száját hebegve tátja
 A mint tovább kérd egyetmást ; — e mód
 Dühét felkölti : — gögös homlokán
 A kék ér duzzad s szikrát szeme hány.

Babánk jól tudta, mit jelent ez, — és
 Hogy elkerülje sujtó bosszuját :
 Eseng s őszinte vallomásra kész,
 Mert ő ártatlan a dologba' ! Hát
 Bizon kisül, hogy Don Juán egész
 Éjjelt Dudúval szunnyadozta át ;
 De ő nem tudta, szóval sem javallá,
 A szent tevére ! Úgy segítse Alláh !

Az Óda első hölgye, a kinek
 Tisztében áll vigyázni lányra s rendre,
 Juánt ő adta ama kicsinek,
 Mikor bementek a háló terembe,
 Hol néki már nincsen szava . . . ! Minek
 Rendezte így el? Ő ott szemtől szembe
 Nem szólhatott, mert hogyha gyanu kél,
 — Teremtő isten! — megvan a veszély.

Reméli, sőt egészen biztos benne,
 Hogy jól viselte Don Juán magát,
 S nem tett olyat, mi árulója lenne;
 'Sz nem élne túl egy kurta éjszakát,
 Ha szája járna vagy bolondot tenne;
 Zsákolva adná tengermélynek át
 Halálos bosszú. — Így s ekép felel,
 Csak Dudu álmát, azt hallgatja el.

Ezt finoman s bölcsen mellőzi; — még
 Beszél sokat s beszélhet; válaszúl
 Egy árva szót sem kaphat a derék,
 A fájdalom s düh oly rombolva dúl
 A nő szivében; szédül, sáppad, ég,
 Fázik, fülébe csengés áll vadúl,
 S a szív kín-csöppje homlokát kivervén,
 Úgy reszket ott, mint harmat liljom kelyhén.

Bár nem volt gyenge, rögtön földre omló,
 Babánk azt hitte : most ájulni kezd ;
 De csak roham volt, — görcs, — melyhez hasonló
 Több nem jöhet tán : — mind ismerjük ezt,
 Hallottunk róla, sőt eféle bomló
 Helyzetben, hol »masszává« lesz a test,
 Talán voltunk is ; — Gulbeyáz se bírja
 Leírni azt, mit érzett, — más hogy' írja ?

Ott áll, saját kínjától ihletett,
 A hogy bűv-székén, bős jó szenvedélyyel
 Állt Pythia . . . és minden szívideg
 Mint megvadult ló tépi, rántja széjjel
 Gyötört szivét . . . a míg végtére meg-
 Lassúl a láz ; — ekkor nehéz fejével
 Nem bírva már, lehull a kerevetre,
 Verődő térdit homlokával fedve.

El van takarva földre hajló képe ;
 Mint szomorúfűz bókol, reng alá a
 Dús, fürtös hajzat, torlódván elébe
 S hideg márványt söpörvén selymes árja ;
 Vigasztalan, komor kétségbe'sése
 Ziháló keblét rettentőn zilálja,
 Reng, mint a tenger visszaüzött habja,
 Mely tajtékát köves gátjára csapja.

Roskadt a szép fej s nincsen sűrű fátyol,
 Mely úgy elfödje arczát, mint haja ;
 Egyik kara lecsüng az ottománról,
 Fehér, viaszkos, tétlen ; — nagy baj a'
 Hogy egységet nem lophatok komámtól
 A festéstől ; apróznom kell, hja ja !
 Ha színné válnék minden szó . . . ! De hát
 E könnyű karcz is tán fogalmat ad.

110.

Baba, ki tudta, hogy mikor kell békét
 A szónak hagyni és mikor nem, ott
 Nyugodtan állt és némán várta végét
 A förgetegnek. Várt és hallgatott.
 Lassan fölállt s elhagyta bársony székét
 A szultánnő, de szólni nem tudott ;
 Homlok derül már, de a szem komor még,
 Elült a szél, de a dühödt ár forr még.

111.

Fejét fölvetvén, ajkán szó lebeg, — de
 Hallgat megint s tovább megy szótalán,
 Sietve most, majd lassan lépegetve ;
 Járás, kedély mindig összhangba van,
 Híven nyilvánul ember búja, kedve
 A lépésben, mely czammog vagy rohan,
 Mint Sallust írja bösz Catilinárul,
 Kinél egy lépés száz poklot elárul.

Megáll és int Babának : »Hozd eio
 A két rabot, rabszolga ! Hozd ide !«
 Halkan beszélt, de megfagy a velő
 Babában ; nem mer opponálni, de
 Még egyszer kérdi (bár jól tudja ő
 Mit ért a hölgy s kiket kén hívni be),
 Kérdezni bátor — röstelné valóban
 Ha megtévedne — : kik forognak szóban ?

»Dudút hozd s álnok kedvesét !« felel.
 »És csónakod tartsd készen majd a rejtett
 Ajtó előtt . . . ! Tudod a többit . . . ! El !«
 Toldotta hozzá . . . Fuldokolva ejtett
 Minden szót, bár dacz és gög dúlja fel.
 E hangból Baba gyöngeséget sejtett
 S kéré, idézvén Mahomed szakállát :
 Ne terhelné e vállalattal vállát !

»Szavad parancs, szultánnő !« így beszél.
 »De gondolj, kérlek, a következésre ;
 Parancsolj bármit, nincs gát, nincs veszély,
 Hogy kedvédért híven ne hajtsam végre,
 De ily hamarság, mert nincs benn' eszély,
 Még téged is megronthat (a nagy égre !)
 Nem arra célzok, hogyha tán kiszülne
 Ez a dolog, hatalmad romba dülne —

115.

»Szívedre czélzok . . . ! Mert a tenger mélye
 Mindent benyel bár, valamint hogy ott
 Sok szív pihen, mely hő, de kurta kéjre
 Örök hab-sírba sajnosan rogyott ; —
 Ám a fiúért forró szenvedélyre
 Lobbantál s lángod még most sem fogyott . . . !
 Vigyázz magadra, mert — e szóért pardon —
 Megölni ötöt rosz gyógymódnak tartom !«

116.

»Mit tudsz te arról, mi a szerelem ?
 Hitvány ! Eredj !« riadt rá — »s tedd, a mit
 Parancsolok !« Már erre Baba sem
 Marad tovább . . . futtatja lábait,
 Nehogy végtére bűnbak ő legyen ;
 Mert bár rendezni úgy kívánta itt
 A dolgokat, hogy másban kár ne essék,
 Nyakát megóvni első kötelesség.

117.

Elment tehát, ügetvén nyakra-főre,
 A megbizást végezni, — és szakadt
 Az átkok átka valamennyi nőre ;
 Káromkodott, — cifrán és nagyokat ;
 Gőgös, hiú, makacs, kegyetlen, dőre,
 Szeszélyes mind, a hol csak egy akad
 — Kivált szultánné — s romlott valamennyi !
 Rá nézve áldás semlegesnek lenni !

Örtársait magához hívja egyben
 Szaz ifju párt rábízva egyik úrra :
 Elhozni őket teljes toilletben.
 — Főleg hibátlan légyen a frizúra — ;
 A szultánával fognak állni szemben,
 Ki látni vágyik mindkettőt ; — Dudúra
 E hír furcsán hatott s Juánt leverte,
 De menniök kell mindjárt, nolle-velle !

Készüljenek hát a kihallgatásra,
 És álljanak meg kellőkép előtte !
 Ha szállt-e részvét mérges Gulbeyázra
 Vagy úgy tett ő is, mint sok hölgy-előde,
 Hogy a bünös párt bévarratta zsákba — :
 Egy hajszálon függ mindez. — Én előre
 Nem kottyantom ki (Isten ments) : minő
 Szeszélyekkel bír egy valódi nő !

Most válok tőlük s bár sorsuk komor,
 Kivánok nékik, válásunk alatt,
 Minden jót. — Jöjön más ételre sor,
 Mert gazdagon van lakmámon falat.
 S bizton remélvén, hogy — mint annyiszor —
 Juán menekszik s nem táplál halat,
 Bár félig-meddig zsákban van a lába — :
 Múzsám megyen most egy kicsit csatába.

AZ »AJÁNLÁS«-HOZ.

¹ Ez a hatalmas költemény csak Byron halála után jelent meg. Southey Róbertnek volt dedikálva. Bob a Róbert kicsinyítése. Byron renegátnak tartotta Southeyt, mert radikális elveit megtagadva, átment az uralkodó torypárthoz és mint poéta laureatus hivatalosan dicsőítette az udvart és a tory-minisztériumot.

² Vonatkozás a »lake«-ista költőkre, akik Keswick és Grasmere tájékán egy jókora kiterjedésű tó (lake) partján tanúztak.

³ Vonatkozás egy angol dajkarímre, mely elmondja, hogy a király ebédjén egyszer pástétomot tálaltak fel; a pástétóban rigók voltak és mikor a tészta födelét felnyitották, a madarak elkezdtek énekelni.

⁴ The prince regent: a későbbi IV. György, aki szervilis költőkre szintén örömmel hallgatott.

⁵ Coleridge (Kolrids) egyetemi tanár volt, akit megilletett a tudor-kalap. Hosszabb tanulmányt írt, melyben a képzelőtehetséget fejtegette, de sokkal homályosabban, semhogy a közönség megérthette volna.

⁶ »The Excursion«, annak idején Wordsworth egyik legünnepelebb költeménye, melyről a 3-ik énekhez írt jegyzet bővebben megemlékezik. Southey, Wordsworth és Coleridge ellen irányozza Byron legsúlyosabb lövegeit véges-véig Don Juan-ja egész folyamán.

⁷ Southey poéta laureatus lett, Wordsworth jövedelmező sinecurát kapott valamelyik vámhivatalban.

⁸ Azok a költők, akiket Byron nagybecsült s akikkel a magánéletben is baráti lábon állott.

⁹ Milton, mint Cromwell híve és erős meggyőződésű republikánus, I. Károly halálára szavazott. Mikor a restauráció a lefejezett király fiát emelte trónra, nem sietett meghódolni az új hatalom előtt s teljesen elhagyatva, inséggel küzdve halt meg.

¹⁰ Miltonnak három leánya volt. A két idősebb szívtelenül bánt vele. Könyveit tudta nélkül eladogatták s ahol csak lehetett, álnokul megrövidítették a szegény világtalan aggot, akit Hayley e pontban Lear királyhoz hasonlít.

¹¹ Castlereagh. (Ejtsd: Kesztelri.) Anglia gyűlölt miniszterelnöke. Lásd az előszót.

¹² A 12., 13., 14., 15. és 16-ik versszakokban Castlereagh-t ostromozza, aki politikai pályáját Irlandban kezdte. Hideg vévéről épp oly nevezetes volt, mint rossz szónoklatairól.

¹³ Ixion — bűnhődés fejében — örökké forgó kerékhez volt feszítve az alvilágban.

¹⁴ Eutrop, Arcadius bizanci császár mindenható eunuchja és minisztere.

¹⁵ Fox és a whig-klub annak idején kék és világos-barna uniformist fogadtak el.

¹⁶ »Nem Landor barátunk hősére, az áruló Julián grófra czélzok itt, hanem Gibbon hősére, az úgynevezett aposztátára . . . .« Byron.

Országos Széchényi Könyvtár

JEGYZETEK.

AZ ELSŐ ÉNEKHEZ.

2. verssz. »Vernon, Walf, Hawk, How« stb.

Vernon, Wolfe, Hawke stb. a XVIII-ik században élt britt tábornokok és admirálok nevei. *Wolfe* Quebecknél harczolt s győzve halt meg 1759-ben. *Hawke* tengernagy semmivé tette a francia hajórajt Brestnél, ugyanabban az évben. *Vernon* tábornok 1757-ben bevette Porto Bellot. — *Princz Ferdinánd* a Hét éves háborúból ismeretes braunschweigi herczeg.

4. verssz. »Főképp a herczeg bomlik érte.«

A britt trónörökös, utóbb IV. György, aki az angol tradíciók és szokások ellenére a sorkatonaságot beczézte. A következő nevek Anglia híres admiráljaira vonatkoznak.

5. verssz. »Hős Agamemnon sok kemény vitéz
Előzte meg . . .«

Czélzás Horácra: »Vixere fortes ante Agamemnona.«

6. verssz. »In medias res ugrik sok poéta.«

Semper ad eventum festinat et in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit —

Horácius, de arte poetica 148 etc.

11. verssz. »Homályt boritna Feinagl nevére.«

Feinagl, német professzor Bádénből, aki 1812-ben London előkelő szalonjaiban vendégszerepelt s magas állású hölgyek pártfogását élvezve, fölolvadásokat tartott a Mnemotechnikáról, az emlékező tehetség bámulatos fejlesztetéséről.

13. verssz. »Szfinx jött Szfinx után.«

Donna Inez rajzában Byron kétségkívül neje jelleméből is fölhasználta egyes vonásokat. Általában Don Jozé és Inez házaselete, válópöre a saját házaseletére és válására vetnek vilá-

got. »Lady Byronnak« — (írja B. egyik levelében) — »voltak jó ötletei, de örökké küzdött a kifejezéssel. Leveli mindig rejtélyesek, néha teljesen érthetetlenek voltak. Mindenben úgynevezett princípiumokat és szilárd nézeteket, életszabályokat tartott szem előtt, matematikailag csoportosítva.« Házassága fölbontásában inkább passzív szerepet játszott és mások működtek helyette. De tény, hogy Byront az ő tudtával vették körül fizetett kémek s az ő tudtával történt, hogy asztala fiókjait felfeszegették, leveleit átkutatták, hogy a válópörhöz kellő anyagot szerezzenek s orvosokat konzultáltak az iránt: vajjon ne jelentsék-e ki forma szerint, hogy Byron megbolondult? (L. a 27-ik versszakot.) — A 15-ik strófában említett Sir Samuel Romilly híres ügyvéd és parlamenti tag volt, aki Byron válópörében tevékenyen működött, rendkívül ellenséges indulattal a költő iránt. 1818-ban neje halála annyira kétségbeejtette, hogy a 60 éves ember önkézevel oltotta ki életét. Erre vonatkozólag írta Byron 1819-ben: »A boszú órája ütni fog, ha én nem is érném meg. — Romillyt legalább, aki leggonoszabb kínzóim közé tartozott, láttam elpusztulni. Mikor ez az ember mindent elkövetett, hogy egy családot ágastul, virágostul, gyökerestül kiritson, mikor szétrombolta házi isteneimet: gondolta-e vajjon, hogy alig három év mulva egy természetes csemény, egy súlyos, de előre látható és közönséges családi gyász holttestét a keresztútra dobja vagy nevét örültségi bizonyítvánnyal bélyegzi meg? Megfontolta-e, meggondolta-e akkor, mit érezhettem én, mikor oda kényszerített, hogy hitvest, magzatot, nővért, nevet, becsületet és hazát, mindent feláldozzak törvényei oltárán! stb.«

17. verssz. »Bűvös kenőcsöd, páratlan Makasszár!«

Célzás a még ma is minden fodrász-üzletben használt olajra, mely Byron idejében óriási reklámok közt kezdte meg pályafutását. Akkori tégelyein a következő felírás pompázott: »*Description des Vertus incomparables de l'huile de Macassar.*« (A Macassar-olaj páratlan erényeinek leírása.)

44. verssz. »A mit kihagynak, appendixbe kapják.«

»Faktum!« írja Byron. »Van vagy volt egy kiadás, melyben Martial sikamlós epigrammái a könyv végén egytől egyig csoportosítvák.«

47. verssz. »Szent Ágoston legszebben festi.«

»Lásd sz. Ágoston vallomásait. I. könyv, 7. fejezet. Abból, amit a maga ifjúságáról ír, tisztára kiderül, hogy tökéletes semmirekellő volt. Kerülte az iskolát, mint a dögvést, csak

a színházat és a murit szerette, ellopott apjától mindent, ami keze ügyébe került, s dőlt belőle a hazugság, hogy a korbácsot hátára ne mérjék.«
Byron.

64. verssz. »A friss havon szent Antal észre tér.«

»Közelebbi adatokat a forró vér lehűtésére Buttler Alban »Szentek élete« című könyve tartalmaz.«
Byron.

64. verssz. »S a frigytörő csinos summát fizet.«

Angol szokás.

88. verssz. »Ó! Szerelem! E rengeteg vadonban . . .« stb.

Idézet Campbell »Wyoming Gertrud« című költői elbeszéléséből.

95. verssz. »Boscant vagy Garcilassot.«

Garcilasso, a XVI-ik században spanyol szonett-költő.

166. verssz. »Mint borba fúlni a gödény Clarence-el.«

Clarence, királyi herceg, III. Richárd öccse, akit saját kívánatára (mert a halálnemek közt választhatott) malvázi borba fullasztottak.

189. verssz. »Legjobbat Gurney, gyorsíró adott.«

William Gurney, a leghíresebb angol parlamenti gyorsíró.

198. verssz. »Elle vous suit partout.«

Byronnak magának volt ily vésetű pecsétnyomója.

205. verssz. »Tartsd nagyra Miltont, Drydent, Pope-ot . . .« stb.

Byron következetesen a Milton-iskolához tartozott és a XVIII-ik század híres költőit, Popet, Drydent stb. dicsőítette egész életében.

A saját korabeli költők közül csak Moore Tamást, Rogers-t, Scott Waltert és Campbellt kedvelte, ellenben az úgynevezett *Lake-istákat*, akiknek élén *Wordsworth*, *Southey* és *Coleridge* állottak, és akik romantiko-naturalisztikus irányokat követve, a XVIII-ik század elegáns, korrekt költőivel irodalmi ellentétben voltak, élete utolsó perczéig kíméletlenül gúnyolta. A kölcsönrel természetesen ezek sem maradtak adósok. Szmélyes ellenszenv, politikai nézetkülönbség nagyban hozzájárult ahhoz, hogy egymást gyűlöljék. Byron merész radikálizmusa egyfelől, másfelől bámulatos tökélye a formában, mely a XVIII-ik század klasszikus angol költőihöz való vonzalmát érthetővé teszi (ámbar épp oly szenvedélyes túlzással

magasztalta ezeket, mint gúnyolta amazokat), össze nem férő ellentétben állott a Lake-isták jámbor loyalizmusával, akik forma tekintetében is sokszor a naturalisztikus tárgyak pongyolaságát képviselték. A heves és kíméletlen küzdelemből Byron vitte el a pálmát. De az utókor nyugodtan elismerheti — anélkül, hogy Byron kolosszális nagyságát csorbítaná — az ellentábor érdemét is. Wordsworth nagy tehetsége mindenkor díszre marad Anglia költészetének. Egy verse elegendő volna, hogy neve mindörökké fennmaradjon: a »Seven are we« (Heten vagyunk), mely nálunk Szász Károly remek fordításában vált népszerűvé.

209. verssz. »A »Brit revuet« bevallom, megkeném!«

A »British Review«-re vonatkozott Byronnak ez a tréfája. A »Review«, Byron roppant gaudiumára, komolyan vette a dolgot s a költőt gyalázatos rágalmazónak nevezte, követelvé az állítás bebizonyítását. Byron aztán egy humoros bocsánatkéréssel megszelídítette a toporzékolót.

211. verssz. »Levág Edinburgh és Quarterly öl.«

Az Edinburgh- és Quarterly Review, akkoriban Anglia leghatalmasabb kritikai szemléi. Byron örökös hadilábon állott velük.

217. verssz. »Most, mint az ércz fej, mely szólott s leszédült.«

Bacon nevű szerzetes a legenda szerint érczből fejet csinált, mely teljesen kész állapotában jósolni tudott volna. De nem kérdeztetvén meg kellő időben, az érczfej e szavakkal: »*tempus est, tempus fuit*« lezuhant állványáról és darabokra tört.

222. verssz. »Kis könyv eredj . . .« stb.

Idézet Southey »*Pilgrimage to Waterloo*« (»Zarándoklás Waterloohoz«) című művéből.

*

A MÁSODIK ENEKHEZ.

27. verssz. »Egy óra tájt a dülő fergeteg . . .« stb.

A hajótörés leírása megtörtént események tarka keveréke. Byron többféle útleírásból s gályák naplóiból merítette anyagát. Ellenségei e miatt a plagium vádjával illették, mely ellen Moore Tamás és a »Times« védtek a megtámadott költőt. Maga Byron kiadójához, Murray-hez intézett levelében így nyilatkozik e tárgyban: »Ami a hajótörés leírása miatt emelt vádat illeti, azt hiszem, már évekké ezelőtt mondtam önnek és

Hobhousenak, hogy minden, ami abban előfordul, utolsó részletig megtörtént, persze nem egy, de többféle hajótörés alkalmával.«

105. verssz. »Leander, mister Ekenhead, meg én!«

Ugyanakkor, amikor Byron (1810-ben), Ekenhead kapitány is átúsztta a Hellespontot a »Salsette« nevezetű fregatról.

137. verssz. »Még nagyapám könyvében sincs eféle!«

A költő nagyapja, John Byron commodore, 1740—46-ban expedíciót vezényelt a föld körül, mely a pattagón partoknál nagy viszontagsággal küzdött. John Byron leírta úti élményeit és 1768-ban közzétette.

141. verssz. »Ámbár a tenger csöppet sem vörös.«

»Az európai« — mondja Niebuhr (»Arábia leírása 417. lap«) »rendesen Vörös-tengernek nevezi az arab tengeröbölt. Én nem találtam vörösebbnek mint a Fekete-tengert vagy az Égei-tengert (a török fehér tengernek nevezi) vagy egyáltalán a világ egyéb tengereit. Némely tudós szerint e tenger fenekén bizonyos vöröslő moszat tenyész, — de nem valószínű, hogy ettől kapná nevezetét, mert e vöröslő moszat csak igen gyéren fordul elő. Sokkal valószínűbb ama tudósok nézete, akik azt vélik, hogy az arab tengeröböl Edom vagy Idumaea tartománytól kapta nevét; mert Edom tartomány az arab tengeröböl északi határát alkotta és Edom zsidóul *vöröset* jelent.

165. verssz. »Barrow-t, Tillotsont bújom szakadatlan
Meg Blairt is« stb.

Jeles angol prózaírók a XVII-ik században, főleg egyházi szónoklatokban és theologiai művekben kiválóak. Blair egyik nagyobb esztétikai munkáját Kis János magyarrá fordította.

201. verssz. »Sok démont játszik s arról ír regényt.«

Lady Caroline Lamb szenvedélyes szerelmével üldözte a költőt, aki végre is meglehetősen kíméletlenül szakított vele. A büszkeségében sértett nő — az angol arisztokráciának egyik legkülönösebb alakja — »Glenarvon« című regényt adott ki, melyben rikító színekkel festette a költővel folytatott viszonyát.

203. verssz. »Hogy Castlereagh még nem vámolta meg.«

A híres Londonderry lord, Anglia reakzionárius miniszterelnöke, akit Byron főleg az írek elnyomása miatt hevesen gyűlölt. Castlereagh öngyilkossá lett, de még halála után sem békült ki vele a költő s átkozta emlékét.

*

A HARMADIK ÉNEKHEZ.

10. verssz. »Nem ismerek csak két kobozverőt:
Dantét meg Miltont — « stb.

»Dante Alighieri nejét a pokolban »la fiera moglie«-nak nevezi. — Miltont, a »Paradicsom« költőjét, felesége házasságuk első havában a faképnél hagyta. Vajjon ha ő nem teszi, mit tett volna Milton?«
Byron.

71. verssz. »Arany perecz csatolja hó karát.«

A karkötők és karikák viselete honos a móroknál. *Hajdó* anyja mór leány volt Fezből s *Hajdó* az ottani viselet szerint öltözködött.

72. verssz. »Rangját hirdetve, aranyos keret
Övedzi a bokát is« stb.

A boka fölött levő arany keret a Bey családja nő-tagjainak főnhatóságát jelenti.

73. verssz. »Mint hajnalfényben hegyi zuhatag« stb.

»Ez nem túlzás. Ismertem négy ilyen dús hajzatú nőt. Három angol volt, a negyedik keleti szépség. Hajuk oly hosszú és oly tömött, hogy kibontva csaknem egész testüket elfödte s fölöslegessé tett úgyszólván minden ruhát. Barna haja csak égnek volt s a keletié volt tán a legvilágosabb.«
Byron.

93. verssz. »Nem Southey minden moralista . . .«

Byron és a Lake-isták antagonizmusára már a II. ének 205-ik versszakához írt jegyzetben utalás történt. Byron főleg azért gyűlölte őket, mert ifjúságuk forradalmi kultúrából később a legszigorúbb torysmusba csaptak át, nem minden anyagi előny nélkül. Southey ifjabb éveiben annyira rajongó volt, hogy elvtársaival egyetemben Amerikába akart kivándorolni, hogy ott az őserdőkben *Pantisokracziát*, házasság és tulajdon nélkül való szocialisztikus mintagyarmatot alapítson. — A »*Kirándulás*« (Excursion) Wordsworth egyik nagyterjedelmű könyve. A hős egy házaló, aki Anglia északi részén hegyei közt bolyong s a költővel, meg egy nyugalmazott falusi lelkésszel, egy szolgálóleánynyal s más hasonfajta néppel az élet különböző dolgairól beszélget. Wordsworth, mint a »Kis Sajkás«-ban és a »Bell Péter«-ben, e művében is népszerű tárgyat dolgozott fel.

95. verssz. » . . . Itt nem sorlom el
Csak Southcote Jankát« stb.

Southcote Johanna, vallásos rajongásban szenvedő asszony, aki 60 éves korában (1814-ben) Messiást akart szülni.

100. verssz. »Achitophel nagy szerzőjét gunyolja.«

Dryden, akit Byron rendkívül nagyra becsült.

105. verssz. »Örök zöld erdő . . .« stb.

Vonatkozás Boccaccio egyik elbeszélésére, mely Ravenna erdeiben játszik. Dryden az olasz remekírónak tárgyát »Tódor és Honoria« című költői elbeszélésben dolgozta föl. Az Onesti család egyik ifjú tagja túlaradó szerellemmel szeretett egy remek szépségű, de fagyosszívű leányt, aki kaczerán gyötörte a rajongó udvarlót. A fiatal ember daczos kétségbeesésében végre megölte magát s gyötrelmeiért most a túlvilágon kapott szörnyű elégtételt. A kegyetlen szépség csakhamar meghalt s attól kezdve lelkét az öngyilkos ifjú lelke hajtó-kutyákkal üzeti minden naplementkor a ravennai erdőben, kaczer szépségek nagy félelmére és megjavulására.

107. verssz. »Ó Hesperus! A jó belöled árad!«

Átdolgozása egy sapphói töredéknek. Épp így a 108-ik versszakasz Dante purgatóriumának (8. ének) egyik híres részletét írja körül. Byron az eredeti szöveget mindakét esetben lelkiismeretesen citálja.

109. verssz. »Mikor Nerót a nép jogos haragja.«

Sveton írja: »Nero halálakor, az általános öröm ellenére, akadtak egyesek, akik sírját hosszú ideig virágokkal ékítették.«

*

A NEGYEDIK ÉNEKHEZ.

6. verssz. »E fajnak Pulci volt a mestere.«

Az olasz Pulcit, Ariostó elődjét, aki a burleszk stílus Morgante Maggiore-t írta, Byron rendkívül kedvelte. Nem titkolja, hogy Pulci félkomoly műzsája sokszor megihlette »Don Juan« írása közben. A Morgante Maggiore első énekét le is fordította kitűnően.

76. verssz. » . . . Bryant azt mondja: nem!«

John Bryant, tudós régész, aki Byron nagy bosszuságára fejtegette, hogy az Iliasznak történeti alapja nincs.

86. verssz. »A harmad-nemből, mit a gondos pápa Teremt« stb.

Byron itt a Szent Péter-templom herélt énekeseire czéloz. Naplójában fordul elő: »Csodálatos, hogy a kereskedelemnek

ezt az ágát főleg a pápa meg a szultán művelik, minthogy asszonyszemély a Péter-templomban nem écnkelhet, háremőrül pedig nem látszik eléggé megbízhatónak.«

97. verssz. »E helyzetet fõsthetném szép szinekkel.«

Byron többször kijelentette, hogy Don Juanja nem a morált, hanem csak az álszenteskedést támadja meg s az immoralitás vádját mindannyiszor élénken visszautasította. 1822-ben azt írja kiadójának, Murray-nak: »Lassacskán majd annak ismerik el Don Juant, ami: nem a bûn dicsõítésének, hanem a mai társadalom vétkei ellen intézett szatirának. Hogy itt-ott talán sikamlós — arról nem tehetek. Ariostó pajkosabb; Smollet (tessék csak Lord Strutvellre tekinteni a Randon Rodrigóban) még olyanabb és bizony Fielding se jobb. Don Juan olvasása leányt nem fog eltántorítani soha. Nem, e czélból Little (Moore Tamás) verseihez és Rousseau regényeihez, sõt a mocsoktalan aggszûzkhöz: Staëlhez fog fordulni. Ezek majd fölbátorítják, de nem a Don, aki kaczag efõlött is, mint minden egyéb fölött. No de várjunk csak — ça ira.«

103. verssz. »Ebéd után ott lovagoltatok« stb.

Az oszlop, mely az 1512-ben Ravennánál vívott csatára emlékeztet, a várostól körülbelül egy óra-járásra fekszik, a Forliba vezetõ országúton. Gaston de Foix, XII. Lajos kis õccse, aki megnyerte a harczot, ott halt meg a csatamezõn. Mind a két részrõl 20.000 katona esett el. Az oszlop jelenlegi állapota jellemezve van a szövegben.

112. verssz. »Humboldt, az elsõ utazó s remélem
Nem az utolsó — lesz még ezrivel —
Mûszert talált föl . . .«

A Cyanometer. Saussure találta föl s Humboldt Sándor tökélyesbítette. Az égi kékség intenzitását mérik vele.

115. verssz. »Bár ott Wilberforce, kit az ég nyugasztson.«

A híres angol parlamenti tag, aki a rabszolgaság eltörlését kivívta.

*

AZ ÖTÖDIK ÉNEKHEZ.

3. verssz. . . . Szépsége itt
Ragadta el szép Montagu Maryt.«

Lady Montague, az akkori konstantinápolyi angol nagykövet szép és szellemdús hitvese, aki feltûnést keltett útleírásokat közölt az Oriensrõl.

4. verssz. »A Mary névhez vonzódom nagyon!«

Czélzás unokatestvérére, Chaworth Maryra, Byron ifjúkori szerelmére. A költő levelei egyikében azt vallja, hogy igazán csak egyszer s egyet szeretett: Chaworth Maryt. Byron körülbelül 15—16 éves volt, mikor a nálánál néhány évvel idősebb leány férjhez ment egy Muster nevű derék gentlemanhoz. A leány nem vette komolyan az epedő fiú szerelmét, de évek múlva, mikor Byron a hírnév legmagasabb csúcsára emelkedett, az ő szívében is föltámadt a mult emléke s boldogtalanná vált a gondolattól, hogy a költőt — aki annyi meghatóan szép versben panaszkolta el miatta szenvedett fájdalmait — nem bírhatja többé. Házassága szerencsétlen volt s az önmagával meghasonlott nő hosszas sínylés után tébolyodottan halt meg.

5. verssz. »Az Óriás sírján, biztonságban állva.«

Az »Óriás sírja« magas domb a Bosporus ázsiai oldalán és a török elegans világ kedvelt kiránduló helye.

33. verssz. »Mult péntek este« stb.

A gyilkosság, melyről itt szó van, tényleg megtörtént 1820. dec. 8-án Ravennában, a költő lakásától néhány lépésnyire. A pápai pártot vádolták a gyilkosság elkövetésével, minthogy a parancsnok liberális volt.

61. verssz. »Süssön ki zsûri illőbb nézetet.«

Czélzás Karolin királyné hírhedt pörére, melyben a királyné kamarása, Bergami, aki annak idején lovász volt, erősen szerepelt.

62. verssz. »Bár két kötetben ad« stb.

Rich Dávid, bagdadi britt konzul, volt az első, aki az újabb korban Babylon romjait kutatta s azokról értekezéseket írt.

150. verssz. »De Hét tornyához nem fért egyse még.«

A »Hét torony« állambörtön Konstantinápolyban.

*

A HATODIK ÉNEKHEZ.

1. verssz. »Az ember sorsa« stb.

* Idézet Shakespeare Julius Caesarjából.

7. verssz. »Nem úgy mint Cato« stb.

Cato észrevevén, hogy neje, Marcia, barátját Hortensius szereti, hitveséről egyszerűen lemondott és átengedte Horten-

siusnak. De mikor Hortensius meghalt, a nőt visszavette minden szemrehányás nélkül. A rómaiak csúfondárosan nyilatkoztak e nagylelkű eljárásról, amennyiben észrevették, hogy Marcia szegényen lépett be Hortensius házába s kincsekkel megrakottan tért meg Cato ágyához.

9. verssz. »Én nem vagyok mint Cassio, számvető.«

Czélzás Shakespeare Othellójára, melyben Jago »nagy számvetőnek« nevezi Cassiót.

17. verssz. »Szűz szent Ferenczként, hóban kellene« stb.

»Szent Ferenczet egy nap erős testi gerjedelem szállotta meg. Rögtön levetkőzött és korbácsolta magát. De látva, hogy benső tüze a korbácsütésektől csak fokozódik, kiszaladt a hóra és meztelenül bele feküdt, mire az ördög meghátrált s a szent diadalmasan vonult be czellájába.« L. Buttler »Szen-tek élete« című művét. *Byron.*

31. verssz. »Hogy az, megmondja Cantemir s De Tott.«

Cantemir Demetrius, szerb fejedelem, nagy munkát írt a török birodalom történetéről.

De Tott 1785-ben »A török birodalom nevezetességei« czímen adott ki terjedelmes útleírást.

75. verssz. »Álmában egy sötét erdőbe' járt,
Milyenben Dante búsan bandukol.«

Czélzás a Divina Comoedia strófájára.

87. verssz. »Könnyebben hordja gyötrő tövisét
Mellében a regének csalogánya.«

Czélzás Filoméla és Prokne regéjére.

A KÉPEK JEGYZÉKÉT LÁSD A II. KÖTET VÉGÉN.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

